

היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מה שלמד
בעולם הזה
(שיחות הר"ן כח)

על ידי
ל י מ ו ה
שיעורים אלו
אנו נותנים
את החומש
ואת המעשר
להקדוש
ברוך הוא
(עצתו אמונה)

פרשת שופטים תשפ"ו

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

בארא פארק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

היכל הקודש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.467.5299

היכל הקודש

מאנסי

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

היכל הקודש

בני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

היכל הקודש

וויליאמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

היכל הקודש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.662.4888

היכל הקודש

בלומינגטראוו

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

היכל הקודש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

צו הערן די

הערליכע שיעורים

פונעם ראש ישיבה שליט"א
דופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

גדפס ע"י

חולין. פרק שביעי - גיד הנשה דף קא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (טשיינזליץ)" קפא רשי'

הכי גרסינן: מה נפשך, אי קסבר איסור חל על איסור - ליחייב נמי משום גיד, ואי אין איסור חל על איסור - ליחייב משום טומאה דקדים. ואי קסבר אין גביהו גנותן טעם - ליחייב משום גיד - כלומר, ואי אין בגידין גנותן טעם, ומשום חל על פטור משום טומאה, ליחייב משום גיד. דהא ליכא למיפטרסיה

הבא משום דאין איסור חל על איסור, דהא ליכא טומאה. אמר רבא לעולם קסבר אין בגידין גנותן טעם - לפיכך אין כאן טומאה. ומשום דאין נמי ליכא, דקסבר: דאין גולה בטומאה. ועמא, וטעמא, לא משום דאין איסור חל על איסור, אלא דמעטיה קרא בהדיא. דאמר קרא כו'. הכי גרסינן: אמר רב יהודה אמר רב האוכל גיד הנשה של נבלה - גבי מציא מחיב שתיים כו'. ומוריס חכמים באוכל גיד של עולה - דחמיר איסרה או של שור הנסקל, ומאי שמועיהו? שאסורין בהנאה. דמחייב שתיים - וטעמא דמפריש, ופניא דהא תנא - חכמים. דבאיסור כולל איסור חל על איסור לית ליה ואיסור כולל באיסור חמור אית ליה - מהו גרסינן, ויחינו פירושה: איסור גיד חל משנוכליה. וקודם שנתכליה - היה גידה אסור, ובשרה מותר, וכשנתכליה - נאסר אף בשרה. ואף על גב דשם נבלה הוה ליה למחלל נמי על גיד, דטעם טעמא דכולל, שהוה כולל את הבשר עמו ליאסר. ואיכא למימר: אפילו למאן דאמר אין איסור חל על איסור, דהא איסור נבלה חיל. דמגו דחילי אבשר דהוה מותר, חייל נמי אגיד, שכולל עו הבשר - אפילו דבי, אמור רבנן דלא חיל. ואיסור כולל באיסור חמור אית ליה - ודחבא דאיסור אחרון אין ליה תרתי, כולל ומסיק, כגון עולה או שור הנסקל. דעמיקא כשנוכליה - היה גידה אסור, ובשרה מותר. הקדישה או נגזזה - נאסר אף בשרה, וזה כולל. והגיד נמי, מתחלה היה אסור באכילה ומותר בהנאה, ובשקדיש - חל עליו איסור הקדש, לאיסור בהנאה. שאין כאן איסור חל על איסור, שמה ששיר הראשון מוסף השני. וכי דחייב עליה שם הקדש לאיסור בהנאה, על כרחך חל עליו אף באכילה, שאם אכלו - יתחייב שתיים. ואף על גב דבאכילה חמור לעומד היה, ואין איסור חל על איסור - דהא הוואי חילי להנאה, חייל נמי אף לאכילה. רבי יוסי הגלילי היא - דשמעין ליה דלית ליה כולל

באיסור כל, ומידיה באיסור חמור לא שמועיהו דפליג. חייב - חטאת. שהאוכל קדיש בטומאת הגוף - דזונו כרת. כדכתיב (ויקרא ז') ויהנש אשר תאכל בשר וגו'. כיון שנענע בו טמאחו - קודם שיאכלנו, ואפילו הכי חייביה קרא. ואמר רבא גרסינן. כנשמת הגוף ואחר כך נשמת הבשר - דטמא שאכל טהור, וטמאחו במגע, שקדמיה טומאת גופו לשומא קדש - מודי רבי יוסי דחייב. דכיון דאיטמו גופיה, איסור קדש זה באיסור כרת. וכי חדר ואיטמו בשר איסור כרת קדיש כח פקעה. הכי גרסינן: רבויי עלמא לא פליגי דחייב איסור כרת קדיש כי פליגי כנשמת הבשר - תחלה, ונאסר על כהניס בלא בעלמא, "הובשר אשר יגע" וגו'. רבנן אית להו איסור חל על איסור על ידי כולל, דהא איסור טומאת גוף כולל הוא - דכולל טהורות שהיו מותרות לו והטמאות שהיו אסורות לו, ומיני דחילי אטוהרות, חייל נמי אטמאות, ויש כאן איסור כולל.

ורבי שמעון פטר מאי קסבר אי קסבר איסור חל על איסור כר - הוה מצי למימר: דהא רבי שמעון לית ליה איסור חל על איסור אפילו באיסור כולל, ואפילו חמור קל, גבי "האוכל נבלה כיום הכפרים". אלא דבלאו הכי פריך שפיר. מאן האי חנא דבאיסור כולל איסור חל על איסור לית ליה - איסור כולל הוא זה בשנתכליה, ואם תאמר: באיסור מוסף הוא, דמגו דאיתוסף בה איסור לגובה כשנתכליה, איחויא נמי לדרשוט ויש לומר: דסבר במאן דאמר בריש פירקין (ז.א.) דגיד נמי אסור לגבוה.

איסור כולל באיסור אית ליה - דהא דאמרין בפרק "אמור לו" (בריתא ז.א.): אקדישה, מגו דאיתוסף בה איסור הנאה, לא נקט לשון "איתוסף" משום דחייב בכך איסור מוסף, דהא קרי ליה הבא איסור חל על איסור כולל, ואין לומר ד"איסור כולל" דקאמר הבא - לאו דוקא, אלא איסור תנא חשיב איסור מוסף, כיון דמעיקרא הוה רבי בבא רבי - דאין גביהו חל רבי יוסי הגלילי, דלא שמעין אלא דלית ליה איסור כולל באיסור קל, אבל דהא דאית ליה באיסור חמור, לא אשכחן, אלא מסברא דאמרין דאית ליה. משום דשמעין ליה חל פליגי, כי דחייב דשמעין ליה לרבי שמעון גבי "האוכל נבלה כיום הכפרים". הוה ליה לאתויי רבי יוסי דאית ליה בפרק "ארבעה אחי" (יבמות ז.א.) אשת איש ועשת אשתו, נידון כשם אשת איש, דלית ליה איסור כולל. ואמרין דמודה רבי יוסי באיסור מוסף. ועוד: אי איסור תנא איסור מוסף הוא, מאי פריך בסמוך "ורבי יוסי הגלילי, הוה דאיסור כולל לית ליה, חל באיסור חמור ויחול על איסור קל" - ודלמא לית ליה איסור כולל אפילו באיסור חמור, ואיסור מוסף אית ליה אלא דאין איסור תנא לא חשיב איסור מוסף, אלא איסור חמור בעלמא. וכן עריך לפרש בסוף פרק "כל הבשר" (חולין ק.ג.) גבי הא דפריך "וסבר שמואל איסור חל על איסור".

שפיר קאמרי ליה רבנן לרבי יוסי הגלילי - ידעין היו דלא איסור שנתכלו לו חבירו לתוך פיו, דקאמרי ליה הכי. כנשמת הגוף ואחר כך נשמת הבשר - עלמא לא פליגי דחייב דאיסור כרת קדיש - ותו לא פקע. ולא גרסינן "דאיסור מוסף הוא" - דלא איירי הבא לאיחויב תרתי, אלא לאיחויב חטאת משום טומאת הגוף. דהא קאמרי ליה רבנן "כיון שנענע בו, טמאחו" - דהו סבורין רבנן דרבי יוסי הגלילי פטר משום דמתחלה ועומד הוא, וגמר מתרומה, ורבי

דפטרין בפרק "כל הבשר" (חולין ק.ג.) טמא האוכל תרומה טמאה, משום דכתיב "ומתו בו כי יחללוהו" - פטר לו שמוחללת ועומדת. ואם תמחולל דפריי פריי געג בו טמאחו, היכי משכחת טמא שאכל תרומה שיהא במיתה? דהא מביי געג בו טמאחו ויש לומר: כגון שחתכו לו חבירו. ודבא לא פריי ליה רבנן אלא משום ידיעיה דלא איירי בתחב לו, כדפרישנן, אי נמי בשלא נכשרה או בגילושיה פני פירות. ועוד: לפי האמת, אפילו הוהכשר משכחת לו, כגון שנטמא הגוף, ואחר כך נשמתה הותרמה, דאיתוסף בהא, ואיצטרך קרא דפטר במחללת שנטמא תחלה, ואיצטרך קרא לאשמועינן דילפינן מתנה בעלמא דאין איסור חל על איסור. ולמאן דאמר באיסור חל על איסור בעלמא - שאין חתם, דגלי קרא. וכן שמענו לקמן בפרק "כל הבשר" (שם) ונעין חל עליו תוספת סנדורין פ.ג. דבר המתחלל "פטר לו". ואיסור כולל לית ליה והתיבא כר - פריש בקונטרס: ואף על גב דאיסור בת אחת הוא - מאן דלית ליה איסור כולל, לית ליה איסור בת אחת. ואין נראה לרבינו יצחק, דהא בפרק "ארבעה אחים" (יבמות ל.ג.) פריך: השתא באיסור כולל מחייב תרתי, חטאת ומעביא: אלמא אפילו חל איסור ליה איסור

כולל, ומצי באיסור בת אחת לכך נראה לרבינו יצחק דהשתא סלקא דעתך דלאו איסור בת אחת הוא. אלא חשיב שבת קדים, משום דקביעא וקיימא. אבל קשה: דאי לאו איסור בת אחת הוא, אם כן, שבת היא למה לי, פשיטא דחייב משום דשבת קדים

תלמוד

קפב

חולין. פ

תלמוד לומר שבת היא יום הכפורים הוא — ואם תאמר: ומואי פריך? שאני הכא דגלי קרא! ויש לומר: דפריך, וליגמרי מנייה. וליכא דאדברהי ניגמר מתורומה דפטרינן, בפרק "כל הבשר" (תולין קיג:ב) מימורו בוי יחדל ליה — לרחומא מקשינן, ולפינן מהכא. וזא דאמר התם: בעלמא קשה, שמואל לא איסור חל על איסור, וגבי בשר בחלב שאני דגלי קרא ומואי פריך? לברוח כתיב חסד. ולא לליץ חסד.

וְרַבִּי יוֹסֵי הַגָּלִילִי לֵית לִיחַ
וְיוֹם הַכַּפּוּרִים, שֶׁנֶּגַע וְעִשָּׂה
בַּעֲצֵמֹו וְעַל זֶה בַּעֲצֵמֹו -
"יוֹם הַכַּפּוּרִים הוּא," דְּבָרֵי
אוֹמֵר: אֵינוֹ חֵזִיב אֱלָא אַחֵר
יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: כִּדְ הִנֵּשֶׁנָּה
רַב יִצְחָק בְּרַ עֲקֵב בְּרַ
לְדְבָרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגָּלִילִי,
הַיְהוּדִי בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים - ח
הַכַּפּוּרִים - פְּטוּר. מֵאֵי מֵי
קִבְעָא וְקִיטָא, יוֹם הַכַּפּוּרִים
לִיחַ. אֲמַר לִיחַ רַבָּא: סוֹף
קָאֲתוּ לִי אֲמַר רַבָּא,
דִּימָא לְדְבָרֵי דְּאֵלֵּי שְׁמַא
רַבִּין וְכַל חֲתוּתֵי, אֲמִירוֹהּ
וְהֵלֵא מִכְּנֵי יַעֲקֹב" (וכו').
וְכִי נֶאֱמַר "עַל פֶּן לֹא יֵאֵר
נֶאֱמַר אֱלָא "כִּנֵּי יִשְׂרָאֵל"
עַד סִינִי! אֱלָא, בְּסִינֵי נֶאֱמַר
לִידַע מֵאִיחָה טַעַם נֶאֱמַר
כִּנֵּי יִשְׂרָאֵל אֵת יַעֲקֹב אֵ
אֲמַר לִיחַ רַב אַחָא בְּרִיחָה

חֲזִיר בשבת וששגן ביום הכפרים פטור — ואם
23
תאמר: הוא לרבי עקיבא נמי פטור,
24
הא אינו בני מדינתה, דמדיד הוא? השתב
25
דמיה, ובסקילה? ויש לומר: אפילו הכי
26
תמיד ליה יום הכפרים, לפי שהוא יום כפרה
27
וחל. ויום הכפרים אינא שבת
28
— וזו לא שכיך כאן "אתם, אפילו מזהים",
29
כיון דלא נקבע בעשרה לחדש, ודוקא אקביעה
החדש אמרנן ליה. **לאחר** מעשה — פירש
קבנטרס: לאחר אותו מעשה שנאבק עמו לזמן
מרובה בבראש פנדר ארם הקדוש וקרא "שראל". הוא דקאמר לעיל: לא
קרא "שראל" עד סני — היינו לענן כמות. ופרקי: "מהחיה שעתא ליתסר, מהחיה
ד'וישאו בני ישראל" ומשנ: ההיא שעתא לא שעת מעשה היה דנשיית גדי, ולא
שעת תורת. והא רסנין "מהחיה מעשה ליתסר" — דנשמע מעשה דנשיית תניג,
כמו "חור מעשה" דקאי אנשיית ודי. ואם נאמר דלדארז מעשה" קאי אברכי שברכו
המלאך והסכים הקדוש ברוך הוא ועל ידו של מלאך, וכן "מהחיה מעשה ליתסר" —
מכל מקום לא הוי כמו "האי שעתא לאו שעת מעשה הוי", דקאי אנשיית ודי.
וברי

הגלילי מדפטר ליה שמע מינה לאו איסור בת אחת חשיב, וכי פטר ליה — יסי הגלילי. **למאי דאפכא** — ומוקמינא דאידו פטר. **שנן בשבת** — ששכח שחטת משום שונן שבת, אבל שגג באיסור יום הכפרים, ששכח שהוא יום **"אב"** — קסבר רבי יוחנן: דההוא חטאת מדמחייב ליה רבי יוסי (הגלילי) כבוד בזה ש כי חידו שבתות שגגו כי דכפרים — פטור לגמרי, דאין במיאן קרבן על המזבח. יוסי הגלילי, משום דקסבר: כיון דבבבול ומוסף אין איסור חל על איסור, באיסור בר חוליא. **אלא אמר רבא** — דא שחלו בר רצוח דאריים הכפרים — מפטור — לאו כפלו מעולם, אלא שמדא הוה, וגזרו שלא לעשות יום הכפרים. **ושלחו תתם יום הכפר** — כרי שלא שתכבוה חרות יום הכפרים. והאיבסי לא יבינו ב, משום דבכל ש בשבת פטור — דהא לאו יום הכפרים הוא, ואין שגגתו שגגה. **ולא נקרא בני ימי** — לאחר שקבלו שבת וראו ובה תלכות את התורה, כתב אותה, ואזרחא אצל המעט מפדו ארם, והדחשו ברוו ארז ארזא **"ישראל"**, דתביב (בראשית) חל על איסור

וְרַבִּי יוֹסִי לֵית לִיה [אִיסוּר] בּוֹלֵל — וְלֹא חִייל אִיסוּר טוּמְאוֹת גּוֹף עַל אִיסוּר טוּמְאוֹת
בִּשְׂרָה, וְאִין כָּאן כִּרְת. אֲלֵמָא שְׁמַעֲיִין לִיה דְּלִית לִיה בּוֹלֵל. הֲלָכָן תָּנָא דְלַעֲלִיל דְּלִית
— רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגִּילִי הָיָא, וְאִשְׁמַעְיִין תָּנָא דְלַעֲלִיל דְּבִאִיסוּר חֲמוּזֹר אִית
לִיה בּוֹלֵל. וְפִרְכֵּינִי: יָבֵא אִיסוּר חֲמוּזֹר דְּכֶרֶת, וְיִחְזֹל עֲלֵיהּ, וְהָא אִמְרוּת דְּמִדּוּהּ הוּא
בִּאִיסוּר חֲמוּזֹר. וְדִבְרֵי אִיסוּר חֲמוּזֹר יִסְתַּחֲסֵי רַחֲמֵי רַבְרָבִי

6 וּמִשְׁנֵי דְלִמְנָה הָאֵל הַמְּיוֹרָא דְלִית לֵיהּ טַהְרָה
 7 בְּמִקְוָה. וְהָיָא דְלַעֲלֵי אִיכָא לְאֻקוּמָה
 8 אֲלִיבֵיהּ, דְּהָא שְׁמַעְיֵל לִיהּ בְּאִסְרוֹר מְיוֹר
 9 דְּלִית לֵיהּ כּוֹלֵל. וְאָף עַב דְּלִרְבִּי שְׁמַעְיֵן
 10 נִמְי שְׁמַעְיֵן בְּעֵלְמָא דְלִית לֵיהּ כּוֹלֵל, דְּתַנְיָא,
 11 רַבִּי שְׁמַעְיֵן אָמַר: הָאֹכֵל הַאֲכֹל נִבְלָה בְּיוֹם
 12 הַכְּפּוּרִים — פְּטוֹר מִחֻטְאֵת, שָׂאֵן יוֹם
 13 הַכְּפּוּרִים אֵת לַעַל אִסְרוֹר נִבְלָה. וְאָף עַב
 14 דְּאִסְרוֹר אִסְרוֹר כּוֹלֵל הוּא, שְׂכוּלָל אִסְרוֹר
 15 וְהִתֵּר אֲסוּרָן יוֹד — אֲפִילוּ הֵבִי אֲלִיבֵיהּ
 16 לֹא מַצִּיעוּ לְאֻקוּמָה, מִשּׁוּם דְּהָא אָף בְּאִסְרוֹר
 17 חֲמוּר אֵת לִיהּ לֹא חִיָּל. דְּהָא דִּים הַכְּפּוּרִים
 18 כֵּרֵת, וְנִבְלָה לֹא בְּעֵלְמָא הוּא, וְאִפִּילוּ הֵבִי
 19 לֹא חִיָּל. וְתַנַּג דְּלַעֲלֵי סַבֵּר בְּדְאִסְרוֹר מְיוֹר
 20 מְרַמֵּין כּוֹלֵל. שֶׁבֶת יוֹם הַכְּפּוּרִים — שְׁחַל
 21 לְהִיתּוּ שֶׁבֶת. שֶׁבֶת הוּא לֵה' — בִּשְׁבֹּת
 22 בִּרְאשִׁית חֲתִיב, דְּמִשְׁמַע: שָׂאֵם בָּא אִסְרוֹר
 23 אֲחֵר עֲמֵד — וְתַחֲבִיב עַל שְׂמֵהּ בְּפָנֵי עֲצֻמָּה,
 24 כְּדֹכְתִּיב "הָיָא". וְכִי גָבִי יוֹם הַכְּפּוּרִים דְּכֹתִיב
 25 "וְהָיָא אִסְרוֹר בְּתַת אֲחַת נִינְהוּ, דְּהָא
 26 בְּהַדִּי חֲרָדִי אֲתוּ כְּשֶׁקֶדֶשׁ הַיּוֹם. מִיּוֹה אִי
 27 אִמְרַת בְּשִׁלְמָא אֵת לִיהּ לְרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגִּיל
 28 בְּאִסְרוֹר כּוֹלֵל וְאִסְרוֹר חֲדִילִי אֲשָׁאֵר
 29 אִיסוּרָן — אִיכָא לְמַמְרֵי: מִשּׁוּם הֵבִי מִתְחַבֵּי
 30 אֲתַרְוִיּוּהּ. דְּהָא אִי נִמְי הוּא אֲפֻשֵׁר דְּקִרְמִיָּה
 31 חֵד לְחֲבִירֵיהּ. הוּא אֲתִי בְּהִרְיָה חֲדִיל עֲלִיָּה.
 32 דְּשֶׁבֶת לְבִרְיָה: יוֹם הַכְּפּוּרִים — אִסְרוֹר מוֹסִיף
 33 הוּא. דְּאִי הוּא יוֹם הַכְּפּוּרִים קִדִּים — הוּא
 34 חַיִּיב עַל זִוְזָן מִלֵּאכָה כֵּרֵת, וְכִי אֲתִי שֶׁבֶת —
 35 אִיתְּרוּף בִּיה מִיתָת בֵּית דִּין. יוֹם הַכְּפּוּרִים
 36 לְגַבִּי שֶׁבֶת — אִיסוֹר כּוֹלֵל. דְּשֶׁבֶת אֲסֻרָה
 37 בְּמִלֵּאכָה וּמְיוֹר בְּאִיבֵלָה, מִגִּזְאֵי אִיתְּסִיר
 38 בְּאִיבֵלָה מִשּׁוּם יוֹם הַכְּפּוּרִים, אִיתְּסִיר לִיהּ
 39 נִמְי מִלֵּאכָה מִשּׁוּם יוֹם הַכְּפּוּרִים. אֲלֹא אִי,
 40 אֲמַרְתָּ אִסְרוֹר כּוֹלֵל וְאִיסוֹר מוֹסִיף לֹא חִיָּל,
 41 כִּי אֲתוּ אֲתוֹרֵי: אֲמַאי חֲדִיל תְּרִיזוּ? שְׁחַל
 42 רַבִּין כֵּךְ וְדֹאֵי הַצֵּעֵת הַמְּשֻׁנָּה בְּמִקְוָה

444 ששנות שש, אבל משושבת היא, ואיפר.
445 וזוא הדיז רמצי למימז כסבירא ליה רבי יוסי הגלילי דאק על גב דאיסור בולל
446 לא חיל, איסור בת אחת חיל. ומיהו רבי יוסי בר חנינא סבר דמאן דלית לא
447 איסור בולל, לית ליה נמי איסור בת אחת. ופולגתא היא ביבמות בפרק שלשי
448 (לגא.) כר בראה בעיני. ואני שמעתי: דרשבתי חביב לא בקדומה, משום קדבתי
449 וקבנא. ויום תרומה חטאי אחרון, משום רבי דנאט משדיל ליה, בולקמך. ורבי
450 יוסי הגלילי דמחייב חטאי, טעמיה משום בולל. וקשאי ליה בגוזה: למאי דקא
451 מוהיב מא לקמן לרב יצחק בלחז דאפכהו סוף סוף תרומהו בהדי הדידי
452 אחרת, מאי ויתוהי? רבי רב יצחק דלברי רבי יוסי הגלילי קאמר, ורבי יוסי
453 וזם תרומהו פטר ליה, וכי הדיז בשבת — על כרחין פטור משנחנה דלברי רבי
454 א שבת. והדיז באיסור יום הכפורים — שהיה יודע שהוא יום הכפורים. חייב
455 פורים אבל יודע הוא שהוא שבת — פטור משנחיל, וטעמא מפרש ואזיל. אמר
456 ארשבתי כמחייב ליה, אדאין קדמיה, ואדאין הכפורים הוא דפטל ליה, הלכך,
457 סוף תרומהו בהדי אחרת קאמר — ואין כאן אחרון, ועל כרחין כי פטר ליה רבי
458 נחת נמי לא מחייב אלא חדא. ואי נמי הדיז באחד מזה — הרי שגגת חבירו עומדת,
459 וזר הדיז בשבת קאי, ואמא דאמר בה דלברי רבי יוסי הגלילי — לא הדי דברים
460 ארשינא שולחא הוא — עשו יום הכפורים בשבת, אף על פי שאינו כל הליהוד
461 נמי לא עבדי מלאכה. ואההוא יום הכפורים קאמר רבי יצחק דאם שגג בו הליהוד
462 על דה סני' — לקמיה דרבי ליה. אלא — מקרא דא נאמר דז סני, אלא
463 לידע בר. לאחז מעשה — מאחר אותו מעשה שחזק עמו לזמן מרובה בבואו
464 וזע עכב כי סני ישראל וגו'. מההיא שנתא — ד'שואנו בני ישראל ליתס.

NS

חולין. פרק שביעי – גיד הנשה דף קב עמוד א – מתוך מהדורות "אבן ישראל – (טשיינזליץ)" קפה רש"י תוספות

ורבי יהודה למה ליה קרא ליתי איסור אבר מן החי ולחולו איסור טומאה שכן איסור נהוג בבני נח – פירשו: כדשמעין ליה לעיל (קב, ק) – דמהוהו טעמא חייל איסור טומאה. ואם תאמר: ודילמא מהבא ליה? ויש לומר: דלא מצי למילף מהבא, דאיסור מוסף הוא. דאיתוסף ביה איסור אבר מן החי לבני נח אבל גיד לא נאסר אלא לבני עקב, ולאו דלא חוי אלא איסור חמור. **כ"א** איצטריך קרא – אלא לעלו – ואם תאמר: אי קסבר בהמה בחיה לאברים עומדת, אם כן איסור בת אחת היא. ואפילו למאן דלית ליה בחמור, על קל מדרשו ויש לומר: דאיתוסף איסור טומאה קדים, בעוד שלא נקשרו אברים גבידים.

ורבי מאיר אומר אינו נוהג אלא בבמהה טהורה בלבד – הקשה רבינו אפרים: דתנן בריש מכלת טהרות, שלשה דברים נאמרו בנבלת עוף טהור כו', והאובל אבר מן החי מנחה סופא פת הארבעים. ומליקתה שחיטתה מסתרת טרפתה מטומאתה, דרבי רבי מאיר: ויש לומר: דרבי רבי מאיר לא קאי אבולה מילתא, אלא לענין שחיטה ומליקה נקט ליה. דפליג עליה רבי יהודה בבוזבוס בסוף פרק "טבול יום" (קהב). דהא דקתני נמי התם מטמא טומאת אובלן בבכירה, לא אתי רבי מאיר. ולא ארמין: מדסיפא רבי מאיר, רישא נמי רבי מאיר. ומיהו ליה מה שרעה ההלמוד לדקדק שם: מדסיפא רבי מאיר, רישא נמי רבי מאיר. קשה: דארבוב, דממעינת דאבר מן החי לאו רבי מאיר, רישא נמי לאו רבי מאיר: ויש לומר: דהוה מצי למימר "ולעשעזי". וקצת קשה לשון הגמרא דתם, דקאמר: מאן שמעת ליה דאית ליה דמליקתה ושחיטתה מסתרת טרפתה מטומאה? רבי מאיר. אמאי צריך לדקדק בענין זה, אלא קתני בה בדיא "דברי רבי מאיר".

אלא לאו בבני נח – דאין שחיטתו מתירוה באבילה כל זמן שמפרכתס, גבי נבלת עוף טהור. דקתני רישא "שחיטתה מסתרת טרפתה מטומאתה, לא קתני דאין שחיטה מסתרת", בדתני סיפא. גבי טהורה דקרא הוא דאמר שחיטה במשרה ליה לבני נח, מנז דמכשרה לישראל, דליכא מיד דלישראל שרי ולגוי אסור. ותימיה דקשה מתיך משנה לרב אחא בר יעקב דאמר לעיל בפרק שני (לאא) דאין מזמנין גוי על בני מעיהם ומיהו בלאו דהי דלא לעיל דתניא דלא כוחיה. וקושיה המשנה אינה פשוטה כל כך.

אבל **אנכעים**, ואין שחיטה מסתרתה. כמאי? אילימא בישראל – פשיטא דאין שחיטה מסתרתה. **אלא** לאו בבני נח, מקלל דאסור. רבי מני בר פטיש רמי רישא אסיפא, ומשגי: רישא – בישראל וסיפא – בן נח. אמר רב: אבר מן החי צריך פזית, מאי טעמא – אבילה פתיכה ביה. מתיב רב עמרם: **אכל** אבר מן החי מנחה – אינו סופג את הארבעים ואין שחיטה מסתרתה. ואי סלקא דעתך פזית, תיפוק ליה דקאכל פזיתו – בדאמר רב נחמן: **במשוהו בשר גידין נעצמות**. הכא נמי, במשוהו בשר גידין נעצמות. תא שמע, דאמר רב:

אבירא וסיפא בן נח – ורבנן היא. ומיעיקר ליה רמייה הוה משמע ליה נמי סיפא בבן נח. ומיהו לאו הוה ידע טעמא. וחדר פשטה דאפילו למאן דאמר אין נוהג בטמאין, בישראל הוא דקאמר. דקרינא ביה: כל שאין בשר מותר, אי אתה מצווה על אבריו. אבל בבן נח – מודה. אבר מן החי צריך ביות – אף על גב דתרי קראי כתיבי, חד לאבר מן החי וחד לבשר מן החי, לא תימא דאתרבי אבר, אף על גב דאין בו שיעור. אלא דהא יש בו שיעור בעינו, דאין אבילה בפחות מכזית. **אכל** אבר מן החי מנחה – מעוף טמא. **אינו סופג** – דאינו נוהג בטמאין. ועל כרחך דביאבי שיעור, דאיסור אבר מן החי טהורה עסקין. דאי ליכא שיעור – פשיטא דאינו סופג. ואי סלקא דעתך איסור אבר מן החי גבייה, והכי נמי דאכל ביות – אמאי אינו סופג ודלא איכא ביות. ואיכא לאו דאין (טעם) ואלכא ליה שקף דם? **דבאמר** רב נחמן – לקמן, במשנהו בשר גידין **נעצמות** – משלימין לכזית. דמשום טומאה לא מחייב, דאין גבידין נעצמות ואלא טמא. ומשום אבר מחייב. דלחכי פלגיניהו קרא לאבר מן החי ובשר מן החי – דמייחבי אבאבר אף על גב דאין שיעור בשר. ואבשר אף על פי שאינו אבר.

לא תאכל הנפש עם הבשר – לא תאכל ממנו בעוד שהנפש עמו, וזו היא אזהרה לאבר מן החי. **טמאין אתה מצווה על דמן** – בכריתות בפרק ד"ם שחיטה (כא.א). לא יצאו מכלל אזהרתו אלא שרצים ודגים וחגבים ומהלכי שמים. **לא תאכל הנפש עם הבשר** – משמע: לא אין דם הנפש עמו – אבל. **שכן איסורו** נוהג בבני נח – שאף הם הוזהרו עליו.

דבתיב (שבת ט"ט) "אין בשר בנפש דמר" וגו', ורבי יהודה הא שמעין ליה גבי גיד לעיל (קב), דמישום דאין טעמא חייל אטמאה, שכן איסורו נוהג בבני נח. **איצטריך קרא** – לאסרו, דרבי אלעזר איצטריך. דאסר ליה בטמאה כרבי יהודה, ולית ליה איסור חל על אלא באיסור חמור, אי לא דכתיבי דאמר. **תניא נמי הכי** – כרבי יוחנן, דרבי אלעזר ורבנן מהאי קרא לפי. **וכל שאי אתה מצווה על דמו** – דגים וחגבים. **אלא בבמהה טהורה** – ולא תימא דהוה ועוף, ואף על פי שדן טהורין. **מבקרד ומצאנא** – וכתיב בתריה אבר מן החי. **אבל** בן נח מוזהר – על הכל, דכל קרינא ביה: בשר לחודיה אבול, קרינא ביה: אבר מן החי לא תאכל. **אית דאמר** מותרה – קתני, וזאבהמה קאי, כרבי מאיר. ואית דאמר "טהורין" קתני, ואף חיה ועוף במשמע. **אבר נמי תנינא** – במסכת טהרות דבן נח מוזהר על הטמאין, והתם (פרק א משנה א) קאמר: שלשה עשר דבר נאמרו בנבלת עוף טהור, וכך רבך בנבלת עוף טמא. וזו היא מזה. **אכל** אבר מן החי מנחה – בעוף טמא קא מיידי. **אינו סופג** – וקסבר: אינו נוהג בטמאים, כרבנן. הכי גריסין: ואין שחיטה מסתרתה – ואעוף טמא קאי, וקאמר דאין שחיטתה מסתרתה. ודא דנקיט ליה לשון קבה – משום דרישא תחתיה בה לשון נקבה. דתנן בה הכי: נבלת עוף טמא צריכה מחשבה בה. **כמאי** – קתני סיפא "אין שחיטתו מסתרתה" – אי נימא בישראל – פשיטא, דהא טמא הוא. והא ליכא לפרשו: מטהרתו מידי טומאת נבלת – דעון טמא על שום טומאה, אפילו בבית הגבלעה. ועל כרחך "אין מותרות באבילה" קאמר. אלא לבן נח קאמר, שאין שחיטתו מותרת לו באבילה כל זמן שהוא מפרסכ, כדאמרין בפרק שני (חולין לגא). דבן נח לאו מחשבתה תליא מילתא. **וזבני** טהורה הוא דאמרין שחיטה מכשרה ליה לבן נח. מיהו דמכשרה ליה לישראל. דליכא מיד דלישראל שרי, ולגוי אסור. שמעין מיהו דאפילו רבנן מודה דבן נח מוזהר על הטומאה באבר מן החי. **רמי רישא אסיפא** – קתני רישא "אינו סופג" – אלמא, אין אבר מן החי נוהג בטמאין. וחדר תני "אין שחיטתו מסתרתה", ולכיא לאקומיא אלא באבר מן החי – אלמא, נוהג. **רישא בישראל וסיפא** בן נח – ורבנן היא.

ומיעיקר ליה רמייה הוה משמע ליה נמי סיפא בבן נח. ומיהו לאו הוה ידע טעמא. וחדר פשטה דאפילו למאן דאמר אין נוהג בטמאין, בישראל הוא דקאמר. דקרינא ביה: כל שאין בשר מותר, אי אתה מצווה על אבריו. אבל בבן נח – מודה. אבר מן החי צריך ביות – אף על גב דתרי קראי כתיבי, חד לאבר מן החי וחד לבשר מן החי, לא תימא דאתרבי אבר, אף על גב דאין בו שיעור. אלא דהא יש בו שיעור בעינו, דאין אבילה בפחות מכזית. **אכל** אבר מן החי מנחה – מעוף טמא. **אינו סופג** – דאינו נוהג בטמאין. ועל כרחך דביאבי שיעור, דאיסור אבר מן החי טהורה עסקין. דאי ליכא שיעור – פשיטא דאינו סופג. ואי סלקא דעתך איסור אבר מן החי גבייה, והכי נמי דאכל ביות – אמאי אינו סופג ודלא איכא ביות. ואיכא לאו דאין (טעם) ואלכא ליה שקף דם? **דבאמר** רב נחמן – לקמן, במשנהו בשר גידין **נעצמות** – משלימין לכזית. דמשום טומאה לא מחייב, דאין גבידין נעצמות ואלא טמא. ומשום אבר מחייב. דלחכי פלגיניהו קרא לאבר מן החי ובשר מן החי – דמייחבי אבאבר אף על גב דאין שיעור בשר. ואבשר אף על פי שאינו אבר.

אבל צפור כו' הוא נמי במשורה בשר גידים ועצמות - ובין הכל צריך שיחא כוית. ולא הוי כ'משורה' כ'ספדה' ודחי בריה, דחוי משדו ממש. **שאי**ן בו כוית ואכלו רבי פוסט - פירש בקונטרס: דקסבר דאין אבר מן החי בשלימה. ומדוע אי איכא כוית - הוה מחייב, דלא גרע מבשר מן החי ממחייב בכוית, דהא נמי בשר הוא. וקשה

לפירשהו דאמר בסמוך "אכל אבר מן החי, ובשר מן הטורף" - רבי יוחנן אמר: חייב שתיים, וריש לקיש אמר: אינו חייב אלא אחת. ומוקי לה בבמהא אחת ונטרפה עם ציאת רובה, לקשרי ריש לקיש: דלוא לאברים עומדת, ולא אתי איסור אבר מן החי וחילי איסור טרפה. והשתא מכל מקום לחייב שתיים, משום טרפה ובשר מן החי דקאתו בחדי הדרין? ורבי לדרות: כשר שאין אברו כל כוית בשר, דלא מחייב משום בשר מן החי. והא דחייב משום טרפה - היינו כשלקח בשר מטרפה אחרת. והשלים לכוית. ודחוק הוא. ועוד דאם כן, אמאי לא רבי עליה איסור אבר מן החי, כיון דלביא מטרפה אלא חצי שיעור. דברפק בתרא דיומא (עגב) ופרק שליש דשבועות (כאב) תניא: "שבועה שחלה אוכל טרפות גבולות שקצים ורמשים" - חייב. ומוקי לה לריש לקיש: בנפשו חצי שיעור. אלמא, אף על גב דלא חילי איסור בשבטה אכילה, משום דמשבטו ועומד הוא, מכל מקום חילי איסור כוית! ונהי נמי לפרשי: כי היכי דלא לאברים עומדת, והא כוית לאו לחתיכת בשר עומדת. והא דנקט "צפור שאין בו כוית" - לרבותא דרבי אלעזר נקט, דאפילו הכי מחייב. ועוד נראה לרבינו יצחק: דאפילו למאן דאמר לאברים עומדת, מודה דלא לחתיכת בשר עומדת בחייה. דאמר רבי יוחנן בסמוך: אבל חלב מן החי מן הטרפה - חייב לשלש, ומוקי לה בגמטה עם ציאת רובה ובמהא לאברים עומדת, דאתי איסור טרפה וחלב ואבר מן החי בחדי הדרין. והשתא, אמאי נקט טרפה, בלאו טרפה איכא שלשה אבר מן החי, ובשר מן החי, וחלב על אלא דאין להבמה בכחיה, לאו לחתיכת בשר עומדת, ולא אתי וחילי על שאר איסורין. **ובשר** בשדה טרפה זה בשר מן החי - מדרבנן "בשרה" דריש, דבמשמע: שפירש מבשרו. ואף על גב דאצטרך לבשר שיצא חוץ ממחיצתו, כדאמר ברפך "בהמה המוקשה" (חולין סחג) - כולו דריש מנייה. אבל אבר מן החי ובשר מן החי לרבי יוחנן חייב שתיים - וחלב על אלא דאין לוקח על לאו שבבבלות - הני מילי היכא דלא מפרש בקרא. כגון (שמות יב) "לא תאכלו כי אם צלי אש" ויכול אשר יעשה גנפן היין (במדבר יד) אבל "בשר בשדה טרפה", דמפרשינן: בשר וטריפה - לא חשיב ליה לאו שבבבלות, כמו נא ומבושל, ורחיצן וזג, ומפרשי בקרא - לקי. ובגן אלמנה וגורשה - דלקי לבולי עלמא. **לרבי** יוחנן אינו חייב אלא אחת - משום דמוחד קרא נפקי, ואף על גב דאנא

ומבושל לקי שתיים - שאני הוה דרבינו "ובשל", דקאי א"אל תאכלו", והכא נמי, אי הוה כתיב "בשרה וטרפה לא תאכלו" - היה לוקח שתיים לרבי יוחנן, משום בשר מן החי ובשר מן הטריפה.

מר

מן החי ובשר מן החי - וחזכי משמע: לא תאכל הנפש, ולא תאכל הבשר כל מן שזה עליו זה. לרבי יוחנן חייב שתיים - דתרי לאוי איכא, ואף על גב דבתרא אכילה וחדא התראה אכליתו - מחייב תרתי. **אלא אחת** - דחד לאו הוא. ובין בדחא אכילה וחדא התראה וחד לאו הוא - חדא הוא דמחייב, וכן כולו, לרבינו הכל

אכל צפור טהורה, בחיה - בכל שהוא, במיתתה - בכזית. וממאח, בין בחיה בין במיתתה - בכל שהוא! הכא נמי: במשורה בשר גידים ועצמות. תא שמעי: נטל צפור שאין בו כוית ואכלו - רבי פוסט, ורבי אלעזר בר רבי שמעון מחייב. אמר רבי אלעזר ברבי שמעון: קל וחומר, על אבר ממונה, חייב, על פולה - לא קל שפן! חנקת ואכלה - דרבי הכל בכזית. עד כאן לא פליגי אלא דמור סבר - בחיה לאברים עומדת, ומור סבר - בחיה לאו לאברים עומדת. דכולי עלמא מיהא לא בעינן כזית! אמר רב נחמן: במשורה בשר גידים ועצמות. ומי איכא מיד דבכזית לית ביה כזית נשמה, ובהד אבר אית כזית במשורה בשר גידין ועצמות? אמר רב שרביא: אין, בכלניתא. איכא סיפא: חנקת ואכלה - דרבי הכל בכזית. ותא קלניתא עוף טמא הוא. ואמר רב: טמאה בין בחיה בין במיתתה - במשורה! אלא: כעין קלניתא. אמר רבא: אם תימצי לומר סבר רבי מחשבת אוכלין שמה מחשבת, חישב לאוכלה אבר אבר, ואכלה פולה - חייב. אמר ליה אביי: ומי איכא מיד, דאילו אכיל ליה אחר - לא מיתייב, ואכיל ליה האי - מיתייב? אמר ליה: זה לפי מחשבתו וזה לפי מחשבתו. ואמר רבא: אם תמצי לומר סבר רבי אלעזר בר רבי שמעון מחשבת אוכלין שמה מחשבת, חישב לאוכלה כמות, ואכלה חיה - פטור. אמר ליה אביי: ומי איכא מיד, דאילו אכיל ליה אחר - מחייב, ואכיל ליה האי - פטור? אמר ליה: זה לפי מחשבתו וזה לפי מחשבתו. אמר רבי יוחנן: "לא תאכל הנפש עם הבשר" - זה אבר מן החי, "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו" - זה בשר מן החי ובשר מן הטרפה. ורבי שמעון בן לקיש אמר: לא תאכל הנפש עם הבשר" - זהו אבר מן החי ובשר מן החי, "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו" - זה בשר מן הטרפה. חייב שתיים, לרבי שמעון בן לקיש - אינו חייב אלא אחת. אבל בשר מן החי ובשר מן הטרפה, לרבי שמעון בן לקיש - חייב שתיים, לרבי יוחנן - אינו חייב אלא אחת. אבל אבר מן החי ובשר מן הטרפה - לרבי הכל חייב שתיים. וימניה:

אכל

בכחיה בכל שהוא - משום אבר מן החי. אלמא, לא בעינן ביה כויתו במיתתה בכזית - דבגבלה, אכילה כתיבא. וכל אכילה - בבזית, בר מאבר מן החי, דרבייה קרא וקפיד אאבר לחייה. טמאה בין בחיה בין במיתתה בכל שהוא - חייב, דרביה היא, ולא צריכה שיעור. כדכתיב "באלו קל חלוקין" (מכות יא), באוכל נמלה כל שהוא, שהוא חייב משום שהוא כבזית. אלמא, בריה אסורה בכל שהוא. אבל לאו דגבלה - ליכא לחייב משום בריה, דכשנברא לא היה עליה שם גבלה. הלכך אלאו דגבלה לא מחייב עד כוית. קתני מיהא בטורה בכחיה בכל שהוא: נטל צפור - והיא טהורה. רבי פוסט - מפרש ואולי, דקסבר אין אבר מן החי בשלימה, דלא "אבר" מקריא. ומיהו אי איכא כוית, הוה מחייב - דלא גרע מבשר מן החי, דמחייב עלה בכזית, דהא נמי בשר הוא. ורבי אלעזר ברבי שמעון מחייב - דקסבר: שלימה, לאו אבר מן החי גדול מזה, ובאבר לא בעינא כוית. חנקת ואכלה - אין כאן אלא איסור גבלה, ואגבלה לא מחייב משום בריה, וכזית בעינן. לאברים עומדת - לנחתה עומדת, לכל אבר ואבר שבה קרי "אבר" בפני עצמו, ויש כאן משום אבר מן החי, דמחייב בכל דהו. ומיהו דאדא הוא דמחייב, דחדא התראה היא. **לאו לאברים עומדת** - דהוה תושבתי, ואין כאן שם "אבר" אלא אם כן הפרשו. אבל דכולי עלמא לאבר לא בעינן כוית. כדקתני: קל וחומר על אבר ממנה חייב, לכל פלוג רבי, במשורה בשר - דא דקתני "שאיין בו כוית" - שאין בו כוית בשר, דהא נמי בשר הוא, דאמר רב: טמאה בין בחיה ובין במיתתה - בכל שהוא. כעין קלניתא - עוף טהור שהוא כחוש בעין קלניתא. אם תמצי לומר - אם תמצא אבר דמריב שזה רבי שמעון דאית ליה מחשבת אוכלין, אם חישב לאוכלין כענין זה. שמה מחשבת - ואוליין בתרה. חישב לאוכלה - לצפור זה שאין בה כוית. **אבר אבר** - גלי אצטריה ללאברים עומדת, וכי אכלה שלימה, נמי "אבר" קרינא ביה. אבל לית אחרי לא מחייב - דלא "אבר" מקריא, לחייב עליה בכל שהוא. לאוכלה כמות - דגלי אצטריה דכלל לאו לאברים עומדת. לא תאכל נפש עם הבשר זה אבר

מן החי - דאבר חי מקרינן "נפש" - שאנו יחזכנו, אינו עושה חליפין, שלא ישוב עוד, כנפש הנטולה שאינה חוזרת. ורבי שמעון: לא תאכל הנפש בעדו עם הבשר, בשר החיות עם הבשר. ובשר - משמע: שפירש ממקומו, וזהו בשר מן החי. "וטרפה" - כמשמעו. וריש לקיש אמר לא תאכל הנפש עם הבשר זה אבר מן החי ובשר מן החי - וחזכי משמע: לא תאכל הנפש, ולא תאכל הבשר כל מן שזה עליו זה. לרבי יוחנן חייב שתיים - דתרי לאוי איכא, ואף על גב דבתרא אכילה וחדא התראה אכליתו - מחייב תרתי. **אלא אחת** - דחד לאו הוא. ובין בדחא אכילה וחדא התראה וחד לאו הוא - חדא הוא דמחייב, וכן כולו, לרבינו הכל

חבי

חולין. פרק שביעי – גיד הנשה דף קג עמוד א – מתוך מהדורות “אבן ישראל – (טשיינזליץ)” קפא רש”י

הכי גרסנטי: אבל אבר מן החי מן הטריפה רבי יוחנן אמר חייב שתיים ב' – בהמה טרפה מחיים, ואכל ממנה אבר בחייה. לר"ש לקיש קשאי – דהא אפילו לדידה מותר קראי נפקי, ולחייב תרתי? בשתי בהמות – אבר מן החי מזה, ובשר טרפה מזה. חייב שתיים – ואף על גב דבחדא אכילה ובחד התראה אכלינהו, דהא תרי לאו איכא. בבמה אחת – טרפה

שאכל ממנה אבר מן החי פליגי, ומפרש ואולי. במאי פליגי – במאי פטור, והא תרי לאוי ניתוח? עם יציאת רובה – בחולדה לטרפה. לאברים עומדת – ובשעה שגולדה חל עליה שם איסור אבר ואיסור טרפה. לאו לאברים עומדת – ולא היה עליה איסור אבר עד שהפרישו ממנה, והרי כבר טרפה. ואין איסור חל על איסור, אבל בשתי בהמות ליכא לממנה חכ, דזו משום טרפה וזו משום אבר של כשרה, ואין כאן איסור חל על איסור. דכולי עלמא לאו לאברים עומדת, וביוון דבשעת לידתה נטרפה – איסור טרפה קדים. ובמית איסור אבר – כשתחבו חייל אטרפה קא מיפלגי. מר סבר דחיל, שכן השירור נהוג בבני נח, ומר סבר לא חיל. ואי בעית אימא דכולי עלמא לאברים עומדת – ואיסור אבר קדים. וכגון שנטרפה לאחר מכן – ורבי יוחנן סבר איסור חל על איסור, ואתי איסור טרפה וחיל איסור אבר מחיים. ור"ש לקיש סבר: אין איסור טרפה חל על בהמה, עד שתשחט. ואיסור מיתלה תלי וקא, וכי פקד איסור דיות את איסור טרפה וחיל. שתלש ב' – כגון חתר גרילה מן הארעובה ולמעלה. רבי יוחנן סבר: מחללה לאו לאברים עומדת, ובשתחבן – חלו שניהן. ור"ש לקיש סבר: בעיקרא הוה בר איסור אבר, חייב שתיים – ואף על גב דאיכא חלוקה אלא שתיים, אבר, וחלב, וטרפה – אין טרפה אלא שתיים. ולקמן מפרש שאין מניניהו קא פטר ליה. אבל ליה בר אבא – לרבי חייה בר אבא: לימא מר שלש, שהרי אני אומר משמו של רבי יוחנן שהיבי שלש. אימר נמי – כרבי אמר, כשנולדה, ורביהו ר"ה דהא חל השליל מותר, ודכתיב 'כל בהמה תאכל', ואמרין (חולין טז,א) לרבות לא חולד, דכתיב 'כל'. ומאן דאמר שתיים קסבר לאו לאברים עומדת – ואיסור טרפה וחלב חלו בעת לידתה, אבל איסור אבר לא בא עד יום שהפריש. והכך, לא מצי חיל. מר סבר אתי חיל – קסבר: איסור חל על איסור. מיתי חילא אחל – כלומר, כי היכי דקם לן דאתי איסור טרפה וחיל איסור חלב. דאמר מר – רבא אמר: בובדיים בפרק 'חטאת העוף' (ע,א). לא תאכלוהו – ו' ואכול לא תאכלוהו' (ויקרא ו) למה לי דכתיב, הא בחלב כשרה הוהו? 'כל חלב וכל דם לא תאכלו' (ויקרא א) הא התורה אמרה כו', והאי 'ואכול לא תאכלוהו' – משום דבבלי אזהרנהו, ואשמועינן דחיל על איסור חלב, ואף על גב דאיסור חלב קדים שגולדה. וחכי נמי אף על גב דאיכא איסור אבר בחדא איסור חלב, אתי איסור טרפה וחיל עליה.

מכלל

אכל אבר מן החי מן הטריפה, רבי יוחנן אמר: חייב שתיים, ורבי שמעון בן לקיש אמר: אינו חייב אלא אחת. בשלמא לרבי יוחנן – ניהא, אלא לרבי שמעון בן לקיש קשאי? אמר רב יוסף: לא קשאי, קאן בבמה אחת, קאן – בשתי בהמות. בשתי בהמות – מחייב שתיים, בבמה אחת – פליגי. בבמה אחת במאי פליגי? אמר אביי: כגון שנטרפה עם יציאת רובה. מר סבר: בהמה בחייה לאברים עומדת, ואיסור טרפה ואיסור אבר בחדי הדדי קאחו. ומר סבר: בהמה בחייה לאו לאברים עומדת, ולא אתי איסור אבר חיל איסור טרפה. ואיבעית אימא, דכולי עלמא – בהמה בחייה לאו לאברים עומדת, ובמית איסור אבר מיחל איסור טרפה קא מיפלגי. מר סבר: אתי איסור אבר חיל איסור טרפה. ומר סבר: לא אתי איסור אבר חיל איסור טרפה. איבעית אימא, דכולי עלמא – בהמה בחייה לאברים עומדת, וכגון שנטרפה לאחר מכן, ובמית איסור טרפה חיל איסור אבר קא מיפלגי. מר סבר: אתי וחיל. ומר סבר: לא אתי וחיל. רבא אמר: כגון שתלש ממנה אבר וטרפה בו. מר סבר: בהמה בחייה לאברים אינה עומדת, איסור אבר ואיסור טרפה בחדי הדדי קאחו. ומר סבר: בהמה בחייה לאברים עומדת, ולא אתי איסור טרפה חיל איסור אבר. אמר רבי חייה בר אבא, אמר רבי יוחנן: אכל חלב מן החי מן הטריפה – חייב שתיים. אמר ליה רבי אמי: ולמאן מר 'שלש', שאין אומר 'שלש' אימא, אימא נמי, אמר רבי אבהו, אמר רבי יוחנן: אכל חלב מן החי מן הטריפה חייב שלש. במאי קמיפלגי? כגון שנטרפה עם יציאת רובה. מאן דאמר שלש, קסבר: בהמה בחייה לאברים עומדת, דאיסור חלב ואיסור אבר ואיסור טרפה בחדי הדדי קאחו. ומאן דאמר שתיים קסבר: בהמה בחייה לאו לאברים עומדת, ואיסור חלב ואיסור טרפה – אימא, איסור אבר – לא אתי חיל. ואי בעית אימא: דכולי עלמא – בהמה בחייה לאו לאברים עומדת, ובמית איסור אבר חיל איסור טרפה קא מיפלגי. מר סבר: אתי חיל, ומר סבר: לא אתי חיל. ואי בעית אימא: דכולי עלמא – בהמה בחייה לאברים עומדת, וכגון שנטרפה לאחר מכן, ובמית איסור טרפה מיחל איסור אבר קא מיפלגי. מר סבר: אתי חיל, מית דתוה אחל. דאמר מר: התורה אמרה, ובא איסור נבלה וחיל על איסור חלב, ובא איסור טרפה וחיל על איסור חלב. ואידך – אחל על דתיב, דהוה

מכלל

מר סבר רבי יוחנן בהמה בחייה לאברים עומדת ואיסור אבר ואיסור טרפה בחדי הדדי קא אתו – משמע, דאי לא לאברים עומדת דאיסור טרפה קדים, לא אתי איסור אבר וחיל עליה, אף על גב דאיסור מוסף הוא. דאמר רבנן. ותימה: דברקן שליש דשבעות (כאב). ובפרק בתרא דרמא (עגב) גבי 'שבעה' אכול נבלות וטרפות, קאמר רבי יוחנן בבבלי דאמר: עומדת עם הדברים האסורים. אלמא אתי ליה איסור כלל, ואם כן כל שכן איסור מוסף, בדומה בפרק 'ארבעה אחי' (בבבלי לבב). ויש לומר: אף על גב שפירש רבי יוחנן במית דהתם בבבלי, לדידה לא סבירא ליה חכ.

ומר סבר לא לאברים עומדת ולא אתי איסור אבר וחיל איסור טרפה – דאם חתמה: כמאן סבירא ליה, אי כרבי אלעזר דאמר לעיל (קבא). כל שאתה מצווה על דמו, אתה מצווה על אבריו – אם כן לחייב נמי דאם טרפה משום אבר מן החי, ואי כרבנן דאמר, כל ששירי מותר בו – אם כן למחל על טעמא דלאו לאברים עומדת ויש לומר: דדרשקן, כל מן ששירי מותר.

דאיסור חלב איסור אבר ואיסור טרפה בחדי הדדי קאחו – פירש הקונטרס: דכשנולד חל איסור חלב, והא חלב שליל מותר מכל בבמה תאכלו'. וקשה: דאם אמר רבי יוחנן בפרק 'בהמה המוקשה' (חולין עט,א) תלש חלב כן תשעה חי – חלבו כחלב בהמה. אם כן, איסור חלב קדים ויש לומר: דמכל מקום איסור טרפה ואבר חיל איסור חלב דקיל, שדותר מכלל. רבי יוחנן דאמר קאחו' לא טקט אלא משום טרפה ואבר. ומיידו קשה: דבסוף דם 'חטאת' (כריתות כגב) אמרין 'קדשים' איסור חל על איסור, דכתיב 'כל חלב לה' – לרבות אמור קדשים קלים למעלה, דאתי איסור מעילה וחיל איסור חלב. ופרי: למאן דאמר אף בקדשים אין איסור חל על איסור, למה לי 'כל חלב'?, ומוקי' לה בלולד קדשים, וקשה: דהיינו לן 'חטאת' ובחדי הדדי קאחו. והשתא אבתי לרבי יוחנן, דהא איסור חלב קדים, דחל במעי אמו ונראה לפרש: דדוקא טקט 'חלב' חלב והוציא ממעי אמו לחי' הוא דמיקרי, ורביהו ר"ה דהא דאמר 'חטאת' הוא דגרמי, ולא איריא – איריא דבהמה הוא דלא בעי, אבל אוריא חלב בעינן. והשתא ניהא זכא, דבבבלי בחדי הדדי קאחו. והא דאמר 'כשנטרפה עם יציאת רובה' – הוא דקין נטרפה במעי אמה, דלא מייחב משום טרפה עד שירלה, כמו חלב, אלא לא אתי אלא לאברים נטרפה לאחר יציאת רובה. אתי חתמה: רבא דאמר לעיל 'כגון שתלש ממנה אבר וטרפה בו', ולא לאברים עומדת. דהשתא בחדי הדדי קאחו, משמע דאם נטרפה קדים שנתלש האבר – לא אתי איסור אבר וחיל על איסור טרפה, אם כן, היכי משכחת לה שלש חכא לרבי יוחנן, כיון דלאו לאברים עומדת, ואין איסור אבר חל על איסור טרפה ויש לומר: כגון שתלש ממנה אבר וטרפה בו, דמיגר דאתי איסור טרפה וחיל איסור חלב, חיל נמי איסור אבר עליו. ומאן דאמר שתיים – לית ליה האי מנה, אלא דוקא איסור טרפה דגלי קרא חיל, איסור אבר. ואמר חתמה: לחזותא עישא דאמר לעיל 'דכולי עלמא לאו לאברים עומדת, ולרבי יוחנן איסור אבר חיל איסור טרפה', אם כן, היכי משכחת לה דלא מייחב אלא חלק

חלקו מבחוץ – פירש בקונטרס: כית אבר מן הדי חלקו לשנים, קודם שיתנו לתוך פיו, ואכל זה לבדו ואחר כך אבל חציו השני. משמע, דאם נתן שני החלקים בפיו ובלעו בבת אחת – חייב לבלוע עולמו. ואין נראה. דאם כן, מאי קשיא ליה לרש"י לקיש "חייבי משכחת לה דמחייבי?" ובי איה יכול לבלוע כוית בבת אחת? והא אמרין בפרק תרומא דובא (פ.א) דבית הבדעה מחזיק

בכבית תרנגולת, גדולה יותר מגורגרת, בדומה בפרק "חלקו" (עירובין פ.ב) דאיכא גדולה גרורות שסעדה של עירוב. וגרורת נמה לתרש, דאדול בחר אבלות מעיו. כיון שש (שבת צ.א.א), ואמרין בפרק "אמר לו (בכריתות י"א), דאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים. משמע, דשני זיתים מחזיק. ועוד: דבי חייב דאף על פי שחלקו בזהויה והניחם בבת אחת לתוך פיו מחייבי לרבי יוחנן, דאדול בחר אבלות פיה, לפי שנתנה גרונה כוית בבת אחת. הכי נמי אפילו בלעו בזה אחר זה יתחייב לרש"י לקיש, דאדול בחר אבלות מעיו. כיון שש כוית בבת אחת במעיו קודם שיתעכל, דאיתו ממנה להתעכל, בדומה בסמוך. תראה לפרש: דחלקו מבחוץ – פטור, ואפילו אכלו בבת אחת. כדפירש שיהא משום הדיחה בפיו ויהיה עליו שם אבר, משום דהכא חרוש הוא. כדפירש בקונטרס: ובעלמא לא מחייבי אנדון ועצמות, והכא מחייבי, ואין לך בו אלא חידוש. אבל חלקו בפנים – חייב, דדרך הוא שנתלק אפילו בשעת לעיסה. וירש לקיש פטור, ואפילו חלקו בפנים. ולכן דוחק התלמוד אליה: חייבי משכחת לה שיתחייב בדרך אבלות? ומשנה בגרומיתא ועירתא, דאין אדם לועסו אלא בולע. ומזה לרבי אלעזר דאי חייב חלקו מבחוץ, דאפילו אכל זה אחר זה מחייבי.

הדרן עלך גיד הנשה

כל הבשר אסור לבשל בחלב – תימה: דלא הני "בשרו" ובחוצה לארץ, בפני הבית ושלא בפני הבית, בחולין ובמוקדשין, כמו בהזן פירוקן, ובתוספתא הני לזה ושם מאי אשמעינן במתניתין פירש בביריתא, ואשמעינן: דחיל אסור בשר חלב אסור, מוקדשין. ורבינו שמואל בן מאיר פירש: דאיצטריך משום חוצה לארץ. וסלקא דעתך דאיתו נהוג בחוצה לארץ, משום דאיתקש לבבדור (שמות כג) בחד קרא: "ראשית בכורי אדמתך... לא תבשל גדי בחלב אמו". ולפירשו ניהא דה דאמר בפרק "ראשית הגז" (חולין קל"א) "דאריך" בדבורים אתא למעטי חוצה לארץ, דאף על גב דהיה מצוה להוליה בארץ איצטריך, משום דאיתקש לבשר בחלב. **ואסור** להעלות עם הגבינה על השלחן חוץ מבשר דגים וחגבים – האי "חוץ" לא איצטריך, דאפילו לבשל שרי, אלא אגב רישא נקטיה.

הגדור

משום בבדור: אכלו לאותו עצמו. מהו? כלומר, היחבר מה שמעמט על כך. אישתק – רבי אסי. אמר ליה – רבי אלעזר. מופת הדור – גדול הדור, כמו (זכריה ג) "אנשי מופת הדור". יומין סניאן אסרת – דבר זה לפני רבי יוחנן, דאפילו בההוא עצמו חייב. והודה לדברין, ואמר: הדי נהנה גרונה בבזית.

הדרן עלך גיד הנשה

משנה כל הבשר אסור לבשל בחלב – דאף על גב דאמר רחמנא "גדי" – הוא הדין לחיה ועוף. ומיפול פליגי בה לקמן (ק"ג.א), איכא למאן דאמר דאורייתא, ואיכא למאן דאמר דרבנן. **ואסור** להעלות – דילמא אתי למכילנהו כי הדרי, דקא נגעי ובלעי מהדרי, ואף על גב שמתיר לבלול בשר אחר בגינה, כדאמרין בגמרא.

הגדור

מבבלו – אצל חיה. חלקו מבחוץ – לבזית אבר מן הדי חלקו לשנים, קודם שיתנו לתוך פיו, ואכל זה לבדו ואחר כך חציו השני. מהו – מי מצטרפי לחיוביה ככל שאר אסורים. דקימא לן דמצטרפי שיעוריהו לחצאין בתוך כדי אכילת פרס, כדאמרין בפרק תרומא דובא (פ.ב), או דילמא, כיון חידוש הוא, דהא גידין דעצמות דעלמא לא מחייבי בלעיהו והכא מחייבי, ואימא: אין לך בו אלא חרוש, ובי אכיל ליה בבת אחת – מחייבי. וסדסם אכילה בבת אחת משמע, אבל לחצאין – לא? **בבזית**, דהא אף אפסור ללעוס אכילה כולה בליעתה, בלעו לחצאין. **אכילה במעיו** – כשהוא יורד לתוך מעיו, צריך שיהא בו שיעור אכילה. חייבי משכחת לה דמחייבי – בבזית, דהא אי אפסור ללעוס אכילה כולה יחד? בגרומיתא ועירתא – עצם קטן שעל כף הדין, שיש בו משוה בשר, וגדי ועצם שלשמו לבזית, ואין אדם לועסו אלא בולע. מחוסר קריבה – שנתרוקו רזי מזה מעט. מחוסר מעשה – נמי, שלא אבל אלא חצי זית. חוץ משל בין השנים – צריך שיהא אצל בזה שחוטא בולע, לבד הנשאר בשנים. בשל בין השנים – אפילו רזי יוחנן מודה דלא מחייבי בבזית, דהא אין נהנה לא גרונה ולא מעיו. שאין אדם טועם עד שיהא סמוך לבית הבליעה. כדכתיב (איוב יב) "חזק (שעם אכל)". בין החתיכים – המדבק בחכו, שגרונה נהנה בו ומעיו לא נהנה. חזנו – ואף על גב דלא בא במעיו זית שלם, לא בבת אחת ולא בזה אחר זה. הרי נהנה גרונה – בטעם שני חצאי זיתים. והא דרבי אסי פליגי אדרב דמי רבין דאמרין לעיל משמיה דרבי יוחנן: חלקו מבחוץ – פטור, דהא, נהנה גרונה, משום דתנא גרונה היינו טעימה, והרי טעם שני חצאי זיתים. ואף על גב דזה אחר זה הוא – לא איכפת לן, הואיל ובבזית אכילת פרס הוא, אבל הנאת מעיים אינה אלא במילוי כרס, ואף על גב דבלע שני חצאי זיתים – לא נתמלא כרסו אלא בחצי זית, שכשבלעו לזה יצא כרס זה. אי הוי עיכול – בבליעתה, והוי פירשא בעלמא, ואיכיל שניה – לא כלום היא. תבעי ליה כוית – ולחייבו שתי מלקיות. **אלא אי** בחר גרונה אזלינן – דפשיטא ליה דלאו עיכול הוא, וקא מיביעא ליה: מי אמרין הדי נהנה גרונה, או דילמא הדי לא נהנו מעיו אלא בחצי זית? **תפשוט** ליה מירבי אסי – דבחר גרונה אזלינן. **רבי אסי** תגריה איעקר ליה – כלומר, רבי אלעזר נהריה פשיטא ליה, ולא הוצרך לישאל כלום. אלא שמעיה לרבי אסי ששכח שמעתינו ששמעו שנים מפי רבי יוחנן, שאפילו חזר ואכל אותו כוית עצמו – חייב. ומשמיה לרבי אסי דקא נקט "כוית אחר", אבל ההוא – לא. אלמא, הדי עיכול, ואתא לאדכוריה, ושאל לו בלשון בעיא, ומופת הדור – רבי אלעזר. מופת הדור – גדול הדור, כמו (זכריה ג) "אנשי מופת הדור". יומין סניאן אסרת – דבר זה לפני רבי יוחנן, דאפילו בההוא עצמו חייב. והודה לדברין, ואמר: הדי נהנה גרונה בבזית.

הדרן עלך גיד הנשה

משנה כל הבשר אסור לבשל בחלב – דאף על גב דאמר רחמנא "גדי" – הוא הדין לחיה ועוף. ומיפול פליגי בה לקמן (ק"ג.א), איכא למאן דאמר דאורייתא, ואיכא למאן דאמר דרבנן. **ואסור** להעלות – דילמא אתי למכילנהו כי הדרי, דקא נגעי ובלעי מהדרי, ואף על גב שמתיר לבלול בשר אחר בגינה, כדאמרין בגמרא.

הגדור

חולין. פרק שמיני - כל הבשר דף קד עמוד א - מותר מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)"

הנודר מן הבשר מותר בבשר דגים וחגבים – בגמרא מוקי לה חרבי עקיבא, דכל מילי דמימליך עליה שלוח – בר מיניה הוא. ובפרק "הנודר מן הירק" (נדרים נד, ב) פריך: דבבשר דגים גמי מימלך! ומוקי מתניתין דהכא במאן דכאיב ליה עיניה, וביומא דהקוד, דלא אכיל איניש דגים, אבל עוף אכיל בשלקא. ומידו בפרק בתרא

דמעלה (ב,א) לא קיימא שיערא דהקוח, אלא
מסקי: במאן דכאיב ליה עיניה. אבל בשאר
ימים, הוצדק מן הבשר — אסור נמי בדגים.
הא עין אסור מדאורייתא — הכי נמי הוה
מצי למינשק חיה, ונראה דהא דסלקא דעתך
שהוא דאורייתא, משום דסמך אסיפא גזרו
העלאה אטו אבילה, כדרייק רב יוסף בסמוך.
אבל אין לו שום דליק מדעתני "כל הבשר"
דרמשע ליה שריק הבשר שוה זה כזה, בשר
שוף בבשר בחמה — דהא הוצדק מן הבשר,
אין כל הבשר שוה. דאפילו רבי עקיבא מודה
דלא מיתיר בבשר שוה מדאורייתא, כאמרו
בפרק "הוצדק מן הדיק" (נדרים נג,א) דמודה רבי
עקיבא דלא לקי. **ומנא** תימרא דלא גזרינן
גזירה להדיא — בכמה מקומות אמר "היא גופה"
גזירה, ואין נצוקת וגזרו גזירה לגזירה" (בפרק
קמא משבת יא,א) ובפרק "במה מליקין" (שם
כא,א) ובברייתא ביעה (גא,א) הדבא בעינן למי
ראה לענין גזירה דהעלאה אטו אבילה, ויש
מקומות נמי דגזרינן גזירה לגזירה, ולא חיישינן,
אין לרמות גזירות החבמים זו לזו אלא במקומות
שחלתוהו דמודה.

חלת חוצה לארץ נאכלת עם חוור על השלול
— אין חוצה לארץ נאכלת עם חוור על השלול
מביאה חבורה. בזמן שהיא חבורה בפרק בלרא
דמסכת חלה (משנה ח), אמר רבן גמליאל
שלש ארצות חללה. חוור ישראל עד ביום —
חלה אמנת. מכבוד עד הנדר ועד אמנת — שתי
חלות, אחת לאור ואחת לכהן. של אור, יש
חלה. יש שיעור, שתי חלות, אחת לאור ואחת
אמנת לעולם — שתי חלות, אחת לאור ואחת
חוצה לארץ נאכלת עם חוור על השלול

לכחן. של אור, אין לה שיעור. ושל בוקר, יש לה שיעור, וטבול יום אוכלה. רבי יוסי אומר: אין צריך טבילה. ואסורה לזבים ולנדות ולילודות, ונאכלת עם הזור על השלקון, וניתנת לכל בוקר שירצה. והכי פירושו: "מכיון עד הנדה ועד אמנה" — שהיו סמוכים לאיץ העמים, ואין יכולין לשמור עצמם מפניהם בטרהרוב, והיו חולתים בשבת.

[illegible][illegible]

ישראל! ולזהי מסתבר שבלא הזוא וטבילה היו אובליך אותה! אפילו לרבנן דרבי יוסי.
 "עד ממה" (בפרות כזא), ונותנה לבון קטן ואביל לה. דכי ליכא בון קטן ודקא קמפור
 לפגמי – אינה ומותרת לבון קטן, אבל לעולם נדרפת. דומיא חלה דור אריץ ישראל,
 ל'עלום שמים. כגון בררוקים, כגון דלא פולחין חלה יידוח בחלת הארץ.

קצת חמישה אבאזי אקאר דגונה לבחן קטן, קיין דאפולו בחן גדול ביול לאובלה אחר רוב ואביל לה בימי טומאה; ונראה דדוקא חלת חוצה לארץ, לפי שאין לה שיעור דבר שיכול ליחנה לו. וכן משמע דבר מועט הוא, דקאמר התם דשקל לה בריש מסיא. אבל ה' שיעור, כמו בתרומת מעשר, ולכך אין ליחנה לקטן אלא לבחן גדול ששכלו אן רוצה

אני, אלא שבתחבך חזק קטן. שלא מציתו בכל היתלמדו שהיה צריך לפרש שתי תרומות. אלא
אני, אלא שבתחבך חזק חלה. דאין תלמידי אלה אלא כדו גדול שטבל
הוא נראה: דגם בסבבם לארץ ישראל, ומפרשין עונש שתי חלות. אלא דהו מפרשין
ם המגולגל עיסתו. אבל תרומה — אין יגליל בה אלא בעלי קרקעות וממרידי תבואות,
והדיבא

חנודר מן הבשר – כל הנודר, אין דעתו אלא אחר לשון בני אדם, שהוא קורא שם הדבר כן. ואשמועינן ממתניתין דכל מין בשר. אדם קורוהו "בשר", חוץ מבשר דגים ותובגים. **גמרא** **קא סלקא דעתין** – האי איסור ממתניתין – מדאורייתא קאמר. **דרי עקיבא** – במתניתין דבבאוי פירקא (חולין קי"גא). מותר **בבשר** **נינים** – שאין קורוהו "בשר". **אזיל שוה אמר**

1 — דבנדרם אזר לשון בני אדם אנו צריכין
 2 להלך, כשמוענין מתניחין דדרך לקרותו
 3 "בשר" כל מירי דעומלץ עליה שלים —
 4 כד דבר שאינו נשמע מן הסתם, לא בתוך
 5 כבלל ולא מוצא [מן] כבלל, וצריך השליח
 6 לחזור ולפרש ולשאל "רצה אתה בזה".
 7 מיניה הוא — חשבו לענן נדרים מאותו
 8 המקום, כגון הכא. — השומר לשלחו "קנה לו
 9 בשר מן השוק" — אינו נשמע לו מן הסתם
 10 בשר עוף, והוא נמלך כבעל הבית ושואל
 11 "כלום אנו לוקח בשר עוף?". מיניה הוא —
 12 מין בשר הוא. — שדרי אמר "קנה לו בשר",
 13 ואם לא היה עוף מין בשר, לא היה נמלך
 14 אם קני ממנו, דהוא לאו בשר הוא. לא
 15 מצאתי אלא רידועין — ואינו לוקח מן
 16 כשמרצאן, אלא לאו קר ליה איניש "ירק",
 17 ירק הוא "ירק" סתם קאמר ליה, ואי כבלל
 18 דא דהא "ירק" סתם קאמר ליה, ואי כבלל
 19 כן חרבי — ומשם אנו מביא שדרי
 20 מין ירק, שאילו לא מצא אלא קטנית — לא
 21 היה משיבו "לא מצאתי אלא קטנית", אלא
 22 "לא מצאתי ירק". ובדילועין היה אומר "לא
 23 מצאתי ירק אחר, אלא רידועין". ולמה היה
 24 אומר כן? אלא שיש לך ללמוד שדרילועין
 25 נקראים "ירק", ואין הקטנית כבלל "ירק".
 26 פיר לא כרבי עקיבא — דאף על גב דצריך
 27 לאימלוכי, ולא שקיל, מיניה הוה, דאי לא
 28 מיניה הוה — לא הוה אמר "אשקול מהאי",
 29 ויש מהן מן התורה — שבר בהמה, ויש
 30 דברבי סופרים — היה ענות, ששם מינה

מזאסר עוף בהעלאה משום גזירת אבילה, שמע מינה: איסור אבילה ודירה
מזאורייתא, ולא כרב אשי. **אבילה גופה נזירה** — אטו בשר בהמה. **חלת חוץ**
לארץ — אינה אסורה לזרים אלא מדרבנן, אבל חלת הארץ — "תרומה" קרייה
רחמנא, ואסורה לזרים מ"וכל זר לא יאכל קדש" (ויקרא כב).

נאכאל
דארויטא, דפּוּריתוּן גלדין באַרץ ישראל, ולבן נמי של שיעור, דרמפּרש בירושלם
שהיי מבריי סופרים, אין איה שיעור, "מנדר ועד אונזע רופנים" — שוואו חוצה לאר
ומתחויא חולה דידו כחלת ארץ ישראל, גורו עליה שלא לאוכלה כלל, אפילו חסן טון
זענע גאטלע "מחולל ויז אגדלה".

[illegible]

בגזר פרק "בחן גדול" (ג.ג.ג.) וגם לא היו עריכי ילודו ממוסמט "חבר היר הוא בעל ואין סברא כלל שחוקן כעמם חלת חוצה לארץ שלי יאכלוה, אלא אם כן ילך ויהי בו, ובבבל, כן לרדיו שררוקן מארץ ישראל, אין צריך שלי חלות אלא חות, באמרינו ב הים ומרשף אחרת ותנחה כלל גדול, וראשונה שורפה. חזלה של אור נגדו עדי ה משום דסמוכין לארץ ישראל, ומתחזיו בחלת ארץ ישראל, כדפישית. ומשום חצי כי

נומא – נוֹחַן לִבְחַן קֶטָן, וּמִסְתַּבֵּר דֹּאף לִבְחַן גְּדוֹל שֶׁטֶבֶל לִקְרִי, וְלֹא בַעֲיֵין הָעֵרֶב שֶׁמֶשׁ חָלָה, אִמֵּר בְּרִינָא: הִלְבַּה, נִדָּה קִצְצָה לֵה חֵלָה וְאִבְלִי לֵה בְּחֹן קֶטָן, אִם מֵאֵן דְּטִבְלִי לִקְרִי שֶׁטֶבֶל, אִם לִבְטֵלָה רַבּוּב כְּמוֹ תַרְמוּם, אֲדַמְרִינֵן בִּפְרָק "עֵד כְּמוֹה" (סָם) רַבָּה זֹהָה מִבְּטַל לֵה מוֹעֵט חָלָה, קִמְרֵי לִיתֵהָ לִבְחַן קֶטָן, כֵּן אִם שְׁכָן אִם יֵה בְּחֹן גְּדוֹל שֶׁטֶבֶל אִם רוֹצֵה לִבְטֵלָה בְּרוּמָה, שְׂדֵיחַ מִיּוֹבֵל אִם מִיּוֹ שִׁמּוּ – אִי לִיבְחַן קֶטָן, לֹא שְׂדֵיחַ אֲמַטְבֵּר וְעוֹדָה: וְעוֹדָה:

לבטלה ברוב. ואין צריך להפריש שניה, דלא תשכח – כיון דמפרשין אחת ממי בזה דוקא חלה, כי ליבא כהן קטן או גדול שטבל, שאו היא נשפרת. ולכן צריך להפריש ח או רוצה לבטלה ברוב – אין צריך להפריש שניה, דלא תשכח. כיון שמפרשין אחת אלא תרומה אחת. לכך נראה שבחלה יש לחוש יותר שלא תשכח, משום שדייקא במ

והיבא דליבא כח קטן, ששורפו ומפריש שניה, נותנה לבחן טמא, אפילו הוא זב. דלא מפליג התיב בשום טומאה. ולא דמיא לחלה שניה בסמוכין לארץ ישראל — דהתם לעולם צריך להפריש, אבל בדרוקים, אי איבא בחן קטן או גדול ששכל לקיחו — אין צריך להפריש חלה שניה כלל. והיא קלה ביותר, אלא שאסורה לזרים — דלא אשכחן

— שדירי יש כמה מקומות דלא מפרשי לה כלל, ואפילו ליבא כח קטן. ועל אותן מקומות יש קצת תימה, אלא לפי שאינה טובלת וצריך לשמרה מלהאבילה לזרים, נמנעו מלהפריש. ושמן אפילו אינה מדרמעה, ואף על פי שהראשונה נראה קצת מדרמעה, מדהניא בפרק "רבי ישמעאל" (מנחות ס"א.) דרמעה גי' חזקה לארץ. — אינה מדרמעה, נמנעו מלהפריש. דישאל — מדרמעה, מכל מקום השניה, שהיא קלה ביותר, שמא אינה מדרמעה. וכמו שלא נזכר על תערובות דמאי, כמו כן שנת לא נזכר בה בין שהיא קלה או לא, **ויתנת** לכל בהן שריצה — פירש בקונטרס: דאפילו אינו מחזיק בהרות ה', יתנו לו חלת חוצה לארץ. ואין נראה דרבינו יצחק: דהא דתו דמיא דהנהו ששונה אדיר ששונה לא, "אבן דרמיה דהן שריצה" בו, וחשיב בהדיהו "חורעו והלחיים והקבה" ואמרין: לאשקן בפרק "חורעו" (ק"ב.) שאינן ניתנות למי שאינן מחזיק בהרות ה'. לכך נראה דרבינו יצחק: דהבא מיהו דליבא כח חב, אי נמי: איבא כח חב שדואו עשר, ואינו רוצה לקבל. ואפילו רוצה לקבל, כיון דאין צריך, וזה ששונה, אבל חלת הארץ אינה ניתנת אלא לא יתנו לו — יצטרכו לתת לו חולין. וקא שמענו לן דיכול לתת, אף על פי שאין בכך בטומאה וטוהרה, ולא חיישנן שמא איבא בימי טומאה, אבל חלת הארץ אינה ניתנת אלא לבחן חב, שישמרנה בטוהרה. אפילו ליבא עתה כח חב — לא יתנה לבחן עם הארץ, אלא יתנו עד שידומן לו כח חב.

מתקנה לה רב ששת — לא אבניי אף פריך, אלא ארבי ויסק חבירו פריך, כדפירש בקונטרס.

רבי יוסי היינו תנא קמא — אביה תנא דלא יוסי היינו תנא קמא, דרבי קאמר: דבר זה מחלוקת בית שמאי ובית הלל, ואין זה תנא ואחר כך מחלוקת, דבית שמאי במקום בית הלל אינה משנה.

עוף וגבינה אין בשר וגבינה לא — תימה: דהדין פריך מגבינה אחר בשר אבשר אחר גבינה, דרב יצחק גבינה ואחר כך בשר אבשר, ולא דמי, כדאמר בסמוך: ויש לומר: דהדין פריך, דברייתא דאגרא, משמע עוף וגבינה נאכלין באפקיקור, בלי נטילת ידים ובלא קינוח הפה. אבל שאר בשר — בעי נטילת קינוח הפה. והיכי דמי אי בשר תחלה — אפילו בגטילה דהיכי דמי סגי, עד סעודה חריית, כדאמר בסמוך. אלא לאו אנגינה תחלה וזה נדקא הבא "בשר וגבינה" — לא דק, אלא "גבינה ובשר, לא", ואבג דמוכחי בבירייתא עוף תחלה, נקט נמי הבא בשר תחלה. וברייתא נקט עוף תחלה — ואפילו עוף תחלה, נאכל באפקיקור, ורבינו תם מפרש, וכן הלכות גדולות: דאכל בשר, אסור לאכול גבינה — היינו, בלא נטילת קינוח. אבל בגטילה וקינוח — שרי, "אכל בשר, מותר לאכול בשר", אף בא נטילת קינוח. דבר עקבא, דלא אכל עד סעודה אחריית — היינו, בלא נטילת קינוח. אי נמי ממזכיר על עצמו חזה, ולפירושו קמא: פריך הבא ארבי עוף, ואף על בן דתני גארא "עוף וגבינה נאכלין באפקיקור", ומשמע: עוף תחלה — דילמא משום דסבר בשר עוף בחלב לאו דאורייתא, והו קיימא לן הכי, ומיהו כלה, ברייתא דאגרא, כהנא לאו כרבי יוסי הגלילי — הא קאן לכתחלה שרי לבשר ולאכול זה עם זה, כדאמר לקמן (קט"ו.) דבמקומו של רבי יוסי הגלילי לאו אכל בשר עוף בחלב. ואי כרבי יצחק, כהנא לאו למיתני "חדי" בודי "עוף" דרוחא להעמיד בביט שמאי, דאמר: יהו עולה ואינו נאכל. ומיהו אשכחן נמי לרבי אלעזר כרבי צדוק, דהניא בתוספתא בבית שמאי, אי נמי: כרבי עקיבא, ונקט עוף — משום דשכחי, והוא דרין חדי, דהכי נמי קאמר לעיל: לא עוף — אסור מדאורייתא, כהנא דלא כרבי עקיבא, והוה ליה למיתקני נט.

והיכי דמי מפרש טעמא דאגרא: משום דעוף אינו נדקא בדיים ובשנים וכו'. ויהי.

נאכלת עם הור על השלחן, וניתנת לכל בהן שריצה. אמר ליה אביו: בשלמא אי אשמועינן חלת חוצה לארץ בארץ, דאיבא למינור משום חלת הארץ, דאורייתא ולא גזרין - איבא למשמע מיפה. אלא חוצה לארץ משום דליפא למינור הוא, אבל הכא - אי שרית ליה לאסוקי עוף וגבינה, אחי לאסוקי בשר וגבינה, ומיכל בשר בחלב דאורייתא. מתקין לה רב ששת: סוף סוף, צונן בצונן הוא! אמר אביו: גזירה שמוא יעלה באילפס רותח. - סוף סוף כלי שני הוא, וכלי שני אינו מבשיל! אלא: גזירה שמוא יעלה באילפס ראשון. משנה העוף עולה עם הגבינה על השולחן, ואינו נאכל, דרבי בית שמאי. ובית הלל אומרים: לא עולה ולא נאכל, אמר רבי יוסי: זו מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל. באיזה שולחן אמרו - בשולחן שאוכל עליו, אבל בשולחן ששודר עליו את התבשיל - נותן זה בצד זה, ואינו חושש. גמרא רבי יוסי היינו תנא קמא! וכי תימא, אכילה גופה איבא פינייה, דקאמר תנא קמא: בהעלאה קא מיפלי, באכילה לא פליגי, ואמר ליה רבי יוסי: אכילה גופה מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל. ותתניא, רבי יוסי אומר: ששישה דברים מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל, הן: א. חלת הארץ, ב. חלת חב, ג. חלת חב, ד. חלת חב, ה. חלת חב, ו. חלת חב. ואיני נאכל, דרבי בית שמאי. ובית הלל אומרים: לא עולה ולא נאכל, אלא, הא קמשמע לן: מאן תנא קמא - רבי יוסי, כל האומר דבר בשם אומרו מביא נאולה לעולם, שמוא "ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי". תנא אנארא חמוא דרבי אבא: אמר וגבינה נאכלין באפקיקור. והוא תני לה והוא אומר לה: בלא נטילת ידים ובלא קינוח הפה. רב יצחק בריה דרב משירשיא אילעל לבי רב אשי, איתו ליה גבינה - אבל, איתו ליה בשרא אבל, ולא משא ידיו. אמרי ליה: והא תאני אנארא חמוא דרבי אבא עוף וגבינה נאכלין באפקיקור, עוף וגבינה - אין, בשר וגבינה - לא! - אמר להו: הגי מילי - בליליא, אבל בימא - הא חוניה. תניא, בית שמאי אומרים: מקנה. ובית הלל אומרים: מדיח. מאי מקנה ומאי מדיח? אילמא

נאכלת — לבחן עם הור, ולא גזרין: דילמא שרית זר מניה ואכיל. דהא אכילה גופה לא מתסרא בה אלא משום גזירת אכילת חלת הארץ, לכל בהן שריצה — אפילו לעם הארץ שאין משמרנה בטוהרה, מה שאין כן בחלת הארץ, דבתיב (דברי הימים ב' לא): "ותת מנת לבנהים למחזיקים בהרות ה'" — מחזיקים יש להם מנת, ולאו שאין מחזיקין, אלא, דברבן לא גזרין העלאה אטו אכילה. בשלמא אי אשמועינן חלת חוצה לארץ בארץ — שהביאה לארץ, ואשמועינן דאף על גב דיש כאן חלה דאורייתא, ואיבא חלוקה אטו חלה דאורייתא, מאסקת חלה חוצה לארץ (לארץ), אתי לאסוקי חלת הארץ ומכילה הור. והא איבא למשמע מניה מתניתין נמי, אי לא דאכילת עוף לא איבעי לה הור גור העלאה אטו אכילתו, ולא אטו דבמהה. אלא בחוצה לארץ, טעמא משום דליבא למינור אטו שום איסור דאורייתא הוא. אבל הכא — אף על גב דגא איבעי לה למינור העלאה אטו אכילתו, איבא למינור העלאה אטו העלאה ואכילת בשר בהמה, וכי מסק ליה היינו אכילה דרבי יצחק למיכלתו בהדי. מתקין לה רב ששת — אפילו אם נמצי לומר: בשר עוף בחלב דאורייתא, עדיין שמכחת לה גזירה למויה. דהא העלאה דרבנן, משום אכילה, ואכילה גופה דרבנן, דהא סוף סוף צונן וצונן הוא, ואפילו אכל לחי כו' הדדי — ליבא איסור דאורייתא, דרבי בשלחן אסרה תורה. גזירה שמוא יעלה בשר בישול עם הגבינה עוף תאילט רותח, דהוה ליה בישול. **משנה ואינו נאכל** — גם הגבינה. אמר רבי יוסי דבר זה כו' — בעמא פריך: היינו תנא קמא! בשולחן שאוכל עליו — דארייז דמשמשמא ביה, דא אתי לאתנוחי זה על גבי זה. **גמרא רבי יוסי אומר** ששה דברים כו' — ש' אחרות הרבה, אבל באלו ששה לא היו מודית לו בחיוריו שיהיו בית שמאי מחזיקין חלה כלל מחמירין. כל האומר דבר בשם אומרו — והתנא שכתב ולא הזכיר שמו בתחילה, וחזר והזכיר שמו. **באפקיקור** — דרך הפקר, שאינו נזכר בהן, וכדמפרש. הוא תני — כך קבלה סדורה מרבו. והוא אמר לה — והוא פירשה שטא שול דמאי "אפקיקור". בלא קינוח הפה — אטו אבל זה, ובקט לאכול זה — אין צריך ליטול ידיו ולקט. אבל בבשר בהמה — בעי קינוח, כדלקמן, שלא יאיר בנק כלום מן הראשון בתבנית. **הא קא חזינן** — ידים ירקניות שאין דבוק בהם כלום.

אילמא

עוף תחלה, נקט נמי הבא בשר תחלה. וברייתא נקט עוף תחלה — ואפילו עוף תחלה, נאכל באפקיקור, ורבינו תם מפרש, וכן הלכות גדולות: דאכל בשר, אסור לאכול גבינה — היינו, בלא נטילת קינוח. אבל בגטילה וקינוח — שרי, "אכל בשר, מותר לאכול בשר", אף בא נטילת קינוח. דבר עקבא, דלא אכל עד סעודה אחריית — היינו, בלא נטילת קינוח. אי נמי ממזכיר על עצמו חזה, ולפירושו קמא: פריך הבא ארבי עוף, ואף על בן דתני גארא "עוף וגבינה נאכלין באפקיקור", ומשמע: עוף תחלה — דילמא משום דסבר בשר עוף בחלב לאו דאורייתא, והו קיימא לן הכי, ומיהו כלה, ברייתא דאגרא, כהנא לאו כרבי יוסי הגלילי — הא קאן לכתחלה שרי לבשר ולאכול זה עם זה, כדאמר לקמן (קט"ו.) דבמקומו של רבי יוסי הגלילי לאו אכל בשר עוף בחלב. ואי כרבי יצחק, כהנא לאו למיתני "חדי" בודי "עוף" דרוחא להעמיד בביט שמאי, דאמר: יהו עולה ואינו נאכל. ומיהו אשכחן נמי לרבי אלעזר כרבי צדוק, דהניא בתוספתא בבית שמאי, אי נמי: כרבי עקיבא, ונקט עוף — משום דשכחי, והוא דרין חדי, דהכי נמי קאמר לעיל: לא עוף — אסור מדאורייתא, כהנא דלא כרבי עקיבא, והוה ליה למיתקני נט.

חולין. פרק שמיני – כל הבשר דף קה עמוד א – מתוך מהדורות "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קפט רש"י

א' לימא בית שמאי אומרים מקנה ולא בעי מדיח – פירש בקטורה: שקינותו יפה מן החרחה, ולא הוחרבה כאן החרחה. ובית הלל אומרים: מדיח ולא בעי מקנה" – ולא סגי ליה בקינות, אלא מדיח במים, והוא עיקר, ואינו צריך קינות. וקשה לפירושו: דלא הוה ליה למימר "ולא בעי" אלא "מקנה ולא מדיח", "מדיח ולא מקנה" ויהי: אמאי דחיק לאסוקי דלא פליגי? ליתא דלית שמואי עדיף

קינות, ובית הלל סביר דאף בחיבת החרחה סגי כמו בקינות לחיבתו לכן נראה: דשפוטא ליה למסדר התלמוד החרחה עדיף מקינות, וחבי פירושה: "בית שמואי סביר דבית מקנה ולא בעי מדיח" – כלומר, בקינות אף, על גב דגרע, ולא בעי מדיח דעדיף. ובית הלל סביר: מדיח לחיבה בעינן, והשתא הוה ליה למימר "ולא סגי במקנה, דגרעי", אלא אידיד דנקט לבית שמואי "ולא בעי", נקט גמי לבית הלל, והשתא הוה ליה למיפיק: אם כן, הוה ליה מקילי בית שמואי וחומרי בית הלל? אלא דאית ליה פירבא תאריה: ולא בעי לשנויי רבית מדיח תרתי בעי, ונקט "מקנה", והוא הדין דבעי מדיח בהדיה, ובית הלל סביר דסגי ביה, או מדיח או מקנה – דאם כן, הוה ליה לטבי למינקט "מקנה", דהוי הורבא טפי, דגרע ממיח.

מקנה והוא הדין למדיח – תרוייהו בעינן כדפירש בקינות, וכן פירש רבינו חננאל. **למסעורתא** אחרתא אבילתא, וכן בסעורתא שרגילין לעשות אחת שחרית ואחת ערבית, אלא אפילו לאלתר אם סילק השולחן ויבחר – מותר, דלא פלוג רבנן.

מ"ם ראשונים מצוה אחרתא אבילתא כו' – בברכת סתוק פרק "אלו דברים" (ג.ב.) דריש תרוייהו מקרא, "ומתקדשתם" – אלו מ"ם ראשונים, "והייתם קדושים" – אלו מ"ם אחרונים, ואסמכתא בעלמא דהוא, דהא עממא דמיס אחורניו חיי משום מלח סדומית, כדאמר בספוק. ואנו, לפי שאין מלח סדומית מצוי בינינו, לא נהגו במ"ם אחרונים. וחבי גמי כי דריש תהם "כי קדוש" – הוה שמו, שכן אית ידיהן להעביד את הוואמא, הוי אסמכתא. ולא מצונו בשום מקום שריא שמן, אל חובה ולא מצוה. ואת דאמר הוה, כשלם השמוזות, פסול לעבודה, כי ידים מוזהבות מפולח לברכה – ליהנו להם. שהיה הדבר עליהם חובה לטול את סעודה, לפיכך נחשבות מוזהבות, וצריך להקדים לטול סעוד קרבה. ואם תאמר, ודא נפקא מינה את דראשונים מצוה ואחרונים חובה, מה לי מצוה מה לי חובה? את תרוייהו חובה, כדכתיב בברייתא, ולא שרשו! ואומר רבינו תם: דנקטא מינה לענין מלמדת הדשות, נתנן בפרק מ"ט עירובין (י"א). דשפטיין מרדכיית דייס, וקאמר רב חייא בגמרא לא שנו אלא מ"ם ראשונים – אבל אחרונים – לא. דאמר רב יהודה בריה דרב חייא: מפני מה אמרו מ"ם אחרונים חובה מפני ששלח סדומית כי, ובהלכות גדולות פירש: דראשונים שהם מצוה, משום סדומית – טענין ברכה. אבל אחרונים שהם לברך אדם, משום מלח סדומית – אין טענין ברכה, ומבאן כהן רביעי יהודה בפרק "במה מדיקת" בתוספות: שאין לברך על קריאת שמע שלפני מטה "אשר קדשנו ממצותיו וצונו לקרית שמע", ואם תאמר: אמצעיית, כגון בין גבינה לבשר, שהן לצורך מצוה היו טענין ברכתה ויש לומר: דאין הוה כי אם הכשר אבילה, כמו ניקור חלב מליחת בשר, מליחת

א' לימא בית שמאי אומרים מקנה – פיו, ולא מדיח – במים, שהקינותו יפה מן החרחה, ולא הוחרבה כאן החרחה. ובית הלל אומרים: מדיח ולא בעי קינות – דלא סגי ליה בקינות, אלא מדיח במים והוא עיקר, ואין צריך קינות. אין קינות פה – להכשיר לאכול בשר אחר גבינה. אלא – אם כן קצרו בפת, דקינות הפת

שמואי הוה – דאי בית הלל – ניומא בית ולא הוחרב קינות. אף מדיח – תרוייהו בעינן, וקאמר רבי זירא דקינותא בין למר ובין למר בפת הוא. קשה ליתניא – במסכת ערוות (פרק רביעי ופרק חמישי) שכל קולי בית שמואי וחומרי בית הלל נשנו שם. והוא הדין – לתרוייהו בעינן. בדשערי לא – מפני שמתפרר בתוך הפה, וקשה יותר נקשר חל כשלעטוס, לפיכך אינו מקנה. שר – נעשה כך ונדבק בדיק. ודוגמא "השוכר" (בבא מציעא פ"ב), אשטר מישר, תחבובתו על הדין. אקשאי – קשה יותר מדאי, וגם הוא מתפרר בתוך הפה כשל שעורים. קמחא תמרי וירקא – וכן קו, בין בשר לגבינה – משמע, שאכל בשר ורודף לאכול גבינה. אכור לאכול גבינה – משהו דבשר מרציא שומן, והוא נדבק בפח ומאריך בטעמו. בשר שבין חשיים – מן חשיב בשר שלא לאכול גבינה עמו עד שיתלנו? חשיר קינות – אגמא מקיב"ר בשר". אמא לאה מדיחא חלא בר חמרא – לדבר זה אני גרוע מאבי, כדכתיב בן יין. למחר כי השתא – מעת לזמן – סיי – חולין ורואה קרקעיתו מהו חן, צריכות משבח אסתיחא – מומא סלע, מפני שמתקדם בכל הצורך. פתבא דאפי' – משהו עצים שהיה גונבו. קדמון – שאמר שריא אדם רואה נכסיו בכל יום, ויראה מה יעשה. צנורא דברקא – מיס יוצאין חן לבודותיהן, והאם לשטוף פירותיו דרך פת בשפת חובתו, רמא קלא – הריס קול וצוות חובה – ערפא ממצוה, ולקמיה מפרש מאי חובותיהו. מצוה – לשמוע דברי חכמים. אמצעיית – שנטולין בין תבשיל לתבשיל בעלמא. מצוה לגבי רשות חובה קרי לה – משום דהני אמצעיית בהדיהו, קרי לראשונים "חובה", דאף על פי שאין אלא מצוה – חשיבות קו אצל הרשות לקרות "חובה". בין כבלי – מתחתיתם לבבל. קיבא – אם נותן שפאי עצים וקסמן תחתיהן, למאן דאמר כלי – גבא לאו כלי שרי, ולמאן דאמר אין נטולין על גבי קרקע – שרי. דמי וקטן מפרש: משום דרוח רעה שהיה עדיין עליו לבשן על גבי קרקע. מפעפעיין – אשטנטי, מרכבין את הדיים ומבליעין בהן את זוהם התבשיל.

סולדת אובתיה בגוה. רמא קלא, אתו אינשי סכרה. אשחתינהו לכוהנהו אסתרי דמר שמואל. אמר רב אידי בר אבין, אמר רב יצחק בר אשין: מ"ם ראשונים – מצוה, ואחרונים – חובה. מיתבי: מ"ם ראשונים ואחרונים – חובה, אמצעיית – רשות! מצוה לגבי רשות – "חובה" קרי לה. גופא: מ"ם ראשונים ואחרונים – חובה, אמצעיית – רשות, ראשונים – נטולין בין כבלי בין על גבי קרקע, אחרונים – אין נטולין אלא כבלי. ואמר לה: אין נטולין על גבי קרקע. מאי בינייהו? איכא בינייהו – קינסא. מ"ם ראשונים – נטולין בין בחמין בין בצונן, אחרונים – אין נטולין אלא בצונן, מפני שחמין מפעפעיין את הדיים, ואין מעבירין את ההימא. "מ"ם ראשונים נטולין בין בחמין בין בצונן", אמר רב יצחק בר יוסף, אמר רבי ינאי: לא שנו אלא שאין הדי סולדת

לא שנו אלא בן תבשל לבגדיל - ואמר רבנו שמואל: דימירי בשניהם של בשר או שניהם של בגדיה, אבל "בן תבשל" של בשר "לבגדיה" שלפניו - חובה. אבל לבגדיה של אחריו לא קאמר, דאפילו בגטילת דים אסור לאכול עד סעודה אחרת, כדאמר לעיל "אכל בשר" - אסור לאכול לבגדיל. ואין נראה לרבנו תם: ד"בן תבשל לבגדיה" משמע תבשל תחלה, כדאמר בעל

יבמה ישהה בין בשר לבגדיה: ולא כלום, ופריך: "והא אמר רב חסדא, אבל בשר" - אסור לאכול לבגדיה וזהו אכל במה ישהה בין בגדיה לבשר" כו'. ועתה: "בן תבשל לבגדיל" בשניהם של בשר או של בגדיה, למה יש לו לטול כלל? ומפרש רבנו תם: ד"בן תבשל לבגדיל" - היינו, בין תבשל בדבשר לתבשל לבגדיה. ודין אחר הבשר והבגדיה בעי, ולכאן אלא טעם, לא החמירו שיהא חובה לטול ידיו ביהמים, ואינו אלא שרות. אבל בן תבשל בדבשר לבגדיה, שהבגדיה בעין - חובה. ויחזק פירושו זה אף לדברי אסורין לאכול בגדיה אחר בשר באותה סעודה, אפילו בגטילה וקנינה.

חננו

סולדת בהן, אבל היד סולדת בהן - אין נטמלין בהן. ואיכא דמתני לה אסיפא: אחרונים אין נטמלין אלא בצונן, אבל בחמין - לא. אמר רב יצחק בר יוסף, אמר רבי ינאי: לא שנו אלא שהיך סולדת בהן, אבל אין היד סולדת בהן - נטמלין. מכלל דראשונים, אף על פי שהיך סולדת בהן - מותר. ואמצעיין ראשון. אמר רב נחמן: לא שנו אלא בן תבשל לתבשיל, אבל בן תבשל לבגדיה - חובה. אמר רב יהודה בריה דרבי חיאי: מפני מה אמרו מים אחרונים חובה - שמלח סודיית, יש, שמשפאם באותה העינים. אמר אביי: ומושתכחין פי קורטאם בכורא. אמר ליה בר אבא בריה דרבא לרב אשי: כל מלחא מואי? אמר ליה: לא

מבגיא. אמר אביי: מריש הוה אמינא האי דלא מישו מיא בתראי על ארעא - משום וזהמא. אמר לי מר: משום דשריא רוח רעה עליוהו. ואמר אביי: מריש הוה אמינא, האי דלא שקיל מידי מפתורא פי נקוט אינוש קסא למשתי - שפא יארע דבר קלקלה בפסעודה. אמר לי מר: משום דקשי לרוח צרדא. ולא אמרן - אלא דשקיל ולא מהדר, אבל משקל ואהדורי - לית לן בה. ולא אמרן - אלא חוץ לארבע אמות, אבל תוך ארבע אמות - לית לן בה. ולא אמרן - אלא מידי דצריך לסעודתא, אבל מידי דלא צריך לסעודתא - לית לן בה. מר בר רב אשי קפיד אפילו אסיסא ובוכנא דתבלי - מידי דצריכי לסעודתא. ואמר אביי: מריש הוה אמינא, האי דכנשי נשורא - משום מנקריותא. אמר לי מר: משום דקשי לענייתא. ההוא גברא, דהוה מהדר עליה שרא דענייתא, ולא הוה יכול ליה דקא נהיר אנשורא טובא. וימא חד בורח ליפתא איבלי. אמר: השתא ודאי נפל בידאי. בתר דאבלי, אייתי מרא, עקרינהו ליבלי, שרינהו לנהרא. שמעיה דקאמר: ווי, דאפקיה ההוא גברא מביתיה! ואמר אביי: מריש הוה אמינא, האי דלא שתי אופיא - משום מאיסותא. אמר לי מר: משום דקשי לכרסם. מישתיה - קשה לכרסם, מונפח ביה - קשיא לרשא, מדיחיה - קשיא לענייתא. מאי תפניתיה? לשקעיה שקועי. לכרסם דחמרא - שכיבא - דשיכרא - מיא, דמיא - לית ליה תפנתא. והיינו דאמינא אינוש: בתר עניא אלא ענייתא. ואמר אביי: מריש הוה אמינא, האי דלא אכלי ירקא מבישא דאסר גינאה - משום דמיתו פרעבנותא. אמר לי מר: משום דקשי לכשפים. רב חסדא ורבא בר בר הונא הוו קאזלי בארפא. אמרה להו התיא מטרוניתא: אותנן בהדריכו! אותבוה, אמרה מלחא - אסרתה לארפא. אמרו אינוה מילחא - שרייה. אמרה להו: מאי איבעדי לבן, דלא מקנח לבן בחספא, ולא קטיל לבן בינה אמנינכו, ולא אכיל לבן ירקא מבישא דאסר גינאה. ואמר אביי: מריש הוה אמינא, האי דלא אכלי ירקא דנפל אתפא - משום מאיסותא, אמר לי מר: משום דקשה לרוח הפה. ואמר אביי: מריש הוה אמינא, האי דלא יתבי תותי מרובא - משום שופכים. אמר לי מר: משום דשכיחי מוקין. הנהו שקולאי דהוו דרו חביתא דחמרא. קעו לאיתפוחי, אותבוה תותי מרובא, פקעה. אחו לקמיה דמר בר רב אשי, אפיך שיפורי, שמתיה. אתא לקמיה, אמר ליה: אמאי תעביד הכי? אמר ליה: היכי אעביד, כי אותביה באונאי? אמר ליה: את דרובתא דשכיחי רבים מאי בעית? את הוא דשנית, זל שלי! אמר ליה: השתא נמי ליקבע לי מר זימנא, ואפרע. קבע ליה זימנא. כי מטא זימנא, איעקב. כי אתא אמר ליה: אמאי לא אתית בזמנך? אמר ליה: כל מילי דצריך וחתים ובייל ומני - לית לן רשותא למשקל מיניה, עד דמשפחין מידי דהפקרא. ואמר אביי: מריש הוה אמינא, האי דשרי מיא מופומא דחצבא - משום ציבתא. אמר לי מר: משום דאיתא מים הרעים. ההוא בר שדא דהוה בי רב פפא, אול לאתווי מיא מנהרא, איעקב. כי אתא, אמרו ליה: אמאי איעקבת? אמר להו: עד דתלפי מים הרעים. אדהכי,

חננו

קסמין וקשין שעל פני זימנים. מים רעים - פעמים ששתה מן שר, חו תקנת. דהוה בי בר פפא - שהיה משמשו.

סולדת - נבית, אם היד סולדת בהן - בטלו ונשתנו מותר מים. איכא דמתני לה אסיפא - לא שנו דאחרונים בחמין לא. מכלל כו' - דבהך דאסר לאחרונים, שרי לראשונים. שפלה סודיית - וי אמרו בחמנים: על כל אכילתך אכול מלת. ויזון דנגע במלת, כי הדר יחיד ידו אעניס - וסמא להו ולפיק צריך לנטול. ומשתכחא בי קורטאם בכורא - אינה מצויה אלא קורט בכור. כל מילחא - מדר מלת. כמו (שמות טז) "וימדר עומרו" וכלו בעומרא. מאי - צריך לטול אחריו או לא? משום וזהמא - שריין מסריה, ונראה מאוסות. למישי - כשאדם שותה, אין לוקחין כלום מלפניו. דבר קלקלה - שמה יכעוס השותה, שחפץ באותו דבר היטל, וכי יכעוס - יסתכן וינזק. רוח צרדא - אשטורדישין. חוץ לארבע אמות - שנהניאו חוץ לארבע אמות של שולחן. דכשי נשורא - שמכבדן פירורי אוכלין מן הבית. מנקריותא - לנקר הבית, נקין. מהדר אבתריה שרא דענייתא - שר הממונה על הענייתא היה רוחף ללבושו ולהביא ליד עניות. איבלי - על עשבים שבאפר. נפל לידאי - שלא יוכל ללקט הפירורין מבין העשבים. יהוה למדרס רגלים, ואלכדנו בכך. שמעיה - ההוא גברא דלהוה שרא. דקאמי ווי דאפקיה מביתיה - הציגני זה ממקום מנחת. אופיא - אשקומיא. לכרסם - רירין הבאין מן החוטם. מדיחיה - בידו לצדקין. לישקעיה שקועי - בתוך המשקה, עד שיכלה מאליו. לכרסם דחמרא - שבא לו מחמת אופיא דחמרא. שכיבא - רפואתו לשתות שכר. לכרסם דשכרא - שבא מחמת אופיא דשכרא. לישתי מיא. בתר עניא - על שלא היה לו אלא מים לשתות. מבישא דאסר גינאה - שאין מציגין שום או ברישין מאגדה שאוגדן מוכרי ירק לאכול. פרעבנותא - שאין יכול להמתין עד שיתירנו. לכשפים - הרואה אותו יכול לעשות לו כשפים, ודנשמר ממנו - אין כשפים נוחין לחול עליו. מפרוניתא - נבית. אותנן בהדריכו - והשיבנו עמכם בספינה. אפרה מילחא - לחש של מכשפות. אסרתה לארפא - שלא וזה מןמקומה. אמר אינוה מילחא - אף הן חו בקאיא דבר, ועושין להציל עצמם מיד המכשול. ואיכא דאמרי שאמרו שם, ולא מובחא מילתא. מאי איבעד לבן - שאין מכשפות שולטת בכס. שאתם נשמרין מכל דבר הקשה לכן. דלא מקנח לבן בחספא - אין אתם מקנחין עצמכם בחרס ביתי הכסא, ואין אתם הורגין בינה במלבושכם. מריבא - צינה המכלת מימין הגג. שופכין - שמתים. דלמדי. דאותביה באונאי - שהשיבה באוני, שהייתי ישן שם. צרידי וחתים - כלומר, באחד מכל אלו אין לנו רשות. דשרי מיא - השותה בכר, שופך תחלה מן המים לארץ. משום ציבתא - עד דחלפי מים הרעים - ששתו המזיקין מן. האכילי

חולין. פרק שמיני – כל הבשר דף קו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קצג

תוספות

חזונו דהו שדו מר מפמא דחבא – והא דאיכבול לא עשה בעצמו כן, או שלא הדיעם – לפי שהיה ראש שקפידו עליו שאר השדרים, אם היה מוריד, אי נמי אין מועיל אלא אם כן שרד לחו דהוא גברא גופיה דשתי. **חזמי** האור חזקה אמר אין גוטליך מהם לידים – והא דחמיא לעיל (ק.הא.) מרש ראשונים טעמן כן בחזקין בן בגנן – מוקד

חזקה כולשנא קטן דרבי יצאי דלעיל, בשאן דהר סולדת, וכן איירי בשחידו סולדת דהר, ורבי יוחנן דשירי הבא בלשון בתרא – דמוקי לה אף על פי שחיד סולדת מרש, ובתנא פירש בקונטרס דחזקה נתא חזא, ופליג אברייתא דלעיל.

דפסקינהו בבב בירתא – והא דאמרין בפרק "שלשה מינין" (נזיר

לחא.) דרביעית דמוקד בשלל – דהיינו, לעצמן חזקתן וצירותן, אבל שרד לחטביל בן דמוקי לה נמי לגמרי בטלוח אף לידים, והבא במדברין למקדו, וכן פירש בקונטרס.

מים שנפסלו משתיית בהמה בכללים פסולי בקרקע כשרין – בפרק נזיר דרובים (כבא.) אמרין: כל המשלים למי מקדו – משלים למי באר, ולרביעית אינו משלים.

למעוטי מאי? אילומא דלמעוטי טיט הנרקו – דהיינו דמי אן פירא שוחה ושוחה ממנו – אפילו לרביעית נמי משלים, פירש שם בקונטרס: וכשרים ון לידים, בדאמר בפרק "כל הבשר":

מים שנפסלו משתיית בהמה, וכן בכללי כן בקרקע – פסולין, לא אן פסולי – כשרין, ואגב ריהטא לא עיינ כן, ואם תאמר: דהתם קאמר, ואי דאין פירא שוחה ושוחה ממנו – אפילו למקדו נמי לא, והבא משמע דלדולי

עלמא טובל בן כל גופו ורואה לפרש: דהתם מיירי שנפסלו משתיית בהמה, מחמת שהטט עב כל כך שאינה יכולה לשחות, דהא אין שם מע עליו, אבל הבא איירי בעצולין דרובא, אלא דמאיס ומסורו, ומחמת כן אין הפרה יכולה לשחות. **מצוה** לשמוע דברי חכמים – ואם

תאמר: הלא משום כך תרומה תקנה, ואם כן מאי "ועוד" ויש לומר: דאין חזקו משום נקיות. **מצוה** לשמוע דברי רבי אלעזר כן ערך – פירושו: דאסמכין ליה קרא, דלאו דרשה

גמורה, דדיקא אתא לכדדרשנין בנדה (נזיר.) מה דלא נאמראי. **ושמע** מיהא מיהא שנים שאכלו מצוה לחילק – תימנה לרבינו יצחק, מנא ליה

דמצוה לחילק, דילמא רשות, כמאן דאמר ברש פק "שלשה שאכלו" (ברכות תמא) דאם רצו לזמן – מזמנין, דפלוגתא היא דרב ורבי יוחנן ועוד קשה: דהתם לא פליגי אלא בפה, שיש עליו תורת זמן בשלשה, אבל

פירות, אינו מועיל עתיק כלל, בדאמר שמע מיהא דאין מזמנין על הפירות, פשיטא דמצוה לחילק

אושעיא: לא אכרו גטילת ידים לפירות אלא משום נקיות. סבור מיהא: חובה הוא דליפא, הא מצוה איפא. אמר להו רבא: לא חובה ולא מצוה אלא רשות, ופליגא דרב נחמן, דאמר

רב נחמן: הנוטיל ידיו לפירות – אינו אלא מפני היותו. אמר רבה בר בר חנה: הוה קאימנא קפיה דרבי אמר ורבי אסי, אייתו לקפיהו כלפלה דפירי, ואכלו ולא משו ידיהו, ולא יתבו לי מיד, וברוך חר חר לחודיה. שמע מיהא תלת: שמע מיהא, אין גטילת ידים לפירות. ושמע

מיהא, אין מזמנין על הפירות. ושמע מיהא, שנים שאכלו מצוה לחילק. תניא נמי הכי: שנים שאכלו – מצוה לחילק. בפה דתניא אמורים – שהיו שניהם סופרים, אבל אחד סופר ואחד

בור – סופר מברך ובור יוצא. תני רבנן: גטילת ידים לחולין – עד הפרק, לתרומה – עד

הפירות, לומר "ברך". ושמע מיהא – מדבריו כל דוד חודי לחודיהם, ולא יצא האחד בברכת חברו – שמע מיהא: בשנים מצוה לחילק, והאיל ואין כאן שלשה.

עוד

האבילו בשר חזיר – שהיה חנוני ישראל מוכר בשר שחוטח לישראל, ומבשל ומאכלים, וכשהגוי בא בחורו – מאכליו נבלות, ובא יהודי אחד לאכול, ולא נטל ידיו, וכסבר זה שגוי הוא, והאבילו בשר חזיר. **חוציאו** אשה מבעלה והרגו את הנפש – בפרק בתרא דיומא בעובדא ובידור איכא למאן דאמר קטלה, ואיכא

למאן דאמר לא קטלה אלא אפקה. **ויפניו** – שלא תטעה מי מהם אמר "הוציאו", ומי מהם אמר "הרגו", **אתא** רב דימי **אמר** **אפקה** אתא רבא **אמר** קטלה – הראשון

הוציאו, והשני הרגה. אפלו חסין כאלו שניהם נעשו בה, גירושין והריגה, ושבו לא תטעה. דרואי אין להחליף ולומר הראשון

הרגה, והשני הוציאו, והם היו יודעין דרב דימי אתא ממש ישראל פירא רבין. **חזא** מהני ב' לחומרא – ראשונים – בשר חזיר, כרב דימי. אחרונים – הרגו. כרבין. בשר

חזיר גמור מנבלה, דאית ביה תרי איסורי. **אין** חטאיה מהם – מים הוציאו, ופליג אדלעיל, וחזקה תנא הוא. רבן גמליאל

דבבי – בנו של רבי, ואוכל טהרות היה. **חזי** סברא חזקה אמר אין גוטליך אהם – לידים **אין** מכל פסולי כן הדין – אין טעם

ארבעים טאה. כל גופו טובל בהן – אם נטא, אריות ון לטבילת כל גופו. **אבל** לא פניו ידיו ורגליו – אם טבל בהם פניו ידיו

ורגליו – אין טבילה עולה לידים לאבילה. **חשאת** כל גופו ב' – הלא אף טבילה עולה לידים ותרן מן הטבילה, בדאמרין בחגיגה

(תה.) גוטליך לידים לחולין למעשה, ולקדש לידים, אלאמא, בטבילת ידיו, עדיפא, ולכל גופו חזו לטבילה, לדידי לא כל שכן

במקום, בדבורן, אם בא להטביל ידיו בן, דכולי עלמא שפיר רבי – דשם טבילה

עלה, ככל מצינות ומקוואות. **משקל** מיניהו **במנא** – לשפוך על ידיו, כדן

גטילה. **דכולי** עלמא **אסור** – דכי תקון רבנן נטלה, לא בארמין קדש, ודני גרעי

מחמי האור, שלא היתה להן שנת הכבושה. **אפסקינהו** **בבת** **בירתא** – חרין קצה, דהמים פונים שם, ואין שם שיעור מקדו, אבל

מחבורין למקדו, דהיינו בעלמא הוא אט מנא. **שנפסלו** משתיית בהמה – כגון

סרדחין ואן חמי טבריא. בקרקע כשרין – להטביל ידיו, האר מקדו ניתוח. אבל נטילה

לא תקנו רבנן אלא בראשון לחטיות בהמה. **אבל** לא פניו ידיו ורגליו – אפילו דרך טבילה, "פניו ורגליו" – משום "ידיו" נקט

להו, ואורחין בעלמא נקט. גטילת ידים לחולין **מפני** סרך תרומה – והוצרכה שהידים שניות, ופוסלות את התרומה. אבל

חולין – לא מחזי בהו שני, ומפני דהם תרומה שירגלו אכלו לטביל לטביל ידם הגהגת בחולין, מצוה לשמוע דברי חכמים – שתקנה. **רבא** **אמר** – דאורייתא היא מצוה, כרבי אלעזר כן ערך. **במנא** **מכבו** – כדמפרש ואולי. **לא** **שטע** – כמאן דאין טורח מנגיעתו בוב, במתמיד? **אלא** **היא** **קאמר** – הנוגע בוב, ומי שאינו שוטף את ידיו – שניות טמאין, ואסמכתא בעלמא

היא, ופליגא רבא נחמן דאמר נמות הוא – ואסור לנחוג עצמו בגסות הרוח, ולא רשות היא, ולא יתבו לי מיד – שלא חשו לצרפי עומד לזיומן, דקסברי אין מזמנין על הפירות, לומר "ברך". ושמע מיהא – מדבריו כל דוד חודי לחודיהם, ולא יצא האחד בברכת חברו – שמע מיהא: בשנים מצוה לחילק, והאיל ואין כאן שלשה.

קצד

חולין. פרק שמיני - כל הבשר דף קו עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)"

י קאמור, "י

ליתולחן ויש לומר: רדכי קאמר, "שמע מינה: אין ממזנין על הפירות" – מירוש: אין חובה לזמן על הפירות, אפילו כשדן שלשה, מרלא נתנו לו. ואין חילוק בפירות בין שלשה לשלשנים. ואבתי לא דעינן אין יכול לזמן בשנים בפת, או בפירות אפילו בשלשה, או אסור, או כמבואר בבבא מציעא דאמר: אין רצו לאדם – אין ממזנין. אלא ממדריך כל חד וחד לחרידה, שמע מינה: דמנחה לחילוק – לא צריא דמותר לזמן, לא

ויהי מנצח כל אחד לעצמו, אלא היה מנצח
אחד לחבורה. ואומר: "נצח שאלנו משלך", כדי
להחיות שבת למקום. ואבתי לא ידענו אלא
בשנים אסור לומר "נצח שאלנו משלך".
אבל בלא "נצח", שנת יכול אחד לנצח ולפטר
החבורה. אבל מדרבנן "שנים שישבו, מצוה
ליהנות, במה דברים אמורים" – כי – אלא
בשנים יודעים לנצח, חייבים שנים לנצח.
ואם לאו: ואני שנת ברב דבסוף, לא אחד
אחד עצמו, מנצח בנחלתו. ואחד מנצח
לכולן, כדמונה בביצת מרביץ (ברכות ט"א).
וייתי קמיה פרוזות, רוב דורוסקין, ונתן בר
קרא שות לחבורה מן לנצח, ובסוף "אלו

דברים" (ש, גא) תניא: היו יושבים בית המדרש, ויש לומר: דשאני ברכה דלמחר, שכל אחד מרדיו בפרק "כיצד מוכרין" שם (ל,א); רבן גמליאל וקהים משלש שלש - היינו משום דרבן גמליאל טלעמיהו דליה, דאמרי: ברכה אחת מעין שלש - לא שכלל אלא אפת לחודיה, לפי שאין אן קובעים עצמנו לו מארץ כנולן, וגיבין יין פלוגה חבנא (גמא, ר) - ודפשת המשנה משמע דמיירב בברכה דלחלתה, ובן אן, לא היסב - ר' יוחנן, לרב מאי שני דלכ' יין לחלתה פליגי ר' ארי, ואן, ודאף על גב ד יין לחלא מוזון - אחד מברך כלבול, ואף על גב ד מכל מקום הוה ליה לאקשווי טפי לרב ממתניתין, וברחא איירי בברכה דבסוף מדבני היסבה, ולפי דה דברא דברים, להחב כרבי יוחנן, ומדויז שי ליישב נספחוק תלמידי דרב עד ארס מוזון - לפי שבתא מברך לעצמו. והא דמייז שי סא ראיא ממתניתין, דמי אמרי: "חול וניכול תנאמו בדוכתא פלוג" - הדיסבה ובעל דבר שחוצין בטעילה חוצין ביטול יום לחולו שטעמו, בטעילה - ובוהלין - ר' און, חוצצין, דיאם קאמר בחולין שנעשו על טהרת תרומה, דלא החמירו. ושחוצין בטעילה צריך ממן קן ליהנד בטעילה לאביס לחולין ועד כאן לתרומה - כדקניי בבירייתא: האצבעות, ולתרומה - עד שפרש שובב היה, וקבדש לפי שאינו שוה בכל האצבעות, כמו באגודל. אבל ורגיל בתרומה, לכך החמיר על עצמו להדליק לאביס שדד. וארביט סנ פרש"י - על כן לחולין - פריק ראשאי לקולא! מיהו שי לדחות: ד"לשמואל לחומרא" - פריק ראשאי פריק שליש האצבעות, ולתרומה - לא פיסת היה, כל היה. ואן אפשר לומר כן - מדתניא בפרק חידא, הארובה, ופרין: וביד עד העצץ ורוממה: קודי העצץ, מיהו יתכן פירושו, לפי מה שמפרש שם ד"ר לביתו סנ: דאמר בבוהים (ח,ב), "ולא יחרו ביע" דלחונג, דאי במקום שוה, אדרבה, דאי במקום העצץ, וברגל - עד הארובה, משמע, דעצץ אל שמה בכל אצבע, שנים בקה ושנים במפרק, אחד בן בשתי דחתם: ומכנס יד עד מפרק, ותרנגו סנ דאורייתא עד מפרק: ואן גבי תפילת תנב "חד", ודיקדוש ידים ורגלים אין מגיע עד קיבורת. וקיבורת שחרית ומנחה עליון כל היום - תימה: דארמין בן גנב, בית הלל אמרו: מוזון כוס ואחר כך טטלין.

עַד הַפֶּקֶד, קִדּוּשׁ יָדַיִם וְיִגְדָּלִים בְּמִקְדָּשְׁךָ
עַד הַפֶּקֶד, וְכָל דָּבָר שֶׁחֻצָּץ בְּמִבְטְלָהּ בְּנוֹף
- חֻצָּץ בְּמִטְלָה יָדַיִם לַחֲלוּץ, וּבְקִדּוּשׁ יָדַיִם
וְיִגְדָּלִים בְּמִקְדָּשְׁךָ. אָמֵר רַב: עַד פֶּאֶן - לַחֲלוּץ, עַד פֶּאֶן
- לַתְרוּמָה. וְשֶׁמֶאֱחָל אָמֵר: עַד פֶּאֶן - בִּין לַחֲלוּץ בִּין
לַתְרוּמָה, לַחֲזוּקָא. וְרַב שֶׁשֶּׁת אָמֵר: עַד פֶּאֶן - בִּין
לַחֲלוּץ בִּין לַתְרוּמָה, לְקוּלָא. אָמֵר רַב הֲדַי: תָּהוּ קֹאֵל
בִּין לַחֲלוּץ בִּין לַתְרוּמָה, לַחֲזוּקָא. וְלֵאמֹר: רַבִּי אֱמִי
בְּרִיתָה דְרַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוי - הוּא יִלְוֵהוּ. וְאָמֵר: עַד פֶּאֶן
רַב: נִטְלָא אִדֵּם אֶת שְׁמֵי דִיוֹ שְׁחִירָתָא וְנִתְחַנֵּה עֲלֵיהֶן בִּין

אחד מברך לכולו. ובפרק "ביצד מברכין" (שם ס"ב.) חנן גבי מומוגר: דאחז מברך לכולן.
ולו וליתור: לפיכך מתפרש עליו אבל סתוק. שכבר אבא – כן מופיע. ואחז דאמרינן
הם חתובתו. ואבולסו. וכן ברן גמליאל אמור: שלש ברכות. ואף על גב דרבי עקיבא ברבנן סבירא
שבעת המינים – בן גמליאל אמור: שלש ברכות. ואף על גב דרבי עקיבא ברבנן סבירא
רס, ב"ד"ע להם הדלכת ברבנן. ומה שאין אנו נוהגין עכשיו לברך בתחלה אחד לכולו,
חנן בן "ביצד מברכין" (שם ס"ב.) ואף יושבין – כל אחד מברך לעצמו. ויטבו – אחד
הוא. ואביא דאמר: לא בעיא הסיבה. ורבי יוחנן אמר: דמתיא לא היה הסיבה. ומיזר עריץ יצו:
תלמידיו דאמר: נכחל לחנא אנהו דניק, חנן דרכיו יתיב וקא מבעיא לה: הסיבה
לדוע לא בעיא הסיבה, ולא תספקן אלא לברכת המזון לברך דרכיו ועוד: ואי בברכה
זו משום דמוגמר ואור בא להם תנאה בבת אחת – אבל פירש דבריהן תנא הם, ואי בברכה
הסיבה לפת, מתיא נמי לייך. דכתיב מני משני הים כי פיר עליה לרם מברייחא בארדו. ור
תנינא, דעל כרחא אייזר בברכה דמתחלה: דומיא דין שבתוך המזון. אבל ברייתא על
וכתא, לא לפת ולא בשאר דברים. ובברכה בדסוף – כענין לאקבעי ויחנא. וכן מפת כן
יון דאמר ברייתא ולא ממתנינן – משום דמברייחא פריך לחרי יושבין דרב. ומה פת כן
למקצבין שן ליטס משה בבת אחת. כל אחד שהיה מניע שם היה יושב ואוכל, והלא
המזון בשנים מצוה לחילק, ודבתחלה אחד מברך לחבירו – מכל מקום מייית ראיא, דבי
מבשר לכולם. בן ברבא ראשונה אן ברבא אחרונה – אן מברך אחד לכולם על דקבעי.
ז' משה: דבתוספתא מוקדאות נניא פירש שבעי, כל החוצץ בהם – חוצץ גנדה ובגר
דברבמה כוליה שמתנא. והחזירו באבילמו מכל בטבילה. והתם – בגימעי. ואיירא אן
חת הצפון: דחוצצין בטבילה, כדנתן במסכת מוקדאות (פרק תשיעי, משנה ב), וכל דבר
שש, ובטבילה מני אינו חוצץ, דאמרינן בפרק קמא דעירובין (ד"ה) **אמר** רב עזר
דמראה רב בריי. ופירש בקנטרס: ד"ע ד"ע ד"ע ד"ע ד"ע ד"ע ד"ע ד"ע ד"ע ד"ע ד"ע
והזרוע. וכל רצה לפירש בקנטרס ד"פ: ד"ע ד"ע ד"ע ד"ע ד"ע ד"ע ד"ע ד"ע ד"ע ד"ע
מר ד"פ: דחולין ודותרמה שוין לחומרא, ולא פליג אברייא. אלא משום דכח הוא.
אן, בן חולין בן לתרומה. לקולא! וש' לומר: דרב ששת מפרש ברייתא בפרק ראשון
קאמר, אלא אדרבא ושמואל דאמר ד"ר חורס – דותרמה הוא מוקד חבור אצבעתו ותפיסת
הריחא לרב ששת. לפירשוש ד"ע ד"ע ד"ע ד"ע ד"ע ד"ע ד"ע ד"ע ד"ע ד"ע ד"ע
רב ששת להקל משמואל. אבל אן לפרש כמו שפירש הרב רבי אברהם: דחולין – עד
משקל שקרין *קדא* בלעז. ודבריא ראיא מספר חזקיה, שכתב שם: אמר שמואל. לחולין
ואשרק גרלי על – דחולין אמור. ממלא את חבור חכיה, מבטבט ידו העציל. וברגל,
ואורייא – עד פריך, בגדרים – הלך אור לשון בני אדם. אלמא, אן קדוש ידים עד
מקום חבור חזקיה ודחת. וכן פירש בקנטרס בפרק "חזרו" (חולין קל"ב), אבל קשה
מתנינא. לא למעלה מאצילאם. אלא כנגד אצילי ידיהם. היינו, בגדר קדא* ששם
למעלה, למעלה על צואר, ארץ חזרז משה ועד: דעברין (ט"ז). קאמר ביד – עד
עוד: דבאהלות (פרק ראשון משנה ח) כשמונה רמ"א אבר, קניי שלשים בפסית הדי,
קדא שכן הוא הסדר. ומרפך ועציל, הכל אחד. דהא בערבין (ט"א). קניי רבי יוחזר
אי. ואן לפרש: דקדוש ידים הוא עד בית השחי, דהיינו עד הכתף – עד ששם ד"ר
כמו לאורייא – (בבבא בתרא) כ' קדוש ידים ורגלים – וכלתא נמי להץ משמא, ד"פ
נניא (בבא בתרא א') "קבורא דאחינא", שהוא לשון קבוצת תמרים. **נחל** אדם ידיו
קדש. משום דקדוש מפקש בן נחילת ידים לסעודה. ואמר בפרק "אלו דברים" (ברכות
א) וא מועיל תנא אפילו כל נחילת ואומר רבינו תם: דהיינו משכמתה שחית. ועוד
אן אן מים בסמור. לו אן מני ש' ול, ועריך לחזקיה אחרי.

חולין, פרק שמיני – כל הבשר דף קז עמוד א – מתוך מהדורות "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קצנ

רש"י

פקתא דערבות – בקעה של אותה מדינה, ואין מים מצוין להם. **ופליגא דרב** – דשרי אפילו בלא דחק. **האי אורייתא דרלאי** – צינור ששופכין לו מים מן היאור בדלי, והוא מוליך מים לשדות. **אין נטלין כמנו לידים** – לנת דיו לחתוכו ויקלחו המים לתוכן – דלאו מכא גברא אתו, שכבר עבר כל השופר, וזק מקלחין מאליהם, ואין באן לא נטילה ולא טבילה. נטילה –

דלאו מכא גברא קאתו, טבילה נמי – בעינור דולא, שאין באן שער מקדח. **ואי** – נגמיר גבי דולא – כשהדורה שופר, וזה נוטן דיו סמוך למוקם השפיכה, והמים מקלחין מכא השפיכה לתוך ידיו – שפיר דמי. **ואי** בועי דולא בכונס משקה – כשהנבק מכניס משקה, גדול הוא קצת, ויקלחו הדיוא ממנו גרדו, והשופר שופר דרך פיו לצנור, והנבק מקלח מאחוריו לאור. **מילף לייף** – הצניור עם היאור על ידו דלי, ומטבילין בעינור את הידים – דלאו טבילה גמורה היא. ודיה חבורו זה, ולא בעינן כשפופרת הנוד כדון עירוב מקאות דעלמא. **כלי** שניקב בה – לאו כלי הוא, דרבנן בלי תקח. **הא** חדר וחת לתרי – לחד רביעית בעינן מתחלה. אבל לתרי, שהיה בו רביעית ונטל הראשון, ואחר כך נטל השני, אף על גב דלא הוי רביעית בנטילת שני – שפיר דמי, והוא ומשירי טהרה אתה כדמפרש לקמיה מי רביעית. **קפירתו אמנא** – שהיא כלי שלם? **אחזותא** – שהיא בחן מראה מים? **אשיעורא** – רביעית? **דקאתו משירי מחרה** – כלא מעיקרא צריך שהיא בו רביעית. **נטלא בת רביעית** – של זוכית קרי "נטלא", וזהוהי תוצאת לשער בה כלי של כל איש ואיש, שמתקן לטול דיו. **כוא** – של חרס. **שתקנה** – חקקה לקבל רביעית, אף על גב דמעיקרא לאו לאישתמש בנוה עבדיה, ואין חזלה עשויו לתוכו. **חמת** – **כפישה** – מני נודות של עור קן. **שק** וקופה – אין מלאכתן למים, דרובן אין מקבלין מים. **כמפה** – מין שלא נטל דיו, מהו לפרוש מפה על דיו ולא יגע באובכלי, ואובכל ומשתנה לו לרבי יעקב – במסכת סוכה: כשהיו נוטנין לו לרבי צדוק אוכל שהוא פחות ממכירה, ונטלו במפה ואובכל. ולא היה נוטל דיו, ולא היה נזכרו סוכה, ולא ברית מדינה, ולא היה נזכר פחות **מכביצה** – משום סוכה וברכה נטל ליה. עבדין

פקתא דערבות: כגון אתון, דלא שכיחי לבו מין, משו דייכיכו מצפרא ואתנו עליהו לכופלי וימא. **איפא דאמרי**: בשעת הדיקן – אין, שלא בשעת הדיקן – לא, ופליגא – דרב. **ואיפא דאמרי**: אפילו שלא בשעת הדיקן נמי, והיינו דרב. **אמר רב פפא**: האי אורייתא דרלאי – אין נוטלין ממנו לידים, דלא אתו מכא גברא. **ואי** מיקרב לגבי דולא, דקאתו מכא גברא – נוטלין ממנו לידים. **ואי** בועי דולא בכונס משקה, מילף לייפי – מוטבילין בה את הידים. **ואמר רבא**: כלי שניקב בכונס ומשקה – אין נוטלין ממנו לידים. **ואמר רבא**: כלי שאין בו רביעית – אין נוטלין ממנו לידים. **איני, והואמר רבא**: כלי שאין מחוץ רביעית – אין נוטלין ממנו לידים. **הא** מחוץ – אף על גב דלית ביה! – לא קאשיא, הא לחד, הא – לתרי. **דחניא**: מי רביעית נוטלין לידים לאחד, ואפילו לשנים. **אמר ליה רב ששת לאמימר**: קפירתו אמנא? **אמר ליה** – אין. **אחזותא? אמר ליה** – אין. **אשיעורא? אמר ליה** – אין. **איפא דאמרי, הכי אמר ליה**: אמנא ואחזותא – קפרינן, אשיעורא – לא קפרינן. **דחניא**: מי רביעית נוטלין לידים לאחד, ואפילו לשנים. **ולא** היא, שאני התם – משום דקאתו משירי מחרה. **אתקין רב יעקב מנהר פקוד נמלא פת רביעיתא. אתקין רב אשי הוצל כווא פת רביעיתא. ואמר רבא**: כגופת חבית שתקנה – נוטלין ממנה לידים. **תניא נמי הכי**: מגופת חבית שתקנה – נוטלין ממנה לידים. **חמת וכפישה שתקנן** – נוטלין מהם לידים. **שק וקופא, אף על פי שמקבליהם** – אין נוטלין מהם לידים. **איבעיא להו**: כווא לאובל כמפה? **מי** חיישינן דקמא נגע, או לא? **תא שמע**: וכשנתנו לו לרבי צדוק אוכל פחות מוכביצה – נוטלו במפה, ואובכלו חוץ לשופה, ואין מברך אחריו. **מאי לאו**, הא כביצה – פני נטילת לידים! **דלמא** – הא כביצה פני סופה ופני כריכה. **תא שמע, דשמואל אשכחיה לרב דקאכיל במפה, אמר ליה**: עבדין

האי אריאת – פירש בקונטס: צינור ששופכין לו מים מן היאור בדלי, והוא מוליך מים בשדה. אין רצונו לומר שהיא וצניור קרי "אריאת" – דהא "אורים" מותרגמין; אריחי, ובפרק "הפרה" (בבא קמא ג.) אמר: הואו תורא דנפל לאריאת, ומשמע שם שהוא עמוק עשרה טפחים. **דלא** אתו מכא גברא – פירש בהלכות גדולות: שמתור להטביל ידים בתוך הכלי, דחשיבא נטילה. והביא ריאה מפרק ידו ודחיסה (בבא.) דאיבעיא להו: מהו לקדש ידיו ורגליו בכיוו. "ממנו" אמר דחיסו – ולא לתוכו, משמע דביקדוש ידים מבעי ליה, משום דכתיב "ממנו", אבל בנטילת ידים – אפילו בחובן מותר. וקשה לפרושי: דהבא אמר "אני נוטל ממנו, דלא אתו מכא גברא" – משום דבעינן כח גברא השופך ומיחו יש לומר: דבעינן נטילה מן הכלי, כי טובל ידיו בתוך הכלי ויבן שופר מן הכלי על ידיו, יש כאן נטילה מן הכלי. אבל הבא ידיו חוץ לכלי קו, והכל פסח בין הכלי והמים באים עליו. הלכך אין כאן נטילה מן הכלי. וגם טבילא אין כאן – שהו שובקין, ואין דנקט "דלא" אתו מכא גברא" – לאו דאקרא מכת גברא, אלא משום דלא אתו מכא כלי, דבעינן נטילה מן הכלי, אי נמי משום דהנן במסכת ידים בפרק קמא (משנה ג.) "הכל כשרין ליתן מים לידים, אפילו חרש שותה קדש", ומנחם חבית בין רכביה ונטול. ומנחם חבית על צדו, ונטול. הקוף נותן לידים. רבי יוסי פוסל בשנים" – פירושו: בקוף ודחבית נוטה על צדו והמים נשפכים ממאלה. דבעי רבי יוסי מכת גברא, ונחמא קמא אל בעי אלא שהיא כח כלי. והשתא שמעתא דנקט "כח גברא", אתי רבי יוסי. דלאו החלכות גדולות אי אפשר להעמיד את כרננו, וצריך להחמיר, כיון דסוגיא שמעתינן רבבי יוסי. ואם ארס נטל דיו אחת, וחזרו ומשפסח בחברתה – צריך לחזור ולטול, כדאמרין בפרק שני דידים (משנה ג.) נטל דיו אחת שרשינן בחברתה – טמאה. ואם שרה פתו במים או הדיח בתן את הכלים – שפולין נטילתו. ואם הדיח בתן דיו – כשרין. דחבי בתן במסכת ידים – צריך לשפוך מים על ידיו שלש פעמים: פעם ראשונה – כדי להעביר טיט דבר החוצץ מעל ידיו, ופעם שניה – לטהר ידיו, ופעם שלישית – לטהר אותן מים. וכן מוכח בכמה דוכתין במסכת ידים שצריך מים ראשונים וטמאים. ומיזא אמא בפעם אחת שופר מים דרבה כשיעור רביעית – ידיו טהורות. דהנן במסכת ידים (פרק שני, משנה א.) יד אחת בשטיפה אחת – ידו טהרה. שתי ידו משטיפה אחת – רבי מאיר טמא. עד שיטול מי רביעית, פירשו: ואפילו באין משירי טהרה. דלא בעי רביעית כשנטל בשתי שטיפות, והשתא דליבא אלא שטיפה אחת – צריך רביעית בשטיפה זו. אבל בנטיל דיו אחת – לא צריך רביעית, כי אתו משירי טהרה, אלא שתהא אחת שטיפה מרובה בשתיים. **ואי** בועי דולא בכונס משקה מילף לייפי – ואף על גב דלענין טבילה כל גופו – לא מצינן, מתיר עמימ דנצוק אינו חבור. וגם בענין כשפופרת אחת, לענין עירוב מקאות מי רביעית ידים – לא תהימרי.

קפירתו אחזותא – הוא דהנן במסכת ידים (פרק ראשון, משנה ג.) נפל בידו דיו או קנקנתו ונטשתו מראשין – פסולי. **ולא** היא שאני התם דקא אתו משירי טהרה – משמע דמעיקרא בעי למימר דאפילו הראשון לא בעי שיעור, וזהוהו דהא בריה קטני "מי רביעית לאחד" ויש לומר: דמנתינן לתרומה, והוא דייק מניה דכי חיובי דאפילו לתרומה לא בעינן שיעור לשני, ואז הדין בחזון אף הראשון. ומסיק: דשאינה אחת, דהא בריה קטני "מי רביעית לאחד" ויש לומר: דמנתינן לתרומה, והוא דייק מניה דבאל חקקה היא רביעית, אלא ששופותה אין ואנה יושב אל סממניה. כעין כוון בוסת של כפון וכוון קצמיה. ו"תקנה" היינו שהדיחה בלמטה, עד שישתבש על נומה, וקודם שתקנה אין נוטלין ממנה – דאין בית קבול שלה חשוב, כיון שאם בא להושיב בלא סמיכה, היו המים נשפכין ואין נשאר בהם רביעית, ואמר לעיל: כלי שאין מחוץ רביעית – אין נוטלין ממנה. וכן משמע במסכת ידים (שם משנה ב.) דחשיב מגופת חבית בהרי דפנות הכלים, אלא לפי שאין ושבין שלא מסוממיה. דברישית. **ולא** כך אחרי – סבר רבי יוחנן דבעי כפישה, דרייש (משנה א.) אבילה חשה בה שביעה, דהיינו כביצה, בפרק "שלקה שאלכא" (ברכות מט.) ודוקא לאחריה, אבל לפני – משמע דמברך. וכן לרבי מאיר דפותר בציצה מבינה – היינו דקא בלסוק. אבל תורה – מברך אף בציצה מבינה. ובריה מרדכי בציצה מבינה, ואף על גב דבריש "כביצה מברך" (שם לה.) נפקא לן ברכה דלכתחלה מקל וחומר מברכה דלסוף. כשהוא שבע – מברך, כשהוא רעב – לא כל שכן! מכל מקום אל שייך לומר "דיו", ומברך בתחלה אמשהו. ואף על גב דלא מברך ספק. דאיתור כל חומר מן אלא גילוי בעלמא. דברכה דלפני – לאו אחריה, כדתנן בפרק "מי שמתו" (שם כב.) בעל קרי – על המזון מברך לאחריה, ואין מברך לפני. **ואי** חקקא "קרי" (שם טו.) תניא: הפועלים שוים עושים מלאכה אצל בעל היתר, ואובכלין פתן – אין מברכים להם לפניהם, אבל מברכים לאחריהם שם ברכות. **מאי** לאו לא כביצה בעי נטילת ידים – תימנה היכי מצי למימר הכי, הא על ברכה בתרומה אפילו כביצה לא בעי נטילת ידים, והא תהימי מפה לאובלית תרומה. **ולא** צדוק כון הוה, דכרומה בפרק "מי שמתו" (שם כב.) גבי "מילגים היינו על גבי ארונות" כו, ובפרק "כל פסולי תמוקדיש" (בכורות לא.) גבי "הואו בוכרא דהוה ליה לרבי צדוק", ובסוף פרק קמא דביבמות (טו.) (היה אוכל חולין על טהרת תרומה ויש לומר: דהוה מצי למימר "ולעמעך" ועיין תוספות יומא עט.ב. דבור המוחזל "הא", ותוספות סוכה כו.א. דבור המוחזל "הא בציצה", כלם

כלל ליה אומצא – פירש שפ' ענה. **התם** משום שיבתא – פירש בקנטרס: רוח רעה שורה על הידים שלא נטלו שחרית. ורבינו תם מפרש: דבלא נתינת פת לתינוק מותר לטול ידיו שחרית ביום הכפורים. דלא גרע ממולכות בטיט ובצואה, דאמרין צורחין כדרכו ואינו חושש, ואין לו ממולכותות יותר מזה שאין יכול ליעג בפיו ובעינו ברוטמוס אומצא, דבבולחו אמרין בפר"ק שמינה

שרצים" (שבת קטא), דתקצץ ידו, משום בת מלך. ו"שיבתא" דהבא יש לפרש: כמו שפירש רבינו חננאל, שדורח רוח רעה השורה על האוכל שבבא ליתן הפת לתנוק בן ארבע וחמש שנים, דחונקת אותו אם לא נטל ידיו באותה שעה, אף על פי שנטל שחרית. ומה שאין אנו נזהרים עכשיו מזה – לפי שאין אותה רוח רעה מצויה בתינוק, כמו שאין אנו נזהרים על חזונות ועל הגילוי.

בעין תפיסה אחת – ואם יש דבר מופסס – לא איתן בעין תפיסה אחת כבודאי דמסכת עבודה זרה דבר"ק (רבי שמעון"א, ז.א.) גבי אבני מרקוליס, דאמה כאן – בתפיסה אחת, כאן – בשתי תפיסות. ודכ"ד דמיז' כגון דאדיא בן אבנ' בני ובני, ולפיכך נהנין בעיניו, כשזה אוכל בתי וזה אוכל גבינה על שלחן אחד – מניחין לחם או קנקן או שאר בליים, להפסיק בנתינים. ואם אוכל על מפה אחת, דהוי כעין סלקא דתרי"ז – מה ל' בהוצאה אחת, ומה ל' בתפיסה אחת" – כלומר, שהן בהוצאה אחת, כגון חטים שנקו אתרוג בתפיסה יבנית, ד"ש נחליץ" (נבא בתרא קל"ב), ופיך: "תפיסה אחת סלקא דתרי"ז" – מה ל' בהוצאה אחת, ומה ל' בשתי הוצאות, אם מכירין זה את זה? ומשנה: "כעין תפיסה אחת" – דהיינו, שמכירין זה את זה. וליפרש זה לא איירי כלל שידא מותר לאכול על שלחן אחד בשביל הפסס בעיניהם. טיפת

עבדין ברין? אמר ליה: דעתיה קצרה עלי. כי סליק רבי יורא, אשכחניהו לרבי אמי ורבי אסי דקאכלי בבליאי הקמותא. אמר: תרי גברי רבירבי ונותיביו לטיעו בדרב ושמואל! הא "דעתיה קצרה" קאמר. אשכחניהו רבי דאמר רב תחליפא בר אבמי אמר שמואל: התירו מפה לאוכלי תרומה, ולא התירו מפה לאוכלי מקהרות, ורבי אמי ורבי אסי פתנים הוו. איפשיא להו: אוכל מקמת מאכיל, צריך נטילת ידים או לא? תא שמע, דרב הונא בר סחוריה הוה קאי קמיה דרב הקמנא, בלם ליה אומצא ואכיל. אמר ליה: אי לאו דרב הקמנא את, לא קסינא לך. מאי טעמא, לאו משום דתדיר ולא נגע? – לא, דדירי קדמי, וקשי' ידיה מעיקרא. תא שמע, דאמר רבי יורא אמר רב: לא יתן אדם פרוסה לתוך פיו של שמש, אלא אם כן יודע בו שנטל ידיו, והשמש מקבד על כל כוס וכוס, ואינו מקבד על כל פרוסה ופרוסה. ורבי יוחנן אמר: מקבד על כל פרוסה ופרוסה. אמר רב פפא: בשלמא דרב ורבי יוחנן לא קשיא, הא – דאיכא אדם חשוב, הא – דליכא אדם חשוב. מכל מקום הא קאמר "אלא אם כן יודע שנטל ידיו" – שאני שמש, דטריד. תנו רבנן: לא יתן אדם פרוסה לשמש, בין שהכוס בידו בין שהכוס בידו של בעל הבית, שמו יארע דבר קלקלה בפעוודה. והשמש שלא נטל ידיו – אסור ליתן פרוסה לתוך פיו. איפשיא להו: מאכיל, צריך נטילת ידים או אינו צריך? תא שמע, דתני רבי מנשה, רבן שמעון בן גמליאל אומר: אשה מדיחה את ידה אחת בפנים, ונותנת פת לבנה קטן. אמרו עליו על שמוי תוקן שלא רצה להאכיל בידו אחת, ונורו עליו שפאכיל בשתי ידיו. אמר אביי: התם משום שיבתא. תא שמע: דאבוי דשמואל אשכחיה לשמואל דקא בבי. אמר ליה: אפאי קא בכית? דתמתי' רבאי. – אפאי? – דאמר לי: קא ספית לבראי משיית ידיו. – ואפאי לא משיית? אמר ליה: הוא אכיל ואנא משינתא? אמר ליה: לא מיסתייה דלא גמיר, מויקחא נמי מחי! ותלכתא: אוכל מקמת מאכיל – צריך נטילת ידים, מאכיל – אינו צריך נטילת ידים. **משנה צורר אדם בשר וגבינה במספחת אחת, ובכלבד שלא יהו נוגעין זה בזה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: שני אכסנאין אוכלין על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה, ואין חוששין. **גמרא** וכי נוגע זה בזה מאי הוי? צונן בצונן הוא! אמר אביי: נהי דקליפה לא בעי, תדחה מי לא בעי! "רבן שמעון בן גמליאל אומר שני אכסנאין אוכלין על שלחן" וכו'. אמר רב תנן בר אמי, אמר שמואל: לא שנו – אלא שאין מכירין זה את זה, אבל מכירין זה את זה – אסור. תנאי נמי הכי, רבן שמעון בן גמליאל אומר: שני אכסנאין שנתאחדו לפונדק אחד, זה בא מן הצפון וזה בא מן הדרום, זה בא מבתיבתא, וזה בא מביתא – אוכלין על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה, ואין חוששין. ולא אסרו אלא בתפיסה אחת. – תפיסה אחת קלקא דעתך? אלא: קעין תפיסה אחת. אמר ליה רב ימר בר שלמיא לאבוי: שני אחין ומקפדין זה על זה, מהו? אמר ליה: יאמרו כל השריקין אסורין וסריקי ביתוס מותרין. ולטעמיה, דהו דאמר רבי אסי, אמר רבי יוחנן: מי שאין לו אלא חלוק אחד – מותר לכבסו בחולו של מועד, יאמרו כל**

עבדין ברין – וכי עושין כן לאכול בלא נטילה? דעתיה קצרה – אסטינס אני, דאף על פי שנטלתי ידי, אי אפשר לאכול בידו. בבליאי חמותות – חמותות בלויין, וכוברין ידיון בהם, ואוכלים בלא נטילת ידים. לישני ברבך וישאול – כסבורים אתם דהא דאשכחיה שמואל לדרב דאכיל בבפה, משום דלא נטל ידיו הוא? והא דתני קצרה קאמר ליה – שני נטל, התירו **מפה לאוכלי תרומה** – דהכניהם וריוין הן, ולא נגע. ולא התירו – לאוכלי חוליהם בסהרה, לפי שאינם למודין להשמר כמו כהנים. **אמר רב מהם מאכיל** – אדם שאוכל מיד חבריו התחת לתוך פיו – צריך האוכל נטילת ידים או אין צריך? **בלם ליה אומצא** – תתן לו תחיתב בשר. **בלם – במים** – סתומה, כמו (תהלים לב) "עדיו לבלום", שהמגה וחרסן מתחבין עדיו (לבלום) של סוס. ולי נראה: "בלם ליה אומצא" – לשון השמנה בגבינה, כמו (בכורות מב.) "פיו בלום" של מומין של כבוד, שפיו גסור, שאין יכול לפותחו אלא מעט, ורגליו מבוטלות. **אי לאו דרב הקמנא את** – אדם חכם ודורו, בדמרש ואויל, לא הויתא ספינא לך בלא נטילה. **מאי** – תוכמתיה? לאו דדורו ולא נגע – אלמא, אין צריך נטילת ידים, ולכלבד שלא יגע. **לא** – הכי קאמר ליה: אי לאו דרב הקמנא את, הויתא אתך בנטילת ידיו. וריון עדין מזהיר, וזיר – שידוע לחזור בשעת מעשה שלא יעבור על המצוה, וריון – הרואה את הנולד, ומתקן עצמו כיבא לידו כן. וריוני דאמרין בעבדוהי וזה (ז.ב.) וזהות מביאה לידו וריוות. השמש מכבד על כל כוס וכוס – לפי שאין קבע לשתיית השמש, שאינו יודע אם יתנו לו עוד. הלכך, אסח דעתיה מן השתות, ואינו מכבד על כל פרוסה ופרוסה – דבטוח הוא שלא ימנעו ממנו לחם. **אי איכא אדם חשוב** – בסעודה, בטוח השמש שיתן לו לחם כל הצורך. **דפריד** – לשמש את המסובין, ושבוש שלא נטל, ונוגע באוכלין שיאכל, ואף על פי שנוגע בכל הסעודה – לא איכפת לן, שלא הצריכו נטילה לנוגעין אלא לאוכלי. **לא יתן אדם פרוסה לשמש** – באחד מן האורחים קאמר, שלא יכעס בעל הבית האורחים, ויזנקו לו ין ומיזק לו, ובלאי בעס נמי, מתוך חשש שלא יכלה הלחם לאורחים, הוא מבט ומציץ במה שזה נותן, והכוס נשפר מידו. ואפילו הכוס ביד השמש, שמוי הפכפכו. **אשה מדיחה את ידה במים** – ביום הכפורים, דאף על פי שאסור ברהצ, התירו לאשה להחזיר ידה אחת וליגע בפת. **שלא רצה להאכיל בידו אחת** – אפילו יד אחת לא רצה להאכיל כדי ליתן פת לתינוק ביום הכפורים, ומונע מלהאכילו, אלמא, מאכיל צריך נטילה. התם משום שיבתא – רוח רעה שורה על ידים שלא נטלו שחרית. אבל נטל ידיו שחרית, ולא נזהר בהן, ובא להאכיל את חבריו – אין צריך נטילה, ולא אמרין דאסתם נותן לתוך פיו תקון רבנן נטילה. ודמתיין רבאי. **קספית לבראי ברלא** – משיית – האכלת את בני רחצת ידים תחלה לא מסתייה דלא נגמר – לא די לו

שאינו בקי בהלכות נטילה שהמאכיל אין צריך לטול. **משנה שני אכסנאין** – אין לחוש שיאכל זה משל חבריו. **גמרא** זה בא מן הצפון ב' – אלמא, דוקא בשאין מכירין זה את זה קאמר. **ולא אסרו** – להעלות בשר עם הגבינה על השולחן, אלא בתפיסה אחת – בכרך אחד. תפיסה אחת סלקא דעתך – הא בלא שלחן אוכל עליו נמי אסורו מהו – כיון דמקפדין, שאין זה אוכל משל זה – מותר או לא?

ורועין בחורשין.

אפילו שבט יהודה בשבט נפתלי, ונתנין לנפתלי מלא חבל לדרומו של ים, שנאמר (דברים לג, כג):
ים ודרום ירשת. דברי רבי יוסי הגלילי.

רבי עקיבה אומר: ים – זה ים של סמכו, ודרום – זה ים של טבריה.

ומסתלקין לצדין. רב יהודה בשם רב: אפילו שדה מליאה פרבוס.

מה? נותן דמים, או לאו? מן מה דמר רב יהודה: אפילו מליאה פרבוס, הדיא אומר, נותן דמים.

אמר רבי לא: מכיון דמר רב יהודה: אפילו לשדה מליאה פרבוס, הדיא אמרה: אין נותן דמים!

ואינו יכול לרחוק את עצמו יותר מדאי? נישמענה מהדיא: מעשה ברבן גמליאל ורבי יהושע שהיו
מהלכין בדרך, וראו את יהודה בן פפוס משתקע וקא בנגדן. אמר רבן גמליאל לרבי יהושע, מי זה
שמראה עצמו באצבע? אמר לו: יהודה בן פפוס הוא, שכל מעשיו לשום שמים.

רבי שמואל בשם רבי יונתן: הרוצה לבנות עיר בתחילה – נותנין לו ארבעה דרכים לארבע רוחות
העולם.

רבי חנינה בעי קומי רבי מנא:

[דף י"ז ע"א]

מה? מארבע אמות עד שמנה, או משמנה עד שש עשרה? אמר לו: משמנה ועד שש עשרה, כדי
שיהא קרוץ חולה, וקרוץ בא.

הלכה ב' מתני' תקונה שני אילנות בתוך של חברו – הרי זה לא קנה קרקע. רבי מאיר אומר: קנה
קרקע. הגדילו – לא ישפה. העולה מן הגזע – שלו. ומן השרשים – של בעל הבית. ואם מתו – אין
לו קרקע.

קנה שלשה – קנה קרקע. הגדילו – ישפה. העולה מן השרשין – שלו. ואם מתו – יש לו קרקע.

גמרא דבי רבי ינאי אומר: הרוצה את הצל – זה שורש. הרוצה את החמה – זהו גזע.

רבי חמא בר עוקבה בשם רבי יוסי: תעולה משרשיו ומגזעו – זהו שורש. מגזעו ולא משרשיו – זהו אילן.

אמר רבי יוחנן: תקנה שלשה אילנות – קנה קרקע שביניהן, ותחתינהן, וחוצה להן כמלוא אורה וסלו. אמר רבי לעזר: ודרך אין לו, ומלוא אורה וסלו יש לו חוצה לו?

הלכה ג' מתני' המוכר את הראש בבחמה גסה – לא מכר את הרגלים. מכר את הרגלים – לא מכר את הראש.

מכר את הקנה – לא מכר את הפכד. מכר את הפכד – לא מכר את הקנה.

אבל בבחמה דקה, מכר את הראש – מכר את הרגלים. מכר את הרגלים – לא מכר את הראש. מכר את הקנה – מכר את הפכד. מכר את הפכד – לא מכר את הקנה.

גמרא רבי יצחק שאל: מכר חצי הראש – מכר חצי הרגלים? מכר חצי קנה – מכר חצי פכד?

מכר חצי קנה – נישמענה מהדא: מכר לו יד כמות שהיא, ראש כמות שהוא, בני מעיים כמות שהן – נותנן לפה, ואינו מנכה לו מן הדמים. לקחן במשקל – נותנן לפה, ומנכה לו מן הדמים!

הלכה ד' מתני' ארבע מידות במוכרים. מכר לו חיטים יפות, ונמצאו רעות – חלוקה יכול לחזור בו. רעות, ונמצאו יפות – המוכר יכול לחזור בו.

[דף י"ז ע"ב]

רעות ונמצאו רעות, יפות ונמצאו יפות – אין אחד מהן יכול לחזור בו.

שחמתית ונמצאת לבנה, לבנה ונמצאת שחמתית. גצים של זית ונמצאו של שקמה, של שקמה ונמצאו של זית. זין ונמצא חומין, חומין ונמצא זין – שניהם יכולין לחזור בהן.

המוכר פירות לחבירו, משך ולא מדד – קנה. מדד ולא משך – לא קנה. אם היה פיקח – שוכר את מקומו.

חלוקה פשתן מחבירו – הרי זה לא קנה עד שיטלטלנו ממקום למקום. ואם היה במחופר לפרקע ותלש כל שהוא – קנה.

המוכר וזו ושמך לחבירו, והוקרו או שהוזלו, עד שלא נתמלאת המידה – למוכר. משנתמלאת המידה – ללוקח.

היה סרסור ביניהן, נשברה החבית – נשברה לסרסור.

חייב להטيف לו שלש טיפין. הרבנה ומיצת – הרי זה של מוכר.

והתנווני – אינו חייב להטيف לו שלש טיפין.

רבי יהודה אומר: בלילי שבת עם חשיכה – פטור.

גמרא והיכי? אם בשחיתתה המידה למוכר – חזקה למוכר. אם היתה ללוקח – חזקה ללוקח!

רבי יהודה בשם שמואל, רבי לא בשם רבי יהודה ברבי: כיני מתניתא: בשחיתתה המידה לאדם אחר.

תני: רבי יודה אומר: לילי שבת עם חשיכה – פטור, מפני שהוא רשות. וחכמים אומרים: בין כך ובין כך – חייב. מאי טעמא? אמר רבי יודן: אם שכיר הוא, בא בשכרו (שמות כב).

הלכה ה' מתני' השולח את בנו אצל התנווני, ומדד לו באיפר שמן, ונתן לו את האיפר. שבר את הצלוחית ואיבד את האיפר – התנווני חייב. ורבי יהודה פוטר, שעל מנת בן שילחו.

ומודין חכמים לרבי יהודה, בזמן שהצלוחית ביד התינוק ומדד התנווני לתוכה – התנווני פטור.

הסימון מקנה מידותיו – לשלשים יום. ובעל הבית – אחת לשנים עשר חדש.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: חילוף הדברים.

התנווני מקנה את מידותיו – פעמים בשבת, וממחה את משקליותו – פעם אחת בשבת, ומקנה מאזנים על כל משקל ומשקל.

אמר רבן שמעון בן גמליאל: בפה דברים אמורים? בלח, אכל בביש – אינו צריך. וחייב להכריע לו טפה.

[דף י"ח ע"א]

היה שוקל לו עין בעין – נותן לו גירומים, אחד לעשרה – בלח, ואחד לעשרים – בביש.

מקום שנהגו למוד בדקה – לא ימוד בגסה. בגסה – לא ימוד בדקה. למחוק – לא יגדוש. לגדוש – לא ימחק.

גמרא אמר רבי בא בר מנא: בעשירות – חייב להכריע לו טפח.

בתיב (ויקרא יט, לו): מאנני צדק אבני צדק – מיכן אמרו חכמים, כל מצוה שמתן שכרה בצידה – אין בית דין מוזהרין עליה.

יחיה לך (שם) – מנה לך אנגרמוס על כד, ותימר הכן?

אמר רבי בון בר חיה: ביני מתניתא, כל מצוה שמתן שכר בצידה – אין בית דין נענשין עליה.

רב, מנייה ריש גלותא אנגרמוס, וזהו מחי על מכילתא, ולא על שיעוריא. חבשיה ריש גלותא.

עאל רב קרנא גביה, אמר ליה: אנגרמוס שאמרו – למידות ולא לשיעורין! אמר ליה: והא תנית: אנגרמוס – למידות ולשיעורין! אמר ליה: הוק, אמר לון: אנגרמוס שאמרו – למידות ולא לשיעורין. נפק ואמר לון: בר נש דתנה בבשה דאחינא, חבשין ליה?

הדרן עלה פרק המוכר את הספינה

פרק שישי

הלכה א' מתני' המוכר פירות לחבירו, ולא צימחו, אפילו זרע פשתן – אינו חייב באחריותו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: זירעוני גינה שאינו נאכלין – חייב באחריותו.

המוכר פירות לחבירו – הרי זה מקבל עליו רובע מינופת לסאה. תאנים – מקבל עליו עשר מתלעות למאה.

מרתף של יין – מקבל עליו עשר קוסמות למאה. קנקנים בשרון – מקבל עליו עשר פיתסאות למאה.

המוכר יין לחבירו וחקמיין – אינו חייב באחריותו. ואם יודע שיינו מחמיין – הרי זה מקח טעות.

אם אמר לו: "יין מבושם אני מוכר לך" – חייב להעמיד לו עד עצרת. "וישן" – משל אשתקד. "מיושן" – משל שלש שנים.

[דף י"ח ע"ב]

גמרא תני: המוכר פירות לחבירו ולא צימחו, אפילו זרע פשתן – אין חייב באחריותו. ואם התנה עמו מתחילת הזרע – חייב באחריותו.

מהו נותן לו? דמי זרעו. ויש אומרים: נותן לו דמי יציאותיו.

הכא – מקבל עליו. ברם תמן – ימעט.

הכא – ובלבד מנופת. ברם תמן – מין.

הכא – ובלבד בדרך מנעו. ברם תמן – ובלבד בדרך משואו.

הכא – רבי שמעון מודה. ברם תמן – רבי שמעון אומר: שני מינין הן ואין מצטרפין.

רבי חייא בר בא שאל: סאה חיתין שנפלה לתוך מאה של חולין, בהן וישראל מהו שיחלקו את השבח?

רבי יצחק בר טבליי שאל: סאה של חיתין שנפלה לתוך מאה של שעורים, מוכר ולוקח מהו שיחלקו את השאר?

אמר רבי בון בר חייא: נישמעינה מהדא, תבורר צורות מתוך כרייו של חבירו – חייב לשפות לו.

רבי בון בר כהנא אומר: באומר: צבור ואקנה. אבל אם היו צבורין משעה ראשונה – לא בדא.

תני: "מאה חביות אני מוכר לך" – חייב להעמיד לו יין יפה כרוב היין הנמכר באותו מקום.

"מאה חביות יין אני מוכר לך" – חייב להעמיד לו יין יפה כרוב היין הנמכר באותו חנות.

[דף י"ט ע"א]

"מאה חביות אלו אני מוכר לך" – אפילו חומין הגיעו.

רבי חייא בר ווא: בשחיו תננננים ללוקח, וכל מימר ליה: לשתייה מכרתיו לך.

בדק חבית להיות מפריש עליה וחוללה, עד שלשה ימים – ודאי. מיכן וחילף – ספק.

רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: שלשה ימים הראשונים – ודאי יין. האחרונים – חומין. אמצעיים – ספק.

אמר רבי אבהו: אני שמעתי ממונא, מה מעבד, ומר רבי יוחנן: עד שלשה ימים – ודאי, מיכן והילך – ספק.

רבי לא בשם רבי לעזר, רבי יסא בשם רבנין, דעלין ושמעין מבי מדרשא, דבר עימיין במחט, פחדא דרבי יחושע בן לוי בחבית.

איבד מחט שופח, וכא ומצאה חלודה? רבי סימון בשם רבי יחושע בן לוי: שלשה ימים הראשונים – וודאי ממאה. אחרונים – מהורה. אמצעיים – ספק.

אמר רבי אבהו: אוף שמעתי ממונא, מה מעבד, ומר רבי יוחנן: עד שלשה ימים – ודאי, מיכן והילך – ספק.

רבי חייה בר ווה שאל: בא בסוף שבוע ומצאו חומץ – ברור? או מיכן ולהבא?

רבי יצחק שאל: עבר הפרק בסוף ארבעים יום – כוחו של פרק ביטל כח של ארבעים יום? או כח ארבעים יום ביטל כוחו של פרק?

רבי קריספה שאל: בכל שנה בודק, או אחת לשלשה שנים?

נישמענה מהדא: המוכר יין לשנה – חייב באחריותו עד חג. אמר רבי יודן: תיפתר, כגון אילין גלילאי דלא קטפין ברמיהון אלא בתר חגא. ולית שמע מינה כלום.

ויידא אמרה דא, ישן משל אשתקד, מיושן של שלשה שנים! נימר: משם הדא מטמועיתה.

מה? חבית אחת הוא בודק? בולחון תלויות בה? כל אחת ואחת הוא בודק ואין מחמיצות?

אמר רבי שמי: אית בני נש, מקשין על גרבא מדלעיל, וידעין מה דאית ביה מלניו.

הלכה ב' מתני' המוכר מקום לחבירו לעשות לו בית. וכן המקבל מחבירו לבנות לו בית התנות לבנו, בית אלמנות לבתו – בונה ארבע אמות על שש; דברי רבי עקיבה. רבי ישמעאל אומר:

[דף י"ט ע"ב]

רפת בקר הוא זו.

הרצה לעשות רפת בקר – בונה ארבע אמות על שש.

בית קמן – שש על שמנה. גדול – שמנה על עשר. טריקלין – עשר על עשר. רומז – פחצי ארבו וכתצי רחבו, וראייה לדבר – היכל וכתליו.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: כבנין היכל.

גמרא תני: קנטר – חייב להעמיד לו שתים עשרה על שתים עשרה.

רב המנונא ספרא שאל לרבי חנינה: כתוב אחד אומר (מלכים א' ו, ב) קומתו שלשים אמה. וכתוב אחד אומר, קומתו עשרים אמה? ולא הנה דשמעה ולא אמרין ליה כלום.

שאל לרבי ירמיה: אמר ליה: מן הפרקע ולמעלן – שלשים אמה, ומן הדביר ולמעלן – עשרים אמה.

אמר רבי אבהו: מפפליה דביר? דביר הנה עומד מן הפרקע ועד הקורות, דכתיב, וספון בארז מן הפרקע ועד הקורות!

אלא, מן הפרקע ולמעלן – שלשים אמה. מן הכרוב ולמעלן – עשרים אמה.

אמר רבי תנחומא: מסורת אנדה היא, שאין מקום דביר עולה מן המניין.

אמר רבי לוי: ולא מקום ארון עולה מן המניין.

אמר רבי לוי: ותני בן בשם רבי יודה בי רבי אלעאי: ארון עומד באמצע, וחולק הבית עשר אמות לכל רוח.

הלכה ג' מתני' מי שיש לו בור לפניו מביתו של חבירו – נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסין, ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין. ואינו מכניס בהמתו ומשקה מבורו, אלא ממלא ומשקה מבוזין. זה עושה לו פותחת, וזה עושה לו פותחת.

מי שיש לו גינה לפניו מגינתו של חבירו – נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסין, ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין. ואינו מכניס לתוכה תגרים. ולא יכנס מתוכה לתוך שדה אחרת. ויהיוצון – זורע את הדרך.

נתנו לו דרך מן הצד מדעת שניהן – נכנס בשעה שהוא רוצה, ויוצא בשעה שהוא רוצה. ומכניס לתוכה תגרים. ולא יכנס מתוכה לתוך שדה אחרת. וזה וזה – אינן רשאים לזרעה.

גמרא תני: יהיוצון – אין זורע את הדרך, דו אמר ליה: מעלל אנא שרע.

הַפְּנִימִי – אֵין זוֹרֵעַ אֶת הַדֶּרֶךְ, דּוּ אָמַר לִיה: אֶת חַיִּים עַל דִּידָךְ וְדַיִישׁ עַל דִּידִי.

[דף כ' ע"א]

הַלְכָה ד' מִתְנִי' מִי שֶׁהֵיטָה דֶּרֶךְ הַרְבֵּים עוֹבֶרֶת בְּתוֹף שְׂדֵחֹהּ, נְטִילָה וְנִתְּן לָחֶן מִן הַצַּד, מִה שֶׁנִּתְּן – נִתְּנוּ, וְשָׁלוּ – לֹא הִגִּיעוּ.

דֶּרֶךְ הַיְחִיד – אַרְבַּע אַמּוֹת. וְדֶרֶךְ הַרְבֵּים – שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמּוֹת. דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ – אֵין לָהּ שִׁיעוּר. וְדֶרֶךְ הַקֶּבֶר – אֵין לָהּ שִׁיעוּר.

הַמַּעֲמֵד, דִּינִי צִיפּוּרִי אָמַר: בֵּית אַרְבַּעַת קַבִּין.

הַמּוֹכֵר מָקוֹם לַחֲבִירוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ קֶבֶר, וְכֵן הַמְּקַבֵּל מָקוֹם מִחֲבִירוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ קֶבֶר – עוֹשֶׂה תּוֹכָה שֶׁל מַעֲרָה אַרְבַּע אַמּוֹת עַל שֵׁשׁ, וּפּוֹתֵחַ לְתוֹכָה שְׁמֹנֶה בּוֹכִין, שְׁלֹשָׁה מִיָּפֶן וְשְׁלֹשָׁה מִיָּפֶן וְשָׁנִים מִבְּגָדָן.

וְחַבּוּכִין – אֶרְבֹּן אַרְבַּע אַמּוֹת, וְרוֹמָן שְׁבָעָה, וְרַחֲבָן שִׁשָּׁה.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: עוֹשֶׂה תּוֹכָה שֶׁל מַעֲרָה – שֵׁשׁ עַל שְׁמֹנֶה, וּפּוֹתֵחַ לְתוֹכָה שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה בּוֹף, אַרְבַּעָה מִיָּפֶן וְאַרְבַּעָה מִיָּפֶן וְשְׁלֹשָׁה מִבְּגָדָן. וְשָׁנִים, אֶחָד מִיָּמִין הַפֶּתַח, וְאֶחָד מִן הַשְּׂמָאל.

וְעוֹשֶׂה חֹצֵר עַל פִּי הַמַּעֲרָה, שֵׁשׁ עַל שֵׁשׁ כְּמֵלֶא הַמִּיטָה וְקוֹבְרֶיהָ. וּפּוֹתֵחַ לְתוֹכָה שְׁנֵי מַעֲרוֹת, אַחַת מִיָּפֶן וְאַחַת מִיָּפֶן. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: אַרְבַּע לְאַרְבַּע רִחוּתֶיהָ. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר: הַכֹּל לְפִי הַפֶּלַע.

גְּמָרָא רַב חֵייה בֶּר יוֹסֵף אָמַר: עוֹשֶׂה אוֹתָן כְּמִין נְגִרִין! אָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן: וְהֵלֵא הַקְּלָבִים אֵינָן נִקְבְּרִין בָּן! בִּיצַד עוֹשֶׂה? בּוֹנֶה מִלְּפָנִים כְּכַחוּץ. וְאֵין הַעוֹבֶרֶת נוֹגַעַת בּוֹ! אֵינּוּ עֹבְרָ, כְּגִי תָדָא מוֹדִלְעִיל וְחָדָא מְלָרַע.

הִדְרֹן עַלֶף פֶּרֶק הַמּוֹכֵר בֵּירוֹת

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

הַלְכָה א' מִתְנִי' הָאָמַר לַחֲבִירוֹ: "בֵּית כּוֹר עָפֹר אֲנִי מוֹכֵר לָךְ", הָיוּ שָׁם נִקְעִים עֲמוּקִים עֲשָׂרָה מְפָחִים, אוֹ סְלָעִים גְּבוּהִים עֲשָׂרָה מְפָחִים, – אֵין נִמְדָּדִין עִמָּה. פָּחוֹת מִיָּפֶן – נִמְדָּדִין עִמָּה.

ואם אמר לו: "בבית בור", אפילו היו שם נקעים עמוקים יותר מעשרה טפחים, או סלעים גבוהים יותר מעשרה טפחים – הרי אילו נמדדין עמה.

גמרא רבי יסא בשם רבי יוחנן: ובלבד במעוטי שדהו, במובלעים בה, ובסלע ששילחו בית רובע – אין נמדד עמה.

שבאמצע – נמדד. שבצד – אין נמדד.

אי זהו צד, ואי זהו אמצע? בבית רבי ינאי אמרי: כל שמחרישה סובבתו – זהו אמצע. אין המחרישה סובבתו – זהו הצד.

אתא רבי יוסי בשם רבי יוחנן: הנה רוביה מצד אחד, שאם תפזרנה ויש לה מיעוט – נמדד עמה.

[דף כ' ע"ב]

רחבין כמה? רבי חגי אמר: עד ארבע אמות. רבי יוסי בי רבי בון אמר: עד עשרה טפחים.

הנה שם נקע אחד עמוק עשרה טפחים ואין בו ארבעה, מהו? נישמעינה מהדא דמר רבי יסא בשם רבי יוחנן: ובלבד במיעוט השדה, ובמובלעין בה, ובסלע ששילחו בית רובע – אין נמדד עמה. הנה חלוק – נמדד עמה. הדא אמרה: הנה רוביה מצד אחד, שאם תפזרנה ויש בה מיעוט – אין נמדד עמה.

הנה שם נקע אחד ארוך, והוא מסתלק לבית רובע?

רבי חייה בר ווא שאל: הנה עשוי כמין מקלות – נמדד עמה אי לא?

רבי יודן בר ישמעאל שאל: הנה עשוי כמין טבליות של שייש – נמדד עמה אי לא?

רבי יצחק בר טבלי שאל: הנה עשוי כמין קתדריות – ממקום דופנו הוא מודד, או ממקום שיפועו מודד.

רב הונא בשם רב חייה בשם רבי יוחנן: והוא – שיהא שם בית ארבע בור עפר!

הלכה ב' מתני' "בית בור עפר אני מוכר לך, מידה בתכל", פחת כל שהוא – ינבה. הותר כל שהוא – יחזיר. ואם אמר לו: "אם חסר ואם יתר", אפילו אם פחת רובע לפאה, או הותר רובע לפאה – הגיעו. ויתר מיכן – יעשה חשבון.

ומהו מחזיר לו? מעות. ואם רצה – מחזיר לו קרקע. ולמה אמרו מחזיר לו מעות? ליפות פוחו של מוכר. שאם שייר בשדה בית תשעה קבין, ובגינה בית חצי קב, ובדברי רבי עקיבה בית רובע – מחזיר לו את הקרקע. ולא את הרובע בלבד הוא מחזיר לו, אלא את כל המותר.

גמרא הֵכָא אֵת מַר: הִגִּיעוּ. וְהֵכָא אֵת מַר: לֹא אֵת הָרֹבֵעַ בְּלֶבֶד מִחֲזִיר לוֹ, אֲלֵא כָּל הַמוֹתֵר! אָמַר, מִכִּיּוֹן שְׂאֵת מוֹצִיאוֹ,

[דף כ"א ע"א]

לפחות מהקבל, מחזירו! את למידה בהקבל.

הלכה ג' מתני' "מדה בהקבל אם חסר אם יתר" – ביטל אם חסר אם יתר מדה בהקבל.

"הן חסר הן יתר מדה בהקבל" – ביטל מדה בהקבל את הן חסר הן יתר; בדברי כן נגם.

"בסימניו במצוריו", פחת משתות – הגיעו, עד שתות – ינבה.

גמרא תַּנִּי רַבִּי חִיָּה: הַמוֹכֵר עֶבֶד לַחֲבִירוֹ, נִמְצָא גֶנֶב אוֹ קוֹבִיּוֹסְמוֹם – הִגִּיעוּ. נִמְצָא לִיסָמִים אוֹ מוֹכֵת בְּלִמְלָכוֹת – לֹא הִגִּיעוּ.

רבי הונא אמר: השתות עצמו מנבה.

הלכה ד' מתני' האומר לחבירו: "חצי שדה אני מוכר לך" – משפנין ביניהן, נוטל חצי שדהו.

"הצייה בדרום אני מוכר לך" – משפנין, ונוטל הצייה בדרום.

והוא מקבל עליו מקום הגדר, והחריץ, ובין חריץ.

וכמה הוא חריץ? ששה טפחים. ובין חריץ? שלשה.

גמרא תַּנִּי: הָאוֹמֵר לַחֲבִירוֹ: "חֲצִי שְׂדֵה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, וּפְלוֹנִי מְקִיפָה, וּפְלוֹנִי מְקִיפָה, וְחֲצִי פְלוֹנִי מְקִיפָה" – רב הונא ורב יהודה ורבי ירמיה. חד אמר: נותן לו כמין פגדור.

וחד אמר: נותן לו כמין מטלית. וחד אמר: נותן לו כמין פסיקא.

הדרן עלה פרק האומר לחבירו

[דף כ"א ע"ב]

פֶּרֶק שְׁמִינִי

הִלְכָה א' מִתְנִי' יֵשׁ נֹחֲלִין וּמִנְחִילִין. נֹחֲלִין וְלֹא מִנְחִילִין. מִנְחִילִין וְלֹא נֹחֲלִין. לֹא נֹחֲלִין וְלֹא מִנְחִילִין.

אֵילּוּ נֹחֲלִין וּמִנְחִילִין: הָאֵב אֶת הַבָּנִים, וְהַבָּנִים אֶת הָאֵב, וְאַחִין מִן הָאֵב – נֹחֲלִין וּמִנְחִילִין.

הָאִישׁ אֶת אִמּוֹ, וְהָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וּבְנֵי אֶחָיו – נֹחֲלִין וְלֹא מִנְחִילִין.

הָאִשָּׁה אֶת בָּנָהּ, וְהָאִשָּׁה אֶת בְּעֻלָּהּ, וְאַחֵי הָאֵם – מִנְחִילִין וְלֹא נֹחֲלִין.

וְהָאֶחָיו מִן הָאֵם – לֹא נֹחֲלִין וְלֹא מִנְחִילִין.

סֵדֶר נִחְלוֹת כִּד הוּא: אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֶן אֵין לוֹ, וְהַעֲבָרְתָם אֶת נִחְלָתוֹ לְבִתּוֹ (בְּמִדָּבָר כּו, ז). הֵבֶן – קוֹדֵם לְבֵת, וְכָל יוֹצְאֵי יָרִיכוֹ שָׁל בֶּן – קוֹדֵמִין לְבֵת.

הַבֵּת – קוֹדֵמִת לְאַחִיו, וְכָל יוֹצְאֵי יָרִיכָהּ שָׁל בֵּת – קוֹדֵמִין לְאַחִיו.

הָאֶחָיו – קוֹדֵמִין לְאַחֵי הָאֵב, כֹּל יוֹצְאֵי יָרִיכוֹ שָׁל אֶחָיו – קוֹדֵמִין לְאַחֵי הָאֵב.

זֶה הַכֹּל: כֹּל הַקּוֹדֵם בְּנִחְלָה – יוֹצְאֵי יָרִיכוֹ קוֹדֵמִין.

וְהָאֵב קוֹדֵם לְכָל יוֹצְאֵי יָרִיכוֹ.

גְּמָרָא בְּתִיב: אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֶן אֵין לוֹ, וְהַעֲבָרְתָם אֶת נִחְלָתוֹ לְבִתּוֹ. תְּנִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: שִׁנְיָה הַכְּתוּב נִחְלָה זֹאת מִכָּל נִחְלוֹת שֶׁבַתּוֹרָה. שֶׁכָּבוֹלֵן כְּתוּב: וּנְתַתֶּם, וְכֹאֵן כְּתוּב: וְהַעֲבָרְתָם. עֵיבוֹר הַדִּין הוּא שֶׁתִּהְיֶה הַבֵּת יוֹרֶשֶׁת.

חֻכְמֵי הַעֲבוּרִים אֲמָרִים: בֶּן וּבֵת שְׁוִין בְּאַחֶת. דְּאֵינוֹן דְּרִשִּׁי: וּבֶן אֵין לוֹ, הָא אִם יֵשׁ לוֹ – שִׁנְיָה שְׁוִין.

הַתִּיבוֹן: וְהַכְּתִיב: וְאֵם אֵין לוֹ בֵּת, הָא אִם יֵשׁ לוֹ – שִׁנְיָה שְׁוִין! וְאַתּוֹן מוֹדִין דְּלִיתִי בֵּר, אִם הִבָּא לִיתִי בֵּר.

הצדוקין אומרים: בת תבן ותבת – שניהן שוין. דאינון דרשי: מה בת בנז תבאח מבח בני – יורשתני, בתי תבאח מבחתי – אינו דין שתירשני! אמרו להן: לא! אם אמרתם בבת תבן – שאינה באה אלא מבח האחים,

[דף כ"ב ע"א]

תאמרו בבת – שאינה באה אלא מבח הזקן? תלמוד לומר (במדבר לו): וכל בת ירשת נחלה ממוטות וגו'. וכי היאך איפשר לבת לירש שני מוטות? אלא תיפותר: אביה משבט זה, ואמה משבט אחר.

עד כדון בן את האב. האב את תבן? מה אם תבן שאינו בא אלא מבח האב – הרי הוא יורשו, האב שאין תבן בא אלא מבחו – אינו דין שיירשו! אמר קרא (במדבר כז, יא): קרוב – קרוב קודם.

עד כדון בת. בן? מה אם תבת שהורעתה פוחה בניכסי האב – ייפיתה פוחה בניכסי האם. בן שייפיתה פוחה בניכסי האב – אינו דין שגייפה פוחה בניכסי האם! נמצאת, תבת – למידה מן הכתוב, ותבן – מקל וחומר.

בן קודם לבת? רבי שמעון בן לעזר אומר משום רבי זכריה בן הקצב: כך היה רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון: אחד תבן ואחד תבת – שווין במטה האם!

רבי מלוד בשם רבי יהושע בן לוי: הלכה ברבי זכריה.

רבי ינאי קפודקייא הוה ליה עובדא, והו דיינין: רב הונא, ורבי יהודה בן פזי, ורב אחא. אמר לון רבי אחא: אחינו שבחוצה לארץ – הדיוטות הן, ותן מועין את תהלכה! ועוד, דאינון סמכין על תדא דרבי מלוד בשם רבי יהושע בן לוי, ולית הוא בן.

רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: אין הלכה ברבי זכריה.

רבי בא ברבי רבי חייה בשם רבי יוחנן: אין הלכה ברבי זכריה בן הקצב.

רבי לעזר אבוי דרבי יצחק בר נחמן בשם רבי הושעיה: אין הלכה ברבי זכריה.

רב ינאי ורבי יוחנן הוון יתבין, עאל רבי יודן נשייא ושאל: וכל בת ירשת נחלה ממוטות, מהו? אמר ליה: מקיש מטה האב למטה האם. מה מטה האב – אין לבת במקום תבן, אף מטה האם – אין לבת במקום בן.

או חילוף! מה מטה האם – יש לבת במקום בן, אף מטה האב – יש לבת במקום בן.

אמר ליה רבי יוחנן: איתא מן תמן, לית אחזן גוברא בעי מישמע מילה דאורייתא.

והאיש את אמו, והאיש את אשתו. לא הוא האיש את אמו, הוא האיש את אשתו?

רבי יצחק בעי מימר פנסטה ולא אשבח. ומר חדא הילכתא תיגיתא: בן – אין לי אלא בן. בן בת מניין? תלמוד לומר: בן – מכל מקום.

בת, אין לי אלא בת. בן בת, בת בן, בת בת, בן בן, מניין? תלמוד לומר: בת – מכל מקום.

אחים, אין לי אלא אחים. בני אחים, בנות אחים, בני בנות אחים מניין? תלמוד לומר: לשאירו הקרוב – מכל מקום!

[דף כ"ב ע"ב]

הלכה ב' מתני' בנות צלפחד נמלו שלשה חלקים בנחלה: חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים, וחלקו עם אחיו בנכמי חפר, ושהיה בכור נמל שני חלקים.

גמרא בנות צלפחד אמרו לפני משה רבינו: אם אנו בנות צלפחד – נירש את אבינו. אם אין בנות צלפחד – תתייבם אמינו!

מיד, ויקרב משה את משפטן לפני ה' (במדבר כו, ה). אמר לו הקדוש ברוך הוא: בן בנות צלפחד דוברות, תן להן אחיות נחלה, תן להן בקרקעות, תן להן במטלטלין. תן להן חלק אביהן בתוך אחי אביהן.

רבי יאשיה אמר: ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ. דכתיב (במדבר כו, נה): לשמות מפות אבתם. ואם בן, מה תלמוד לומר לאלה? אלא, מפני הנשים ומפני הקטנים.

רבי יוחנן אמר: לבאי הארץ נתחלקה הארץ, שנאמר (שם, נג) לאלה תחלק. אם בן מה תלמוד לומר: לשמות מפות אבותיו? משונה נחלה זו מכל נחלות שבעולם. שכל נחלות שבעולם – חיים יורשין מתים, וכא – מתים יורשין חיים.

תני: רבי יהושע בן קרחה אומר: ליוצאי מצרים ולעומדים בערבות מואב, נתחלקה הארץ.

ביצד? מי שהיה מיוצאי מצרים ומעומדים בערבות מואב – נמל שני חלקים.

מיוצאי מצרים ולא מעומדים בערבות מואב, מעומדים בערבות מואב ולא מיוצאי מצרים – נטל חלק אחד.

בנות צלפחד – נטלו חמשה חלקים. חלקן עם יוצאי מצרים. וחלקן עם העומדים בערבות מואב. ושהיה בכור – נטלו שני חלקים. וחלק אביהן בתוך אחי אביהן.

אמר רבי יוסי: מתניתא לא אמרה כן, אלא, נתן תתן להם אחות נחלה בתוך אחי אביהם. הדין הוא דכתיב (יהושע יז, ח): ויפלו חבלי מנשה עשרה.

יהושע וכלב – נטלו שלשה חלקים. חלקן עם יוצאי מצרים, וחלקן עם העומדים בערבות מואב, ונטלו חלק מרגלים. הדין הוא דכתיב (במדבר יד, לח): ויהושע בן נון וכלב בן יפנה היו מן האנשים וגו'.

אבל חלק מתלוננים ועדת קרח – נפל לאמצע. ובניהם, בזכות אבי אביהן ואמותיהן. הדין הוא דכתיב (במדבר כו): ובני קרח לא מתו.

רבי, מושלו, משל למה הדבר דומה? לשני אחים שותפין שיצאו ממצרים, לזה תשעה בנים, ולזה בן אחד, וירשו בית עשרת פורין, כל אחד ואחד נוטל לתד. החזירים לאבותיהן וחלקום, נמצא, בן זה נוטל מחצה, ובני זה נוטלין מחצה.

רבי דוסתאי בן יהודה מושלו, משל למה הדבר דומה? לשני אחים כהנים שותפין שהיו עומדין על הגורן, לזה תשעה בנים, ולזה בן אחד, ונטלו בית עשרה קבין. החזירים לאבותיהן וחלקום, נמצא, בן זה – נוטל מחצה, ובני זה – מחצה.

[דף כ"ג ע"א]

רבי יוחנן מתיב: והבאתי אתכם אל ארץ אבותיכם וגו' (שמות ו, ח). אם מתנה למה ירושה? ואם ירושה למה מתנה? אלא מאחר שנתנה להן לשום מתנה, חזר ונתנה להן לשום ירושה.

אמר רבי הושעיה, כל מקום שנאמר מורשה, לשון דיהא.

התיבון, והכתיב (דברים לג, ד): מורשה קהלת יעקב? אמר: לית דיהא סוגין מיניה, מן דו לעי – היא משפח בולה.

הלכה ג' מתני' אחד הבן ואחד תבת בנחלה, אלא שהבן נוטל פי שנים בבניכסי האב, ואינו נוטל פי שנים בבניכסי האם.

וחבנות ניוזנות מניכסי האב, ואינן ניוזנות מניכסי האם.

גמרא כתיב (דברים כא, יז): ככל אשר ימצא לו וגו'. כיצד יורש בראוי כבמוחזק? מת אביו בחיי אבי אביו – נוטל פי שנים מניכסי אביו, ואין נוטל פי שנים מניכסי אבי אביו. ואם היה אביו בכור, בשם שנוטל מניכסי אביו – כך נוטל מניכסי אבי אביו.

ריש לקיש בשם אבא בר דלייה: נאמר משפט לעניין בפילה, ונאמר משפט לעניין פשוטה. מה לעניין פשוטה – את רואה את הבן בילו קיים ליטול פשיטות אביו, אף לעניין בפילה – את רואה את הבן בילו קיים ליטול בפילת אביו.

הלקה ד' מתני' האומר: "איש פלוני בני בכור, לא יטול פי שנים". "איש פלוני בני, לא יירש עם אחיו" – לא אומר כלום, שהתנה על מה שכתוב בתורה.

המחלק נכסיו על פיו, ריבה לאחד ומיעט לאחד, השווה להן את הבכור –

[דף כ"ג ע"ב]

דבריו קיימין. ואם אומר: "משם ירושה" – לא אומר כלום.

כתב בין בתחילה בין באמצע, בין בסוף: "משום מתנה" – דבריו קיימין.

גמרא רבי לא, השווה את הבכורה לאחין. אמר לון רבי חגי: ולא קרייא היא: לא יוכל לבכר? אומר רבי לעזר: העבודה! שכיול, אלא שאינו רשאי. אי בן יכיל, משם מתנה.

כתב בין בתחילה בין באמצע בין בסוף משם מתנה, דבריו קיימין. אומר רבי הושעיה: "ינתן לאיש פלוני ירושה שהורשתיו". "ירש איש פלוני מתנה שהורשתיו". "ירש פלוני ירושה שנתתי לו".

"כתבו ותנו שדה פלוני לפלוני", רבי לעזר ורבי שמעון בן יקים אעלון עובדא קומי רבי יוחנן, אומר לון: אם לזכרון דברים – כתבו ותנו. אם לזכותו בכתב – כל עמה מודו שאין אדם מוצה בכתב לאחר מיתתו.

שמואל שאל לרב הונא: מתנה שכתוב בה בלשון מכר מהו? אומר ליה: ארבעיה אתרי ריכשי ברכי.

אמר רבי חזקיה: לא אמרין, אלא מיתתו תרין סוקון חיוורין ומרכיבין על תריהון, ודין אזלא בדא, ודין אזלא בדא, ומשתבח לא צייד כלום!

הלכה ה' מתני' האומר: "איש פלוני יירשני", במקום שיש בת. "בתי תירשני", במקום שיש בן – לא אומר פלוס, שהתנה על מה שכתוב בתורה.

רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אם אומר על מי שראוי לירשו – דבריו קיימין. ועל מי שאין ראוי לו לירשו – אין דבריו קיימין.

[דף כ"ד ע"א]

גמרא אומר רבי יוחנן: לא אומר רבי יוחנן בן ברוקה אלא על בן בין הבנים, ועל בת בין הבנות. בת בין האחין, אה בין הבנות – לא.

אמר רבי יוחנן: הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה.

רבי, שאל לרבי נתן בר בא: אומר, אכן שאילה: מאי טעמא דרבי יוחנן בן ברוקה?

רבי זעירא אומר: הכן שאילה: מה ראו לומר הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה?

אמר ליה: ואת לא שניתה לנו בן? אינון ירתון. ביני מתניתא, אינון יטלון.

אמר לו: ואפילו כמאן דאמר ירתון, כח בית דין מיופה. כמה דתימר תמן: אין אדם מזכה בלשון מתנה. והכא – מזכה! ודכוותה, אין אדם מזכה בלשון ירושה, והכא – מזכה.

תמן תנינן: רבן שמעון בן גמליאל אומר: אם מתה – יירשנה, שהתנה על מה שכתוב בתורה.

רב ירמיה בשם רב: מפני שהתנה על הכתוב בתורה, והמתנה על הכתוב בתורה – תניין בטל, בתנאי שאינו של ממוז, וכא – בתנאי ממוז נן קיימין.

מה טעמא דרב? פשוף הוא זכה. אומר רבי יוחנן: הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה.

דמר רבי יוחנן: מכרה ונתנה, בדין הוא להיות קיים, ולמה אמרו מכרה בטל? שלא תהא מכרחת נכסיה מבועלה, ואמרת: "שלי הן".

[דף כ"ד ע"ב]

רבי יוסמיני הוה ליה עובדא קומי רבנן, וחיבוביה. קם קומי ריש לקיש, אומר: זיל חות לניכסך. רבי ירמיה בעא קומי רבי זירא: אומר רב: פשוף הוא זכה בהן.

מסכת בבא מציעא פרק שישי

ו,א אין פוסקין על הפרות עד שיצא השער, אפלו ישנות הולכות מארבע - אין פוסקין על החדשות מארבע, עד שיצא השער לתדש ולישן. יצא שער לאחרים, אף על פי שאין לו - מתר לקוץ הימנו. במה דברים אמורים? בזמן שמוצא לקח באותו השער, אבל אם היו לקוטות והולכות מארבע, והוא אינו מוצא לקח, אלא משלשה - הרי זה אינו פוסק עד שיצא השער ללוקט ולמוכר, ופוסק עמו על הגדיש של תבואה, ועל העביט של ענבים, ועל המעטים¹ של זיתים, אף על פי שלא יצא השער. אבל אחרים לא יקיצו על גביו. ופוסק עמו על הזבל באשפות כל ימות השנה, אף על פי שאין לזה - יש לזה.

ו,ב אין פוסקים על הביצים של יוצר, אלא עד שיעשו. אמר רבי יוסי: במה דברים אמורים? באלו העושים בעפר לכן, אבל באלו העושים בעפר שחור, כגון כפר חנניא וחברותיה, כפר שיחין וחברותיה - מתר לקוץ. שאף על פי שאין לזה יש לזה. אין פוסקין על החלב ועל הגזין, אלא עד שיעשו. התחיל לחלב - מתר לקוץ. התחיל לגז - מתר לקוץ. אין פוסקין, לא על האפרוחין ולא על הפרגיות, ולא על הדגים בטבריא, ולא חבילי קש. אבל פוסקין על הביצים, ועל הצפרים, ועל הדגים, שבשאר כל מקומות, ועל חבילי עצים. זה הכלל: כל שיש לו גרן - קוצץ עמו כשער גרן. וכל שאין לו גרן - קוצץ עמו כל שעה שירצה.

ו,ג היו לפניו מאה צאן, ואמר לו: הרי גיזיהם של אלו עשויות עליך במאה של זהב - מתר. מליטרא כף וכך - אסור. אם יש לו - מתר לגז ולתן לו. היו לפניו מאה כר, אמר לו: קמה זו עשויה עליך במאה

של זהב - מתר. בכור כף וכך - אסור. ואם יש לו - מתר לקצר ולתן לו. ואמר אדם לחברו: הילך מאתים זוז על מה ששדך עושה, ובלבד שלא יאמר לו מארבע בסלע, מסאתים בסלע, מלוה אדם את אריסיו מארבע בסלע, מסאתים בסלע, במה דברים אמורים? בזמן שלא ירד לתוך שדהו, אבל אם ירד לתוך שדהו - הרי הוא ככל אדם. פוסק אדם עם אריסיו לזרע להוצאה - הרי זה אסור. ולא עוד, אלא אפלו זרע והוסיף בסאתים - לא יוציאם לאמצע לתוך שדהו, עד שיעשה עליו דמים, פסק הימנו חטין, ונתן לו שעורין, שעורין ונתן לו חטין - אסור. לא יאמר לו: הילך מנה וצא קח לך מן השוק, אלא לוקח ונותן לו. ואמר אדם לחברו: הלויני חבית אחת של יין, עד שיבא בני, או עד שאפתח את הדות. היתה לו חבית בתוך הדות, ונפתח הדות ונפלה ונשברה, אף על פי שחייב באחריותה - מתר. והלל אוסר. למה זה דומה? לנותן מעות לחברו לתן לו פרות בגרן, ונגנבו, או אבדו - חייב באחריותן. אם פחתו או הותירו - חייב להעמיד לו.

ו,ד לקח הימנו לגין וחצי לגין, רביעית ושמינית - רשאי שיאמר לו: תן לי מיד בפחות, ואינו חושש משום רבית. כיוצא בו, הלוקח מקח מחברו על מנת לתן לו מכאן ועד שנים עשר חדש, רשאי שיאמר לו: תן לי מיד בפחות, ואינו חושש משום רבית. המוכר יין ושמן לחברו כל ימות השנה - חייב להעמיד לו כדרך שהעמיד בקוטלזין², ולא יהא מוכר את החבית בשלשה שערים, ואם היה מסבב והותיר - מוכר את השאר באיזה מהן שירצה. אגרי-

² שוק למכירת יינות.

¹ לפעטון

העדים, ואומר: בואו וכתבו עליו שאין לו חלק במי שפוקד על הרבית, וכותב ומעלה בערפאים, וכפר במי שאמר והיה העולם, הא למדת, שמלוי ברבית כופרין בעקר. רבי שמעון בן אלעזר אומר: יתר על מה שמרויחין - הן מתחזקין, שהן עושין את התורה פלסטר, ואת משה טפש, ואומרים: אילו היה משה יודע שכך אנו מרויחין - לא היה כותבו. רבי עקיבא אומר: קשה רבית, שאף שאלת שלום רבית. כיצד? והוא שלא שאל בשלומי מימי, עד שלוה הימנו, הקדים לו שאלת שלום, הרי אף שאלת שלום - רבית.

רבי שמעיה אומר: כל שיש לו מעות ואין מלוה אותן ברבית, עליו הכתוב אומר (תהלים טו, ה): "כספו לא נתן בנשף עושה אלה לא ימוט לעולם", הא למדת, שמלוי רבית מתמוטטין והולכים מן העולם. מטמוט זה איני יודע מה הוא, כענין שנאמר (משלי כד, יא): "היצל לקחים למות וגו'".

מסכת בבא מציעא פרק שביעי

ז,א השוכר את הפועלים, בין שהטעו את בעל הבית ובין שבעל הבית הטעה אותן - אין להם זה על זה אלא תרעומות. במה דברים אמורים? בזמן שלא הלכו, אבל שכר החמרין והלכוף ולא מצאו; שכר את הפועלים והלכו ומצאו את השדה כשהיא לחה - נותן להם שכרם משלם, שאינו דומה העושה מלאכה ליושב בטל, ואינו דומה הבא טעון לבא ריקן. במה דברים אמורים? בזמן שלא התחילו, אבל אם התחילו - הרי אלו שמין להם. כיצד? קבלו הימנו קמה לקצר בשתי סלעים, קצר חציה והניח חציה. טלית לארג בשתי סלעים, ארג חציה והניח חציה - הרי אלו שמין לו, אם היה מה שעשה יפה ששה דינרין - נותן לו סלע, או יגמר מלאכתו. ואם היה יפה סלע - נותן לו סלע. רבי דוסא אומר: שמין על מה שעתידי להעשות, אם היה מה

ממוין³ היה בירושלים, ולא היו מכונים על השערים, אלא על המדות, כשהיתה חבית נמכרה בירושלים בשלשה שערים, פיה שוליה ואמצעה.

ו,ה אומר אדם לחברו: ילך חמורי עמך היום, ושלף עמי למחר. תחרש פרתי עמך היום ושלף עמי למחר. אבל לא יאמר לו: חמורי עמך היום למזרח ושלף עמי למחר במערב, תחרש פרתי עמך היום במזרח ושלף עמי למחר במערב, ואם היה שכר שוה - הרי זה מתר. רבי יהודה אומר: כל ימי הגריר אחד, וכל ימי הרביעה אחד. האומר לפועל: 'הילך מנה זה, ויהא בידך שתעשה עמי בפעלה בגרן מדינר ליום', והיה יפה סלע ביום - מתר. הנותן מעות לחברו לתן לו פרות בגרן - חייב להעמיד לו בשער בינוני. ואיזה שער בינוני? היו הולכות משמונה ותשעה ומעשרה - נותנן לו מתשעה. בשער הזול - נותנן לו בשער הזול. בשער היקר - נותנן לו כשער היקר. רבי יהודה אומר: לעולם נותנן לו כשער הזול. לא יאמר לו: 'תן לי כשער הזול', אלא אומר לו: 'תן לי מעותי שלוקח אני בהן כשער הזול'. במה דברים אמורים? בזמן שמוצא לקח בכל מעות שנתן לו, אבל אינו מוצא לקח אלא כור אחד בסלע - נותן לו כור אחד בסלע, והשאר נותן לו כשער בינוני.

ו,ו רבי נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב פוטרין בבלבלי, ופטרו את המלוה מללקות מפני שהוא ב'קום עשה'. אמר רבי יוסי: בוא וראה כמה סמויות עיניהם של מלוי רבית. אדם קורא לחברו "עובד כוכבים ומגלה עריות ושוסף דמים" - מבקש שיפול עמו לחיים, והלה מביא את הבלבלי, ואת הקלמוס, ואת הדיו, ואת השטר ואת

³ יש כמה שגורים כאן כמילה אחת: איגראנאמין או אנרדמין - ופירושו: הממונים להלקות את מעותי המדות.

שעתיד להעשות יפה חמשה דינרין - נותנין לו שקל, או יגמר מלאכתו. ואם היה יפה שקל - נותנין לו שקל. במה דברים אמורים? בדבר שאינו אבוד, אבל דבר האבוד - שוכר עליהן או מטען. כיצד? אומר לו סלע פסקתי לך, הריני נותן לך שתים, הלך ושוכר ממקום אחר - בא ונוטל מזה ונותן לזה. במה דברים אמורים? בזמן שפוסק עליו במקום שאינו מוצא לשכר, אבל ראה חמרין ממשמשין ובאין, ואמר לו צא ושכור לך אחד מאלו - אין לו עליו אלא תרעמת.

זב, השוכר את הספינה ופרקה עליו באמצע הנמל - אין לו עליו אלא תרעמת. השוכר את הפועל ומת לו מת, או שאחזתו חמה - הרי אלו שמין לו. כיצד שמין לו? אם היה שכיר חדש - נותנים לו לפי שכירותו. קבלן - נותנים לו לפי קבלנותו. השוכר את הפועל להביא שליחות ממקום למקום, והלך ולא הביא - נותן לו שכרו משלם. השוכר את הפועל להביא קנים ודוקרנים לפרס, והלך ולא הביא - נותן לו שכרו משלם. השוכר את הפועל להביא עגבים ותפוחים ודרמסקנות⁴ לחולה, והלך ומצאו שמת, או שהבריא, לא יאמר לו: 'טול מה שהבאת בשכרך!', אלא נותן לו שכרו משלם.

זג, השוכר את הפועל לחרש - לא יאמר לו: בא ונכש. לנכש - לא יאמר לו: בא וחרוש. לחרש בשדה זו - לא יאמר לו: בא וחרוש בשדה אחרת. לנכש בשדה זו - לא יאמר לו: בא ונכש בשדה אחרת. שכרו לנכש וגמר את שדהו - לא יאמר לו: בא ועדר שתי גפנים. שכרו לעדר וגמר את שדהו - לא יאמר לו: בא ונכש את שתי גפנים. גמר בחרישו היום - לא יאמר לו: בא וחרוש בשדה אחרת, שיאמר לו: פרנס לי מלאכה מתוך שלך או תן לי שכרי במה

שעשיתי. גמר נכוש בחצות היום - לא יאמר לו: בא ונכש בשדה אחרת, שיאמר לו: פרנס לי מלאכה [מתוך] שלך או תן לי שכרי במה שעשיתי, וכן הוא שגמר חרישו בחצי היום - לא יאמר לו: הריני חורש בשדה פלוני. גמר את נכושו בחצי היום - לא יאמר לו: הריני מנכש עמך בשדה פלוני, ואם התנה עליה מתחלה על מנת כן - הרי זה מתר. רשאי בעל הבית לשנותו למלאכה קלה, אבל לא למלאכה חמורה. הא כיצד? שכרו לנכש בשדהו, וגמר את שדהו, אומר לו מדעתו: בא ועדר שתי גפנים. שכרו לעדר, וגמר את שדהו, אומר לו על כרחו: בא ונכש שתי גפנים.

זד, השוכר את הפועלים לעשות בתוך שלו, וטעו ועשו בתוך של חברו - הוא נותן להם שכרן משלם, וחוזר ונוטל מבעל הבית מה שההנו אותו. הראם בתוך שלו, והלכו ועשו בתוך של חברו, הוא אין נותן להם כלום, והן הולכין ונוטלים מבעל הבית, מה שההנו אותו.

זה, השוכר את החמור והבריקה או נשתטתה - אינו חייב להעמיד לו חמור. מתה או שנטלתה אנגריא - חייב להעמיד לו חמור. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אם בדרך הליכתה נטלה - אינו חייב להעמיד לו חמור. אם שלא בדרך הליכתה נטלה - חייב להעמיד לו חמור. וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר: האומר לחברו שכור לי חמור וארפב עליה מכאן ועד מקום פלוני והבריקה או נשתטתה - חייב להעמיד לו חמור. השוכר את הפועל ונודמנה לו אנגריא, לא יאמר: הרי זה לפניך! אלא נותן שכרו במה שעשה. המשכיר בהמה לחברו - לא ישנה לו את הבהמה. השכיר לו חמור - לא ישיבנו על הפרד. פרד - לא ישיבנו על הסוס. סוס - לא ישיבנו בקרוך.

זו, השוכר את החמור להביא לתך חטין והביא ששה עשר שעורין - פטור. אם הוסיף על משאו - חייב. וכמה יוסיף על

⁴ פרי הבא מעיר דמשק ונקרא על שמה.

לך, והוא אומר: שתיים אמרת לי, כל זמן שאצל אמן - בעל הבית צריך להביא ראיה. אצל בעל הבית ובתוך זמנו - אמן צריך להביא ראיה. אחר זמנו - גרדי נשבע ונוטל.

ז, הנותן כליו לאמן לעשות לו ונגמרה מלאכתו, ונגנב או שאבד עד שלא נתקבל שכרו - הרי הוא כנושא שכר. משנתקבל שכרו - הרי הוא כשומר חנם. אימתי? בזמן שתבעו ואומר לו: בא וטול את שלך. לא תבעו ולא אמר לו: בא וטול את שלך, אף על פי שמתקבל שכרו - הרי הוא כנושא שכר. האומר לחברו: השאילני ואשאילך, שמור לי ואשמר לך - הרי הוא כשומר חנם, ואינו עליו כנושא שכר. אבא שאול אומר: מתר אדם להשכיר משכנו של עני בפחות, ושל עשיר - אין רשאי ליגע בו.

מסכת בבא מציעא פרק שמיני

ח, א, השוכר את הפועל לשמור לו את הפרה, לשמר לו את התינוק - אין נותן לו שכרו של שבת. לפיכך - אין אחריותו עליו בשבת. ואם היה שכיר שבת, שכיר חדש, שכיר שנה, שכיר שבוע - נותן לו שכרו של שבת, לפיכך אחריותו עליו בשבת. ואם היה שכיר שבת - לא יאמר לו: תן לי שכרי של שבת, אלא אומר לו: תן לי שכרי של עשרה ימים.

ח, ב, אין הפועל רשאי לעשות מלאכתו בלילה ולהשכיר את עצמו ביום, לחרש בפרתו ערבית ולהשכירה שחרית, לא יהא מרעב ומסגף את עצמו ומאכיל מזונותיו מפני גזל מלאכתו של בעל הבית. רשאיין פועלין לאכל פתן בציר כדי שיאכלו ענבים הרבה. ורשאי בעל הבית להשקותן זין, כדי שלא יאכלו ענבים הרבה, רשאי בעל הבית להרעב ולסגף את פרתו, כדי שתאכל הרבה בשעה שדשה. ורשאי השוכר להאכילה פקיעין עמיר כדי שלא תאכל הרבה בשעה שדשה.

משאו ויהא חייב? סומכוס אומר משום רבי מאיר: קב לכתף, שלשה סאין לעגלה וספינה לפי מה שהיא. השוכר את החמור להרכיב איש - לא ירכיב אשה. אשה - מרכיב איש. להרכיב אשה - מרכיב אשה עליה, בין מעברת בין מיניקה. השוכר את החמור לרכב עליה - בעל הבית נותן כסותו ומזונותיו וכל כלי תשמישו. יתר על כן - חמר מעכב על ידו. חמר נותן שעורים ויתכן ומזונותיו עד שמגיע ללינה, יתר על כן - בעל הבית מעכב על ידו. השוכר את החמור וטענו דברים האסורים, נטלם ממנו חרמין או מוכסין - חייב, ואם הודיעו שהוא מוכס בדרך המוכסין - פטור.

ז, שירא שהיתה במדבר, ונפל עליה גיס וטרפה - מחשבין לפי ממון ואין מחשבין לפי נפשות. ואם שלחו תיר לפניהם - אף מחשבין לפי נפשות, ואין משנין ממנהג הולכי שירא. ספינה שהיתה באה בים, ועמד עליה נחשול והקלו ממשאה - מחשבין לפי משאוי ואין מחשבין לפי נפשות, ואין הספנין משנין ממנהג הולכי שירא. המשכיר לחברו ספינה או קרון - מחשבין לפי משאוי ולפי נפשות, ואין מחשבין לפי ממון.

ז, ח, גרדי שהניח גר בצד הבגד ודלק - חייב לשלם, מפני שהוא כנושא שכר. נפלה עליו מפלת, עד שלא נגמר מלאכתו - חייב. משנגמרה מלאכתו, אם הודיע לבעליו - פטור. ואם לאו - חייב. גמרו ונגנב או אבד, אם הודיע בו לבעליו - פטור. ואם לאו - חייב.

ז, ט, אמר לו: 'חלוק אמרתי לך'. והוא אומר: 'טלית אמרת לי' - על בעל הבית להביא ראיה. רבי יהודה אומר: אם היה עושה אצל בעל הבית - יקבל בעל הבית את שלו. אצל אמן ובעל הבית נכנס ויוצא עליו - יקבל בעל הבית את שלו. אצל אמן ואין בעל הבית נכנס ויוצא עליו - אמן צריך להביא ראיה. אמר לו: סלע אמרתי

ח,ג חמור וגמל אוכלין ממשאוי שעל גבן בדרך הליכתו, ובלבד שלא ישלח בידו ויאכילם. היה משמר ארבעה וחמשה מקשאות - לא יהא ממלא כרסו מאחת מהן, אלא אוכל מכל אחת ואחת לפי חשבון. רבי יוסי בן רבי יהודה אומר: מה "דיש" מיוחד, דבר שעושה בידיו וברגליו ובגופו, יצא עושה בידיו אבל לא ברגליו, ברגליו אבל לא בגופו. מה "דיש" מיוחד, דבר שלא נגמרה מלאכתו, יצא הלש והמקטף והאופה שנגמרה מלאכתו. מה "דיש" מיוחד, דבר שגדוליו מן הארץ, יצא החולב והמחבץ והמגבץ, דבר שאין גדוליו מן הארץ. מה "דיש" מיוחד דבר התלוש מן הקרקע, יצא המנפש בשום ובבצלים - דבר המחבר בקרקע. מה "דיש" מיוחד, דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשרות, יצא הבודל בתמרים ובגרוגרות, דבר שנגמרה מלאכתו למעשרות, כל שאינו פיוצא בו בא לעונת המעשרות, אסור אחר גרם לו. שָׁכְרוּ סְתָם - פודה ומאכיל, מעשר ומאכיל, ואם קצץ עמו - הרי זה אינו אוכל. כל שהוא פיוצא בו אינו בא לעונת המעשרות - התר אחר גרם לו. שָׁכְרוּ סְתָם - הרי זה אינו אוכל, ואם קצץ עמו - הרי זה אוכל.

ח,ד אוכל פועל עד שלא יתחיל במלאכה אשכול אפלו בדינר, וקשות אפלו בדינר, וכותבת אפלו בטריסית, משום רבי אלעזר חסמא אמרו: לא יאכל פועל יתר על שָׁכְרו, ויחכמים מתירין.

ח,ה האוכל מן התורה - לא יקלף בתאנים ולא ימצץ בענבים. העושה בכל גופו - אוכל בכל שעה שירצה. רבי יהודה אומר: אינו אוכל אלא בשעה שפורק, ובשעה שטוען, מפני גזל מלאכתו של בעל הבית.

ח,ו המרכס⁵ בתבואה אינו משום "כל תחסם", אבל מפני מראית העין מביא קרצטלין⁶ ותולה בפיה. ישראל הדש בפרתו של עובד כוכבים - עובר משום "כל תחסם". ועובד כוכבים הדש בפרתו של ישראל - אינו עובר משום "כל תחסם". דש תרומה ומעשר - עובר משום "כל תחסם". כיצד הוא עושה? מביא קפיפות ותולה בצנארי בהמה ונותן לו לתוכה חלין מאותו המין. החוסם את הפרה - לא יפחות לה מששת קבין. החוסם את הפרה, והמזוג את הפרה - פטור, אין לך שהוא חיב, אלא הנהוג והמנהיג בלבד. אימת אמרו שומר חנם נשבע ויוצא? בזמן ששמר בדרך השומרין, נעל כראוי נתנו במקטורין לאחריו בפרדתו ופיה למעלה, בשדה ובמגדל ונעל בפניו ואבד - הרי זה נשבע ויוצא. אם יש עדים שעשה כן - פטור מן השבועה. נעל שלא כראוי, קשר שלא כראוי, נתנו במקטורין והפשילו לפניו בפרדתו ופיה למטה, נתנו בפרפונדתו, או שנתנו בראש גגו ונגנב או שאבד - חיב. נתנו במקום שנתן את שלו, אם ראוי לשמירה - פטור. ואם לאו - חיב. איזהו שוכר? שָׁכְר מִמֶּנּוּ בְּהֵמָה, שָׁכְר מִמֶּנּוּ בָּלִים, איזה הוא נושא שָׁכְר? שָׁכְרו לְשֹׁמֵר לוֹ אֶת הַבְּהֵמָה, שָׁכְרו לְשֹׁמֵר לוֹ אֶת הַכֹּלִים, וְהִלְכָה לְמָקוֹם גְּדוּדֵי חֵיָה וְלִיסְטִים, טְרִפְתָּהּ חֵיָה או שְׁנַטְלוּהָ לְסִטִּים - הרי זה אָנֹס. הוֹלִיכָה לְמָקוֹם גְּדוּדֵי חֵיָה וְלִיסְטִים, טְרִפְתָּהּ חֵיָה או שְׁנַטְלוּהָ לְסִטִּים - אין זה אָנֹס. מֵתָה בְּדֶרֶכָה - הרי זה אָנֹס. סָגְפָה וּמֵתָה - אין זה אָנֹס. עָלְתָה לְרֹאשִׁי הַצּוֹקֵין וְנִפְלָה - הרי זה אָנֹס. הֵעֵלָה לְרֹאשִׁי הַצּוֹקֵין וְנִפְלָה - אינו אָנֹס. אֵלּוּ הֵן אֲוֹנֵסִין

⁵ שורים שעורים במים ומייבשים אותן בתנור

והפרשות דשות עליו כדי להסיר קליפתו.

⁶ סל

⁷ היינו הישראל אינו עובר...

חֲבֵרְתָּהּ עַד חֲצוֹת - הָרִי הֵן כְּשׁוּמְרֵי חֲנָם, וְאֵינוּ אֵלָּא כְּנוֹשָׁא שְׂכָר, בֵּין שְׂשָׁאֵלָה הַיּוֹם וּשְׂכָרָהּ לְמַחֵר, בֵּין שְׂשָׁכְרָה הַיּוֹם וּשְׂשָׁאֵלָה לְמַחֵר, אוֹ שֶׁהִיוּ שְׂתִים, אַחַת שְׂאֻלָּה וְאַחַת שְׂכוּרָה, זֶה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, וְזֶה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ - יִחְלְקוּ. זֶה אוֹמֵר שְׂאֻלָּה, וְזֶה אוֹמֵר שְׂכוּרָה - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל, וְאֵינוּ מְשַׁלֵּם, שְׂכָל הַנִּשְׁבָּעִים שְׂבִתוֹרָה נִשְׁבָּעִים וְאֵין מְשַׁלְמִין; דְּבָרִי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: הַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הֲרָאִיהָ. הַמוֹכֵר פֶּרֶה לְחֵבֶר, וְנִמְצְאָתָא מַעֲבֶרֶת וְיִלְדָּה, זֶה אוֹמֵר בְּרִשׁוּתִי יִלְדָּה, וְהִלָּה שׁוֹתֵק - זֶכָּה. זֶה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, וְזֶה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ - יִחְלְקוּ. זֶה אוֹמֵר בְּרִשׁוּתִי, וְזֶה אוֹמֵר בְּרִשׁוּתִי - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע וְאֵינוּ מְשַׁלֵּם, שְׂכָל הַנִּשְׁבָּעִין שְׂבִתוֹרָה נִשְׁבָּעִין וְלֹא מְשַׁלְמִין; דְּבָרִי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לְעוֹלָם הַיֶּלֶד בְּחֻזְקַת הַמוֹכֵר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: הַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הֲרָאִיהָ. וְכֵן הַמוֹכֵר שִׁפְחָה לְחֵבֶר וְנִמְצְאָתָא מַעֲבֶרֶת וְיִלְדָּה, זֶה אוֹמֵר בְּרִשׁוּתִי יִלְדָּה וְהִלָּה שׁוֹתֵק - זֶכָּה. זֶה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, וְזֶה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ - יִחְלְקוּ. זֶה אוֹמֵר בְּרִשׁוּתִי וְזֶה אוֹמֵר בְּרִשׁוּתִי - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע וְאֵינוּ מְשַׁלֵּם, שְׂכָל הַנִּשְׁבָּעִין שְׂבִתוֹרָה נִשְׁבָּעִין וְלֹא מְשַׁלְמִין; דְּבָרִי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֵין נִשְׁבָּעִין לֹא עַל הָעֶבְדִּים וְלֹא עַל הַשְּׂטֵרוֹת וְלֹא עַל הַקִּרְקָעוֹת.

ח, ט שִׁירָא שְׁהִיתָה בָּאָה בַּמִּדְבָּר, וְנִפְל עָלֶיהָ גִּיס, וְעָמַד אַחֵר מֵהֵן וְהִצִּיל - מַה שְׁהִצִּיל, הִצִּיל לְאַמְצָע. וְאֵם הַתֵּנָּה עִמָּהֵן בְּבֵית דִּין - מַה שְׁהִצִּיל, הִצִּיל לְעַצְמוֹ. חֲמֵרִין שְׁהִיוּ מְהֻלְכִין בְּדֶרֶךְ, וְנִפְּלוּ עָלֵיהֶם לְסֻטִּים, וְעָמַד אַחֵר מֵהֵן וְהִצִּיל, מַה שְׁהִצִּיל, הִצִּיל לְאַמְצָע. וְאֵם נִתְּנָה לוֹ רִשׁוּת - מַה שְׁהִצִּיל, הִצִּיל לְעַצְמוֹ. הַשְּׁתַּפִּין שְׁמַחְלוּ לָהֶם הַמוֹכְסִים - מַה שְׁמַחְלוּ, מִחְלוּ לְאַמְצָע. וְאֵם אָמְרוּ: 'בְּשִׁבִיל פְּלוֹנִי מִחְלוּנוּ' - מַה שְׁמַחְלוּ, מִחְלוּ לוֹ. הַגִּבְאִין וְהַמוֹכְסִין - תְּשׁוּבָתָן קָשָׁה, וּמַחְזִירִין לַמִּכְרִין, וְהַשָּׂאָר - עוֹשִׂין בָּהֵן צָרִכִּי רַבִּים.

שְׁשׁוּמֵר שְׂכָר פְּטוּר בָּהֵן: כְּגוֹן שֶׁהוּא אוֹמֵר (אִיּוֹב א, טו): "וְתַפְּלָא שְׂבָא וְתַקְחָם" וְגו'. זָאב אַחַד - אֵינוּ אָנֹס. שְׁנֵי זָאבִים - אָנֹס. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּשַׁעַת מְשַׁלַּחַת זָאבִים - אֵף זָאב אַחַד אָנֹס. גִּנְבֵּי אַחַד - אֵין אָנֹס. שְׁנֵי גִנְבִים - אָנֹס. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הִיָּה מְזִין - אֵף גִּנְבֵּי אַחַד אָנֹס. רוּעָה שֶׁהִיָּה סוּמָא וְכָא זָאב וְטָרֵף, אָרִי וְדָרֵס - פְּטוּר. הַנִּיחַ מְקָלוֹ וְתִרְמִילוֹ עָלֶיהָ - חֵיב. רָעָה שֶׁהִנִּיחַ צֹאנָו וְנִכְנַס לְעִיר, וְכָאוּ לְסֻטִּים וְנוֹטְלוּם, רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלוֹ הוּא שָׁם, אִם יָכוֹל לְהַצִּיל - חֵיב. וְאִם לֹא - פְּטוּר.

ח, ז מִתְּנָה שׁוּמֵר חֲנָם לְהִיּוֹת כְּשׁוֹאֵל, וְהַשׁוֹאֵל לְהִיּוֹת כְּשׁוּמֵר חֲנָם, וְהַשׁוֹאֵל לְהִיּוֹת כְּנוֹשָׁא שְׂכָר, וְהַשְּׂכֹּר כְּנוֹשָׁא שְׂכָר, וְהַשְּׂכֹּר לְהִיּוֹת כְּשׁוֹאֵל. הַשׁוֹאֵל אֶת הַפֶּרֶה וְכָא וְהַעֲמִידָה עַל אֲבוֹס בְּעָלֶיהָ, וְנִגְנְכָה אוֹ אֲבָדָה, אִם הוֹדִיעָה בָּהּ לְבַעֲלִים - פְּטוּר. וְאִם לֹא - חֵיב.

ח, ח הַשׁוֹאֵל אֶת הַפֶּרֶה, וְשָׂאֵל בְּעָלָה עִמָּהּ. הַשְּׂכֹּר אֶת הַפֶּרֶה וְשְׂכָר בְּעָלָה עִמָּהּ, שְׂשָׁאֵלָה וְשָׂאֵל בְּעָלָה, שְׂכָרָה וְשְׂכָר בְּעָלָה, שְׂשָׁאֵלָה וְשְׂכָר בְּעָלָה, שְׂכָרָה וְשָׂאֵל בְּעָלָה וּמִתָּהּ אוֹ נִשְׁבָּרָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהַבְּעָלִים עוֹמְדִין וְחוֹרְשִׁין בְּמָקוֹם אַחֵר, נִפְּלָה וּמִתָּה - פְּטוּר, שְׁנֵאֲמַר (שְׁמוֹת כב, יג): "אִם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יִשְׁלַם". שְׂשָׁאֵלָה וְאַחֵר כֶּךָ שָׂאֵל בְּעָלֶיהָ, שְׂכָרָה וְאַחֵר כֶּךָ שְׂכָר בְּעָלֶיהָ, שְׂשָׁאֵלָה וְאַחֵר כֶּךָ שְׂכָר בְּעָלֶיהָ, שְׂכָרָה וְאַחֵר כֶּךָ שָׂאֵל בְּעָלֶיהָ וּמִתָּהּ אוֹ נִשְׁבָּרָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהַבְּעָלִים עוֹמְדִין וְחוֹרְשִׁים עַל גִּבְּהָ, וְנִפְּלָה וּמִתָּה - חֵיב, שְׁנֵאֲמַר (שְׁמוֹת כב, יג): "בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שְׁלָם יִשְׁלַם". הָרִי הִיא מְשַׁאֲלָת לֶךְ הַיּוֹם שֶׁתִּשְׁמֹר לִי חֲבֵרְתָּהּ לְמַחֵר, הָרִי חֲבֵרְתָּהּ מְשַׁאֲלָת לֶךְ הַיּוֹם שֶׁתִּשְׁמֹר לִי לְמַחֵר, מְשַׁאֲלָת לֶךְ עַד חֲצוֹת שֶׁתִּשְׁמֹר לִי מִחֲצוֹת וּלְמַעֲלָה, הָרִי הִיא מְשַׁאֲלָת לֶךְ עַד חֲצוֹת שֶׁתִּשְׁמֹר לִי חֲבֵרְתָּהּ מְשַׁאֲלָת לֶךְ עַד חֲצוֹת וּלְמַעֲלָה, הָרִי חֲבֵרְתָּהּ מְשַׁאֲלָת לֶךְ עַד חֲצוֹת שֶׁתִּשְׁמֹר לִי מִחֲצוֹת, הָרִי הִיא מְשַׁאֲלָת לֶךְ מִחֲצוֹת וּלְמַעֲלָה שֶׁתִּשְׁמֹר לִי

אֵלָא מַעֲמִיד אֶת הַתְּנֹנֶר בַּמָּקוֹם הָרְאוּי לוֹ, וְאֶת הַכִּירָה בַּמָּקוֹם הָרְאוּי לָהּ. הַזָּכֵל הַיּוֹצֵא מִן הַחֲצֵר, מֵה שֶׁהוּא קוֹלֵט בְּאֵוִיר - הָרִי הוּא שְׁלוֹ, שֶׁבִּרְפֹת וְשִׁבְחָצֵר - הָרִי הֵן שֶׁל בַּעַל חֲצֵר.

ח, יג המִשְׁכִּיר בֵּית לַחֲבֵרו וְנִתְּנָנָע, אוֹמֵר לוֹ: הָרִי שֶׁלְךָ לִפְנֵיךָ, הִקְדִּישׁוּ - הָדָר בּוֹ מַעֲלָה שֶׁכָּר לְהַקְדִּישׁ. הַשּׁוֹכֵר בֵּית מַחְבְּרוֹ, מַעֲמִיד בּוֹ רַחֲמִים שֶׁל חֲמוּר, אָכֵל לֹא רַחֲמִים שֶׁל יָד, וְלֹא מִרְתָּף מִפְּנֵי שֶׁמִּכְחֵישִׁים אֶת הַכֶּתֶלִים. וְלֹא יִגְדֵּל בּוֹ אֶת הַתְּרַנְגּוּלִים מִפְּנֵי שֶׁהֵן מַחֲטִטִּין אֶת הַכֶּתֶלִים. וְלֹא יַעֲשֶׂה בְּתוֹכּוֹ מִכְתָּשֶׁת קְבוּעָה מִפְּנֵי שֶׁמִּזִּיעַ אֶת הַכֶּתֶלִים. וְלֹא יַעֲשֶׂה רֶפֶת בָּקָר וְלֹא אוֹצֵר שֶׁל תְּבוּאָה.

ח, יד המִשְׁכִּיר בֵּית לַחֲבֵרו בִּשְׁנַיִם עֶשֶׂר זָהוּבִין לַשָּׁנָה - הָרִי זֶה מִחֻלְקֵן כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה עַד אֲדָר. נִתְּעַבְרָה שָׁנָה, זֶה אוֹמֵר עַד אֲדָר רִאשׁוֹן, וְזֶה אוֹמֵר עַד אֲדָר שֵׁנִי - חוֹלְקִין בִּינֵיהֶן. עַד סוֹף אֲדָר, זֶה אוֹמֵר עַד סוֹף אֲדָר רִאשׁוֹן וְזֶה אוֹמֵר עַד סוֹף אֲדָר שֵׁנִי - חוֹלְקִין בִּינֵיהֶן. הַמִּשְׁכִּיר בֵּית לַחֲבֵרוֹ, וְנָפַל - חַיִּב לְהַעֲמִיד לוֹ בֵּית. הִיָּה מְקָרָה בְּאַרְזִים - לֹא יִקְרְנוּ בְּשִׁקְמִים. בְּשִׁקְמִים - לֹא יִקְרְנוּ בְּאַרְזִים. הִיוּ בּוֹ חִלּוֹנוֹת - אִינוּ רִשְׁאֵי שֶׁלֹא לִפְתָח בּוֹ חִלּוֹנוֹת. לֹא הִיוּ בּוֹ חִלּוֹנוֹת - אִינוּ רִשְׁאֵי לִפְתָח בּוֹ חִלּוֹנוֹת. אִימָתִי? בְּזִמְנָן שֶׁשָּׁכְרוּ לְזִמְנָן מְרַבָּה, אָכֵל שָׁכְרוּ מִמֶּנּוּ לְזִמְנָן מַעֲט - אוֹמֵר לוֹ הָרִי שֶׁלְךָ לִפְנֵיךָ.

מִסְכֶּת בְּבֹא מְצִיעָא פָּרָק תְּשִׁיעִי

ט, א הַשּׁוֹכֵר אֶת הַשָּׂדֶה מִחֲבֵרוֹ, וְהָיָה בָּהּ תְּבוּאָה לַקָּצֵר, עֲנָבִים לְבָצֵר, זֵיתִים לְמָסוּק - הָרִי אֵלּוֹ שְׁמִין אוֹתָהּ. וְשָׁמִין לוֹ תְּבוּאָה קִצּוּרָה, עֲנָבִים בְּצִוּרוֹת, זֵיתִים מָסוּקִין - אֵין שְׁמִין לוֹ. הַנִּיחָה וְיָצָא, וְהָיָה בָּהּ תְּבוּאָה לַקָּצֵר, עֲנָבִים לְבָצֵר, זֵיתִים לְמָסוּק - הָרִי אֵלּוֹ שְׁמִין לוֹ. כִּיצַד שְׁמִין לוֹ? אִם הָיָה שָׁכִיר - נּוֹתֵנִין לוֹ לְפִי שְׁכִירוֹתוֹ, קִבְּלָן לְפִי קִבְּלָנוּתוֹ.

ח, י הַשּׁוֹכֵר חֲנוּת מִחֲבֵרוֹ - אֵין פָּחוֹת מִשְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? שֶׁחָל שְׁנַיִם עֶשֶׂר שְׁלוֹ לְהִיּוֹת לְמוֹצָאֵי הַחֵג, אָכֵל אִם חָל שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ לְהִיּוֹת לְמוֹצָאֵי הַפֶּסַח - נּוֹתֵנִין לוֹ שְׁלֹשׁ רִגְלִים עַד שִׁיגִבָּה כָּל הַקָּפוֹ. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שֶׁל נִחְתּוּמִין וְשֶׁל צִבְעִים שְׁלֹשׁ שְׁנַיִם, מִפְּנֵי שֶׁעֲסָקָן מְרַבָּה, כְּשֶׁאִמְרוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם וְכִשְׁאִמְרוּ שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ, לֹא שִׁדְּדוּר בּוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם וְלֹא שִׁדְּדוּר בּוֹ שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ, אֵלָא שִׁידִיעֵנוּ קֹדֶם שְׁלֹשִׁים יוֹם, שִׁידִיעֵנוּ קֹדֶם שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ. וְכִשְׁם שֶׁאֵין הַשּׁוֹכֵר רִשְׁאֵי לִפְנוֹת עַד שְׁעָה שִׁידִיעֵנוּ, כִּף אֵין הַמִּשְׁכִּיר רִשְׁאֵי לִפְנוֹת עַד שְׁעָה שִׁידִיעַ. גַּת - כָּל שְׁעַת הַגַּת. בַּד - כָּל שְׁעַת הַבַּד. וְצִירָה* - אֵין פָּחוֹת מִשְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ. אָמַר רַבִּי נַחֲמִיָּה: בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּאֵלּוֹ הַעוֹשִׂין בְּעֶפְרָ שְׁחוֹר, אָכֵל בְּאֵלּוֹ הַעוֹשִׂין בְּעֶפְרָ לָבָן - כּוֹנֵס אֶת גִּרְנוֹ וּמִסְתַּלֵּק.

ח, יא הַשּׁוֹאֵל פִּנְדָק מִחֲבֵרוֹ לְלִינָה - אֵין פָּחוֹת מִיּוֹם אֶחָד. לְשִׁבְיָתָה - אֵין פָּחוֹת מִשְׁנֵי יָמִים. לְנִשְׁוֹאִין - אֵין פָּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם. הַשּׁוֹאֵל מִחֲבֵרוֹ חֲלוּק לִילָךְ בּוֹ לְבֵית הָאָכֵל - כְּדִי שִׁילָךְ וְיִחְזוֹר. לְבֵית הַמִּשְׁתָּה - כָּל הַיּוֹם. לְבֵית הָאָכֵל וּלְבֵית הַמִּשְׁתָּה שְׁלוֹ - אֵין פָּחוֹת מִשְׁבָּעָה יָמִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אֵין פָּחוֹת מִן שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת, מִפְּנֵי שֶׁבֵּית חָמִיו בָּאֵין אֲצִלּוֹ שַׁבָּת שְׁנִיָּה. וְכֵן הָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ הַשְּׂאִילָנִי חֲלוּקָה, וְאֵלָךְ וְאִבְקָר אֶת אָבָא שֶׁהוּא חוֹלָה, וְהֵלָךְ וּמַצָּאוּ שְׁמַת - קוֹרֵעַ וּמְשַׁלֵּם אֶת נִזְקָה. שְׂאֵלּוֹ הֵימְנוּ סֶתֶם - אֵין רִשְׁאֵי לַגֵּעַ בּוֹ.

ח, יב הַשּׁוֹכֵר בֵּית מִחֲבֵרוֹ - מִמַּחֲהָ בִּידּוֹ עַל מָקוֹם הַתְּנֹנֶר, וְאֵין מִמַּחֲהָ בִּידּוֹ עַל מָקוֹם הַכִּירָה. שָׁכֵר הֵימְנוּ חֲצֵר - אֵין מִמַּחֲהָ בִּידּוֹ, לֹא עַל מָקוֹם הַתְּנֹנֶר וְלֹא עַל מָקוֹם הַכִּירָה,

* בית היוצר, מקום שעושים שם כלי חרס.

טב, החוכר שדה בית השלחין מחברו - אין פחות משנים עשר חדש, שדה בית הבעל - פוגם את גרנו ומסתלק, שדה בית השלחין אני שוכר ממך, שדה בית האילן אני שוכר ממך, יבש המעין נקצץ האילן - חייב להעמיד לו מעין אחר, וחייב להעמיד לו אילן אחר, שדה בית השלחין זה אני שוכר ממך, שדה בית האילן זה אני שוכר ממך, יבש המעין נקצץ האילן - מנכה לו מן חכורו. השוכר שדה מחברו והיו בו אילנות, מקום שנהגו להשכיר אילנות עם השדות - הרי הן של שוכר. בפני עצמן - הרי הן של משכיר.

טג, הלוקח שדה קיצה⁹ מחברו, והיו בה תפוחין ורמונים. רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל שלא היה בכלל הקיץ - הרי הוא של מוכר. עשה בדרך אחר עד שלא כלה הקיץ - הרי הוא של לוקח. משיכלה הקיץ - הרי הוא של מוכר. השוכר שדה ירק מחברו, והיה בו שורה של ירק אחר - הרי הוא של לוקח, ואם היה מקצה בפני עצמו - הרי הוא של מוכר. החוכר שדה מחברו - לא יהא נרה שנה וזורעה שנה, אלא נר חציה וזורע חציה, כדי שיהא לו מאין לגבות. השוכר שדה מחברו, והיה נרה שנה וזורעה שנה אחת - לא יאמר לו לגרן, תן לי חכירי של שתי שנים, אלא נותן לו של שנה שנה בפני עצמה. השם קמתו של חברו בעשרת כורין חטין, ועשתה בפחות או ביותר - נותן לו שומו. רבי יהודה אומר: עשתה בפחות - נותן לו שומו. ביתר - נותן לו כל מה שהשדה עושה. רבי יוסי אומר: עולה ויורד עמו, וכשם שהלקיחה בכסף בשטר ובחזקה, כך שכירה בכסף בשטר ובחזקה.

טד, המקבל שדה מחברו, מקום שנהגו לתן פול בשעורין - נותן פול בשעורין שעורים כפלים בחטים - נותן כפלים

בחטים, וכל דבר שמתקבל לאוצר. רבי יהודה אומר: עדשים וכרשנין - הרי הן כחטין. וכל דבר שמתקבל לאוצר. מקום שנהגו להושיב שומר למחצה לשליש ולרביע - יושיבו. ואין משנין ממנהג המדינה.

טה, המקבל שדה מחברו משזכה בה הובירה - שמין אותה כמה ראויה היא לעשות ונותן לו, ואין שמין אותה כנגד שדות שבצדה, ששא זו נירה וזו אינה נירה זו, מזבלת זו אינה מזבלת, זו מטיבה זו אינה מטיבה, אלא שמין אותה כמה היא ראויה לעשות, ונותן לו, שכותב לו: "אם אוכיר ולא אעביד אשלם במיטבא". המקבל שדה מחברו ולא עשתה, אם יש בה כדי להעמיד כרי - חייב לטפל בה, שכן הוא כותב לו: "אנא אניר ואזרע ואדוש ואקצר ואוקים כריא ואת תיתי ותיסב פלגא בעבורא ובתבנא ואנא בעמלי ובנפקת ידי פלגא". וכשם ששדה הזרע אם יש בה כדי להעמיד כרי - מטפל בה, כך שדה בית האילן, אם יש בה כדי להעמיד יציאותיו - מטפל בה. ואם לאו - אין מטפל בה. המקבל שדה מחברו - קוצר ומעמר ודש וזורה. הפלילין¹⁰, והחפורות¹¹, הסנטר¹², והאנקולמוס¹³ - באים ונוטלים מן האמצע. הבירי¹⁴, והבלן¹⁵, הספר,

¹⁰ המודדים את השדות.

¹¹ חפירת בורות.

¹² הממונה מן העיר להגיד ולהראות תחומי השדות

של מי זה ושל מי זה.

¹³ סופר ממונה לכתוב מספר הבתים והשדות וכמה

מם יש לגבות מהם.

¹⁴ ממונה על בארות מים לרחיצה.

¹⁵ מוחם מרחצאות.

⁹ מכר לו את השדה לפירות קיץ שבה.

וההפך¹⁶, בזמן שבאין מכח בעל הבית - נוטלין מכח בעל הבית. מכח אריס - נוטלים מכח אריס. ואין משנין ממנהג המדינה.

טו, המקבל שדה מחברו, ומת, לא יאמר לבניו: "תנו לי מה שאכל אביכם". וכן הן לא יאמרו לו: "תן לנו מה שעשה אבינו", אלא שמין לו. המקבל שדה מחברו, וזרעה שנה ראשונה ולא צמחה, כופין אותו לזרעה שניה, שניה ולא צמחה - אין כופין אותו לזרעה שלישית.

טז, המוכר זרעוני גנה לחברו זרעים שאינן נאכלין, זרען ולא צמחו - חיב באחריותן. זרעים הנאכלים, זרען ולא צמחו - אין חיבין באחריותן. ואם התנה עליו מתחלה לזרע - חיב באחריותן. מה נותן לו? דמי הזרע. ויש אומרים: כל יציאותיו. המקבל שדה מחברו לטע - הרי זה מקבל עליו עשר ביראות לבית סאה. יתר על כן, מגלגלין עליו את הכל.

טח, המקבל שדה מחברו לטע, מקום שנהגו להיות נוטע על ארבע ארבע, ועל חמש חמש, ועל שש שש, ועל שבע שבע, ואין משנה ממנהג המדינה. המקבל שדה מחברו לטע. עד מתי חיב לטפל בנטיעות? עד כדי שיחולו. רבי שמעון בן גמליאל אומר: בתאנים משיעבכו המחרשה. המקבל כרם מחברו - חיב לטפל בו, עד שיעשנה יין זיתים, עד שיעשם צבור פשתן, עד שיעשנו קורצין - חולק ונותן לו. זה מכניס חלקו לעיר, וזה מכניס חלקו לעיר. המקבל שדה תאנים מחברו, מקום שנהגו לעשותן קציעות - עושה אותן קציעות, גרוגרות - עושה אותן גרוגרות. דבלה - עושה אותן דבלה. ואין משנין

ממנהג המדינה. המקבל שדה ירק מחברו, מקום שנהגו למכור בשוק - מוכר בשוק. בשדה - מוכר בשדה, ואין משנין ממנהג המדינה. החוכר שדה מחברו, אפלו לא חקרו הימנו אלא לזיתים, לא יאמר לו אין לך בה אלא זיתים בלבד, אלא כל הפרות שעושה - הרי אלו שלו.

טט, החוכר שדה מחברו לזרע - אין לו באילן, בין שיאמר לו: אחקר שדה זו, אזרע שדה זו, אעשה שדה זו, אכל אם אמר לו: חכר שדה זו, זרע שדה זו, עשה שדה זו - כל הפרות שעושה, הרי אלו שלו. החוכר שדה ניר מחברו, והיה נרה שנה אחת וזרעה שנה אחת, עמד עליו בשעת הניר, ואמר לו: תן לי חכירות של שתי שנים - אין שומעין לו, אלא ימתין עד שתגיע גרן. החוכר שדה מחברו - לא יהא נרה שנה אחר שנה, חכרה הימנו לזמן מרבה, נרה שנה אחר שנה, וזרעה שנה אחר שנה. החוכר שדה מחברו - לא יהא נר חציה וזרעה חציה, ולא זרעה שני מינין. החוכר ממנו שתי שדות, נר אחת וזרע שני מינין. החוכר ניר מחברו, נר חציה וזרע חציה, וזרעה מינין הרבה. החוכר שדה תבואה מחברו, לא יאמר לו איני בא עד שתכלה, ואינו רשאי לזרעה פעמים. החוכר שדה אילן מחברו, לא יאמר לו: 'איני בא עד שיכלו פרות מתוכה', ואינו רשאי לאכלה פעמים.

טי, המקבל שדה מחברו, נרה ולא זרעה - נותן לו חכורו, אף על פי כן שמין לו, שאינו דומה מניחה נרה למניחה שלף¹⁷. החוכר שדה מחברו לשחת וגזזה, כל הפרות שעושה - הרי אלו שלו. חכרה לזרע וגזזה לשחת, לא יאמר: 'הריני ממתין עד שיכלה אותו המין מתוכה', אלא כל הפרות שעושה - הרי אלו שלו.

¹⁶ או זה שממונה לשטוף זרם מים אחרי העבודה כדי לשטוף את הזיעה. ויש גורסים והספך, שמעביר את המזיעים לשדה בספינה על גבי נהר.

השמש כי עני הוא". אחד שִׁכַּר אָדָם ואֶחָד שִׁכַּר בַּהֶמָּה ואֶחָד שִׁכַּר כָּלִים - עוֹבֵר מִשּׁוּם שְׁמוֹת הַלָּלוּ. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: שִׁכַּר אָדָם - עוֹבֵר מִשּׁוּם שְׁמוֹת הַלָּלוּ, שִׁכַּר בַּהֶמָּה וּשְׁכַר כָּלִים - עוֹבֵר מִשּׁוּם בַּל תַּעֲשֶׂק. גֵּר תוֹשֵׁב - עוֹבֵר מִשּׁוּם בַּל תַּעֲשֶׂק וּמִשּׁוּם בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ. הַמַּחֲהוּ אֶצֶל חֲנוּנִי וְאֶצֶל שְׁלַחֲנִי - הֵן עוֹבְרִין עָלָיו וְהוּא אֵין עוֹבֵר עָלֵיהֶן. וְאִם הִתְנֶה עִמּוֹ מִתְחִלָּה עַל מִנַּת כֶּן, אִף הֵם אֵין עוֹבְרִין עָלָיו וְהוּא אֵין עוֹבֵר עָלֵיהֶן. וְאִם אָמַר לְאַחֵר לִשְׁכַּר לוֹ - זֶה אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו.

יב, השכיר - נִשְׁבַּע בְּזִמְנוֹ וְנוֹטֵל. עֹבֵר זִמְנוֹ - אֵין נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל. אִם יֵשׁ עֲדִים שֶׁתִּבְעוּ בְּתוֹךְ זִמְנוֹ, וְאֶפְלוּ לְאַחֵר זִמְנוֹ - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן שֶׁאָמַר לוֹ 'נִתְתִּי לָךְ שְׂכָרְךָ', וְהוּא אוֹמֵר: 'לֹא נִתַּת לִי'. אָכֵל אִם אָמַר: 'לֹא נִשְׁכַּרְתִּי', וְהוּא אוֹמֵר: 'לֹא! שְׂכַרְתִּיךָ'. סֹלַע אֲמַרְתִּי לָךְ, וְהוּא אוֹמֵר שְׁתִּים אֲמַרְתִּי לִי - הַמוֹצֵיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הָרְאִיָּה. הַנוֹתֵן כָּלָיו לְאֶמֶן לַעֲשׂוֹת, וְגִמְרָה מְלֹאכְתּוֹ, אֶפְלוּ הוּא אֶצֶלוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים - אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו. הַחֲזִירוֹ לוֹ בְּחֻצוֹת הַיּוֹם, כִּיּוֹן שֶׁשָּׁקַעָה הַחֲמָה - עוֹבֵר עָלָיו.

יג, המלוה אֶת חִבְרוֹ - אֵינוֹ רֹשָׁאִי לְמִשְׁכָּנוֹ. וְאִם מִשְׁכָּנוֹ - צָרִיךְ לַחֲזוֹר לוֹ, וְעוֹבֵר עַל כָּל שֵׁם וְשֵׁם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ. שְׁלִיחַ בֵּית דִּין הִבָּא לְמִשְׁכָּן, הוּא עוֹמֵד מִבְּחוּץ וְהֵלָּה מוֹצֵיא לוֹ אֶת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כד): "בְּחוּץ תַּעֲמִיד" וְגו'. מִשְׁכָּנוֹ בְּשָׁנֵי כָלִים, אֶחָד שֶׁצָּרִיךְ לוֹ וְאֶחָד שֶׁאֵין צָרִיךְ לוֹ, זֶה שֶׁצָּרִיךְ לוֹ - נוֹטֵלוֹ וּמַחֲזִירוֹ. וְזֶה שֶׁאֵין צָרִיךְ לוֹ - נוֹטֵלוֹ וְאֵין מַחֲזִירוֹ. וְאִם מַחֲזִירוֹ עַד עוֹלָם, לְמָה הוּא נוֹטֵלוֹ? רַבִּי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי, שְׂמָא תְּבוּא שְׂמִיטָה וְתִשְׁמַטְנוּ, אוֹ שְׂמָא יָמוּת הֵלָּה וְנִמְצָאוּ מִטְּלָטְלִין בְּיַד הַיּוֹרְשִׁין. אֲלֹמְנָה, בֵּין שֶׁהִיא עֲנִיָּה בֵּין שֶׁהִיא עֲשִׁירָה - אֵין רֹשָׁאִי לְמִשְׁכָּן, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כד): "לֹא תַחֲבֹל בְּגֵד אֲלֹמְנָה"; אַחַת עֲנִיָּה וְאַחַת עֲשִׁירָה; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן

ט, יא, המקבל שָׂדֶה מִחִבְרוֹ שְׁנַיִם מוֹעֲטוֹת - אֵין לוֹ בְּקוּרוֹת שְׂקָמָה. לְפִיכָךְ הַזְמֹרוֹת וְהַקְנִיָּם שְׁלוֹ. קִבְּלָה מִמֶּנּוּ שְׁבַע שְׁנַיִם, מְקוּם שֶׁנִּהְיָ לְזִרְעָה פֶּשֶׁתָּן, אֶפְלוּ חֲמֵשׁ שְׁנַיִם - זִרְעָה שְׁנָה שְׁנִיָּה פֶּשֶׁתָּן, וְיֵשׁ לוֹ בְּקוּרוֹת שְׂקָמָה. הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מִחִבְרוֹ לְזִרְעָה שְׁעוּרִין - לֹא יִזְרַעְנָה תִּלְתָּן, תִּלְתָּן - לֹא יִזְרַעְנָה מְקַשָּׁה, מְקַשָּׁה - יִזְרַעְנָה תִּלְתָּן. תִּלְתָּן - יִזְרַעְנָה שְׁעוּרִין. חֲטִים - לֹא יִזְרַעְנָה פֶּשֶׁתָּן. פֶּשֶׁתָּן - יִזְרַעְנָה חֲטִים. הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מִחִבְרוֹ לְזִרְעָה חֲטִין - לֹא יִזְרַעְנָה שְׁעוּרִין. שְׁעוּרִין - לֹא יִזְרַעְנָה פֶּשֶׁתָּן. פֶּשֶׁתָּן - יִזְרַעְנָה שְׁעוּרִין. שְׁעוּרִין - יִזְרַעְנָה חֲטִין.

ט, יב, השוכר שָׂדֶה מִחִבְרוֹ, וְעַמֵּד הַשּׁוֹכֵר וְהַשְׂכִּירָה לְאַחֵר - רֹשָׁאִי בַעַל הַבֵּית, שִׁיאֵמַר לוֹ: אֵין לִי חֶשְׁבוֹן עִם כָּל אָדָם אֶלָּא עִמָּךְ. עַמֵּד בַּעַל הַבֵּית וְהַשְׂכִּירָה לְאַחֵר - רֹשָׁאִי הַשּׁוֹכֵר שִׁיאֵמַר לוֹ: אֵין לִי חֶשְׁבוֹן עִם כָּל אָדָם אֶלָּא עִמָּךְ. עַמֵּד בַּעַל הַבֵּית וּמִכְרָה - מִחֲשֻׁבִּין עִם בַּעַל הַבֵּית, וּכְדֹרֶךְ שֶׁהָעִירִים הַשְּׁנִי וְנִהְיָ מִשְׁלֵם לְרֹאשׁוֹן. עַמֵּד בַּעַל הַבֵּית וְהַקְדִּישָׁה - אֵינָה מְקַדֶּשֶׁת עַד שֶׁתַּחֲזוֹר לְרִשּׁוּתוֹ. וְכָל מֶה שֶׁנִּהְיָ הִימָנָה - הָרִי הוּא הַקְדָּשׁ. עַמֵּד הַשּׁוֹכֵר וְהַקְדִּישָׁה - הָרִי זֶה מְקַדֶּשֶׁת עַד שֶׁתַּצֵּא מִרְשּׁוֹתוֹ, וּמַעֲלָה שְׂכָר לְבַעֲלִים, וּמַעֲלָה שְׂכָר לְהַקְדָּשׁ.

מסכת בבא מציעא פרק עשירי

יא, המלוה אֶת חִבְרוֹ סֶתֶם - אֵין פָּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם. וּבִמְדִינָה שֶׁהִיא נוֹהֶגֶת פָּחוֹת מִכֶּן אוֹ יֶתֶר עַל כֶּן - אֵין מְשַׁנִּין מִמֶּנֶּה. הַמְדִינָה שְׂכִיר שְׁעוֹת בְּיוֹם - גּוֹבָה כָּל הַיּוֹם. שְׂכִיר שְׁעוֹת בְּלֵילָה - גּוֹבָה כָּל הַלַּיְלָה וְכָל הַיּוֹם. שְׂכִיר שָׁבֶת, שְׂכִיר חֹדֶשׁ, שְׂכִיר שָׁנָה, שְׂכִיר שְׁבוּעָה, יָצָא בְּיוֹם - גּוֹבָה כָּל הַיּוֹם. יָצָא בְּלֵילָה - גּוֹבָה כָּל הַלַּיְלָה. וְעַל כֵּלָּן, אֵינוֹ עוֹבֵר עָלֵיהֶן אֶלָּא לֵילָה הָרֹאשׁוֹן בַּלְבָּד. הַכּוֹבֵשׁ שְׂכָר שְׂכִיר - עוֹבֵר מִשּׁוּם חֲמִשָּׁה לְאוּרִין, מִשּׁוּם "בַּל תַּעֲשֶׂק", ו"בַּל תִּגְזֹל", ו"בַּל תִּלֵּין פְּעֻלַּת שְׂכִיר אֶתְּךָ עַד בֶּקֶר", "בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא תִבֹּא עָלָיו

יא, ד היתה למעלה מחצרו של חברו, לא יאמר לו 'הריני מִסד עמך מפנגד חצרי למעלה, אלא מִסד עמו מלמטה ועולה'. היתה למעלה מגגו של חברו - אין זקוק לו מביא אדם אבניו ומפרקן על פתח ביתו ברשות הרבים להעלותן לראש הדימוס, ואם לשהותן - הרי זה אסור. ואם בא אחר והזק בהן - הרי זה חֵיב:

יא, ה מִסְרֵן החצב לגמל - הגמל חֵיב. גמל לספת - הספת חֵיב. ספת לחֵיב. הסבל חֵיב. העלן לראש הדימוס ונפלו - כלן חֵיבין. מִסְרֵן גמל לספת והזק בהן בין באבן ובין בספת - הספת חֵיב. ספת לסבל והזק בספת - הספת חֵיב. באבן - הסבל חֵיב. ישבה על גבי דימוס או שהיה מפקפק בה, ונפלה - אדריכל חֵיב. מביא אדם עפר וצוברו על פתח ביתו לרשות הרבים - לשרותו לטיט, ואם לשהותו - הרי זה אסור. ואם בא אחר והזק בו - הרי זה חֵיב. ולא יהא מגביל בצד זה ובונה בצד זה, אלא מגביל במקום שהוא בונה. נפל הכתל מחמת הזעזועות, ומחמת הרוח, ומחמת הגשמים, אם בנאו כדרכו - פטור. אם לאו - חֵיב. נתנו לו זמן, נפל בתוך זמן - פטור. לאחר זמן - חֵיב. וכמה הוא זמן? אין פחות משלשים יום. מוציא אדם זבלו וצוברו על פתח ביתו ברשות הרבים להוציאו לזבלים. ואם לשהותו - הרי זה אסור. ואם בא אחד והזק בו - הרי זה חֵיב. רבי יהודה אומר: בשעת הוצאת זבלים - מוציא זבלו וצוברו על פתח ביתו ברשות הרבים, כדי שישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה שלשים יום, שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ:

יא, ו לזה חצר סמוכה לכאן ולזה חצר סמוכה לכאן - זה סומך לחצרו וזה סומך לחצרו. רבי יהודה אומר: לא הורשו אלא שלשים יום, הזק בתוך שלשים יום - פטור. לאחר שלשים יום - חֵיב. רבי שמעון אומר: לא הורשו אלא שלשה

אומר: עניה - אין רשאי למשכן. עשירה - נוטל ואין מחזיר, שלא יהא הולך ובא אצלה שלא להשיאה שם רע. חבל בו זוג של מספרים צמד של פרות חֵיב על זה בעצמו ועל זה בעצמו שנגמרו (דברים כד): "לא יחבל רחים ורכב"; מה רחים ורכב מיחדים שני כלים המשמשין מלאכה אחת וחֵיב, על זה בעצמו ועל זה בעצמו, אף כל שהן שני כלים המשמשין מלאכה אחת - חֵיב על זה בעצמו ועל זה בעצמו. היו לו חמשה רחים - אין רשאי למשכן אפלו אחת מהן, אם אין עושה מלאכה אלא באחת מהן - אין חֵיב אלא על אותה בלבד.

מסכת בבא מציעא פרק אחד-עשר

יא, א הבית והעליה של שנים שנפלו - שניהן חולקין בעצים ובאבנים ובעפר. כמה דברים אמורים? בזמן שהיו שוין, אבל אם אחד מהם גדול ואחד קטן - זה נוטל לפי שלו וזה נוטל לפי שלו, ורואין את העליונות כאלו הן ראויות להשבר:

יא, ב הבית והעליה של שנים, ורצו שניהם שלא לבנות - התחתון נוטל שני חלקין והעליון שליש. הבית והעליה של שנים, והרי בעל העליה מבקש לעשות דיוטא אחרת, ואין בעל הבית מניחו - מקום שנהגו לעשות שני דיוטות - עושה. שלש - עושה. ואין משנין ממנה המדינה. הבית והעליה של שנים, נפחתה מעזיבה; רבי יוסי אומר: מנחם בני אומר, התחתון נותן את התקרה והעליון נותן את המעזיבה, כגון חניות הפתוחות לסטיו, שהתחתון נותן את התקרה והעליון נותן את המעזיבה:

יא, ג היתה חרבתו בצד גנתו של חברו, ועמד וגדרה - מגלגלין עליו יציאותיו של כתל כדרך שהוא בונה, היתה סמוכה לחצרו של חברו, אף על פי שלא נתן את הקורה לאותו הרוח - נותנין לו יציאותיו של כתל בשעה שהוא בונה:

אמות בלבד. חלק ביתו לפנים מביתו, וגנה לפנים מביתו, וגנה לפנים מגנתו - אין לו בחצר אלא ארבע אמות בלבד. ולא יפתחם לחצר השתפין, אבל פותחן לתוך שלש:

יא, ט מי שיש לו פתח במבוי - אין בני מבוי כופין אותו לעשות הימנו דלת למבוי, שיכול לומר רצוני שאכנס ברחילתי על פתחי. כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהן לא חיט ולא בורסי ולא אחד מן כל בעלי אמניות. לשכנו - אין יכולין לכופו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף לשכנו יכולין לכופו. מי שיש לו בית בחצר אחרת - בני חצר אחרת משעבדין אותו לעשות עמהן דלת נגר ומנעול לחצר. שאר כל הדברים - אין משעבדין אותו. אם היה שרוי עמהן באותה חצר - משעבדין אותו לחפור עמהן בורות שיחין ומערות, ולתקן את המקואות ואמת המים, ושאר כל הדברים - אין משעבדין אותו. ואם היה שרוי עמהן באותה העיר - משעבדין אותו על הכל. כופין בני חצר זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי:

יא, י כופין בני בקעה זה את זה לעשות ביניהן חריץ ובן חריץ. חמש חצרות הפתוחות למבוי אחד, ונתקלקל - כלן משמשות עם החיצונה, והחיצונה משמשת לעצמה, והשאר משמשות עם השניה, והשניה משמשת לעצמה, הפנימית שבכלן - משמשת לעצמה ומשמשת עם כלן. רצו בני הפנימית לפתח להן פתח ממקום אחר - יכולין לעכב על ידן. היה סתום ונמלך לפתחו - מעכב על ידו; דברי רבי שמעון בן אלעזר. חמש חצרות הפתוחות לחנות - כלן משמשות במבוי. חמש דיוטאות משתמשות בבת אחת, ונתקלקל - כלן משתמשות עם הראשונה, והראשונה משמשת לעצמה, והשאר משמשות עם השניה, והשניה - משמשת לעצמה, שלישית שבכלן - משמשת לעצמה ומשתמשת בכלן. העשוי לכביסה - אין

ימים, הזק בתוך שלשה ימים - חיב. וכן היה רבי יהודה אומר: כבית תשעה חצאי קבין לזה וכבית תשעה חצאי קבין לזה, כדי שיהא אכר אמן חורש ושונה. כללו של דבר! כל ששם הראשון קרוי עליו - אין רשאי לחלקו:

יא, ז אין חולקין את האבולים עד שיהא בה כדי שעור לזה וכדי שעור לזה. אמר אחד מהן לחברו: טול את הפחות ותן לי שעור - שומעין לו. רבי שמעון בן גמליאל אומר: אין שומעין לו, מפני כבוד אבותיו. ושאר כל הדברים ששם הראשון קרוי עליהן - הרשות בידו. פתחים שבחצר גדולים של אחד, וקטנים של אחד. גדולים - אין להם אלא ארבע אמות. וקטנים - נותנין להן ארבע אמות לכל אחד ואחד. אחד נוטל פתח הגדול, ואחד נוטל שני פתחים קטנים, זה שנוטל פתח גדול - אין לו אלא ארבע אמות. וזה שנוטל שני פתחים קטנים - נותנין לו ארבע אמות לכל אחד. היה שם אחד רחב מעשר אמות - נוטל ארבע אמות בחצר, פחות מכן - משלימין לו את המדה, כנגדו נותנין לו. מכניס ומוציא ארבע אמות בחצר.

יא, ח זבל שבחצר - מתחלק לפי פתחים, ואכסניא - לכל אדם, הפתח פתוח למרפסת - אין לו ארבע אמות, מרפסת עצמו - יש לו ארבע אמות. חמשה פתחים פתוחין למרפסת - אין למרפסת בחצר אלא ארבע אמות בלבד. מי שיש לו אכסדרה לפנים מביתו, בזמן שמגלפת - נותנין לו, מכניס ומוציא ארבע אמות בחצר. אינה מגלפת - הרי היא כשאר כל החצר. סלם הצורי - יש לו ארבע אמות. ולמצרי - אין לו ארבע אמות. אם היה קבוע במסמר - יש לו ארבע אמות. היציע, והדות, והעליה - אין להן ארבע אמות. חלית הבאר - יש לה ארבע אמות. באר הקרוב לאמה - מתמלא ראשון. ואם קדם השני ומלא - הרי זה זריז ונשכר. בנה בית לפנים מגנתו - אין לו בחצר אלא ארבע

יא, יג מי שהיה בלן לרבים, ספר לרבים, נחתום לרבים, שלחן לרבים, ואין שם אחר אלא הוא, והגיע שעת הרגל ומבקש לילך לתוך ביתו - יכולין לעכב על ידיו עד שיצמיד אחר תחתיו. ואם התנה עמהם בבית דין, או שעברו עליו את הדרך - הרשות בידו. הנוטע אילן לרבים - מלקט ואוכל, מלקט ומכניס לתוך ביתו, ולא יהא מלקט ועושה גרוגרות, מלקט ועושה דבלה, שמתחלה לא נטעו אלא על מנת כן, ולעוברי דרכים מלקט ואוכל, ואסור להכניס לתוך ביתו.

החופר בור לרבים - ממלא ושותה, ממלא ומכניס לתוך ביתו, ולא יהא ממלא ומשקה ומוכר בשוק. הצמרין והצבעין - ממלאין לשתות ואין ממלאין לסחורה. הביר והבלן והספר - ממלאין לשתות ואין ממלאין להשתמש, אבל מכבשין בהן את הכבשים, מדיחין בהן את הירק לעוברי דרכים ממלא ושותה, ואסור להכניס לתוך ביתו. היו פועלים עושין בצדו - לא יהא ממלא ומשקה אותן אלא הולך כל אחד ואחד ושותה ועושה:

יא, יד העושה מערות לרבים - מרחיץ פניו ידיו ורגליו בהן. היו ידיו ורגליו מלכלכות בטיט ובצואה - אסור. ובבור ובשיח - בין כך ובין כך אסור. הנכנס למרחץ - מחמין לו את הצונן, ומצנן לו את החמין. חופף את ראשו בנתר ובמימי רגלים, אף על פי שעשה תקלה לבאים אחריו, שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ.

מעין של בני העיר, הן והן ואחרים - הם קודמים לאחרים. אחרים ובהמתן - חיי אחרים קודמים לבהמתן. רבי יוסי אומר: בהמתן קודמת לחיי אחרים. בהמתן ובהמת אחרים - בהמתן קודמת לבהמות אחרים. אחרים וכביסתן - חיי אחרים קודמין לכביסתן. ורבי יוסי אומר: כביסתן קודמת לחיי אחרים. כביסתן וכביסת אחרים - כביסתן קודמת לכביסת אחרים.

ממחין בידו לגשמים, לגשמים - אין ממחין בידו לכביסה:

יא, יא חמש גנות משתמשות באמה אחת, ונתקלקלה - בלן מתקנות עם העליונה, והעליונה מתקנת לעצמה, והשאר מתקנות עם השניה, והשניה מתקנת לעצמה. התחתונה שבכלן מתקנת לעצמה ומתקנת עם בלן. כופין בני חצר זה את זה לעשות לחצר גג גבוה עשרה טפחים. בחזקת שנתן. שומעין לו שלא לסמך את הקורה, לפיכך בחזקת שלא נתן. אין שומעין לו לסמך את הקורה. רבי יוסי אומר: היה שם אחד מעכב - הופך את החזית אצלו, לפיכך אם נפל הכתל - העצים והאבנים שלו:

יא, יב כופין בני העיר זה את זה לבנות להן בית הכנסת, לקנות להן ספר תורה ונביאים, ורשאים בני העיר להתנות על השערים ועל המדות ועל שכר הפועלים. רשאים לעשות קיצתן. רשאים בני העיר לומר: כל מי שיראה אצל פלוני - יהא נותן כך וכך. כל מי שיראה אצל מלכות - יהא נותן כך וכך. כל מי שרצה או שתורעה פרתו בין הזרעים - יהא נותן כך וכך. וכל מי שתורעה בהמה פלונית - יהא נותן כך וכך. רשאים לעשות קיצתן. ורשאים הצמרין והצבעין לומר: כל מקח שיבא לעיר נהא כלנו שתפין בו. רשאים הנוחתומין לעשות רגועה ביניהן. רשאים החמרין לומר: כל מי שזימות לו חמור לעמד לו חמור אחר מתה בכוסיא אין צריכין להעמיד לו חמור דלא בכוסיא - צריכין להעמיד לו חמור. ואם אמר: תנו לי ואני לוקח לעצמי - אין שומעין לו אלא לוקחין ונותנין לו. רשאים הספגין לומר: כל מי שתאבד ספינתו - נעמיד לו ספינה אחרת. אבדה בכוסיא - אין צריכין להעמיד לו. דלא בכוסיא - צריכין להעמיד לו. ואם פרש למקום שאין בני אדם פורשין - אין צריכין להעמיד לו:

לו חנוות ברשות הרבים ומבקש לפותחה לחצר השתפין - יכולין לעכב על ידיו מפני שמרבה עליהן את הדרך. יש לו בית בחצר השתפין, ומבקש לחלקו ולהקרות בו את התינוקות - יכולין לעכב על ידיו מפני שמרבה עליהם את הדרך. יש לו גג ברשות הרבים, ומבקש לבנות על גבו עליה לפותחה לחצר השתפין - יכולין לעכב על ידיו מפני שמרבה עליהן את הדרך. כיצד הוא עושה? עושה לו לולו ופותחה לתוף ביתו.

א,ה מרחיקין את הכתל מן החלונות ארבע אמות למעלה, מן הצדדין - כדי שלא יהא רואה, מלמטה - כדי שלא יציר, מכנגדן - כדי שלא יאפיל. מרחיקין את הסלם מן השוכך ארבע אמות, כדי שיהא זוקף את הסלם. ואת הכתל מן המזחלה ארבע אמות, כדי שיהא לו מקום לסוד:

א,ו מרחיקין את השוכך מן העיר חמשים אמה. הלוקח שוכך מחברו ונפל, אפלו הוא בית רבע - הרי זה בונה את מקומו. נפול הנמצא מן שתי שובכות רחוק מחמשים אמה לכאן ומחמשים אמה לכאן - הרי הוא של מוצאו. רבי עקיבה אומר: לכל רוח הוא עושה ומרחיק חמשים אמה, חוץ ממערכה מפני שאינה תדירה.

א,ז מרחיקין את המשורה מן הירק, ואת הפרשין מן הבצלים, ואת החרדל מן הדבורים. רבי יוסי מתיר בחרדל, שאומר לו: בדרך שעשית בתוך שלך, אף אני עושה בתוך שלי. וכן היה רבי יוסי אומר: מרחיקין את הדבורים מן העיר חמשים אמה, כדי שלא ינטשו את בני אדם. רבי נתן אומר: מגדל דבורים כמגדל כלבים. רבי נתן אומר: מרחיקין את הכבשונות מן העיר חמשים אמה, ואת האילן מן העיר עשרים וחמש אמה. וכשם שמרחיקין מן העיר - כך מרחיקין מבורות ושיחין ומעורות. וכשם שמרחיקין מכלן - כך מרחיקין מן הקברות. קבר שהקיפתו העיר,

בהמת אחרים וכביסתן - בהמת אחרים קודמת לכביסתן. בית השלחין שלהם ובהמת אחרים - בית השלחין שלהם קודמת לבהמת אחרים. וכלן עולין לחשבון באחרונה:

מסכת בבא בתרא פ"ק ראשון

א,א לא יחפר אדם בור סמוך לבורו של חברו, אלא אם כן הרחיק מכתלו של חברו שלשה טפחים וסד בסיד. רבי יהודה אומר: בסלע הבא בידו - זה חופר בארו מכאן, וזה חופר בארו מכאן. זה מרחיק שלשה טפחים וסד בסיד, וזה מרחיק שלשה טפחים וסד בסיד. מרחיקין את הנברכת ואת הבקיע ואת ירקות מכתלו של חברו שלשה טפחים וסד בסיד. מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים ואת החול מכתלו של חברו שלשה טפחים וסד בסיד.

א,ב מרחיקין את הזרעים ואת המחרשה ואת מי רגלים מן הכתל שלשה טפחים. מרחיקין את הרחים של יד שלש מן השכב, שהן ארבע מן הרכב. ושל חמור שלשה מן האסטרוביל, שהוא ארבעה מן הקלת. רבי יהודה אומר: תוקע יתד בארץ וסומך עליה את הקורה, ובלבד שלא יתקע לתוף של חברו. מרחיקין את התנור שלשה טפחים מן הכליא, שהן ארבעה מן הכפה. ובכירה - טפת. לא יטיל אדם מי רגלים בכתלו של חברו, אלא אם כן הרחיק שלשה טפחים, ומאבנים - טפת, ובצונמא - מתר:

א,ג באמת ביין התירו, אבל לא ברפת בקר. ואף על פי שממעיטו אינו אלא משביחו. ואם קדמו חנוות ורפת את האוצר - אין יכול למחות בידו ולומר לו: איני יכול לישן לא מקול הפטיש, ולא מקול הרחים, ולא מפני ריח רע, ולא מקול תינוקות.

א,ד לשכנו - אין יכולין לכופו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לשכנו יכולין לכופו. יש

המש"ך רמב"ם:

המונינות.

טז, חרי שרצינו לידע רחב חירח כמזה הוא, ובאיזה רוח הוא אם צפוני ואם דרומי, בתחלת ליל ערב שבת שני לחדש איר מושנה זו: וכבר ידעת שמקום חירח האמת, היה כליל זה בשמונה עשרה מעלות וארבעים חלקים ממוזל שור סימנו י"ח מ'; ומקום הראש היה באותה העת, בשבע ועשרים מעלות ושלושים חלקים ממוזל בתולה סימנו כ"ז ל'. תגרע מקום הראש במקום חירח, יצא לה מסלול הרחב מאתים אחת ושלושים מעלות ועשרה חלקים סימנו רל"א י' לפי שאין משגיחין על החלקים, בכל מסלול. ונמצאת המנה שלמסלול זה בדרכים שבארנו בפרק זה, שלוש מעלות ושלושה וחמשים חלקים; וזה הוא רחב חירח בתחלת ליל זה, והוא דרומי שהרי המסלול יתר על מאה ושמונים.

בין מארבע רוחות, בין משלש רוחות, בין משתי רוחות זו כנגד זו רחוק יתר מחמשים אמה לכאן ומחמשים אמה לכאן - אין מפנין אותו. פחות מכך - מפנין אותו. כל הקברות מתפנין חוץ מקבר המלך ומקבר הנביא. רבי עקיבה אומר: אף קבר המלך וקבר הנביא מתפנין. אמרו לו: והלא קבר בית דוד וקבר חלדה הנביאה היו בירושלים ולא נגע בהן אדם מעולם. אמר להם: משם ראיה, מחילה היתה להן והיתה מוציאה טמאה לנחל קדרון:

אח מחזיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה. ובחרוב ובשקמה - חמשים אמה, בין מלמעלה בין מן הצד. רבי שמעון אומר: כשם שמרחיקין מלמעלה, כך מרחיקין מלמטה. רבי יוסי מתיר, שלא נתנו שדות אלא לנטיעה. לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חברו, אלא אם כן הרחיק הימנו ארבע אמות. ואם רוצה, עושה מחיצה גבוהה או גדר. אחד גפנים, ואחד כל האילן - מרחיק ארבע אמות ונוטע, כדי שיהא בקר עובר בכליו. היו שרשיו יוצאים לתוך של חברו - מעמיק שלשה טפחים כדי שלא תעכב המחרשה. אילן העולה בין מן הגזע ובין מן השרשין - הרי אלו של בעל הבית. בית השלחין ובית האילן - כנגד המשקלת. אבא שאול אומר: כל אילן סרק - כנגד המשקלת מפני שהצל רע לבית השלחין:

וְשֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן-לָהּ בְּכָל-שְׁעָרֶיהָ אֲשֶׁר
יִהְיֶה אֶל-לִהְיֶה נָתַן לָהּ לְשֹׁבְטֶיהָ וְשֹׁפְטֹו אֶת-הָעָם
מִשְׁפָּט־צֶדֶק:

דִּינִין וּפּוֹרְעָנִין תִּמְנֶי לָהּ בְּכָל קֶרֶן דִּי אֱלֹהֶּהּ יְהִיב
לָהּ לְשֹׁבְטָהּ וּדְיָנֹון יֵת עֲמָא דִּין דְּקָשׁוּט:

שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים – שֹׁפְטִים, דִּינִים הַפּוֹסְקִים אֶת הַדִּין; וְשֹׁטְרִים, הַרֹדִין אֶת הָעָם אַחֵר מִצִּנּוֹת, שְׂמִכִּין וְכּוֹפְתִין בְּמִקְל וּבִרְצוּעָה עַד שִׁיקְבֵּל עָלָיו אֶת דִּין הַשּׁוֹפֵט. בְּכָל שְׁעָרֶיהָ – בְּכָל עִיר וְעִיר. לְשֹׁבְטֶיהָ – מוֹסֵב עַל תִּתּוֹן לָהּ: 'שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לָהּ לְשֹׁבְטֶיהָ בְּכָל שְׁעָרֶיהָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיהָ נָתַן לָהּ'; מִלְּמַד שְׂמוֹשִׁיבִין דִּינִין לְכָל שֹׁבֵט וְשֹׁבֵט וּבְכָל עִיר וְעִיר. וְשֹׁפְטֹו אֶת הָעָם וְגוֹמֵר – מִנֵּה דִינִין מִמַּחֲזִים וְצִדִּיקִים לְשֹׁפֵט צֶדֶק.

לֹא-תִטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תִכִּיר פָּנִים וְלֹא-תִקַּח שֹׁחַד כִּי
הַשֹּׁחַד יַעֲוֹר עֵינֵי חֲכָמִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צִדִּיקָם:

לֹא תִצְלִי דִין לֹא תִשְׁתַּמּוּדַע אִפִּין וְלֹא תִקְבִּיל שׁוֹחַדָא
אַרִי שׁוֹחַדָא מַעֲוֹר עֵינֵי חֲכִימִין וּמִקְלָקִיל פִּתְגָמִין
תִּרְיָצִין:

לֹא תִטֶּה מִשְׁפָּט – כְּמִשְׁמַעוֹ. לֹא תִכִּיר פָּנִים – אַף בְּשַׁעַת הַטִּעָנוֹת. אֲזַהְרָה לְדִין, שְׁלֹא יִהְיֶה רֹךְ לָזֶה וְקָשָׁה לְזֶה, אֶחָד עוֹמֵד וְאֶחָד יוֹשֵׁב; לִפִּי שִׁקְשׁוּאָה זֶה וְשִׁדְדִין מְכַבֵּד אֶת חֲבֵרוֹ, מִסְתַּמֵּין טַעֲנוּתָיו. וְלֹא תִקַּח שֹׁחַד – אֲפִלּוּ לְשֹׁפֵט צֶדֶק. כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֹר – מִשְׁקַבֵּל שֹׁחַד מִמֶּנּוּ, אִי אֲפָשָׁר שְׁלֹא יִטֶּה אֶת לְבוֹ אֲצִלּוֹ לְהַפֵּךְ בִּזְכוּתוֹ. דְּבָרֵי צִדִּיקָם – דְּבָרִים הַמְצַדִּיקִים, מִשְׁפָּטִי אֲמַת.

צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לִמְעַן תִּחְיֶה וּבִרְשָׁתָא אֶת-הָאָרֶץ
אֲשֶׁר-יִי-הִנֵּה אֶל-לִהְיֶה נָתַן לָהּ:

קוּשְׁטָא קוּשְׁטָא תִרְדּוּף בְּדִיל דְּתִיחֵי וְתִירַת יֵת אֶרְעָא
דִּי אֱלֹהֶּהּ יְהִיב לָהּ:

צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף – הִלָּךְ אַחֵר בֵּית דִּין יָפֵה. לִמְעַן תִּחְיֶה וּבִרְשָׁתָא – כִּדָּא הוּא מִנֵּי הַדִּינִין הַפְּשָׁרִים לְהַחֲיוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל וּלְהוֹשִׁיבֹן עַל אֲדָמָתוֹ.

לֹא-תַטַּע לָהּ אֲשֶׁרָה כָּל-עֵץ אֲצִל מִזִּבְחַ יִי-הִנֵּה
אֶל-לִהְיֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה-לָּהּ:

לֹא תַצּוּב לָהּ אֲשִׁירַת כָּל אֵילָן בְּסִטֵּר מִדְּבָתָא דִּי אֱלֹהֶּהּ
דְּתַעֲבִיד לָהּ:

לֹא תַטַּע לָהּ אֲשֶׁרָה – לְחִיבּוֹ עָלֶיהָ מִשְׁעַת נְטִיעָתָה; וְאֲפִלּוּ לֹא עֲבָדָה, עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה עַל נְטִיעָתָה. לֹא תַטַּע לָהּ אֲשֶׁרָה כָּל עֵץ אֲצִל מִזִּבְחַ ה' אֶל-לִהְיֶה – אֲזַהְרָה לְנוֹטַע אֵילָן וּלְבוֹנֵה בֵּית בֵּסֵר הַבֵּית.

וְלֹא-תִקִּים לָהּ מִצִּבָּה אֲשֶׁר שָׁנָא יִי-הִנֵּה אֶל-לִהְיֶה:

וְלֹא תִקִּים לָהּ קָמָא דְרַחֲמִיק יִי אֱלֹהֶּהּ:

וְלֹא תִקִּים לָהּ מִצִּבָּה – מִצִּבָּת אֲבֹן אַחַת לְהַקְרִיב עָלֶיהָ, אֲפִלּוּ לְשִׁמּוֹם. אֲשֶׁר שָׁנָא – מִזִּבְחַ אֲבָנִים וּמִזִּבְחַ אֲדָמָה צִנּוֹה לַעֲשׂוֹת; וְאֵת זֶה שָׁנָא, כִּי חֹק הָיְתָה לְכַנְעָנִים. וְאֵף עַל כִּי שִׁקְיָתָה אֶהוּבָה לוֹ בִּימֵי הָאֲבוֹת, עֲכָשׁוּ שָׁנָאָה, מֵאַחֵר שִׁעֲשֻׂאוֹהָ אֵלָיו חֹק לַעֲבֹדָה זָרָה.

לֹא-תִזְבַּח לִי-הִנֵּה אֶל-לִהְיֶה שׁוֹר וְשֶׁה אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ
מִוֶּם כָּל דְּבַר רָע כִּי תוֹעֵבַת יִי-הִנֵּה אֶל-לִהְיֶה הוּא:

לֹא תִפּוֹס קָדָם יִי אֱלֹהֶּהּ תּוֹר וְאִמֵּר דִּיהִי בֵּיה מוּמָא כָּל
מִדְּעָם בִּישׁ אַרִי מִרְחַק קָדָם יִי אֱלֹהֶּהּ הוּא:

לֹא תִזְבַּח וְגוֹמֵר כָּל דְּבַר רָע – אֲזַהְרָה לְמַפְגַּל בְּקִדְשִׁים עַל יְדֵי דְבוּר רָע. וְעוֹד נִדְרָשׁוּ בּוֹ שְׁאָר דְּרָשׁוֹת בִּ'שְׁחִיטַת קִדְשִׁים'.

כִּי-יִמָּצָא בְּקֶרְבָּהּ בָּאֵחָד שְׁעָרֶיהָ אֲשֶׁר-יִי-הִנֵּה
אֶל-לִהְיֶה נָתַן לָהּ אִישׁ אוֹ-אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת-
הַרָע בְּעֵינֵי יִי-הִנֵּה אֶל-לִהְיֶה לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ:

אַרִי יִשְׁתַּכַּח בִּינָהּ בַּחֲדָא מִן קֶרֶן דִּי אֱלֹהֶּהּ יְהִיב לָהּ
גָּבֵר אוֹ אִתָּא דִּינְעִבִיד יֵת דְּבִישׁ קָדָם יִי אֱלֹהֶּהּ לַמַּעֲבֹר
עַל קִימִיָּה:

לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ – אֲשֶׁר כָּרַת ה' אִתְּכֶם שְׁלֹא לַעֲבֹד עֲבֹדָה זָרָה.

וְלִלָּהּ וַיַּעֲבֹד אֶל-לִהְיֶים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוִי לָהֶם
וְלִשְׁמֹשׁ | אוֹ לִזְרֹחַ אוֹ לְכָל-צִבָּא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא-
צוּיָתִי:

וְאֲזַל וּפְלַח לְטַעֲנוֹת עַמְמִיָּא וּסְגִיד לַהוֹן וּלְשִׁמְשָׁא אוֹ
לְסִיְהָרָא אוֹ לְכָל חֵילִי שְׁמִיָּא דְלֹא פְקִידִית:

אֲשֶׁר לֹא צוּיָתִי – לַעֲבֹדָם.

וְהִגְדִּלָּהּ וְשִׁמְעָתָ וְזִרְשָׁתָ הֵיטֵב וְהִנֵּה אֲמַת נָכוֹן
הַדְּבָר נַעֲשֶׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל:

וַיִּתְחַנּוּ לָהּ וְתִשְׁמַע וְתִתְבַּע יָאוֹת וְהָא קוּשְׁטָא כִּינּוֹן
פִּתְגָמָא אֶתְעַבִּידַת תּוֹעִיבָתָא הָדָא בְּיִשְׂרָאֵל:

נָכוֹן – מְכַנּוֹן הַעֲדוּת.

וְהוֹצֵאתָ אֶת־הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה הַהוּא
אֲשֶׁר עָשׂוֹ אֶת־הַדָּבָר הַרָע הַזֶּה אֶל־שַׁעְרֶיךָ אֶת־
הָאִישׁ אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה וּסְקַלְתָם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ:

וּתְפִיק יָת גּוֹבְרָא הֵהוּא אוֹ יָת אַתְתָּא הֵהִיא דְּעֵבְדוּ יָת
פְּתַגְמָא בִּישָׂא הַדִּין לְתַרְע בֵּית דִּינָךְ יָת גּוֹבְרָא אוֹ יָת
אַתְתָּא וְתַרְגְּמוּן בְּאֲבָנִיָּא וַיִּמּוּתוּן:

וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא וְגוֹמֵר אֶל שַׁעְרֶיךָ וְגוֹמֵר – הַמְתַּגֵּם אֶל שַׁעְרֶיךָ: "לְתַרְע בֵּית דִּינָךְ" – טוֹעָה, שָׂכַן שְׁנִינּוּ: אֶל שַׁעְרֶיךָ, זֶה שֶׁעַר שְׁעָבֵד בּוֹ. אוֹ אִינוּ אֶלָּא שֶׁעַר שְׁנָדוֹן בּוֹ? נֹאמַר שַׁעְרֶיךָ לְמִטָּה וְנֹאמַר "שַׁעְרֶיךָ" לְמַעַל; מָה "שַׁעְרֶיךָ" הָאִמּוּר לְמַעַל – שֶׁעַר שְׁעָבֵד בּוֹ, אָף "שַׁעְרֶיךָ" הָאִמּוּר לְמִטָּה, שֶׁעַר שְׁעָבֵד בּוֹ; וְתַרְגּוּמוֹ "לְקַרְנֶיךָ".

עַל־פִּי | שְׁנַיִם עֲדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֲדִים יוֹמַת הַמָּת
לֹא יוֹמַת עַל־פִּי עַד אַחַד:

עַל מִימַר תִּרִין סְהַדִּין אוֹ תִלְתָּא סְהַדִּין יִתְקַטִּיל דְּחֵיב
קַטְלָא לֹא יִתְקַטִּיל עַל מִימַר סְהַדִּי חַד:

שְׁנַיִם עֲדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה – אִם מִתְקַנְמַת עֲדוּת בְּשְׁנַיִם, לְמָה פֶּרַט לָךְ שְׁלֹשָׁה? לְהַקִּישׁ שְׁלֹשָׁה לְשְׁנַיִם: מָה שְׁנַיִם עֲדוּת אַחַת, אָף שְׁלֹשָׁה עֲדוּת אַחַת, וְאִין נַעֲשִׂין זֹמְמִין עַד שְׁיִזְמוּ כֻלָּם.

יָד הַעֲדִים תִּהְיֶה־בּוֹ בְּרֹאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ וַיַּד כָּל־הָעַם
בְּאַחֲרָגָה וּבַעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבָּךְ:

יָדָא דְּסִהַדְיָא תִּהִי בֵּיה בְּקַדְמִיתָא לְמַקְטִילָהּ וַיָּדָא דְּכָל
עַמָּא בְּבִתְרִיתָא וְתַפְלִי עֲבִיד דְּבִישׁ מִבִּינָךְ:

כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דְּבָר לְמַשְׁפֹּט בֵּין־דָּם | לְדָם בֵּין־דִּין
לְדִין וּבֵין נִגְעָ לְנִגְעָ דְּבָרִי רִיבַת בְּשַׁעְרֶיךָ וְקַמַּת
וְעָלִית אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ־הוֹנָה אֶל־הֶיךָ בּוֹ:

אַרִי יִתְפָּרֵשׁ מִנָּךְ פְּתַגְמָא דְּדִינָא בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין
לְדִין וּבֵין מַכְתָּשׁ סְגִירוֹ לְמַכְתָּשׁ סְגִירוֹ פְּתַגְמִי פְּלוּגַת
דִּינָא בְּקַרְנָךְ וְתַקוּם וְתַסְק לְאַתְרָא דִּיתְרַעִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ
בֵּיה:

כִּי יִפְלֹא – כָּל הַפְּלָאָה – לְשׁוֹן הַבְּדִלָה וּפְרִישָׁה, שֶׁהַדָּבָר נִבְדֵּל וּמִכְסָה מִמֶּךָ. בֵּין דָּם לְדָם – בֵּין דָּם טָמֵא לְדָם טָהוֹר. בֵּין דִּין לְדִין – בֵּין דִּין זָכַאי לְדִין סָיֵב. וּבֵין נִגְעָ לְנִגְעָ – בֵּין נִגְעָ טָמֵא לְנִגְעָ טָהוֹר. דְּבָרִי רִיבַת – שִׁיחִיו סְכָמִי הָעִיר חוֹלְקִים בַּדָּבָר, זֶה מְטַמֵּא וְזֶה מְטַהֵר, זֶה מַחֲסִיב וְזֶה מְזַוְּהָ. וְקַמַּת וְעָלִית – מְלַמֵּד שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ גְּבוּסָה מִכָּל הַמְּקוֹמוֹת.

וּבֹאת אֶל־הַפְּהַנִּים הַלּוּיִם וְאֶל־הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה
בֵּינֵיהֶם וְדַרְשָׁתָּ וְהִגִּידוּ לָךְ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט:

וְתִיתִי לוֹת פְּהַנִּיָּא לִיוֹאֵי וּלוֹת דִּינִיָּא דִּיהִי בִּיוֹמִיָּא
הָאֲנוּן וְתַתַּבַּע וַיִּחְוּן לָךְ יָת פְּתַגְמָא דְּדִינָא:

הַפְּהַנִּים הַלּוּיִם – הַפְּהַנִּים שֶׁיִּצְאוּ מִשְׁבֶּט לְוִי. וְאֵל הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בֵּינֵיהֶם הֵם – אֶפְלוֹ אִינוּ כְּשֹׁאֵר שׁוֹפְטִים שֶׁהֵיוּ לְפָנָיו, אֵתהּ צָרִיךְ לְשַׁמַּע לוֹ; אִין לָךְ אֶלָּא שׁוֹפֵט שְׁבִימִיָּה.

וְעָשִׂיתָ עַל־פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ מִן־הַמָּקוֹם
הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ־הוֹנָה וְשִׁמְרַתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר
יֹרֶוךָ:

וְתַעֲבִיד עַל מִימַר פְּתַגְמָא דִּיתְוּוֹן לָךְ מִן אַתְרָא הֵהוּא
דִּיתְרַעִי יְיָ וְתַטַּר לְמַעֲבַד כְּכֹל דִּילְפוּנָךְ:

עַל־פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרֶוךָ וְעַל־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־
יֹאמְרוּ לָךְ תַּעֲשֶׂה לֹא תִסּוֹר מִן־הַדָּבָר אֲשֶׁר־יִגִּידוּ
לָךְ יָמִין וּשְׂמָאל:

עַל מִימַר אוֹרִיתָא דִּילְפוּנָךְ וְעַל דִּינָא דִּינִימְרוֹן לָךְ
תַּעֲבִיד לֹא תִסְטִי מִן פְּתַגְמָא דִּיתְוּוֹן לָךְ לְנִמִּינָא
וְלִשְׂמָאלָא:

יָמִין וּשְׂמָאל – אֶפְלוֹ אִמֵּר לָךְ עַל יָמִין שֶׁהוּא שְׂמָאל וְעַל שְׂמָאל שֶׁהוּא יָמִין, וְכָל שָׂכַן שְׁאוּמֵר לָךְ עַל יָמִין וְעַל שְׂמָאל שְׂמָאל.

וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה בְּזָדוֹן לְבִלְתִּי שִׁמְעַ אֶל־הַפֶּה
הָעֹמֵד לְשִׁרַת שֵׁם אֶת־יְיָ־הוֹנָה אֶל־לִהְיֶה אוֹ אֶל־
הַשֹּׁפֵט וּמֵת הָאִישׁ הַהוּא וּבַעֲרַת הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל:

וְגוֹבְרָא דְּיַעֲבִיד בְּרָשַׁע בְּדִיל דְּלֹא לְקַבְּלָא מִן פְּהַנָּא
דְּקָאִים לְשִׁמְשָׂא תַּמָּן קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ אוֹ מִן דִּינִינָא
וְיִתְקַטִּיל גּוֹבְרָא הֵהוּא וְתַפְלִי עֲבִיד דְּבִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל:

וְכָל־הָעַם יִשְׁמְעוּ וַיֵּרָאוּ וְלֹא יִזְדָּוֶן עוֹד:

וְכָל עַמָּא יִשְׁמְעוּן וַיִּדְחִלוּן וְלֹא יִרְשְׁעוּן עוֹד:

וְכָל הָעַם יִשְׁמְעוּ – מִכָּאן שֶׁמִּמְתִּינִין לוֹ עַד הַרְגָּל וּמִמִּיתִין אוֹתוֹ בְּרַגְלָא.

כִּי־תֵבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר י־הִנֵּה אֶל־לִהְיֶה נִתָּן לָךְ וְיִרְשָׁתָהּ וְיִשְׁבַּתָּהּ בָּהּ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מִלֶּךְ כָּכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתַי:

אָרִי תִיעוֹל לֹא־רָעָא דִּינִי אֶלְהֶךְ יִהיב לָךְ וְתִירְתָהּ וְתַתִּיב בָּהּ וְתִימַר אָמְנִי עָלַי מִלְכָּא כָכָל עַמְמִיָּא דְבִסְחָרְנִי:

שׁוּם תַּשִּׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר י־הִנֵּה אֶל־לִהְיֶה בּוֹ מִקְרָב אַחֶיךָ תַּשִּׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נִכְרִי אֲשֶׁר לֹא־אֲחִיךָ הוּא:

מִנְּאָה תִמְנִי עָלֶךְ מִלְכָּא דִּיתְרַעֲי יִי אֶלְהֶךְ בִּיהּ מִגּוֹ אַחֶךְ תִּמְנִי עָלֶךְ מִלְכָּא לִית לָךְ רִשׁוֹ לִמְנָאָה עָלֶךְ גָּבֵר נִוְכְרָאִי דְלֹא אַחֶרְךָ הוּא:

רַק לֹא־יִרְבֶּה־לּוֹ סוּסִים וְלֹא־יִשְׁיֵב אֶת־הָעַם מִצִּרְיָמָה לְמַעַן הִרְבּוֹת סוּס וַי־הִנֵּה אָמַר לָכֵם לֹא תִסְפּוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד:

לְחוּד לֹא יִסְגִי לִיהּ סוּסָנָן וְלֹא יִתִּיב ית עַמָּא לְמַצְרִים בְּדִיל לֹא־סַגָּאָה סוּסָנָן וַיִּי אָמַר לְכוּן לֹא תִיסְפּוּן לְמַתָּב בְּאוֹרְחָא הָדָא עוֹד:

לֹא יִרְבֶּה לוֹ סוּסִים – אֵלָּא כְּדִי מִרְכַּבְתּוֹ, שְׁלֹא יִשְׁיֵב אֶת הָעַם מִצִּרְיָמָה, שֶׁהַסּוּסִים בָּאִים מִשָּׁם, כִּמְהָ שְׁנָאֻמֶּר בְּשִׁלְמוֹה: "וְנִתְעַלָּה וְנִמְצָא מִרְכַּבָּהּ מִמִּצְרַיִם בְּשֵׁשׁ מֵאוֹת כֶּסֶף וְסוּסִים בְּחֻמְשִׁים וּמֵאָה".

וְלֹא יִרְבֶּה־לּוֹ נָשִׁים וְלֹא יָסוּר לִבּוֹ וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה־לּוֹ מְאֹד:

וְלֹא יִסְגִי לִיהּ נָשִׁין וְלֹא יִטְעִי לִבִּיהּ וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יִסְגִי לִיהּ לְחֻדָּא:

וְלֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים – אֵלָּא שְׁמוּנָה עֶשְׂרֵה; שְׁמֻצִינוּ שְׁהִיו לוֹ לְדוּד שֵׁשׁ נָשִׁים, וְנֹאֻמֶּר לוֹ: "וְאִם מְעַט וְאִסִּיפָה לָךְ כְּהִנֵּה וְכַהֲנָה". וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה לוֹ מְאֹד – אֵלָּא כְּדִי לְתֵן לְאֶכְסֻנְיָא.

וְהִנֵּה כְּשִׁבְתּוֹ עַל כֶּסֶף מִמְּלֻכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת־מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל־סֵפֶר מִלִּפְנֵי הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם:

וְהִי כְּשִׁבְתּוֹ עַל כֶּסֶף מִמְּלֻכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת־מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל סֵפֶר מִן קֳדָם כְּהִנְיָא לִינְוָאִי:

וְהִנֵּה כְּשִׁבְתּוֹ – אִם עֲשֶׂה כֵּן, כְּדֹאִי הוּא שֶׁתִּתְקַבֵּל מִלְכוּתוֹ. אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה – שְׁמֵי סִפְרֵי תוֹרָה: אֶחָת שֶׁהִיא מִנְּסַחַת בְּבֵית גִּבְיָנִי, וְאַחַת שֶׁנִּכְנַסְתָּ וְיוֹצֵאתָ עִמּוֹ. וְאוֹנֶקְלוֹס תִּרְגֵּם "פִּתְשָׁגֹן", פֶּתֶר מִשְׁנֵה לְשׁוֹן שְׁנוֹן וְדְבוּר.

וְהִנֵּה עָמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל־יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לִירְאָה אֶת־יְיָ הִנֵּה אֶל־לִהְיֶה לְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשׂוֹתָם:

וְהִנֵּה עָמִיָּה וְהִי קָרִי בִּיהּ כָּל יוֹמֵי חַיָּוֵהִי בְּדִיל דִּיִּלְחַף לְמַדְחַל קֳדָם יִי אֶל־לִהְיֶה לְשֹׁמֵר ית כָּל פִּתְגָמֵי אוֹרְיָתָא הָדָא וְיֵת קִימְיָא הָאֵלִין לְמַעַבְדָּהוֹן:

דְּבָרֵי הַתּוֹרָה – כְּמִשְׁמַעוֹ.

לְבַלְתִּי רוּם־לִבּוֹ מֵאֲחֵיו וּלְבַלְתִּי סוּר מִן־הַמִּצְוָה יָמִין וּשְׁמָאוֹל לְמַעַן יִאָּרִיךְ יָמָיו עַל־מִמְלַכְתּוֹ הוּא וּבְנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל:

בְּדִיל דְלֹא יִירָם לִבִּיהּ מֵאַחֻוָּהִי וּבְדִיל דְלֹא יִסְטִי מִן תַּפְקִידָתָא לִימִינָא וְלִשְׁמָאלָא בְּדִיל דִּיִּוְרִיךְ יוֹמִין עַל מִלְכוּתִיהּ הוּא וּבְנָוֵהִי בְּגוֹ יִשְׂרָאֵל:

וּלְבַלְתִּי סוּר מִן הַמִּצְוָה – אֶפְלוּ מִצְוָה קִלְהָ שֶׁל נָבִיא. לְמַעַן יִאָּרִיךְ יָמָיו – מִכֵּלֶל הֵן אֶתָּה שׁוֹמֵעַ לָאוּ. וְכֵן מִצִּינוּ בְּשִׁאוֹל, שְׁאָמַר לוֹ שְׁמוּאֵל: "שְׁבַעַת יָמִים תּוֹחֵל עַד בּוֹאִי אֵלֶיךָ לְהַעֲלוֹת עוֹלוֹת", וְכָתִיב: "וַיּוֹחֵל שְׁבַעַת יָמִים", וְלֹא שְׁמַר הַבְּטָחָתוֹ לְשֹׁמֵר כָּל הַיּוֹם; וְלֹא הִסְפִּיק לְהַעֲלוֹת הָעוֹלָה, עַד שֶׁבָּא שְׁמוּאֵל וְאָמַר לוֹ: "נִסְכַּלְתָּ לֹא שְׁמַרְתָּ" וְגוֹמֵר "וְעַתָּה מִמְּלַכְתְּךָ לֹא תִקּוּם"; הֵא לְמַדְתָּ שֶׁבִּשְׁבִּיל מִצְוָה קִלְהָ שֶׁל נָבִיא, נִעְנַשׁ. הוּא וּבְנָיו – מִגִּיד שְׁאֵם בְּנוֹ הִגִּין לְמַלְכוּת, הוּא קוֹדֵם לְכָל אֲדָם.

שְׁלִישִׁי לֹא־יִהְיֶה לְכַהֲנִים הַלְוִיִּם כָּל־שֹׁבֵט לִנְי תִּלְק וְנִחְלָה עַם־יִשְׂרָאֵל אֲשִׁי י־הִנֵּה וְנִחְלָתוֹ יִאֲכָלוּן:

לֹא יִהְיֶה לְכַהֲנִיָּא לִינְוָאִי כָּל שֹׁבֵטָא דְלוֹי חוֹלֵק וְאַחְסָנָא עַם יִשְׂרָאֵל קוֹרְבָנִיָּא דִּינִי וְאַחְסָנִתִּיהּ יִיכָלוּן:

כָּל שֹׁבֵט לוי – בֵּין תְּמִימִין בֵּין בְּעָלֵי מוֹמִין. חֵלֶק – בַּבְּזָה. וְנִחְלָה – בְּאֶרֶץ. אֲשִׁי ה' – קֹדֶשׁ הַמִּקְדָּשׁ. וְנִחְלָתוֹ – אֵלּוּ קֹדְשֵׁי הַגְּבוּל, תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת; אֲבָל נִחְלָה גְּמוּנָה לֹא יִהְיֶה לוֹ בְּקֶרֶב אַחֵיו. וּבִסְפָּרֵי דְרָשׁוּ: "וְנִחְלָה לֹא יִהְיֶה לוֹ, זֹו נִחְלָת שְׁאָר. בְּקֶרֶב אַחֵיו, זֹו נִחְלָת חֲמִשָּׁה". וְאִינִי יוֹדַע מַה הִיא. וְנִרְאֶה לִי שְׁאָרְךָ כִּנְעֵן שְׁמַעְכֶּר הִרְדּוֹ וְאֵילָךְ נִקְרָאת אֶרֶץ חֲמִשָּׁה עַמְמִים, וְשֶׁל סִיחּוֹן וְעוּג – שְׁנֵי עַמְמִים, אֲמֹרִי וְכִנְעָנִי; וְנִחְלָת שְׁאָר – לְרַבּוֹת קִינִי וְקִנְזִי וְקִדְמוֹנִי. וְכֵן דּוֹרֵשׁ בְּפֶרֶשׁת מִתְּנֻת שְׁנָאֻמֶּר לְאַהֲרֹן: "עַל כֵּן לֹא הִנֵּה לְלוֹי" וְגוֹמֵר, לְהַנְהִיר עַל קִינִי וְקִנְזִי וְקִדְמוֹנִי. שׁוּב נִמְצָא בְּדְבָרֵי רַבֵּנוּ קְלוֹנִימוֹס, הַכִּי גֵרְסִינוּ בְּסִפְרֵי: "וְנִחְלָה לֹא יִהְיֶה לוֹ, אֵלּוּ נִחְלָת חֲמִשָּׁה. בְּקֶרֶב אַחֵיו, אֵלּוּ נִחְלָת שְׁבַעָה"; נִחְלָת חֲמִשָּׁה שְׁבָטִים, וְנִחְלָת שְׁבַעָה שְׁבָטִים. וּמִתּוֹךְ שְׁמִשָּׁה וְהִישָׁע לֹא חֵלְקוּ נִחְלָה אֵלָּא

לחמשה שבטים בלבד, שכן משה הנחיל לראובן וגד נחצי שבט מנשה, ויהושע הנחיל ליהודה ואפרים ולחצי שבט מנשה, ושבט נחמדין נטלו מאליהן אחרי מות יהושע – מתוך כך הזכיר חמשה לבד ושבט לבד. **כאשר דבר לו** – "בארצם לא תנחל" וגומר "אני חלקך".

ונחלה לא־יהיה־לו בקרב אחיו י־הנה הוא נחלתו כאשר דבר־לו:
ואחסנא לא יהי ליה בגו אחוהי מתנן דיהב ליה יי אבין אחסנתיה כמא דמליל ליה:

וזה יהיה משפט הפהלים מאת העם מאת זבתי הנזבח אם־שור אם־שה ונתן לפהו הנרע והלחנים והקבה:
ודין יהי דחזי לכהניא מן עמא מן נכסי נכסתא אם תור אם אמר ויתין לכהנא דרעא ולועא וקיבתא:

מאת העם – ולא מאת הפהלים. **אם שור אם שה** – פרט לחיה. **הנרע** – מן הפרק של ארבעה עד כך של יד שקורין אשפלו"ן. **והלחנים** – עם הלשון. דורשי רשומות היו אומרים: **זרוע** – תחת יד, שגאמר: "ניקח רמח בידו". **לחנים** – תחת תפלה, שגאמר: "ניצמד פינגוס ונפלל". **והקבה** – תחת "האשה אל קבתה".

ראשית דגנה תירשנה ויצהרה וראשית גז צאנה תתן־לו:
ריש עבורה חמרך ומשחה וריש גזת ענה תתין ליה:

ראשית דגנה – זו תרומה. ולא פרש בה שעור, אבל רבותינו נתנו בה שעור: עין זפה – אחד מארבעים, עין רעה – אחד מששים, בינונית – אחד מחמשים. וסמכו על המקרא שלא לפחת מאחד מששים, שגאמר: "ששית האיפה מחמר החטים". ששית האיפה – חצי סאה; כשאתה נותן חצי סאה לכור – הרי אחד מששים, שהכור שלשים סאין. **וראשית גז צאנה** – כשאתה גוזז צאנה בכל שנה, תן ממנה ראשית לפהו; ולא פרש בה שעור. ורבותינו נתנו בה שעור, אחד מששים. וכמה צאן סיבות בראשית הגז? חמש רחלות, שגאמר: "וחמש צאן עשויות". רבי עקיבא אומר: **ראשית גז** – ששים; **צאנה** – ארבעה; **תתן לו**, הרי חמשה.

כי בו בחר י־הנה א־להיה מפל־שבטיה לעמז לשרת בשם־י־הנה הוא ובניו פל־הימים:
ארי ביה אתרעי יי אלהה מפל שבטה למקם לשמשא בשמא דיי הוא ובנוהי כל יומיא:

לעמד לשרת – מכאן שאין שרות אלא מעמד.

רביעי

וכי־בא הלוי מאחד שעריה מפל־ישראל אשר־הוא גר שם ובא בכל־אנת נפשו אל־המקום אשר־יבחר י־הנה:
ונארי ייתי לינאה מתדא מקרנה מפל ישראל דהוא דאר תמן וייתי בכל רעות נפשיה לאתרא דיתרעי יי:

וכי בא הלוי – יכול בכך לוי ודאי הכתוב מדבר? תלמוד לומר: **ושרת**; יצאו לוים, שאין ראויין לשרות. **ובא בכל אנת נפשו וגומר ושרת** – למד על הפהו, שבא ומקריב קרבנות נדבתו או חובתו, ואפלו במשמר שאינו שלו: עוד למד על הפהלים הבאים לרגל, שמקריבין ועובדין בקרבנות הבאות מחמת הרגל, כגון מוספי הרגל, ואף על פי שאין המשמר שלהם.

ושרת בשם י־הנה א־להיו פכל־אחיו הלוים העמדים שם לפני י־הנה:
וישמיש בשמא דיי א־להיה פכל אחוהי לינאי דמשמשין תמן קדם יי:

חלק כחלק יאכלו לבד ממכריו עליהאבות:
חולק כחולק ייכליון בר ממטרתא דיתה שבתא דכין אתקינו אבהתא:

חלק כחלק יאכלו – מלמד שחולקין בעורות, ובבשר שעירי טארות. יכול אף בדברים הבאים שלא מחמת הרגל, כגון תמידים ומוספי שבת ונדרים ונדבות? תלמוד לומר: **לבד ממכריו על האבות**; חוץ ממה שמכרו האבות, בימי דוד ושמואל, שנקבעו המשמרות ומכרו זה לזה, טל אתה שבמה ואני אטל שבתי.

כי אתה בא אל־הארץ אשר־י־הנה א־להיה נתן לך לא־תלמד לעשות כתועבת הגוים ההם:
ארי את עליל לארעא דיי אלהה יהיב לך לא תילח למעבד כתועבת עממיא האנון:

לא תלמד לעשות – אבל אתה למד להבין ולהורות, כלומר: להבין מעשיהם כמה הם מקלקליו, ולהורות לבניך: לא תעשה כן וכן, שנה הוא חק הגוים.

לֹא־יִמָּצֵא בָּךְ מַעֲבִיר בְּנוֹ-וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ קֶסֶם קְסָמִים
מַעֲוֹג וּמִנְחָשׁ וּמִכַּשְׁף:
לֹא יִשְׁתַּכַּח בְּךָ מַעֲבֵר בְּרִיָּה וּבְרִתִּיָּה בְּנוֹרָא קְסָמִין
מַעֲוִין וּמִנְחִישׁ וּמִנְחִישׁ וְתַרְשׁ:

מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ – היא עבודת המלך, עושה מדורות אש מכאן ומכאן ומעבירו בין שתיקה. קסם קסמים – איזהו קוסם? האוחז את מקלו ואומר: אם אלה אם לא אלה; וכן הוא אומר: "עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו". מעוון – רבי עקיבא אומר: אלו נותני עונות, שאומרים: עונה פלונית יפה להתחיל; ונחמדים אומרים: אלו אוחזי העינים. מנחש – פתו נפלה מפיו, צבי הפסיקו בצדך, מקלו נפל מידו.

וְחֹבֵר תָּחֵר וְשֹׁאֵל אוֹב וַיִּדְעֹנִי וְדַרְשׁ אֶל־הַמָּתִים:
וְרִטְיוֹן רִטּוֹן וְשֹׁאֵל בְּבִדִּין וּבְזָכוּרוֹ וְתַבַּע מִן מִיתָא:

וְחֹבֵר תָּחֵר – שמצטרף נחשים ועקרבים או שאר חיות למקום אחד. ושאל אוֹב – זה מכשפות ששמו פיתום, ומדבר משחיו ומעלה את המת בבית השחי שלו. וַיִּדְעֹנִי – מכניס עצם חיה ששמה ידוע לתוך פיו, ומדבר העצם על ידי מכשפות. וְדַרְשׁ אֶל הַמָּתִים – כגון המעלה בזכרותו והנשאל בגלגלת.

כִּי־תוֹעֲבַת יְ-הוָה כָּל־עֲשֵׂה אֵלֶּה וּבִגְלַל־תוֹעֲבַת
הָאֵלֶּה יְ-הוָה אֶל־לִהְיֶה מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפְּנֵיהֶ:
אַרִּי מְרַחַק קָדָם יְיָ כָּל עֲבִיד אֱלֹהִין וּבִדִּיל תוֹעִיבָתָא
הָאֱלֹהִין יְיָ אֱלֹהֶךָ מִתְרִיד יִתְהוֹן מִן קְדָמָךְ:

כָּל עֲשֵׂה אֵלֶּה – 'עושה כל אלה' לא נאמר אלא "כל עשה אלה", אפלו אחת מהן.

תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְ-הוָה אֶל־לִהְיֶה:
נְשִׁלִים תְּהִי בְּדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶךָ:

תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֶל־לִהְיֶה – התהלך עמו בתמימות ותצפה לו, ולא תחקר אחר העתידות, אלא כל מה שיבא עליך קבל בתמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו.

חֲמִישִׁי

כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל־
מַעֲנִיִּים וְאֶל־קֶסֶם יִשְׁמְעוּ וְאַתָּה לֹא כֹן גָּמַלְתָּ
יְ-הוָה אֶל־לִהְיֶה:
אַרִּי עֲמָמִיָּא הָאֱלֹהִין דְּאַתָּה יִרִית יִתְהוֹן מִן מַעֲנִיָּא וּמִן
קְסָמִיָּא שְׁמַעִין וְאַתָּה לֹא כֹן יִהְיֶה לָךְ יְיָ אֱלֹהֶךָ:

לֹא כֹן גָּמַלְתָּ ה' אֶל־לִהְיֶה – לשמע אל מעוננים ואל קוסמים; שחרי השרה שכינה על הנביאים ואורים ותמים.

נָבִיא מִקְרָבָךְ מֵאַחֲרֶיךָ כְּמֹנִי יָקִים לָךְ יְ-הוָה אֶל־לִהְיֶה
אֱלֹהֵי תִשְׁמְעוּן:
נָבִיא מִבֵּינָךְ מֵאַחֲרֶיךָ דְּכֹנְתִי יָקִים לָךְ יְיָ אֱלֹהֶךָ מִנִּיה
תִּקְבְּלוּן:

מִקְרָבָךְ מֵאַחֲרֶיךָ כְּמֹנִי – כמו שאני מקרבה מאחריך, יקים לך תחתי; וכן מנביא לנביא.

כָּל אֲשֶׁר־שָׁאֵלְתָּ מֵעַם יְ-הוָה אֶל־לִהְיֶה בְּחֹרֵב בְּנוֹם
הַקֶּהֱל לֵאמֹר לֹא אֶסֶף לִשְׁמֹעַ אֶת־קוֹל יְ-הוָה אֶל־לִהְיֶה
וְאַתָּה־הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת לֹא־אֶרְאֶה עוֹד וְלֹא אָמוּת:
כָּל דְּשִׁאֲלִיתָא מִן קָדָם יְיָ אֱלֹהֶךָ בְּחֹרֵב בְּיוֹמָא דְּקִהְלָא
לְמִימַר לֹא אוֹסִיף לְשָׁמַע יְת קַל מִימְרָא דִּי אֶל־לִהְיֶה
וְיִתְּ אִישְׁתָּא רַבָּתָא הָדָא לֹא אַחֲזִי עוֹד וְלֹא אָמוּת:

וַיֹּאמֶר יְיָ לִי אֶתְקִינִי דְּמִלִּילִו:
וַיֹּאמֶר יְ-הוָה אֵלַי הִיטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבְרוּ:

נָבִיא אֲקִים לָהֶם מִקְרָב אַחֲיָהֶם כְּמוֹךָ וְנִתְתִּי דְּבָרִי
בְּפִיו וְדִבַּר אֲלֵיהֶם אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוֶּנּוּ:
נָבִיא אֲקִים לָהֶם מִקְרָב אַחֲיָהֶם כְּמוֹךָ וְנִתְתִּי דְּבָרִי
בְּפִיו וְדִבַּר אֲלֵיהֶם אֶת כָּל דְּאֶפְקְדֻנִּיה:

וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁמַע אֶל־דְּבָרִי אֲשֶׁר יִדְבֹּר
בְּשָׁמִי אֲנֹכִי אֶדְרֹשׁ מֵעַמּוֹ:
וְהָיָה גוֹבְרָא דְּלֹא יִקְבִּיל לְפִתְגָמִי דִּימְלִיל בְּשָׁמִי מִימְרִי
יִתַּבַּע מִנִּיה:

אִךְ הַנָּבִיא אֲשֶׁר יִזִּיד לְדַבֵּר דְּבָר בְּשָׁמִי אֶת אֲשֶׁר
לֹא־צוֹיִתִּיו לְדַבֵּר וְאֲשֶׁר יִדְבֹּר בְּשָׁם אֶל־לִהְיֶה
אַחֲרָיִם וּמִתְּ הַנָּבִיא הַהוּא:
בְּרַם נָבִיא דִּי־רִשָּׁע לְמַלְלָא פִתְגָמָא בְּשָׁמִי יִת דְּלֹא
פְּקִידָתִיה לְמַלְלָא וְדִימְלִיל בְּשׁוֹם טַעֲוֹת עֲמָמִיָּא
וְיִתְקַטִּיל נָבִיא הַהוּא:

אֲשֶׁר לֹא צוֹיִתִּיו לְדַבֵּר – אבל צויתיו לחברו. וְאֲשֶׁר יִדְבֹּר בְּשָׁם אֶל־לִהְיֶה אַחֲרָיִם – אפלו כגון את ההלכה, לאסור את האסור ולהתיר את המותר. וּמִתְּ – בחנן. שְׁלִשָּׁה מִיתָתָן בִּידֵי אָדָם: הַמִּתְנַבֵּא מִה שְׁלֹא שָׁמַע, וְהַמִּתְנַבֵּא לְחִבְרוֹ, וְהַמִּתְנַבֵּא בְּשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה. אֲכַל הַכּוֹבֵשׁ אֶת נְבוֹאָתוֹ, וְהַעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי נָבִיא, וְהַעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי עַצְמוֹ, מִיתָתָן בִּידֵי שָׁמַיִם, שְׁנֵאמַר: "אֲנֹכִי אֶדְרֹשׁ מֵעַמּוֹ".

וְכִי תֹאמַר בְּלִבְכֶּךָ אֵיכָה נִדְעֵה אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־ דִּבְּרוּ יְ-הוָה:	וְאָרִי תִימַר בְּלִבִּי אֵיכָדִין נִדְעֵה יְת פִּתְגָמָא דְלֹא מִלְּלִיה יְי:
---	---

וְכִי תֹאמַר בְּלִבְכֶּךָ – עֲתִידִין אַתָּם לֹדֹמֶר, כְּשִׁיבֹא חֲנֻנִיָּה בֶן עֲזִיר וּמִתְנַבֵּא: "הִנֵּה כָּלִי בֵּית ה' מוֹשְׁבִים מִכְּבֹּלָה עֲתָה מְהֵרָה", וְיִרְמְיָהוּ עֹמֵד וְצוֹנֵם אֶל הַעַמּוּדִים וְעַל הַיָּם וְעַל יָמָר הַפְּלִים שְׁלֹא גָלוּ עִם יְכַנְיָה, "בְּכֹלָה יוֹבֵאוּ" עִם גְּלוּת צִדְקִיָּהוּ.

אֲשֶׁר יִדְבֹר הַנְּבִיא בְּשֵׁם יְ-הוָה וְלֹא־יִהְיֶה הַדָּבָר וְלֹא יָבֹא הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוּ יְ-הוָה בְּזִדּוֹן דִּבְּרוּ הַנְּבִיא לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ:	דִּימְלִיל נְבִיא בְּשֵׁמָא דִּי וְלֹא יְהִי פִתְגָמָא וְלֹא יִתְקַיֵּים הוּא פִתְגָמָא דְלֹא מִלְּלִיה יְי בְּרִשְׁעָא מִלְּלִיה נְבִיא לֹא תִדְחִלּוּן מִנִּיה:
---	---

אֲשֶׁר יִדְבֹר הַנְּבִיא – וְיֹאמַר: דָּבָר זֶה עֲתִיד לְבֹא עָלֵיכֶם, וְתֵרְאוּ שְׁלֹא יָבֹא, הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא דִבְּרוּ ה', וְהִרְגוּ אוֹתוֹ. וְאִם תֹּאמַר: זֶה בְּמִתְנַבֵּא עַל הַעֲתִידוֹת; הֲרִי שָׂבָא וְאָמַר: עֲשׂוּ כֹךְ וְכֹךְ, וּמִפִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִי אוֹמֵר? כִּכֹּר נִצְטוּי שְׂאֵם בָּא לְהַדִּיקָהּ מֵאֲחַת מִכָּל הַמַּצּוֹת – לֹא תִשְׁמַע לוֹ, אֲלֵא אִם כֹּן מִמָּחָה הוּא לֹךְ שֶׁהוּא צָדִיק גָּמוּר, כְּגוֹן אֲלֵיהּ בְּהַר הַכֶּרֶם, שֶׁהַקְּרִיב בְּכֶמֶה בְּשִׁעַת אֲסוּר הַכְּמוֹת כְּדִי לַגְּדֹר אֶת יִשְׂרָאֵל, הַכֹּל לְפִי צִרְךְ שְׁעָה וְסִיג הַפְּרָצָה, לְכֹךְ נֹאמַר: "אֲלִיו תִּשְׁמַעוּן". לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ – לֹא תִמְנַע עֲצָמָה מִלְּלַמֵּד עָלָיו חוֹכְהָ, וְלֹא תִירָא לַעֲנֹשׁ עָלָיו.

כִּי־יִכְרִית יְ-הוָה אֶל־לִהְיֶה אֶת־הַגּוֹלִם אֲשֶׁר יְ-הוָה אֶל־לִהְיֶה נָתַן לֶךְ אֶת־אַרְצָם וְיִרְשָׁתָם וַיִּשְׁבֹּת בְּעִרְיָתָם וּבִבְתִּיהֶם:	אָרִי יִשְׁיָצִי יְי אֶלְהֶךְ יְת עֲמִמָּיָא דִּי אֶלְהֶךְ יְהִיב לֶךְ יְת אַרְעָהוֹן וְתִירְתַּנּוֹן וְתִתִּיב בְּקִרְוֵיהוֹן וּבִבְתִּיהוֹן:
---	---

שְׁלוֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לָךְ בְּתוֹךְ אַרְצְךָ אֲשֶׁר יְ-הוָה אֶל־לִהְיֶה נָתַן לֶךְ לְרִשְׁתָּהּ:	תִּלְת קְרוּוִין תִּפְרִישׁ לֶךְ בְּגוֹ אַרְעֶךָ דִּי אֶלְהֶךְ יְהִיב לֶךְ לְמִירְתָּהּ:
--	---

תִּכְיֹן לֶךְ הַדָּרֶךְ וְשִׁלַּשְׁתָּ אֶת־גְּבוּל אַרְצְךָ אֲשֶׁר נִתְחִילָהּ יְ-הוָה אֶל־לִהְיֶה לְנוֹס שָׁמָּה כָּל־רֹצֵחַ:	תִּתְקִין לֶךְ אוֹרְחָא וְתִתְלִית יְת תַּחוּם אַרְעֶךָ דִּיחֲסִנְנָךְ יְי אֶלְהֶךְ וַיְהִי לְמַעַרְק לְתַמָּן כָּל קְטוֹל:
---	--

תִּכְיֹן לֶךְ הַדָּרֶךְ – "מִקְלָט מִקְלָט" הִנֵּה כָּתוּב עַל פְּרִשַׁת דְּרָכִים. וְשִׁלַּשְׁתָּ אֶת גְּבוּל אַרְצְךָ – שְׁיִהָא מִתְחַלֵּת הַגְּבוּל עַד הָעִיר הָרְאשׁוֹנָה שֶׁל מִקְלָט כְּשֶׁעוֹר מִהֶלֶךְ שְׁיִשׁ מִמֶּנָּה עַד הַשְּׁנִיָּה, וְכֹן מִשְׁנִיָּה לְשָׁלִישִׁית, וְכֹן מִן הַשְּׁלִישִׁית עַד הַגְּבוּל הַשְּׁנִי שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וְזֶה דָּבָר הַרְצָח אֲשֶׁר־יָנוֹס שָׁמָּה וְחָי אֲשֶׁר יִכָּה אֶת־רַעְיָהּ בְּבִלִי־דַעַת וְהוּא לֹא־שָׁנָא לוֹ מִתְמַל שְׁלֹשָׁם:	וְדִין פִּתְגָם קְטוֹלָא דִּיעָרוֹק לְתַמָּן וַיִּתְקַיֵּים דִּיקְטוֹל יְת חֲבָרִיה בְּלֹא מִדְּעִיָּה וְהוּא לֹא שְׁנִי לִיה מֵאֲתַמְלִי וּמִדְּקַמּוּהִי:
---	---

וְאֲשֶׁר יָבֹא אֶת־רַעְיָהּ בִּיעָרֹךְ לְחָטָב עֲצִים וְנִדְחָה יָדוֹ בַּגִּרְזָן לְכָרֶת הָעֵץ וְנִשָּׁל הַבִּרְזָל מִן־הָעֵץ וּמִצָּא אֶת־רַעְיָהּ וּמָת הוּא יָנוֹס אֶל־אֲחַת הָעָרִים־הָאֵלֶּה וְחָי:	וְדִיעָרוֹל עִם חֲבָרִיה בְּחוּרְשָׁא לְמַקְצֵן אָעִין וְתִתְמַרְיָג יָדִיה בְּבִרְזָלָא לְמַקְצִיָּה אָעִא וַיִּשְׁתַּלִּיף בִּרְזָלָא מִן אָעִא וַיִּשְׁכַּח יְת חֲבָרִיה וַיָּמוּת הוּא יַעָרוֹק לְחֻדָּא מִן קְרוּנָא הָאֵלִין וַיִּתְקַיֵּים:
--	---

וְנִדְחָה יָדוֹ – כְּשִׁבָּא לְהַפִּיל הַגִּרְזָן עַל הָעֵץ. וְתִתְמַרְיָג יָדָהּ, "לִשׁוֹן וְנִשְׁמָטָה יָדוֹ" לְהַפִּיל מִכַּת הַגִּרְזָן עַל הָעֵץ. "כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר", תִּרְגָּם יוֹנָתָן: "אָרִי מִרְגוּהִי תוֹרִיָּא". וְנִשָּׁל הַבִּרְזָל מִן הָעֵץ – יָשׁ מִרְבוּתֵינוּ אוֹמְרִים: נִשְׁמַט הַבִּרְזָל מִקְטוֹ; וַיָּשׁ מִהֶם אוֹמְרִים, שְׁיִשָּׁל הַבִּרְזָל לְחַתִּיקָה מִן הָעֵץ הַמִּתְבַּקֵּעַ, וְהִיא נִתְּנָה וְהִרְגָּה.

כֹּן־יִרְדֹּף גֹּאֵל הַדָּם אַחֲרֵי הַרְצָח כִּי־יִחַם לְבָבוֹ וְהַשִּׁיגוּ כִּי־יִרְבֶּה הַדָּרֶךְ וְהִכְהוּ גִפְשׁ וְלוֹ אֵין מִשְׁפַּט־מָוֶת כִּי לֹא שָׁנָא הוּא לוֹ מִתְמַל שְׁלֹשׁוֹם:	דְּלִמָּא יִרְדוּף גֹּאֵיל דְּמָא בְּתַר קְטוֹלָא אָרִי יִיחַם לְבִיָּה וַיִּדְבַּקְנִיָּה אָרִי יִסְגִי אוֹרְחָא וַיִּקְטַלְנִיָּה גִפְשׁ וְלִיה לִית חֹבֶת דִּין דְּקְטוֹל אָרִי לֹא שְׁנִי הוּא לִיה מֵאֲתַמְלִי וּמִדְּקַמּוּהִי:
--	--

כֹּן יִרְדֹּף גֹּאֵל הַדָּם – לְכֹךְ אֲנִי אוֹמֵר לְהִכִּין לֶךְ דָּרֶךְ, וְעָרִי מִקְלָט רַבִּים.	עַל־כֵּן אֲנִכִּי מִצּוֹךְ לֹאמֵר שְׁלֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לָךְ:
--	---

עַל כֵּן אֲנִי מִצּוֹךְ לֹאמֵר שְׁלֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לָךְ:	עַל כֵּן אֲנִי מִצּוֹךְ לֹאמֵר שְׁלֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לָךְ:
--	--

וּאִם־יִרְחִיב יְ-הוָה אֶ-לֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם וְנָתַן לָךְ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבֶּר לְתַת לְאַבְרָהָם:

וְאִם יִפְתִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יֵת תַּחֲנוּמְךָ כִּמְאָ דְקִיָּים לְאַבְרָהָם וְיִתֵּן לָךְ יֵת כָּל אֶרֶץ דְּמִלִּיל לְמַתָּן לְאַבְרָהָם:

וְאִם יִרְחִיב – כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְתַת לָךְ אָרֶץ סִינִי וקִנְיָ וקִדְמוֹנִי.

כִּי־תִשְׁמַר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לַעֲשֹׂתָהּ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לֵאמֹר הִנֵּה אֶת־יְ-הוָה אֶ-לֹהֶיךָ וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו כָּל־הַיָּמִים וְיִסְפָּתָ לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשָּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה:

אֲרִי תִטַּר יֵת כָּל תַּפְקִידְתָּא הָדָא לְמַעֲבָדָה דְאַנָּא מְפַקִיד לָךְ יוֹמָא דִין לְמַרְחָם יֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ וּלְמַהֲרָךְ בְּאוּרְחוֹ דְתַקְנֹן קְדָמוּהִי כָּל יוֹמָיָא וְתוֹסִיף לָךְ עוֹד תַּלְתָּ קְרוּיָן עַל תַּלְתָּ אֵלִין:

וְיִסְפָּתָ לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ – הָרִי תִשַׁע: שְׁלֹשׁ שְׂבַעֲכָר הִיָּדוֹ, וְשְׁלֹשׁ שְׂבַאֲרִץ כְּנַעַן, וְשְׁלֹשׁ לַעֲתִיד לְבֹא.

וְלֹא יִשְׁפֹךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אֶרֶץ אֲשֶׁר יְ-הוָה אֶ-לֹהֶיךָ נָתַן לָךְ בְּתֻלָּה וְהִנֵּה עָלֶיךָ דְּמִים:

וְלֹא יִשְׁתַּפֵּיךְ דָּם זָכָאִי בְּגוֹ אֶרֶץ דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ אַחְסָנָא וִיהִי עָלֶיךָ חֹבַת דִין דְקַטוּל:

וְכִי־יִהְיֶה אִישׁ שָׂנֵא לְרַעְהוּ וְאַרְבַּ לּוֹ וְקָם עָלָיו וְהִכָּהוּ גִפְשׁ וְנָמַת וְנָס אֶל־אַחַת הָעָרִים הָאֵלֶּה:

וְאֲרִי יְהִי גִבֵּר שְׂנֵי לְחִבְרִיָּה וְיִכְמֹן לִיה וִיקוּם עָלוּהִי וְיִקְטִלְנָהּ נַפְשׁ וַיָּמוּת וְיַעְרוֹק לְחֻדָּא מִן קְרוּנָא הָאֵלִין:

וְכִי יִהְיֶה אִישׁ שָׂנֵא לְרַעְהוּ – עַל יְדֵי שְׂנְאָתוֹ הוּא בָּא לִידֵי וְאַרְבַּ לוֹ. מִכָּאֵן אָמְרוּ: עֹבֵר אָדָם עַל מִצְוָה קְלָה, סוֹפּוֹ לַעֲבֹר עַל מִצְוָה חֲמִוּרָה; לִפִּי שְׁעֵבֶר עַל "לֹא תִשְׂנֵא", סוֹפּוֹ לְבֹא לִידֵי שְׁפִיכוֹת דְּמִים. לָכֵךְ נֶאֱמַר: כִּי יִהְיֶה אִישׁ שָׂנֵא לְרַעְהוּ וְגוֹמֵר; שְׁהֵנָּה לוֹ לְכַתֵּב: 'וְכִי יָקוּם אִישׁ וְאַרְבַּ לְרַעְהוּ וְהִכָּהוּ גִפְשׁ'.

וְשִׁלְחוּ זִקְנֵי עִירֹךְ וְלָקְחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם וְנָתְנוּ אוֹתוֹ בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם וְנָמַת:

וְיִשְׁלַחוּן סָבִי קְרַתִּיָּה וְיִדְבְּרוּן יְתִיָּה מִתַּמָּן וְיִמְסְרוּן יְתִיָּה בְּיַד גֹּאֵל דְּמָא וַיָּמוּת:

לֹא־תַחֲנוּס עֵינֶיךָ עָלָיו וּבַעֲרַת דָּם־הַנֶּזֶקִי מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב לָךְ:

לֹא תַחֲנוּס עֵינֶיךָ עָלוּהִי וְתַפְלִי אֶשׁ־דִּי דָם זָכָאִי מִיִּשְׂרָאֵל וְיִיטֵב לָךְ:

לֹא תַחֲנוּס עֵינֶיךָ – שְׁלֹא תֵאמַר: הֲרֵאשׁוֹן כְּכָר נִהְרָג! לָמָּה אֲנִי הוֹרָגִים אֶת זֶה, וְנִמְצְאוּ שְׂנֵי יִשְׂרָאֵלִים הֲרוּגִים?.

שישי

פְּרִשְׁת הַסֵּגַת גְּבוּל

לֹא תִסִּיג גְּבוּל רֵעֶךָ אֲשֶׁר גְּבֻלוֹ רַאשֻׁגִּים בְּנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בְּאָרֶץ אֲשֶׁר יְ-הוָה אֶ-לֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ:

לֹא תִשְׁנִי תַחֲנוּמָא דְחִבְרָךְ דְּתַחֲיָמוּ קְדָמָאִי בְּאַחְסָנְךָ דְּתַחֲסִין בְּאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ לְמִירְתָּהּ:

לֹא תִסִּיג גְּבוּל – לְשׁוֹן "נִסְגּוּ אַחֲוֹר", כְּשִׁמְחֲזִיר סִימָן חֲלָקַת הַקֶּרֶקַע לְאַחֲוֹר לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ, לְמַעַן הִרְחִיב אֶת שְׁלוֹ. וְהֵלֵא כְכָר נֶאֱמַר: "וְלֹא תִגְזֹל", מֵהַ תַּלְמוּד לֹמַר לֹא תִסִּיג? לָמַד עַל הַעוֹקֵר תַּחֲנוּס חֲבֵרוֹ שְׁעוֹבֵר בְּשְׁנֵי לְאוּיָן. יְכוֹל אִף בַּחוּץ לְאָרֶץ? תַּלְמוּד לֹמַר: בְּנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל וְגוֹמֵר. בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל עוֹבֵר בְּשְׁנֵי לְאוּיָן; בַּחוּץ לְאָרֶץ אִינוֹ עוֹבֵר אֱלָא מִשׁוּם "לֹא תִגְזֹל".

לֹא־יָקוּם עַד אַחַד בְּאִישׁ לְכָל־עוֹן וּלְכָל־חַטָּאת בְּכָל־חַטָּא אֲשֶׁר יַחַטָּא עַל־פִּי שְׁנֵי עֲדִים אוֹ עַל־פִּי שְׁלֹשָׁה־עֲדִים יָקוּם דְּבָר:

לֹא יָקוּם סְהִיד חַד בְּגִבֵּר לְכָל עוֹיָיִן וּלְכָל חוֹבִין בְּכָל חַטָּא דִּיחַטִּי עַל מִימַר תַּרְיָן סְהִידִין אוֹ עַל מִימַר תַּלְתָּא סְהִידִין יִתְקִיָּים פְּתַגְמָא:

עַד אַחַד – זֶה בְּנֵה אֵב, כָּל "עַד" שֶׁבַתּוֹרָה שְׁנַיִם, אֱלָא אִם כֵּן פֵּרַט לָךְ בּוֹ 'אַחַד'. לְכָל עוֹן וּלְכָל חַטָּאת – לְהִיּוֹת חֲבֵרוֹ נִעְנֵשׁ עַל עֲדוּתוֹ, לֹא עֲנֵשׁ גּוֹף וְלֹא עֲנֵשׁ מַמּוֹן. אֲבָל קָם הוּא לְשִׁבּוּעָה; אָמַר לְחֲבֵרוֹ: תֵּן לִי מִנֶּה שְׁהִלּוּיָתְךָ, אָמַר לוֹ: אֵין לָךְ בְּיָדִי כְּלוּם, וְעַד אַחַד מְעִידוֹ שְׁנֵשׁ לוֹ – חֲזִיב לְשִׁבְעָה לוֹ. עַל פִּי שְׁנַיִם עֲדִים – וְלֹא שְׁיִכְתְּבוּ עֲדוּתָם בְּאַגְרָת וְיִשְׁלַחוּ לְבֵית דִין, וְלֹא שְׁיַעֲמֹד תוֹרָגְמָן בֵּין הָעֲדִים וּבֵין הַדִּינִים.

כִּי־יָקוּם עַד־חֲמִס בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה:

אֲרִי יָקוּם סְהִיד שְׁקֵר בְּגִבֵּר לְאַסְהֵדָא בִּיה סְטִיָּא:

לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה – דְּבָר שְׁאִינוֹ, שְׁהוֹסֵר הָעַד הִזָּה מִכָּל הָעֲדוּת הַזֹּאת. כִּיצַד? שְׁאָמְרוּ לָהֶם: וְהֵלֵא עֲמָנוּ הֵייתֶם אוֹתוֹ הַיּוֹם בְּמָקוֹם פְּלוּנִי.

וְעַמְדוֹ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְ-הוָה לִפְנֵי הַפְּהִגִים וְהַשְׁפָּטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַּיָּמִים הָהֵם:

וַיְקוּמוּן תַּרְיָן גּוֹבְרִיָּא דִּילְהוֹן דִּינָא קָדָם יְיָ קָדָם כְּהִנָּיָא וְדִינָיָא דִּיהוֹן בְּיוֹמָיָא הָאֲנוּן:

ועמדו שני האנשים – בעדים הכתוב מדבר. ולמד שאין עדות בנשים, ולמד שצריכין להעיד עדותן מעמד. **אשר להם הריב** – אלו בעלי הדין. **לפני ה'** – יהיה דומה להם כאלו עומדין לפני המקום, שנאמר: "בקרב א-להים ישפט". **אשר יהיו בימים ההם** – יפתח בדורו כשמואל בדורו, צריך אתה לנהוג בו כבוד.

וידרשו השופטים היטב והנה עד-שקר העד שקר
ענה באחיו:
ויתבעון דינא יאות והא סהיד שקרא סהדא שקרא
אסהיד באחוהי:

וידרשו השופטים היטב – על פי המזמין אותם, שבודקים וחוקרים את הבאים להזימם בדרישה ובחקירה. **והנה עד שקר העד** – כל מקום שנאמר "עד", בשנים הכתוב מדבר.

ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ובערת
הרע מקרבה:
ותעבדון ליה כמא דחשיב למעבד לאחוהי ותפלי עביד
דביש מבינך:

כאשר זמם – ולא כאשר עשה. מכאן אמרו: הרגו, אין נהרגין. **לעשות לאחיו** – מה תלמוד לומר לאחיו? למד על זוממי בת פהן נשואה, שאינם בשרפה, אלא כמיתת הבועל שהיא בחנק, שנאמר: "היא באש תשרף", היא ולא בועלה; לכה נאמר כאן לאחיו, "כאשר זמם לעשות לאחיו" – ולא כאשר זמם לעשות לאחותו. אבל בכל שאר מיתות השנה הכתוב אשה לאיש, וזוממי אשה נהרגין כזוממי איש, כגון שהעידוה שחרגה את הגפש, שחללה את השבת, נהרגין במיתה; שלא מעט כאן אחותו אלא במקום שיש לקיים בהן הזמה כמיתת הבועל.

והנשארים ישמעו ויראו ולא יספו לעשות עוד
כדבר הרע הזה בקרבה:
ודישתארוו ישמעון וידחלוו ולא ייספון למעבד עוד
כפתגמא בישא הדין בינך:

ישמעו ויראו – מכאן שצריכין הכרזה: איש פלוני ופלוני נהרגין על שהונמו בבית דין.

ולא תחוס עינך גפוש בנפש עין בעין שון בשון גד
ביד רגל ברגל:
ולא תחוס עינך גפוש בנפש עינך נפשא חלה נפשא עינך חלה עינך שנא
חלה שנא ידא חלה ידא רגלא חלה רגלא:

עין בעין – ממוז; וכן שון בשון וגומר.

כי-תצא למלחמה על-איבך וראית סוס ורכב עם
רב ממך לא תירא מהם פיי-הנה א-להיך עמך
המעלה מארץ מצרים:
ארי תפוק לאגתא קרבא על בעלי דבבך ותחזי סוסון
ורתפין עם סגי מנך לא תדחל מנהון ארי יי אלהך
מימריה בסעדה דאסקך מארעא דמצרים:

כי תצא למלחמה – סמך הכתוב יציאת מלחמה לכאן, לומר לה שאין מחסר אבר יוצא למלחמה. דבר אחר, לומר לה: אם עשית משפט צדק, אתה מבטח שאם תצא למלחמה אתה נוצח; וכן דוד הוא אומר: "עשיתי משפט וצדק בל פניחני לעושקי". **על איבך** – יהיו בעיניך באויבים; אל תרחם עליהם, כי לא ירחמו עליך. **סוס ורכב** – בעיני חשובים כלם פסוס אחד. וכן הוא אומר: "והפית את מדן כאיש אחד"; וכן הוא אומר: "פי בא סוס פרעה". **עם רב ממך** – בעיניך הוא רב, אבל בעיני אינו רב.

והיה כקרבכם אלי-המלחמה ונגש הפהן ודבר אלי
העם:
ויהי כמקרבכון לאגתא קרבא ויתקרב פהנא וימליל עם
עמא:

קרבכם אל המלחמה – סמוך לצאתכם מן הספר. **ונגש הפהן** – המשוש לכה, והוא הנקרא "משושים מלחמה". **ודבר אל העם** – בלשון הקדש.

ואמר אלהם שמע ישראל אתם קרבים היום
למלחמה על-איביכם אל-יחד לבבכם אל-תיראו
ואל-תחפזו ואל-תערצו מפניהם:
וימר להון שמע ישראל אתון מתקרבינ יומא דין
לאגתא קרבא על בעלי דבביכון לא יזוע לבכון לא
תדחלוו ולא תתבעתון ולא תתברון מן קדמיהון:

שמע ישראל – אפלו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד, כדאי אתם שיושיע אתכם. **על איביכם** – אין אלו אחיכם; שאם תפלו בידם, אינם מרחמים עליכם. אין זו מלחמת יהודה עם ישראל, שנאמר: "ויקמו האנשים אשר נקבו בשמות ויחזיקו בשביה וכל מערמיהם הלבישו מן השלל וילבישום וינעילו ויאכילום וישקום ויסקום וינהלו בחרמים לכל פושל ויביאום ירחו עיר התמרים אצל אחיהם וישובו שמרון", אלא **על איביכם** אתם הולכים; לפיכך התחזקו למלחמה. **אל יחד לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו** – ארבע אזהרות, כנגד ארבעה דברים שמלכי האמות עושין: מגיפין תריסיקה כדי להקישן זה לזה כדי להשמיע קול, שיחפזו אלו שכנגדן וינוסו; ורומסים בסוסיקה ומצהילין אותם, להשמיע קול שצטת פרסות סוסיקה; וצוחין בקולם; ותוקעין בשופרות ומגיני משמיעי קול. **אל יחד לבבכם**, מצהלת סוסים; **אל תיראו**, מהגפת התריסין; **ואל תחפזו**, מקול הקרנות; **ואל תערצו**, מקול הצנחה.

פִּי יִי-הִנֵּה אֶ-לֵהֵיכֶם הֵהָלֵךְ עִמָּכֶם לִהְלֶתֶם לָכֶם עִם- אִיבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם:	אַרִי יִי אֱלֹהֵכוֹן דְּמַדְבֵּר קְדָמִיכוֹן לְאַגָּחָא לְכוֹן קָרֵב עִם- בְּעָלֵי דְבִיכוֹן לְמַפְרָק יִתְכוֹן:
--	---

פִּי ה' אֶ-לֵהֵיכֶם וגומר – הם באים בְּנִצָּחוֹנוֹ שֶׁל בָּשָׂר וְדָם, וְאַתֶּם באים בְּנִצָּחוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם. פְּלִשְׁתִּים באו בְּנִצָּחוֹנוֹ שֶׁל גְּלִית, מָה הָיָה סוּפוֹ? נָפַל וְנִפְּלוּ עִמּוֹ. הֵהָלֵךְ עִמָּכֶם – זֶה מִסְתַּנֵּה הָאָרוֹן.

וְדַבְּרוּ הַשְּׂטָרִים אֶל-הָעָם לֵאמֹר מִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית-חֲדָשׁ וְלֹא חָנָכוֹ יֵלֶךְ וַיָּשֶׁב לְבֵיתוֹ פְּנִי-יָמוֹת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִחְנַכֶּנּוּ:	וַיִּמְלְלוּ סָרְכֵיָא עִם עֲמָא לְמִימַר מִן גּוּבְרָא דְבָנָא בֵּיתָא חֲדָתָא וְלֹא חֲנֻכִּיָּה יֵהָךְ וַיִּתּוּב לְבֵיתִיהָ דְלָמָא יִתְקַטִּיל בְּקָרְבָא וּגְבַר אַחֲרֵן יִחְנַכְנִיה:
--	---

וְלֹא חָנָכוֹ – וְלֹא דָר בּוֹ; 'חֲנוּךְ' – לְשׁוֹן הַתְּחִלָּה. וְאִישׁ אַחֵר יִחְנַכֶּנּוּ – וְדָבָר שֶׁל עֲגֻמַת נֶפֶשׁ הוּא זֶה.

וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-נָטַע כָּרֶם וְלֹא חָלְלוֹ יֵלֶךְ וַיָּשֶׁב לְבֵיתוֹ פְּנִי-יָמוֹת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִחְלֻלֶנּוּ:	וּמִן גּוּבְרָא דְנִצָּב כָּרְמָא וְלֹא אַחְלִיָּה יֵהָךְ וַיִּתּוּב לְבֵיתִיהָ דְלָמָא יִתְקַטִּיל בְּקָרְבָא וּגְבַר אַחֲרֵן יִחְלֻנִיה:
--	---

וְלֹא חָלְלוֹ – לֹא פָדָא בְּשָׁנָה הֶרְבִּיעִית, שֶׁהַפְּרוֹת טְעוּנִין לְאַכְלוֹ בִּירוּשָׁלַיִם, אוֹ לְחַלְלוֹ בְּדָמִים וְלֶאֱכֹל הַדָּמִים בִּירוּשָׁלַיִם.

וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-אַרְשׁ אִשָּׁה וְלֹא לִקְחָהּ יֵלֶךְ וַיָּשֶׁב לְבֵיתוֹ פְּנִי-יָמוֹת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִקְחָנָה:	וּמִן גּוּבְרָא דְאַרְשׁ אִתְמָא וְלֹא נִסְבָּה יֵהָךְ וַיִּתּוּב לְבֵיתִיהָ דְלָמָא יִתְקַטִּיל בְּקָרְבָא וּגְבַר אַחֲרֵן יִסְבְּנָה:
--	--

כֹּן יָמוֹת בַּמִּלְחָמָה – יָשׁוּב כֹּן יָמוֹת; שָׂאֵם לֹא יִשְׁמַע לְדַבְרֵי הַכֹּהֵן, כִּדְאִי הוּא שְׂיָמוֹת.

וַיִּסְפּוּ הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל-הָעָם וְאָמְרוּ מִי-הָאִישׁ הַיֵּרָא וְרַךְ הַלֵּב יֵלֶךְ וַיָּשֶׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמָּס אֶת- לֵבָב אַחֲרָיו כְּלָבּוֹ:	וַיִּסְפּוּן סָרְכֵיָא לְמַלְלָא עִם עֲמָא וַיִּימָרוּן מִן גּוּבְרָא דְדַחּוּל וַתְּבִיר לְבָא יֵהָךְ וַיִּתּוּב לְבֵיתִיהָ וְלֹא יִתְבַּר יֵת לְבָא דְאַחֻזַּי כְּלָבִיָּה:
--	---

וַיִּסְפּוּ הַשְּׂטָרִים – לָמָּה נֹאמַר כֵּן וַיִּסְפּוּ? מוֹסִיפִין זֶה עַל דְּבָרֵי הַכֹּהֵן. כֹּהֵן מְדַבֵּר וּמִשְׁמִיעַ מִן "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" עַד "לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם"; ו"מִי הָאִישׁ" וְשְׁנֵי וּשְׁלִישִׁי, כֹּהֵן מְדַבֵּר וְשׁוֹטֵר מִשְׁמִיעַ; וְזֶה – שׁוֹטֵר מְדַבֵּר וְשׁוֹטֵר מִשְׁמִיעַ. הַיֵּרָא וְרַךְ הַלֵּב – רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר, כְּמִשְׁמַעוֹ: שְׂאִינוּ יָכוֹל לַעֲמֹד בְּקוּשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה וְלִרְאוֹת חֶרֶב שְׁלוּפָה. רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אוֹמַר: הַיֵּרָא מַעֲבֵרוֹת שְׁבִידוֹ; וְלִכְךָ תִּלְתֶּה לוֹ תוֹרָה לְחֹזֵר עַל בֵּית וְכָרֶם וְאִשָּׁה, לְכַסּוֹת עַל הַחֹזְרִים בְּשִׁבְלֵי עֲבֻרוֹת שְׁבִידָם, שְׁלֹא יִבְיָנוּ שְׁהֵם בְּעָלֵי עֲבָרָה; וְהִרְוָהוּ חֹזֵר, אוֹמַר: שְׂמָא בָּנָה בֵּית אוֹ נָטַע כָּרֶם אוֹ אִרְשׁ אִשָּׁה.

וְהִנֵּה כָכֹלֹת הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר אֶל-הָעָם וּפְקֻדּוֹ שְׂרִי צ-בָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם:	וַיְהִי כִּד יִשְׁיָצוּן סָרְכֵיָא לְמַלְלָא עִם עֲמָא וַיִּמְנֹן רַבִּנִּי חֵילָא בְּרִישׁ עֲמָא:
--	---

שְׂרִי צ-בָאוֹת – שְׁמַעְמִידִין וְזַקְפִּין מִלְּפָנֵיהֶם וּמֵאַחֲרֵיהֶם וְכַשִּׁילִים שֶׁל בְּרוּךְ בִּידֵיהֶם, וְכָל מִי שְׁרוּצָה לְחֹזֵר, הִרְשׁוֹת בִּידוֹ לְקַפֵּחַ אֶת שׁוּקְיוֹ. 'זַקְפִּין', בְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין בַּקֶּצֶה הַמַּעֲרָכָה לְזַקֵּף אֶת הַנוֹפְלִים וּלְחַזְקֵם בְּדָבָרִים: שׁוּבוּ אֶל הַמִּלְחָמָה וְלֹא תִנוּסוּ, שְׁתַּחֲלַת נִפְלִיָּה, נִיסָה.

שְׁבִיעִי	פְּרִשְׁת הַמִּלְחָמָה
-----------	------------------------

כִּי-תִקְרַב אֶל-עִיר לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ וּקְרֹאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם:	אַרִי תִקְרַב לְקִרְתָּא לְאַגָּחָא קָרְבָא עָלֶיהָ וְתִקְרִי לָהּ מַלִּין דְּשָׁלָם:
--	--

כִּי תִקְרַב אֶל עִיר – בְּמִלְחָמַת הָרָשׁוֹת הַכְּתוּב מְדַבֵּר, כְּמוֹ שְׁמִפְרָשׁ בְּעֵנָן: "כֹּן תַּעֲשֶׂה לְכָל הָעָרִים הָרַחֲקוֹת" וגומר.

וְהָיָה אִם-שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ וּפְתַחְתָּ לָּהּ וְהָיָה כָל-הָעָם הַנִּמְצָא-בָּהּ יִהְיוּ לָּהּ לְמָס וְעַבְדֻּהָ:	וַיְהִי אִם שָׁלָם תַּעֲנִינָךְ וְתַפְתַּח לָךְ וַיְהִי כָל עֲמָא דִּישְׁתַּכַּח בָּהּ יִהְיוּ לָךְ מַסְקִי מַסִּין וַיִּפְלַחוּנָךְ:
--	--

כָּל הָעָם הַנִּמְצָא בָּהּ – אִפְלוּ אִתָּה מוֹצֵא בָּהּ מִשְׁבָּעָה עִמָּמִין שְׁנִצְטוּיָת לְהַחֲרִימָם, אִתָּה רִשְׁאֵי לְקִימָם. לְמָס וְעַבְדוּהָ – עַד שְׁיִקְבְּלוּ עָלֶיהֶם מַסִּים וְשַׁעֲבוּד.

וְאִם-לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וַעֲשִׂיתָה עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצָרְתָּ עָלֶיהָ:	וְאִם לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וַתַּעֲבִיד עִמָּךְ קָרֵב וְתַצּוּר עָלֶיהָ:
---	--

וְאִם לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וַעֲשִׂיתָה עִמָּךְ מִלְחָמָה – הַכְּתוּב מְבַשְּׂרָךְ שְׂאֵם לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ, סוּפָה לְהִלָּחֶם בָּךְ אִם תִּנְיָחָנָה וְתִלָּךְ. וְצָרְתָּ עָלֶיהָ – אִף לְהַרְעִיבָהּ וּלְהַצְמִיחָהּ וּלְהַמִּיתָהּ מִיתַת תַּחֲלוּאִים.

וַיִּתְּנָהּ י-הוָה א-לֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְהָפִיתָ אֶת-כָּל-זְכוּרָהּ לַפִּי-תָּרַב:	וַיִּמְסְרֶנָּה יי אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וּתְמַחִי יָת כָּל דְּכוּרָהּ לַפְתָּגָם דְּתָרַב:
וַיִּתְּנָהּ ה' א-לֹהֶיךָ בְּיָדְךָ – אַם עֲשִׂיתָ כָּל הָאָמֹר בְּעֵינֶיךָ, סוּף שֶׁה' נֹתְנָהּ בְּיָדְךָ.	
רַק הַנְּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעִיר כָּל-שָׁלָלָהּ תָּבֹז לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת-שָׁלָל אִיְכִיָּה אֲשֶׁר נָתַן י-הוָה א-לֹהֶיךָ לָךְ:	לְחוּד נְשִׂא וּטְפֵלָא וּבְעִירָא וְכָל דִּיהִי בְּקֶרְתָּא כָּל עֲדָאָה תָּבֹז לָךְ וּתִיכּוֹל יָת עַדִּי סְנָאָךְ דִּיהֵב יי אֱלֹהֶיךָ לָךְ:
וְהַטָּף – אָף טַף שֶׁל זָכָרִים; וְמָה אֲנִי מְקַנֵּם "וְהָפִיתָ אֶת כָּל זְכוּרָהּ"? בְּגִדּוּלִים.	
כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל-הָעָרִים הָרַחֲקָת מִמֶּנּוּ מֵאֵד אֲשֶׁר לֹא-מַעֲרִי הַגּוֹיִם-הָאֵלֶּה הֵנָּה:	כֵּן תַּעֲבִיד לְכָל קְרוּנָא דְרַחֲמִין מִנָּךְ לְחֻדָּא דְלֹא מְקֹרֵי עַמְמִיָּא הָאֵלִין אַנִּין:
וְרַק מַעֲרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר י-הוָה א-לֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נִחְלָה לֹא תִסָּהּ כָּל-נִשְׁמָה:	לְחוּד מְקֹרֵי עַמְמִיָּא הָאֵלִין דִּי אֱלֹהֶיךָ יִהְיֵב לָךְ אַחְסָנָא לֹא תִקְיִים כָּל נִשְׁמָא:
כִּי-תִתְּרַם תַּחְרִימֶם הַחֲמִי וְהָאֱמֹרִי הַכּוֹנֵנִי וְהַפְּרֹזִי הַחֲמִי וְהַיְּבוּסִי כְּאֲשֶׁר צִוָּךְ י-הוָה א-לֹהֶיךָ:	אַרִי גַמְרָא תַּגְמֵרְנוּן תַּחְמִי וְאֲמֹרָאִי כּוֹנֵנִי וּפְרֹזִאִי חֲמִי וַיְבוּסָאִי כְּמָא דְפַקְדָּךְ יי אֱלֹהֶיךָ:
כְּאֲשֶׁר צִוָּךְ – לְרַבּוֹת אֶת הַגִּרְגָּשִׁי.	
לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא-יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כָּכָל תּוֹעֲבֹתֶם אֲשֶׁר עָשׂוּ לֹא-לִהְיֶהֶם וְחִטָּאתֶם לִי-הוָה א-לֹהֵיכֶם:	בְּדִיל דְלֹא יִלְפוּן יִתְכוּן לְמַעַבְד כָּכָל תּוֹעִיבְתַּהוּן דְעַבְדִּין לְטַעֲוִתַּהוּן וּתְחִיבּוּן גְּזֵם יי אֱלֹהֵכוֹן:
לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא יִלְמְדוּ – הָא אִם עָשׂוּ תִשׁוּבָה וּמִתְגַּדְּלוּן, אַתָּה רִשְׁאִי לְקַבֵּלֶם.	
כִּי-תִצּוֹר אֶל-עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ לֹא-תִשְׁחִית אֶת-עַצְמָהּ לִנְדָח עָלֶיהָ גִּרְזֹן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכֹל וְאִתּוֹ לֹא תִכָּרֵת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׁדָה לִבָּא מִפְּגִיָּה בַּמִּצּוֹר:	אַרִי תִצּוֹר עַל קֶרְתָּא יוֹמִין סְגִיָּאִין לֹאֲגַחַתָּ קֶרְבָּא עָלֶיהָ לְמַכְבְּשָׁהּ לֹא תִחַבֵּיל יָת אִילָנָהּ לְאַרְמָא עָלוּהִי בְרוּזָלָא אַרִי מִנִּיהָ תִיכּוֹל וַיִּתִּיהָ לֹא תִקּוּץ אַרִי לֹא כְּאֲנָשָׁא אִילָן חִקְלָא לְמִיעֵל מִן גְּזֵמָךְ בְּצִירָא:
יָמִים – שָׁנִים. רַבִּים – שְׁלֹשָׁה. מִכָּאן אָמְרוּ: אֵין צָרִין עַל עִירוֹת שֶׁל גּוֹיִם פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם לְשַׁבָּת. וְלִמַּד שְׁפוּתָם בְּשָׁלוֹם שָׁנִים אִו שְׁלֹשָׁה יָמִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וַיָּשָׁב דָּוִד בְּצִקְלָג יָמִים שָׁנִים". וּבִמְלַחְמַת הָרָשׁוֹת הַפְּתוּב מִדְּבַר. כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׁדָה – הָרִי 'כִּי' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן "דִּילְמָא": שְׁמָא הָאָדָם עֵץ הַשָּׁדָה לְהַכְנִס בְּתוֹךְ הַמִּצּוֹר מִפְּגִיָּה, לְהַתְּסֵר בְּיִסּוּרֵי רָעַב וְצָמָא כְּאֲנָשִׁי הָעִיר? לְמָהּ תִּשְׁחִיתֶנּוּ?	
וְרַק עֵץ אֲשֶׁר-תִּדְּעַ כִּי-לֹא-עֵץ מֵאֲכָל הוּא אִתּוֹ תִּשְׁחִית וְכָרְתָּ וּבְנִיתָ מִצּוֹר עַל-הָעִיר אֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּה:	לְחוּד אִילָן דְּתִדְּעַ אַרִי לֹא אִילָן דְּמִיכָל הוּא יִתִּיהָ תִּחַבֵּיל וּתִקּוּץ וּתְבַנִּי כְּרִקּוּמִין עַל קֶרְתָּא דִּהִיא עַבְדָּא עִמָּךְ קָרַב עַד דְּתַכְבְּשָׁהּ:
עַד רִדְתָּה – לִישׁוֹן רִדּוּי, שְׁתַּהַא כְּפוּפָה לָךְ.	
כִּי-יִמָּצֵא חָלָל בְּאֶדְמָה אֲשֶׁר י-הוָה א-לֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ נָפֹל בַּשָּׂדֶה לֹא נֹדַע מִי הִכָּהוּ:	אַרִי יִשְׁתַּכַּח קְטִילָא בְּאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יִהְיֵב לָךְ לְמִירְתָּהּ רַמִּי בַּחֲקִילָא לֹא יָדִיעַ מִן קְטִילִיהָ:
וַיִּצְאוּ זִמְנִיָּה וּשְׁפָטִיָּה וּמִדְּדוּ אֶל-הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבַת הַחֲלָל:	וַיִּפְקוּן סִבָּךְ וּדְיִינָךְ וַיִּמְשְׁחוּן לְקְרוּנָא דְבִסְתְּרָנוֹת קְטִילָא:
וַיִּצְאוּ זִמְנִיָּה – מִיָּחֲדִים שִׁבְצִימָנִיָּה, אֵלּוּ סְנֵהֲדְרֵי גְדוּלָּה. וּמִדְּדוּ – מִמָּקוֹם שֶׁהִחֲלָל שׁוֹכֵב. אֵל הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבַת הַחֲלָל – לְכָל צַד, לִידַע אִיזוֹ קְרוּבָהּ.	
וְהִנֵּה הָעִיר הַקְּרֹבָה אֶל-הַחֲלָל וְלָקְחוּ זִמְנִיָּה הָעִיר הַהוּא עֹגֶלֶת בְּקָר אֲשֶׁר לֹא-עֹבֵד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא-מִשְׁכָּה בָּעַל:	וְהִנֵּה קֶרְתָּא דְקָרִיבָא לְקְטִילָא וַיִּסְבּוּן סְבִי קֶרְתָּא הַהִיא עֹגֶלֶת תּוֹרִין דְלֹא אַתְּפִלַּח בֶּה דְלֹא נִגְדַת בְּגִיר:

וְהוֹרְדוּ זֶקֶנִי הָעִיר הַהִוא אֶת־הָעֶגְלָה אֶל־נֶחֱל אִיתָן אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע וְעָרְפוּ־שָׁם אֶת־ הָעֶגְלָה בְּנֶחֱל:	וַיַּחֲתִיזוּ סָבִי קִרְתָּא הֵהִיא יְת עֶגְלָתָא לְנַחַל בְּיָר דְּלֹא אַתְּפִלַּח בֵּיהּ וְלֹא יִזְרַע וְיִקְפּוֹן תַּמָּן יְת עֶגְלָתָא בְּנַחְלָא:
---	---

אַל נחל איתן – קשה, שלא נעבד. וערפו – קוצץ ערפה בקופץ. אמר הקדוש ברוך הוא: תבא עגלה בת שנתה, שלא עשתה פירות, ומערף במקום שאינו עושה פרות, לכפר על הריגתו של זה, שלא הניחוהו לעשות פרות.

וַנִּגְשׂוּ הַפְּהֻגִים בְּנֵי לֹוִי כִּי בָם בָּחַר יְ-הוָה אֶל־לֵהֲיוֹ לְעֹרְתוֹ וּלְבָרְךָ בְּשָׁם יְ-הוָה וְעַל־פִּיהֶם יִהְיֶה כָל־ רִיב וְכָל־גִּגַּע:	וַיִּתְקַרְבוּן פְּהֻגֵי בְנֵי לֹוִי אֲרִי בַּהוֹן אַתְרַעֵי יִי אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְשׁוּתִיהָ וּלְבָרְכָא בְּשֵׁמָא דִּיִּי וְעַל מִימְרַהוֹן יְהִי כָל דִּין וְכָל מַכְתָּשׁ סְגִירוֹ:
--	---

וְכָל זֶקֶנִי הָעִיר הַהִוא הִקְרַבִּים אֶל־הַתֵּלֶל יִרְחֲצוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הָעֶגְלָה הָעֲרוּפָה בְּנֶחֱל:	וְכָל סָבִי קִרְתָּא הֵהִיא דְּקָרִיבִין לְקַטִּילָא יִסְחוּן יְת יְדֵיהוֹן עַל עֶגְלָתָא דְּנִקִּיפָא בְּנַחְלָא:
---	---

וַעֲנוּ וַאֲמָרוּ דְּלִינוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת־הַדָּם הַזֶּה וַעֲיִנֵּינוּ לֹא רָאוּ:	וַיַּתִּיבוּן וַיִּימָרוּן יִדְנָא לֹא אֲשַׁדָּא יְת דְּמָא הָדִין וַעֲיִנְנָא לֹא חֲזַאָה:
--	--

ידינו לא שפכה – וכי עלתה על לב שזקני בית דין שופכי דמים הם? אלא לא ראינוהו ופטרונוהו בלא מזונות וכלא לניה. והפֻּהגִים אומרים—

כֹּפֶר לַעֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְ-הוָה וְאֶל־תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם:	כְּהֻנָּא יִימָרוּן כֹּפֶר לַעֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל דְּפִרְקַתָּא יִי וְלֹא תִתֵּן חֻבַּת דָּם זַכָּאי בְּגוֹ עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּכַפֵּר לַהוֹן עַל דְּמָא:
---	--

כפר לעמך ישראל – ונכפר להם הדם – הכתוב מבשרם, שמשעששו פו, כפר להם העון.

וְאַתָּה תִּבְעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקִּרְבֶּךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְ-הוָה:	וְאַתָּ תַּפְלִי אֲשַׁדִּי דָם זַכָּאי מִבִּינְךָ אֲרִי תַעֲבִיד דְּכָשָׁר בְּדָם יִי:
--	---

וְאַתָּה תִּבְעֵר – מגיד שאם נמצא ההורג אחר שנתערפה העגלה, הרי זה יִהְרַג, והוא הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה'.

ז וַיָּבֹאוּ אֲנָשִׁי קָרְנֵת יְעָרִים וַיַּעֲלוּ אֶת־אֲרוֹן
י־הוֹה וַיָּבֹאוּ אֹתוֹ אֶל־בֵּית אַבְיִנָּדָב בַּגִּבְעָה וְאֶת־
אֶלְעָזָר בְּנוֹ קֹדֶשׁוֹ לִשְׁמֹר אֶת־אֲרוֹן י־הוֹה׃ וַיְהִי
מִיּוֹם שִׁבְתֵּי הָאֲרוֹן בְּקָרְנֵת יְעָרִים וַיָּרְבוּ הַיָּמִים
וַיְהִיו עֹשְׂרִים שָׁנָה וַיָּנֶהוּ כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי
י־הוֹה׃ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר אִם־בְּכָל־לִבְבְּכֶם אַתֶּם שֹׁבִים אֵלַי־הוֹה
הִסִּירוּ אֶת־אֶל־הֵי הַנֹּכַח מִתּוֹכְכֶם וְהַעֲשִׂתֶם
וְהִכִּינוּ לִבְבְּכֶם אֵלַי־הוֹה וְעַבְדְּהוּ לְבָדּוֹ וַיַּצֵּל
אֶתְכֶם מִיַּד פְּלִשְׁתִּים׃ וַיִּסִּירוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־
הַבָּעֲלִים וְאֶת־הָעֲשֻׁתֹת וַיַּעֲבְדוּ אֶת־י־הוֹה לְבָדּוֹ׃
וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל קִבְּצוּ אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל הַמִּצְפָּתָה
וְאֶתְפַּלֵּל בַּעֲדְכֶם אֵלַי־הוֹה׃ וַיִּקְבְּצוּ הַמִּצְפָּתָה
וַיִּשְׁאַבוּ־מַיִם וַיִּשְׁכְּכוּ׃ לִפְנֵי י־הוֹה וַיִּצְוֵמוּ בַּיּוֹם
הַהוּא וַיֹּאמְרוּ שָׁם חָטֵאנוּ לִי־הוֹה וַיִּשְׁפֹּט שְׁמוּאֵל
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּצְפָּה׃ וַיִּשְׁמְעוּ פְּלִשְׁתִּים כִּי־
הִתְקַבְּצוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הַמִּצְפָּתָה וַיַּעֲלוּ סָרְגִי־
פְּלִשְׁתִּים אֶל־יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ
מִפְּנֵי פְלִשְׁתִּים׃ וַיֹּאמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־שְׁמוּאֵל
אֶל־תִּתְּרֵשׁ מִמֶּנּוּ מִזְעַק אֵלַי־הוֹה אֶל־לִהְיוּ
וַיִּשְׁמְעוּ מִיַּד פְּלִשְׁתִּים׃ וַיִּקָּח שְׁמוּאֵל טָלָה חֶלֶב
אֶחָד וַיַּעֲלֵהוּ עוֹלָה כָּלִיל לִי־הוֹה וַיִּזְעַק שְׁמוּאֵל
אֵלַי־הוֹה בְּעֵד יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲנֵהוּ י־הוֹה׃ וַיְהִי
שְׁמוּאֵל מַעֲלָה הָעוֹלָה וּפְלִשְׁתִּים נִגְשׁוּ לַמִּלְחָמָה
בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּרְעֹם י־הוֹה בְּקוֹל־גָּדוֹל בַּיּוֹם הַהוּא
עַל־פְּלִשְׁתִּים וַיַּהַרְמֵם וַיַּגְדֹּפוּ לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיִּצְאֻ
אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל מִן־הַמִּצְפָּה וַיִּרְדְּפוּ אֶת־פְּלִשְׁתִּים
וַיָּפֹם עַד־מִתְּחַת לְבֵית כָּר׃ וַיִּקָּח שְׁמוּאֵל אֶבֶן
אֶחָד וַיִּשֶׁם בֵּין־הַמִּצְפָּה וּבֵין הַשָּׁן וַיִּקְרָא אֶת־
שְׁמָהּ אֶבֶן הָעֶזֶר וַיֹּאמֶר עַד־הֵנָּה עֲזָרְנוּ י־הוֹה׃
וַיִּכְנָעוּ הַפְּלִשְׁתִּים וְלֹא־יָסְפוּ עוֹד לָבֹא בַּגִּבּוֹל
יִשְׂרָאֵל וַתְּהִי יַד־י־הוֹה בַּפְּלִשְׁתִּים כָּל יְמֵי
שְׁמוּאֵל׃ וַתִּשְׁבְּנָה הָעָרִים אֲשֶׁר לָקְחוּ־פְלִשְׁתִּים
מֵאֵת יִשְׂרָאֵל לִי־יִשְׂרָאֵל מִעַקְרוֹן וְעַד־גֹּת וְאֶת־
גִּבּוֹלֵן הָצִיל יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים וַיְהִי שָׁלוֹם בֵּין
יִשְׂרָאֵל וּבֵין הָאֲמֹרִי׃ וַיִּשְׁפֹּט שְׁמוּאֵל אֶת־
יִשְׂרָאֵל כָּל יְמֵי חַיָּיו׃ וַהֲלֹךְ מִדֵּי שָׁנָה בַּשָּׁנָה
וּסָבַב בֵּית־אֵל וְהִגְלָגַל וְהַמִּצְפָּה וּשְׁפֹט אֶת־

יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הַמְּקוֹמוֹת הָאֵלֶּה׃ וַתִּשְׁבְּתוּ
הָרִמָּתָה כִּי־שָׁם בֵּיתוֹ וְשָׁם שָׁפֹט אֶת־יִשְׂרָאֵל
וַיָּבֹן־שָׁם מִזְבֵּחַ לִי־הוֹה׃
ח וַיְהִי כֹאֲשֶׁר זָקֵן שְׁמוּאֵל וַיִּשֶׁם אֶת־בְּנָיו
שְׁפָטִים לִי־יִשְׂרָאֵל׃ וַיְהִי שָׁם־בְּנוֹ הַבְּכוֹר יוֹאֵל
וְשָׁם מִשְׁנָהוּ אַבְיָה שְׁפָטִים בַּבָּאָר שָׁבַע׃ וְלֹא־
הָלְכוּ בְנָיו בְּדַרְכּוֹ וַיִּטּוּ אַחֲרֵי הַבָּצַע וַיִּקְחוּ־שֹׁחַד
וַיִּטּוּ מִשְׁפָּט׃ וַיִּתְּקַבְּצוּ כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ
אֶל־שְׁמוּאֵל הָרִמָּתָה׃ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הִנֵּה אַתָּה
זָקֵנָה וּבָנֶיךָ לֹא הָלְכוּ בְּדַרְכֶּיךָ עִתָּה שִׁימָה־לָּנוּ
מִלֶּךְ לְשִׁפְטָנוּ כְּכָל־הַגּוֹיִם׃ וַיִּרַע הַדָּבָר בְּעֵינֵי
שְׁמוּאֵל כֹּאֲשֶׁר אָמְרוּ תִּנֶּה־לָּנוּ מֶלֶךְ לְשִׁפְטָנוּ
וַיִּתְפַּלֵּל שְׁמוּאֵל אֵלַי־הוֹה׃ וַיֹּאמֶר י־הוֹה אֶל־
שְׁמוּאֵל שְׁמַע בְּקוֹל הָעָם לְכָל אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ
כִּי לֹא אֶתָּה מֶלֶךְ מֵאִסּוּ כִּי־אֲנִי מֶלֶךְ עָלֶיְכֶם׃
כְּכָל־הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר־עָשׂוּ מִיּוֹם הַעֲלֵתִי אוֹתָם
מִמִּצְרַיִם וְעַד־הַיּוֹם הַזֶּה וַיַּעֲזֹבֵנִי וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים
אַחֲרַיִם כֹּן הִמָּה עֹשִׂים גַּם־לָךְ׃ וְעַתָּה שְׁמַע
בְּקוֹלָם אֲדָה כִּי־הֵעֵד תַּעֲיֵד בָּהֶם וְהַגְדַּת לָהֶם
מִשְׁפָּט הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר יִמְלֹךְ עָלֶיְכֶם׃ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל
אֶת כָּל־דְּבָרֵי י־הוֹה אֵל־הָעָם הַשְׂאֵלִים מֵאִתּוֹ
מֶלֶךְ׃ וַיֹּאמֶר זֶה יְהִיָּה מִשְׁפָּט הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר יִמְלֹךְ
עָלֶיְכֶם אֶת־בְּנֵיכֶם יִקָּח וְשָׁם לוֹ בְּמִרְכָּבָתוֹ
וּבַפָּרָשָׁיו וְרָצוּ לִפְנֵי מִרְכָּבָתוֹ׃ וְלָשׂוֹם לוֹ שָׂרִי
אַלְפִים וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְלַחֲרָשׁ חֲרִישׁוֹ וְלַקָּצֵר
קִצְיָרוֹ וְלַעֲשׂוֹת כָּל־יִמְלֹחַמָתוֹ וְכָלִי רִכְבּוֹ׃ וְאֶת־
בְּנוֹתֵיכֶם יִקָּח לְרִקְחוֹת וּלְטַבָּחוֹת וּלְאִפּוֹת׃ וְאֶת־
שְׂדוֹתֵיכֶם וְאֶת־פְּרִמֵּיכֶם וְזִיתֵיכֶם הַטּוֹבִים יִקָּח
וְנָתַן לַעֲבָדָיו׃ וַיִּזְרְעֵיכֶם וְכַרְמֵיכֶם יַעֲשֶׂה וְנָתַן
לְסָרִיסָיו וְלַעֲבָדָיו׃ וְאֶת־עַבְדֵיכֶם וְאֶת־
שִׁפְחוֹתֵיכֶם וְאֶת־בַּחוּרֵיכֶם הַטּוֹבִים וְאֶת־
חֲמוּרֵיכֶם יִקָּח וַעֲשֵׂה לְמַלְאכָתוֹ׃ צֹאנְכֶם יַעֲשֶׂה
וְאֶתְּם תִּהְיוּ־לוֹ לַעֲבָדִים׃ וַיִּזְעַקְתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא
מִלִּפְנֵי מֶלְכְּכֶם אֲשֶׁר בָּחַרְתֶּם לָכֶם וְלֹא־יַעֲנֶה
י־הוֹה אֶתְכֶם בַּיּוֹם הַהוּא׃ וַיִּמָּאֲנוּ הָעָם לִשְׁמַע
בְּקוֹל שְׁמוּאֵל וַיֹּאמְרוּ לֹא כִּי אִם־מֶלֶךְ יְהִיָּה
עָלֵינוּ׃ וַהֲיִינוּ גַם־אַחֲנֵנוּ כְּכָל־הַגּוֹיִם וּשְׁפָטָנוּ
מִלִּפְנֵי וַיִּצָּא לִפְנֵינוּ וְנִלְחַם אֶת־מֶלֶחַמָתָנוּ׃

וַיִּשְׁמַע שְׁמוּאֵל אֶת כָּל־דְּבָרֵי הָעָם וַיַּדְבֵּרם
בְּאָזְנֵי י-הוָה: **וַיֹּאמֶר י-הוָה אֶל־שְׁמוּאֵל שְׁמַע
בְּקוֹלָם וְהַמְלִכְתָּ לָהֶם מֶלֶךְ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־
אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל לָכוּ אִישׁ לְעִירוֹ:**

ט **וַיְהִי־אִישׁ מִבְּנֵימִין וְשֵׁמוֹ קִישׁ בֶּן־אֲבִיאל בֶּן־
צִרְוֹר בֶּן־בְּכוֹרֶת בֶּן־אִפַּיִם בֶּן־אִישׁ יְמִינִי גִבּוֹר
חַיִל: וְלֹו־הָיָה בֶן וְשֵׁמוֹ שְׂאוּל בְּחוּר וְטוֹב וְאִין
אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹב מִמֶּנּוּ מִשְׁכָּמוֹ וּמַעֲלָה גְבוּהַ
מִכָּל־הָעָם: וַתֵּאבְדְּנָה הָאֲתֻנּוֹת לְקִישׁ אֲבִי שְׂאוּל
וַיֹּאמֶר קִישׁ אֶל־שְׂאוּל בְּנוֹ קַח־נָא אִתָּךְ אֶת־אֶחָד
מֵהַנְּעָרִים וְקוּם לָךְ בִּקֵּשׁ אֶת־הָאֲתֻנּוֹת: וַיַּעֲבֹר
בְּהַר־אֶפְרַיִם וַיַּעֲבֹר בְּאֶרֶץ־שְׁלֹשָׁה וְלֹא מָצָאוּ
וַיַּעֲבְרוּ בְּאֶרֶץ־שַׁעֲלִים וְאִין וַיַּעֲבֹר בְּאֶרֶץ־יְמִינִי
וְלֹא מָצָאוּ: הִמָּה בָּאוּ בְּאֶרֶץ צוּף וְשְׂאוּל אָמַר
לְנַעֲרוֹ אֲשֶׁר־עִמּוֹ לָכֵה וְנִשְׁוֹבָה פֶּן־יִתְּחַד אֲבִי מוֹ־
הָאֲתֻנּוֹת וְדָאָג לָנוּ: וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּה־נָא אִישׁ־
אֶ־לֵּהִים בָּעִיר הַזֹּאת וְהָאִישׁ נִכְבֵּד כָּל אֲשֶׁר־יִדְבֹּר
בּוֹא יָבוֹא עִתָּה גִלְכָּה שָׁם אוֹלִי יִגִּיד לָנוּ אֶת־
דַּרְכָּנוּ אֲשֶׁר־הִלְכָנוּ עָלֶיהָ: וַיֹּאמֶר שְׂאוּל לְנַעֲרוֹ
וְהִנֵּה גִלְדֹּ וּמַה־נָּבִיא לְאִישׁ כִּי הִלְחַם אֲנִי מִכְּלִינוּ
וְתִשׁוּרָה אִין־לִהְבִּיא לְאִישׁ הַזֶּה־לֵּהִים מָה אֲתֵּנוּ:
וַיֹּסֶף הַנַּעַר לַעֲנוֹת אֶת־שְׂאוּל וַיֹּאמֶר הִנֵּה נִמְצָא
בְּיָדִי רִבֵּעַ שֶׁקֶל פֶּסֶף וְנִתְּתִי לְאִישׁ הַזֶּה־לֵּהִים
וְהִגִּיד לָנוּ אֶת־דַּרְכָּנוּ: לִפְנֵימִין בְּיִשְׂרָאֵל כֹּה־
אָמַר הָאִישׁ בְּלָכְתוּ לְדָרוֹשׁ אֶ־לֵּהִים לָכוּ וְגִלְכָּה
עַד־הָרֶאָה כִּי לְנָבִיא הַיּוֹם יִקְרָא לִפְנֵימִין הָרֶאָה:
וַיֹּאמֶר שְׂאוּל לְנַעֲרוֹ טוֹב דְּבַרְךָ לָכֵה גִלְכָּה וַיִּלְכוּ
אֶל־הָעִיר אֲשֶׁר־שָׁם אִישׁ הַזֶּה־לֵּהִים: הִמָּה עֲלִים
בְּמַעֲלָה הָעִיר וְהִמָּה מָצָאוּ נַעֲרוֹת יִצְאוֹת לִשְׂאֵב
מַיִם וַיֹּאמְרוּ לָהֶן הִנֵּשׁ בִּזָּה הָרֶאָה: וַתַּעֲנִינָה
אוֹתָם וַתֹּאמְרֶנָּה יֵשׁ הִנֵּה לִפְנֵימִין מִהָרָא עִתָּה כִּי
הַיּוֹם בָּא לְעִיר כִּי יָזַבַח הַיּוֹם לָעָם בַּבִּמָּה: כִּבְאֲכֶם
הָעִיר כֹּן תִּמְצָאוּן אֹתוֹ בְּטָרֶם יַעֲלֶה הַבִּמָּתָה לֶאֱכֹל
כִּי לֹא־יֵאכֹל הָעָם עַד־בָּאוּ כִּי־הוּא יִבְרַךְ הַזֹּבַח
אֲחֵרֵי־כֵן יֵאכְלוּ הַקְּרָאִים וְעִתָּה עָלוּ כִּי־אֲתוּ
כִּהְיוּם תִּמְצָאוּן אֹתוֹ: וַיַּעֲלוּ הָעִיר הִמָּה בָּאִים
בְּתוֹךְ הָעִיר וְהִנֵּה שְׁמוּאֵל יֹצֵא לְקִרְאָתָם לַעֲלוֹת
הַבִּמָּה: וַי-הִי הָיָה גָלָה אֶת־אֲזֶן שְׁמוּאֵל יוֹם אֶחָד**

לִפְנֵי בּוֹא־שְׂאוּל לֵאמֹר: כִּפְעֻת מָחָר אֲשַׁלַּח אֵלֶיךָ
אִישׁ מֵאֶרֶץ בְּנֵימִין וּמִשְׁחָתוֹ לְנִגִּיד עַל־עַמִּי
יִשְׂרָאֵל וְהוֹשִׁיעַ אֶת־עַמִּי מִיַּד פְּלִשְׁתִּים כִּי רָאִיתִי
אֶת־עַמִּי כִּי בָּאָה צִעֲקָתוֹ אֵלַי: וַיִּשְׁמוּאֵל רָאָה
אֶת־שְׂאוּל ו־הוּא עֹנֶהוּ הִנֵּה הָאִישׁ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי
אֵלֶיךָ זֶה יַעֲצֹר בְּעַמִּי: וַיִּגָּשׁ שְׂאוּל אֶת־שְׁמוּאֵל
בְּתוֹךְ הַשָּׂעַר וַיֹּאמֶר הִגִּידָה־נָא לִי אִי־זֶה בֵּית
הָרֶאָה: וַיַּעֲנוּ שְׁמוּאֵל אֶת־שְׂאוּל וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי
הָרֶאָה עָלָה לִפְנֵי הַבִּמָּה וְאֲכַלְתֶּם עַמִּי הַיּוֹם
וְשַׁלַּחְתִּיךָ בַּבֹּקֶר וְכָל אֲשֶׁר בְּלִבְכֶּךָ אֲגִיד לָךְ:
וְלֹאֲתֻנּוֹת הָאֲבָדוֹת לָךְ הַיּוֹם שְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים אֶל־
תִּשָּׁם אֶת־לִבְכֶּךָ לָהֶם כִּי נִמְצָאוּ וְלִמִּי כָל־חֲמֻדַּת
יִשְׂרָאֵל הָלּוֹא לָךְ וְלָכֵל בֵּית אֲבִיךָ: וַיַּעֲנוּ שְׂאוּל
וַיֹּאמֶר הָלּוֹא בֶן־יְמִינִי אֲנֹכִי מִקְטָנִי שְׁבָטִי יִשְׂרָאֵל
וּמִשְׁפַּחְתִּי הַצֵּעֵרָה מִכָּל־מִשְׁפָּחוֹת שְׁבָטֵי בְנֵימִין
וְלָמָּה דְּבַרְתָּ אֵלַי כַּדָּבָר הַזֶּה: וַיִּיקַח שְׁמוּאֵל אֶת־
שְׂאוּל וְאֶת־נַעֲרוֹ וַיְבִיֵּאֵם לַשִּׁפְתָּה וַיִּתֵּן לָהֶם מְקוֹם
בְּרֹאשׁ הַקְּרוּאִים וְהִמָּה כִּשְׁלֹשָׁם אִישׁ: וַיֹּאמֶר
שְׁמוּאֵל לַטֹּבַח תָּנָה אֶת־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר נִתְּתִי לָךְ
אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵלֶיךָ שִׁים אִתָּה עֹמֶד: וַיִּבְרָם הַטֹּבַח
אֶת־הַשּׁוֹק וְהָעֲלִיָּה וַיִּשָּׂם לִפְנֵי שְׂאוּל וַיֹּאמֶר
הִנֵּה הַנִּשְׂאָר שִׁים־לִפְנֵימִין אֲכֹל כִּי לְמוֹעֵד שְׁמוֹר־
לָךְ לֵאמֹר הָעָם קִרְאֵתִי וַיֵּאכֹל שְׂאוּל עִם־שְׁמוּאֵל
בַּיּוֹם הַהוּא: וַיִּירְדּוּ מִהַבִּמָּה הָעִיר וַיִּדְבֹּר עִם־
שְׂאוּל עַל־הַגָּג: וַיִּשְׁכְּמוּ וַיְהִי כַּעֲלוֹת הַשֶּׁחֶר
וַיִּקְרָא שְׁמוּאֵל אֶל־שְׂאוּל הַגָּגָה לֵאמֹר קוּמָה
וְאֲשַׁלַּחְךָ וַיָּקָם שְׂאוּל וַיִּצָּאוּ שְׁנֵיהֶם הוּא וְשְׁמוּאֵל
הַחוּצָה: הִמָּה יוֹרְדִים בִּקְצֵה הָעִיר וְשְׁמוּאֵל אָמַר
אֶל־שְׂאוּל אָמַר לְנַעַר וַיַּעֲבֹר לִפְנֵינוּ וַיַּעֲבֹר וְאִתָּה
עֹמֵד כַּיּוֹם וְאֲשַׁמִּיעֶךָ אֶת־דְּבַר אֶ־לֵּהִים:

י **וַיִּיקַח שְׁמוּאֵל אֶת־פֶּדֶ הַשָּׁמֶן וַיִּצַק עַל־רֹאשׁוֹ
וַיִּשְׁקָהוּ וַיֹּאמֶר הָלּוֹא כִּי־מִשְׁחָךְ י-הוָה עַל־נִחְלָתוֹ
לְנִגִּיד: בְּלָכְתָּךְ הַיּוֹם מִעַמְלִי וּמִצָּאֹת שְׁנֵי אֲנָשִׁים
עִם־קִבְרַת רַחֵל בְּגִבּוֹל בְּנֵימִין בְּצִלְצַח וְאָמְרוּ אֵלֶיךָ
נִמְצָאוּ הָאֲתֻנּוֹת אֲשֶׁר הִלְכְּתָ לְבַקֵּשׁ וְהִנֵּה נָטַשׁ
אֲבִיךָ אֶת־דְּבָרֵי הָאֲתֻנּוֹת וְדָאָג לָכֶם לֵאמֹר מָה
אֲעֲשֶׂה לְבָנִי: וַיַּחֲלֹפֶת מִשָּׁם וְהָלָאָה וּבָאתָ עַד־
אֵלּוֹן תְּבוֹר וּמִצְאוּךָ שָׁם שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים עֲלִים**

אֶל־הָאֱלֹהִים בֵּית־אֵל אֶחָד נִשְׁאָא | שְׁלֹשָׁה גִדְיִים
וְאֶחָד נִשְׁאָא שְׁלֹשָׁת פְּכָרוֹת לָחֶם וְאֶחָד נִשְׁאָא גִבְלִי
זֶיךְ: וַיִּשְׁאָלוּ לָךְ לְשָׁלוֹם וַנִּתְּנֵנוּ לָךְ שְׁתֵּי־לֶחֶם
וְלִקְחָתָּ מִיָּדָם: אַחֲרַי כֹּן תָּבוֹא גִבְעַת הָאֱלֹהִים
אֲשֶׁר־שָׁם נִצְבִּי פְּלִשְׁתִּים וַיְהִי כִּבְאֹךָ שָׁם הָעִיר
וּפָגַעְתָּ תָּבֵל גִּבְאִים יִרְדִּים מִהַבְּמָה וּלְפָנֶיהֶם גִּבְלִי
וְתָה וְחִלְיִל וְכַנּוֹר וְהִמָּה מִתְּנַבְּאִים: וַצִּלַּחְתָּ עָלֶיךָ
רוּחַ יְיָ הַזֶּה וְהִתְנַבֵּיתָ עִמָּם וְנִהְפַכְתָּ לְאִישׁ אַחֵר:
וְהָיָה כִּי תִבְאֵנָה הָאֲתוֹת הָאֵלֶּה לָּךְ עֲשֵׂה לָּךְ אֲשֶׁר
תִּמְצָא יָדְךָ כִּי הָאֱלֹהִים עִמָּךְ: וַיִּרְדַּתָּ לְפָנֶי
הַגִּלְגָּל וְהִנֵּה אֹנְכִי יָרַד אֵלֶיךָ לְהַעֲלֹת עֲלֹת לְזִבְחַת
זִבְחֵי שְׁלָמִים שְׁבַעַת יָמִים תּוֹחַל עַד־בּוֹאִי אֵלֶיךָ
וְהוֹדַעְתִּי לָּךְ אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: וְהָיָה כִּהִפְנַתּוּ
שְׁכֻמּוֹ לָלֶכֶת מֵעַם שְׁמוּאֵל וַיִּהְפֹּד־לוֹ אֶל־הָהָרִים לֵב
אַחֵר וַיָּבֹאוּ כָל־הָאֲתוֹת הָאֵלֶּה בַּיּוֹם הַהוּא: וַיָּבֹאוּ
שָׁם הַגִּבְעָתָה וְהִנֵּה חֶבְל־גִּבְאִים לִקְרָאתוֹ וַתִּצְלַח
עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים וַיִּתְנַבֵּא בְּתוֹכָם: וַיְהִי כָל־
יּוֹדְעוֹ מֵאֲתָמוּל שְׁלֹשָׁם וַיֵּרְאוּ וְהִנֵּה עַם־גִּבְאִים
נִבָּא וַיֹּאמֶר הָעָם אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ מִה־זֶּה הִנֵּה לְבוֹן־
לֵישׁ הַגָּם שְׁאוּל בְּגִבְיָאִים: וַיִּעֲזוּ אִישׁ מִשָּׁם
וַיֹּאמֶר וּמִי אֲבִיהֶם עַל־כֵּן הִיָּתָה לְמַשָּׁל הַגָּם
שְׁאוּל בְּגִבְאִים: וַיִּכָּל מִהִתְנַבְּאוֹת וַיָּבֹא הַבְּמָה:
וַיֹּאמֶר דּוֹד שְׁאוּל אֵלָיו וְאֶל־נַעֲרָו אֵן הִלַּכְתֶּם
וַיֹּאמֶר לְבַקֵּשׁ אֶת־הָאֲתוֹנוֹת וְנִרְאָה כִּי־אֵין וַנִּבּוֹא
אֶל־שְׁמוּאֵל: וַיֹּאמֶר דּוֹד שְׁאוּל הִגִּידָה־נָא לִי
מִה־אָמַר לָכֶם שְׁמוּאֵל: וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־דּוֹדוֹ
הַגִּד הַגִּיד לָנוּ כִּי נִמְצָאוּ הָאֲתוֹנוֹת וְאֶת־דִּבְרֵי
הַמְּלוּכָה לֹא־הִגִּיד לוֹ אֲשֶׁר אָמַר שְׁמוּאֵל: וַיִּצְעַק
שְׁמוּאֵל אֶת־הָעָם אֶל־יְיָ הַזֶּה הַמִּצְפָּה: וַיֹּאמֶר |
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כֹּה־אָמַר יְיָ הַזֶּה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
אֹנְכִי הָעֲלִיתִי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְאַצִּיל אֶתְכֶם
מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד כָּל־הַמְּמַלְכוֹת הַלְחָצִים אֶתְכֶם:
וְאַתֶּם הַיּוֹם מַאֲסַתֶּם אֶת־יְיָ לְהִיכֶם אֲשֶׁר־הוּא
מוֹשִׁיעַ לָכֶם מִכָּל־רָעוֹתֵיכֶם וְצָרְתִּיכֶם וַתֹּאמְרוּ לוֹ
כִּי־מָלַךְ תִּשְׁעִים עָלֵינוּ וְעַתָּה הִתִּיצַבּוּ לְפָנֵי יְיָ הַזֶּה
לְשִׁבְטֵיכֶם וּלְאֶלְפֵיכֶם: וַיִּקְרַב שְׁמוּאֵל אֵת כָּל־
שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְכַּד שִׁבְט בְּנִימִן: וַיִּקְרַב אֶת־
שִׁבְט בְּנִימִן לְמִשְׁפַּחְתּוֹ וַתִּלְכַּד מִשְׁפַּחַת הַמִּטְרִי

וַיִּלְכַּד שְׁאוּל בֶּן־קִישׁ וַיִּבְקָשׁהוּ וְלֹא נִמְצָא:
וַיִּשְׁאָלוּ־עוֹד בֶּן־הַזֶּה הֲבֵא עוֹד הָלָם אִישׁ וַיֹּאמֶר
יְיָ הַזֶּה הִנֵּה־הוּא נִחְבָּא אֶל־הַפְּלִים: וַיִּרְצוּ
וַיִּקְחֵהוּ מִשָּׁם וַיִּתְּנֻבּוּ בְּתוֹךְ הָעָם וַיִּגְבְּהוּ מִכָּל־
הָעָם מִשְׁכָּמוֹ וּמַעֲלָה: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־
הָעָם הִרְאִיתֶם אֲשֶׁר בָּחַר־בוֹ יְיָ הַזֶּה כִּי אֵין כָּמֹהוּ
בְּכָל־הָעָם וַיִּרְעוּ כָל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ:
וַיִּזְדַּבֵּר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם אֵת מִשְׁפַּט הַמִּלְכָּה
וַיִּכְתֹּב בַּסֵּפֶר וַיִּנַּח לְפָנָיו יְיָ הַזֶּה וַיִּשְׁלַח שְׁמוּאֵל
אֶת־כָּל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ: וְגַם־שְׁאוּל הִלָּךְ
לְבֵיתוֹ גִּבְעָתָה וַיִּלְכוּ עִמּוֹ הַחִיל אֲשֶׁר־נִגְעַע
אֶל־הָהָרִים בְּלָבָם: וַיִּבְגֵּי בְלִיעֵל אָמְרוּ מִה־יִּשְׁעֵנוּ זֶה
וַיִּבְזֶהוּ וְלֹא־הִבִּיאוּ לוֹ מִנְחָה וַיְהִי כַּמִּתְרִישׁ:
יֹא וַיִּעַל נָחֵשׁ הָעֲמוּזִי וַיַּחֲזֵן עַל־יָבִישׁ גִּלְעָד
וַיֹּאמְרוּ כָל־אֲנָשֵׁי יָבִישׁ אֶל־נָחֵשׁ כָּרַת־לָנוּ בְּרִית
וְנַעֲבֹדָךְ: וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם נָחֵשׁ הָעֲמוּזִי בְּזֹאת
אֲכַרְתָּ לָכֶם בְּנִקְוֹר לָכֶם כָּל־עֵין יָמִין וְשִׁמְתִּיהָ
חֶרֶף עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו זָקֵנִי יָבִישׁ
הָרַף לָנוּ שְׁבַעַת יָמִים וְנִשְׁלַחְתָּ מַלְאָכִים בְּכָל גִּבּוֹל
יִשְׂרָאֵל וְאִם־אֵין מוֹשִׁיעַ אֲתָנוּ וַיִּצְאָנוּ אֵלֶיךָ:
וַיָּבֹאוּ הַמַּלְאָכִים גִּבְעַת שְׁאוּל וַיִּזְדַּבְּרוּ הַדְּבָרִים
בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאָו כָל־הָעָם אֶת־קוֹלָם וַיִּבְכּוּ:
וְהִנֵּה שְׁאוּל בָּא אַחֲרֵי הַבֶּקֶר מִן־הַשָּׂדֶה וַיֹּאמֶר
שְׁאוּל מִה־לָּעָם כִּי יָבֹאוּ וַיִּסְפְּרוּ־לוֹ אֶת־דִּבְרֵי
אֲנָשֵׁי יָבִישׁ: וַתִּצְלַח רוּחַ־אֱלֹהִים עַל־שְׁאוּל
כַּשְׁמֵעוֹ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיַּחֲר אָפוּ מְאֹד:
וַיִּקַּח צֶמֶד בָּקָר וַיִּנְתַּחֲהוּ וַיִּשְׁלַח בְּכָל־גִּבּוֹל
יִשְׂרָאֵל בִּיד הַמַּלְאָכִים לֵאמֹר אֲשֶׁר אֵינָנו יֹצֵא
אַחֲרֵי שְׁאוּל וְאַחֲרֵי שְׁמוּאֵל כֹּה יַעֲשֶׂה לְבַקֵּרוֹ וַיִּפֹּל
כַּחַד־יְיָ הַזֶּה עַל־הָעָם וַיִּצְאוּ כָאִישׁ אֶחָד: וַיִּפְקְדֵם
בְּבִזָּק וַיְהִיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אָלֶף וְאִישׁ
יְהוּדָה שְׁלֹשִׁים אָלֶף: וַיֹּאמְרוּ לַמַּלְאָכִים הַבָּאִים
כֹּה תֹאמְרוּן לְאִישׁ יָבִישׁ גִּלְעָד מִתָּר תִּהְיֶה־לָּכֶם
תְּשׁוּעָה כִּתּוּם הַשָּׁמַיִם וַיָּבֹאוּ הַמַּלְאָכִים וַיִּגִּידוּ
לְאֲנָשֵׁי יָבִישׁ וַיִּשְׁמְחוּ: וַיֹּאמְרוּ אֲנָשֵׁי יָבִישׁ מִתָּר
נִצָּא אֲלֵיכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָנוּ כָּל־הַטּוֹב בְּעֵינֵיכֶם:
וַיְהִי מִמִּתְחַרְת וַיִּשָּׁם שְׁאוּל אֶת־הָעָם שְׁלֹשָׁה
רָאשִׁים וַיָּבֹאוּ בְּתוֹךְ־הַמִּתְחַנֶּה בְּאַשְׁמֶרֶת הַבֶּקֶר

וַיָּפְצוּ אֶת־עַמּוֹן עַד־תָּחַם הַיּוֹם וַיְהִי הַנִּשְׁאָרִים וַיִּפָּצוּ
וְלֹא נִשְׁאָרוּ־בָם שְׁנִים יָחֵד: **וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל־**
שְׁמוּאֵל מִי הָאֱמֹר שְׂאוֹל יִמְלֹךְ עָלֵינוּ תָּנוּ
הָאֲנָשִׁים וּנְמִיתָם: **וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל לֹא־יוֹמֵת אִישׁ**
בַּיּוֹם הַזֶּה כִּי הַיּוֹם עָשָׂה־יְיָ הַגָּדוֹל תִּשְׁוֹעָה
בְּיִשְׂרָאֵל: **וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם לָכוּ וְנִלְכֶּה**
הַגִּלְגָּל וְנִחַדְדָּשׁ שָׁם הַמְּלוּכָה: **וַיֵּלְכוּ כָּל־הָעָם**
הַגִּלְגָּל וַיִּמְלְכוּ שָׁם אֶת־שְׂאוֹל לִפְנֵי יְיָ הַיּוֹם בַּגִּלְגָּל
וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם זִבְחִים שְׁלָמִים לִפְנֵי יְיָ הַיּוֹם וַיִּשְׁמַח
שָׁם שְׂאוֹל וְכָל־אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל עַד־מָאֹד:

יב וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שָׁמַעְתִּי
בְּקִלְכֶּם לְכָל אֲשֶׁר־אָמַרְתֶּם לִּי וְאִמְלִיךְ עָלֵיכֶם
מִלֵּךְ: וַעֲתָה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ | מִתְּהִלָּךְ לִפְנֵיכֶם וְאֲנִי
זָקֵנִתִי וְשֹׁבֵתִי וּבְנֵי הַנָּחַם אִתְּכֶם וְאֲנִי הִתְהַלַּכְתִּי
לִפְנֵיכֶם מִנְעָרִי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה: הִהְיִי עִנּוּ בִּי נֶגֶד
יְיָ הַיּוֹם וְנֶגֶד מְשִׁיחוֹ אֶת־שׁוּרׁ מִי לְקַחְתִּי וְחִמּוֹר
מִי לְקַחְתִּי וְאֶת־מִי עֲשִׂקְתִּי אֶת־מִי רִצּוֹתִי וּמִי־דֹ-
מִי לְקַחְתִּי כֹפֵר וְאֵעָלִים עֵינֵי בּוֹ וְאֲשִׁיב לָכֶם:
וַיֹּאמְרוּ לֹא עֲשִׂקְתָּנוּ וְלֹא רִצּוֹתָנוּ וְלֹא־לְקַחְתָּ
מִי־דָאִישׁ מֵאוֹמָה: וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עַד יְיָ הַיּוֹם בָּכֶם
וְעַד מְשִׁיחוֹ הַיּוֹם הַזֶּה כִּי לֹא מִצַּאתֶם בְּיָדִי
מֵאוֹמָה וַיֹּאמֶר עַד: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם
יְיָ הַיּוֹם אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־מִשְׁהָ וְאֶת־אֱהֲרֹן וְאֲשֶׁר
הָעֵלָה אֶת־אֲבֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וַעֲתָה
הִתְנַצְּבוּ וְאֲשַׁפְטָה אֹתְכֶם לִפְנֵי יְיָ הַיּוֹם אֵת כָּל־
צִדְקוֹת יְיָ הַיּוֹם אֲשֶׁר־עָשָׂה אִתְּכֶם וְאֶת־אֲבוֹתֵיכֶם:
פֶּאֶשְׁרָ־בָא יַעֲקֹב מִצְרָיִם וַיִּזְעַקוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֶל־
יְיָ הַיּוֹם וַיִּשְׁלַח יְיָ הַיּוֹם אֶת־מִשְׁהָ וְאֶת־אֱהֲרֹן
וַיּוֹצִיאוּ אֶת־אֲבֹתֵיכֶם מִמִּצְרָיִם וַיִּשְׁבּוּם בְּמָקוֹם
הַזֶּה: וַיִּשְׁפָּחוּ אֶת־יְיָ הַיּוֹם אֶל־לִהְיֶהם וַיִּמְכְּרוּ אֹתָם
בְּיַד סִיסְרָא שׁוֹר־צָבָא חֲצוֹר וּבְיַד־פְּלִשְׁתִּים וּבְיַד
מִלְךְ מוֹאָב וַיִּלְחֲמוּ בָּם: וַיִּזְעַקוּ אֲלֵי־יְיָ הַיּוֹם וַיֹּאמְרוּ
חָטָאנוּ כִּי עֲזַבְנוּ אֶת־יְיָ הַיּוֹם וְנַעֲבֹד אֶת־הַבְּעָלִים
וְאֶת־הָעֲשֻׁתָּרוֹת וְעַתָּה הִצִּילָנוּ מִיַּד אֹיְבֵינוּ
וְנַעֲבֹדְךָ: וַיִּשְׁלַח יְיָ הַיּוֹם אֶת־יִרְבֶּעֵל וְאֶת־בִּדֹן
וְאֶת־יִפְתָּח וְאֶת־שְׁמוּאֵל וַיִּצַּל אֹתְכֶם מִיַּד אֹיְבֵיכֶם
מִסְבִּיב וּתְשָׁבוּ בְּטָח: וַיִּתְּרוּ כִּי־נִחַשׁ מִלֵּךְ בְּנֵי־
עַמּוֹן בָּא עָלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ לִי לֹא כִּי־מִלֵּךְ יִמְלֹךְ

עָלֵינוּ וַיְיָ הַיּוֹם אֶל־לִהְיֶיכֶם מִלְכָּכֶם: **וַעֲתָה הִנֵּה**
הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּתַרְתֶּם אֲשֶׁר שְׂאֵלְתֶם וְהִנֵּה נָתַן
יְיָ הַיּוֹם עָלֵיכֶם מֶלֶךְ: וְאִם־תִּירָאוּ אֶת־יְיָ הַיּוֹם
וְעַבַּדְתֶּם אֹתוֹ וְשָׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ וְלֹא תִמְרוּ אֶת־פִּי
יְיָ הַיּוֹם וְהִיתֶם גַּם־אִתָּם וְגַם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מִלֵּךְ
עָלֵיכֶם אַחֵר יְיָ הַיּוֹם אֶל־לִהְיֶיכֶם: וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ
בְּקוֹל יְיָ הַיּוֹם וּמִרִיתֶם אֶת־פִּי יְיָ הַיּוֹם וְהִיתָה יַד־
יְיָ הַיּוֹם בָּכֶם וּבְאֲבֹתֵיכֶם: וְגַם־עַתָּה הִתְנַצְּבוּ וַיֹּאמְרוּ
אֶת־הַדִּבֶּר הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר יְיָ הַיּוֹם עָשָׂה
לְעֵינֵינוּ: הֲלוֹא קִצִּיר־חַטִּים הַיּוֹם אֶקְרָא אֶל־
יְיָ הַיּוֹם וַיִּתֵּן קִלּוֹת וּמָטָר וַדְּעוּ וַיֹּאמְרוּ כִּי־רַעַתְכֶם
רַבָּה אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם בְּעֵינֵי יְיָ הַיּוֹם לְשְׂאוֹל לָכֶם
מִלֵּךְ: וַיִּקְרָא שְׁמוּאֵל אֶל־יְיָ הַיּוֹם וַיִּתֵּן יְיָ הַיּוֹם קִלְת
וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָּל־הָעָם מְאֹד אֶת־יְיָ הַיּוֹם
וְאֶת־שְׁמוּאֵל: וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעָם אֶל־שְׁמוּאֵל
הִתְפַּלֵּל בַּעַד־עַבְדֶּיךָ אֲלֵי־יְיָ הַיּוֹם אֶל־לִהְיֶיךָ וְאֶל־
נַפְּוֹת כִּי־יִסְכְּנוּ עַל־כָּל־חַטֹּאתֵינוּ רַעָה לְשָׂאֵל לָנוּ
מִלֵּךְ: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם אֶל־תִּירָאוּ אֹתָם
עָשִׂיתֶם אֵת כָּל־הָרַעָה הַזֹּאת אֲךָ אֶל־תִּסּוּרוּ
מֵאַחֲרֵי יְיָ הַיּוֹם וְעַבַּדְתֶּם אֶת־יְיָ הַיּוֹם בְּכָל־לִבְבְּכֶם:
וְלֹא תִסּוּרוּ כִּי | אַחֲרֵי הַתָּהוּ אֲשֶׁר לֹא־יִוָּעִילוּ
וְלֹא יִצִּילוּ כִּי־תִהְיֶה הַמָּה: כִּי לֹא־יִשָּׁשׁ יְיָ הַיּוֹם
אֶת־עַמּוֹ בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוּאֵל יְיָ הַיּוֹם
לַעֲשׂוֹת אִתְּכֶם לֹו לָעָם: וְגַם אֲנִי חָלִילָה לִּי
מִחַטָּא לִי־הַיּוֹם מִחֲזֹל לְהִתְפַּלֵּל בַּעֲדְכֶם וְהוֹרִיתִי
אִתְּכֶם בְּדֶרֶךְ הַטּוֹבָה וְהִישָׁרָה: כִּי־אֲךָ | יִרָאוּ אֶת־
יְיָ הַיּוֹם וְעַבַּדְתֶּם אֹתוֹ בְּאַמֶּת בְּכָל־לִבְבְּכֶם כִּי רָאוּ
אֵת אֲשֶׁר־הִגִּדְל עִמָּכֶם: וְאִם־תִּרְעוּ תִרְעוּ גַם־
אִתְּכֶם גַּם־מִלְכָּכֶם תִּסְפוּ:

יג כִּי־שָׁנָה שְׂאוֹל בְּמִלְכּוֹ וּשְׁתֵּי שָׁנִים מִלֵּךְ עַל־
יִשְׂרָאֵל: וַיִּבְחָר־לוֹ שְׂאוֹל שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים
מִיִּשְׂרָאֵל וַיְהִיו עִם־שְׂאוֹל אֲלָפִים בְּמִכְמָשׁ וּבְהָר
בֵּית־אֵל וְאֵלֶּף הָיוּ עִם־יוֹנָתָן בְּגִבְעַת בְּנִימִין וַיִּתֵּר
הָעָם שְׁלַח אִישׁ לְאֶהֱלִיו: וַיִּהְיֶה יוֹנָתָן אֵת נֹצִיב
פְּלִשְׁתִּים אֲשֶׁר בְּגִבְעָה וַיִּשְׁמָעוּ פְּלִשְׁתִּים וּשְׂאוֹל
תָּקַע בַּשּׁוֹפָר בְּכָל־הָאָרֶץ לֵאמֹר יִשְׁמָעוּ הָעֲבָרִים:
וְכָל־יִשְׂרָאֵל שָׁמָעוּ לֵאמֹר הִנֵּה שְׂאוֹל אֶת־נֹצִיב
פְּלִשְׁתִּים וְגַם־נִבְאָשׁ יִשְׂרָאֵל בְּפִלְשְׁתִּים וַיִּצְעַקוּ

אֶת־שְׂאוֹל וְאֶת־יֹונָתָן וַתִּמָּצֵא לְשְׂאוֹל וּלְיֹונָתָן
בְּנוֹ: »וַיֵּצֵא מִצֵּב פְּלִשְׁתִּים אֶל־מַעְבָּר מִכְמָשׁ:

הָעָם אַחֲרֵי שְׂאוֹל הִגְלָגַל: »וּפְלִשְׁתִּים נֶאֱסָפוּ |
לְהִלָּחֵם עִם־יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אָלֶף רֶכֶב וְשֵׁשֶׁת
אַלְפִים פָּרָשִׁים וְעַם כָּחוֹל אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־הַיָּם
לָרֶב וַיַּעֲלוּ וַיַּחֲנוּ בְּמִכְמָשׁ קִדְמַת בֵּית אָנוֹן: וַאִישׁ
יִשְׂרָאֵל רָאוּ כִּי צָר־לוֹ כִּי נִגַּשׁ הָעָם וַיִּתְחַבְּאוּ הָעָם
בְּמַעְרוֹת וּבְחַוֹּתִים וּבְסִלְעִים וּבְצֻרֹתִים וּבְכַרְוֹת:
וַעֲבָרִים עָבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶרֶץ גָּד וּגְלָעָד וְשְׂאוֹל
עוֹדְדָנוּ בַּגְּלָגַל וְכָל־הָעָם תָּרְדּוּ אַחֲרָיו: » וַיִּזְחַל |
שִׁבְעַת יָמִים לְמוֹעֵד אֲשֶׁר שְׂמוּאֵל וְלֹא־בָא
שְׂמוּאֵל הִגְלָגַל וַיִּפֹּץ הָעָם מֵעָלָיו: »וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל
הַגִּשּׁוּ אֵלַי הָעֵלָה וְהַשְׁלָמִים וַיַּעַל הָעֵלָה: וַיְהִי
כְּכַלְתּוֹ לְהַעֲלוֹת הָעֵלָה וְהִנֵּה שְׂמוּאֵל בָּא וַיֵּצֵא
שְׂאוֹל לִקְרָאתוֹ לְבָרְכוֹ: »וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל מַה
עָשִׂיתָ וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל כִּי־רָאִיתִי כִי־נִפֹּץ הָעָם
מֵעָלַי וְאַתָּה לֹא־בָאתָ לְמוֹעֵד הַיָּמִים וּפְלִשְׁתִּים
נֶאֱסָפִים מִכְמָשׁ: »וַאֲמַר עָתָה יָרְדּוּ פְלִשְׁתִּים אֵלַי
הִגְלָגַל וּפָנִי י־הוּהָ לֹא חֲלִיתִי וְאַתָּה אֲפָק וְאַעֲלֶה
הָעֵלָה: »וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־שְׂאוֹל נִסְכַּלְתָּ לֹא
שְׁמִרַת אֶת־מִצְוֹת י־הוָה אֶ־לְהִיף אֲשֶׁר צִוָּךְ כִּי
עָתָה הֵכִין י־הוָה אֶת־מַלְכְּךָ אֶל־יִשְׂרָאֵל עַד־
עוֹלָם: »וַעֲתָה מַלְכְּךָ לֹא־תָקוּם בְּקֶשׁ י־הוָה לוֹ
אִישׁ כָּל־כָּבוֹ וַיִּצְוֵהוּ י־הוָה לְנָגִיד עַל־עַמּוֹ כִּי לֹא
שְׁמִרַת אֶת אֲשֶׁר־צִוָּךְ י־הוָה: »וַיָּקָם שְׂמוּאֵל וַיַּעַל
מִן־הִגְלָגַל גִּבְעַת בְּנִימָן וַיִּפְקֹד שְׂאוֹל אֶת־הָעָם
הַנִּמְצָאִים עַמּוֹ כְּשֵׁשׁ מֵאוֹת אִישׁ: »וְשְׂאוֹל וַיֹּונָתָן
בְּנוֹ וְהָעָם הַנִּמְצָא עִמָּם יֹשְׁבִים בְּגִבְעַת בְּנִימָן
וּפְלִשְׁתִּים חָנוּ בְּמִכְמָשׁ: »וַיֵּצֵא הַמִּשְׁחִית מִמַּחֲנֶה
פְּלִשְׁתִּים שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים הָרָאשׁ אֶחָד יִפְנֶה אֶל־
דָּרָךְ עַפְרָה אֶל־אֶרֶץ שׁוּעַל: »וְהָרָאשׁ אֶחָד יִפְנֶה
דָּרָךְ בֵּית חֲרוֹן וְהָרָאשׁ אֶחָד יִפְנֶה דָּרָךְ הַגָּבּוֹל
הַנִּשְׁקָף עַל־גִּי הַצְּבָעִים הַמְּדַבְּרָה: »וַתִּרְשׁ לֹא
יִמָּצֵא בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּי־אָמְרוּ פְּלִשְׁתִּים פֶּן
יַעֲשׂוּ הָעֲבָרִים תָּרֵב אוֹ תַּגִּית: »וַיִּרְדּוּ כָל־יִשְׂרָאֵל
הַפְּלִשְׁתִּים לְלִטּוֹשׁ אִישׁ אֶת־מַחֲרָשְׁתּוֹ וְאֶת־אֲתוֹ
וְאֶת־קִרְדָּמוֹ וְאֶת מַחֲרָשְׁתּוֹ: »וְהָיְתָה הַפְּצִירָה
פִּים לַמַּחֲרָשׁ וְלֹאֲתִים וְלִשְׁלֹשׁ קִלְשׁוֹן
וְלִהְיוֹתָם וְלִהְיוֹתָם הַדְּרָבּוֹ: »וְהָיְתָה בְּיוֹם
מַלְחָמָה וְלֹא נִמָּצֵא תָרֵב וְחִנִּית בְּיַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר

הַלְכוֹת קְדוּשַׁת הַחֹדֶשׁ פָּרָק י

י, א שְׁנַת הַחֲמִשָּׁה לְמִי שֶׁהוּא אוֹמֵר שֶׁהִיא פְּחוּת מִרְבִּיעַ מִחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, אוֹמֵר שֶׁהִיא שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת חֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים יוֹם וְחֲמִשׁ שָׁעוֹת וְתִשְׁעֵי מֵאוֹת שְׁבַעַת וְתִשְׁעִים חֲלָקִים וְשִׁמּוֹנָה וָאַרְבָּעִים רָגַע; וְהָרִגַע, אֶחָד מִשְׁשָׁה וְשִׁבְעִים בְּחֶלֶק. וְלִפִּי חֲשָׁבוֹן זֶה, תִּהְיֶה תּוֹסֶפֶת שְׁנַת הַחֲמִשָּׁה עַל שְׁנַת הַלְבָּנָה עֲשָׂרָה יָמִים וְאַחַת וְעֶשְׂרִים שָׁעָה וּמֵאָה וְאַחַד וְעֶשְׂרִים חֲלָק וְשִׁמּוֹנָה וָאַרְבָּעִים רָגַע סִימָן לָהֶן י' כ"א קכ"א מ"ח. וְלֹא תִמָּצֵא תּוֹסֶפֶת בְּמַחְזוֹר שְׁלֹשָׁה עֲשָׂרָה כָּלָל, אֲלֹא בְּכָל מַחְזוֹר מֵהֶם יִשְׁלֻמוּ שְׁנֵי הַחֲמִשָּׁה עִם שְׁנֵי הַלְבָּנָה הַפְּשוּטוֹת וְהַמְעַבְרוֹת.

יב, בֵּין כָּל תְּקוּפָה וְתְקוּפָה לְפִי חֲשָׁבוֹן זֶה, אֶחָד וְתִשְׁעִים יוֹם וְשִׁבַּע שָׁעוֹת וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעֵה עֲשָׂר חֲלָקִים וְאַחַד וְשְׁלוֹשִׁים רָגַע סִימָן לָהֶם צ"א ז' תְּקוּ"ט ל"א. וּבְשִׁתְּדַע תְּקוּפָה מִן הַתְּקוּפּוֹת אֵימָתִי הִיְתָה, תִּחְשַׁב מֵאוֹתוֹ רָגַע מִנִּין זֶה, וְתִדַּע תְּקוּפָה שְׁאַחֲרֶיהָ, עַל הַדָּרָךְ שְׁבַעֲרָנוּ בְּתְקוּפַת הַשָּׁנָה שֶׁהִיא רְבִיעַ. תְּקוּפַת נִיסָן לְפִי חֲשָׁבוֹן זֶה, הִיְתָה בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה שְׁלִיזִירָה קֹדֶם מוֹלֵד נִיסָן בְּתִשְׁעֵי שָׁעוֹת וְשִׁשׁ מֵאוֹת וְשְׁנַיִם וָאַרְבָּעִים חֲלָקִים סִימָן לָהֶם ט' תרמ"ב. וְכֵן הִיא לְעוֹלָם בְּכָל שָׁנָה רִאשׁוֹנָה שְׁלֵכָל מַחְזוֹר, קֹדֶם מוֹלֵד נִיסָן בְּתִשְׁעֵי שָׁעוֹת וְשִׁשׁ מֵאוֹת וְשְׁנַיִם וָאַרְבָּעִים חֲלָקִים.

יג, בְּשִׁתְּדַע תְּקוּפַת נִיסָן שְׁלִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה מִן הַמַּחְזוֹר, תִּחְשַׁב מִמֶּנָּה אֶחָד וְתִשְׁעִים יוֹם וְשִׁבַּע שָׁעוֹת וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעֵה עֲשָׂר חֲלָקִים וְאַחַד וְשְׁלוֹשִׁים רָגַע לְכָל תְּקוּפָה וְתְקוּפָה, עַד סוֹף הַמַּחְזוֹר.

יד, אִם תִּרְצֶה לִידַע מָתִי תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן לְפִי חֲשָׁבוֹן זֶה, תִּדַּע תִּחְלָה שְׁנַיִם גְּמוּרוֹת שְׁעָבְרוּ מִן הַמַּחְזוֹר, וְתִקַּח לְכָל שָׁנָה מִנָּה

תּוֹסֶפֶתָהּ, וְהִיא י' כ"א קכ"א מ"ח; וְקִבֵּץ כָּל הָרִגָּעִים חֲלָקִים, וְכָל הַחֲלָקִים שָׁעוֹת, וְכָל הַשָּׁעוֹת יָמִים, בְּדָרָךְ שֶׁתִּחְשַׁב בְּמוֹלְדוֹת; וְתִגְרַע מִן הַכֹּל, תִּשְׁעֵי שָׁעוֹת וְשִׁשׁ מֵאוֹת וְשְׁנַיִם וָאַרְבָּעִים חֲלָקִים, וְהַנִּשְׁאָר, תִּשְׁלִיכוּ חֲדָשִׁי לְבָנָה; וְהַנִּשְׁאָר שְׁאִין בּוֹ חֲדָשׁ לְבָנָה, תּוֹסִיף אוֹתוֹ עַל מוֹלֵד נִיסָן שְׁלֹאֹתָהּ שָׁנָה. וּבְרָגַע שְׁיָגִיעַ בּוֹ הַמִּנִּין, תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן שְׁלֹאֹתָהּ שָׁנָה.

יה, מֵרָאִין לִי הַדְּבָרִים, שֶׁעַל חֲשָׁבוֹן תְּקוּפָה זֶה הָיוּ סוֹמְכִין לַעֲנִין עֲבוּר הַשָּׁנָה בְּעֵת שְׁבִית דִּין הַגְּדוֹל מִצוּי, שֶׁהֵן מַעֲבִרִין מִפְּנֵי הַזְּמָן, אוֹ מִפְּנֵי הַצָּרָה לְפִי שֶׁחֲשָׁבוֹן זֶה, הוּא הָאֱמֶת יוֹתֵר מִן הָרִאשׁוֹן, וְהוּא קָרוֹב מִדְּבָרִים שֶׁנִּתְּבָּאֵרוּ בְּאַצְטִגְנִינּוֹת, יוֹתֵר מִן הַחֲשָׁבוֹן הָרִאשׁוֹן שֶׁהִיְתָה בּוֹ שְׁנַת הַחֲמִשָּׁה שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים יוֹם וְרְבִיעַ יוֹם.

יו, וְחֲשָׁבוֹן שְׁתֵּי הַתְּקוּפּוֹת הָאֵלּוּ שְׁבַעֲרָנוּ דְּרָבָם, הַכֹּל בְּקָרוֹב הוּא, וּבְמַחְלָה הַשְּׁמִשׁ הָאֲמָצְעִי, לֹא בְּמִקְוָמָה הָאֱמֶתִּי; אֲבָל בְּמִקְוָם הַשְּׁמִשׁ הָאֱמֶתִּי תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן בְּזִמְנִים אֵלּוּ, בְּכִמוּ שְׁנֵי יָמִים קֹדֶם שְׁתֵּי הַתְּקוּפּוֹת שְׁיִוְצָאִין בְּחֲשָׁבוֹן זֶה, בֵּין בְּחֲשָׁבוֹן מִי שֶׁמִּחְשַׁב רְבִיעַ יוֹם גְּמוּר, בֵּין לְמִי שֶׁמִּחְשַׁב לְפָחוּת מִרְבִּיעַ יוֹם.

הַלְכוֹת קְדוּשַׁת הַחֹדֶשׁ פָּרָק יא

יא, א לְפִי שְׁאִמְרָנוּ בְּהַלְכוֹת אֵלּוּ, שְׁבִית דִּין הָיוּ מִחְשָׁבִין בְּדָקְדוּק וַיִּוָּדְעִים אִם יֵרָאֶה הִירָח אוֹ לֹא יֵרָאֶה, יִדְעֻנוּ שֶׁכָּל מִי שֶׁרוּחוֹ נְכוּנָה וְלִבּוֹ תָּאֵב לְדַבְּרֵי הַחֲכָמוֹת וְלַעֲמֹד עַל הַפְּסוּדוֹת, יִתְאַוֶּה לִידַע אוֹתָן הַדְּרָכִים שֶׁמִּחְשָׁבִין בָּהֶם עַד שְׁיִידַע אָדָם אִם יֵרָאֶה הִירָח בְּלֵיל זֶה, אוֹ לֹא יֵרָאֶה.

יב, ב וְדָרְכֵי הַחֲשָׁבוֹן, יֵשׁ בָּהֶן מַחְלּוֹקוֹת גְּדוֹלוֹת

בין חכמי הגויים הקדמונים שחקרו על חשבון התקופות והגימטריות. ואנשים חכמים גדולים נשתבשו בהן, ונתעלמו מהן דברים ונלדו להן ספקות; ויש מי שמדקדק הרבה, ולא פגע בדרך הנכונה בחשבון ראית הירח, אלא צלל במים אדירים, והעלה חרס בידו.

ואג, ולפי ארך הימים ורב הבדיקות והחקירות, נודע למקצת החכמים דרכי חשבון זה; ועוד שיש לנו בעיקרים אלו, קבלות מפי החכמים וראיות שלא נכתבו בספרים הידועים לכל. ומפני כל אלו הדברים, פשר בעיני לבאר דרכי חשבון זה, כדי שיהיה נכון לכל מי שמלא לבו לקרבה אל המלאכה, לעשות אותה.

ואד, ואל יחיו דרכים אלו קלים בעיניו, מפני שאין אנו צריכין להם בזמן הזה: שאלו הדרכים, דרכים רחוקים ועמוקים הן; והוא סוד העבור שהיו החכמים הגדולים יודעים אותו, ואינן מוסרין אותו לכל אדם אלא לסמוכים נבונים. אבל זה החשבון שמחשבין בזמן שאין בית דין לקבע על הראיה שאנו מחשבין בו היום, אפלו תינזקות שלבית רבן מגיעין עד סופו, בשלושה ארבעה ימים.

ואה, שמא יתבונן חכם מחכמי האמות, או מחכמי ישראל שלמדו חכמת יון, בדרכים אלו שאני מחשב בהן לראית הירח ויראה קרוב מעט במקצת הדרכים, ויעלה על דעתו שנתעלם ממנו דבר זה ולא ידענו שיש באותה הדרך קרוב. אל יעלה זה על דעתו אלא כל דבר שלא דקדקנו בו, מפני שידענו בעיקרי הגימטריות בראיות ברורות, שאין דבר זה מפסיד בידיעת הראיה, ואין חוששין לו; לפיכך לא דקדקנו בו.

ואו, וכן פשיטא בדרך מן הדרכים חסרון מעט מחשבון הראוי לאותה הדרך, בכונה

עשינו זה, לפי שיש כנגדו יתרון בדרך אחרת, עד שיצא הדבר לאמתו בדרכים קרובים בלא חשבון ארוך כדי שלא יבהל האדם שאינו רגיל בדברים אלו, ברב החשבונות שאין מועילין בראית הירח.

ואז העיקרים שצריך אדם לידע אותן תחלה לכל חשבונות האצטגנינות, בין לדרכי חשבון הראיה, בין לשאר דברים אלו הן: הגלגל, מחלק בשלוש מאות ושישים מעלות; כל מזל ומזל שלושים מעלות, והתחלה מתחלת מזל טלה. וכל מעלה ומעלה, שישים חלקים; וכל חלק וחלק, שישים שניות; וכל שניה ושניה, שישים שלישיות. וכן תדקדק החשבון, ותחלק כל זמן שתראה.

ואח, לפיכך אם יצא לה בחשבון שפוכב פלוני מקומו בגלגל בשבעים מעלות ושלושים חלקים וארבעים שניות, תדע שפוכב זה הוא במזל תאומים בחצי מעלת אחת עשרה במזל זה לפי שמזל טלה שלושים מעלות, ומזל שור שלושים, נשאר עשר מעלות ומחצה במזל תאומים, וארבעים שניות מחצי המעלה האחרון.

ואט, וכן אם יצא מקומו בגלגל בשלוש מאות ועשרים מעלות, תדע שפוכב זה במזל דלי בעשרים מעלה בו. ועל דרך זו, בכל המנינות; וסדר המזלות, כך הוא טלה, שור, תאומים, סרטן, אריה, בתולה, מאזנים, עקרב, קשת, גדי, דלי, דגים.

ואי, בכל החשבונות כלם, בשתקבץ שארית לשארית או בשתוסיף מנין על מנין, תקבץ כל מין עם מינו השניות עם השניות, והחלקים עם החלקים, והמעלות עם המעלות. וכל שיתקבץ מן השניות ששים, תשים אותו חלק ותוסיף על החלקים; וכל שיתקבץ מן החלקים ששים, תשים אותו מעלה ותוסיף אותה על המעלות;

וּבְשִׁתְּקֵבֶיךָ הַמַּעֲלֹת, תִּשְׁלִיךְ אוֹתָן שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת
 וְשָׁשִׁים שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים, וְהַנֶּשֶׁאֶר מִשְׁלוֹשׁ
 מֵאוֹת וְשָׁשִׁים וּלְמִטָּה, הוּא שְׁתּוֹפְסִין לְחֻשְׁבוֹן.
 יא, יא בְּכֹל הַחֲשֻׁבוֹנוֹת כֵּלָן, כְּשֶׁתִּרְצֶה לִגְרַע
 מִנֵּיין מִמִּנְיֵן אִם יִהְיֶה זֶה שְׁגוּרָעִין אוֹתוֹ יִתֵּר עַל
 זֶה שְׁגוּרָעִין מִמֶּנּוּ אִפְלוּ בַּחֲלֹק אֶחָד תּוֹסִיף עַל
 זֶה שְׁגוּרָעִין מִמֶּנּוּ שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים מַעֲלֹת,
 כִּדִּי שִׁיחָא אֶפְשָׁר לִגְרַע זֶה הַמִּנְיֵן מִמֶּנּוּ.

יא, יב כִּי־צָד: חָרִי שֶׁהֶצְרִיכָה הַחֲשֻׁבוֹן לִגְרַע
 מֵאוֹתִים מַעֲלֹת וְחֻמְשִׁים חֲלָקִים וְאַרְבָּעִים
 שְׁנִיּוֹת, סִימָן ר' נ' מ', מִמֵּאָה מַעֲלֹת וְעֶשְׂרִים
 חֲלָקִים וְשְׁלוֹשִׁים שְׁנִיּוֹת, סִימָן ק' כ' ל' תּוֹסִיף
 עַל הַמֵּאָה שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים, יִהְיוּ הַמַּעֲלֹת
 אַרְבַּע מֵאוֹת וְשָׁשִׁים; וְתִתְּחִיל לִגְרַע הַשְּׁנִיּוֹת
 מִן הַשְּׁנִיּוֹת. תְּבוּאָה לִגְרַע אַרְבָּעִים מִשְׁלוֹשִׁים,
 אִי אֶפְשָׁר; תָּרִים חֲלֹק אֶחָד מִן עֶשְׂרִים הַחֲלָקִים,
 וְתַעֲשֶׂה אוֹתוֹ שָׁשִׁים שְׁנִיּוֹת, וְתוֹסִיף עַל
 הַשְּׁלוֹשִׁים, וְנִמְצָאוּ הַשְּׁנִיּוֹת תִּשְׁעִים; תִּגְרַע
 מֵהֶם הָאַרְבָּעִים, וְשָׂאֵר חֻמְשִׁים שְׁנִיּוֹת. וְתַחֲזֹר
 לִגְרַע הַחֻמְשִׁים חֲלָקִים מִתְּשַׁעַה עֶשֶׂר חֲלָקִים,
 שֶׁכֶּבֶר הָרִימוֹת מֵהֶם חֲלֹק אֶחָד וְעֵשִׂיתוּ שְׁנִיּוֹת
 וְאִי אֶפְשָׁר לִגְרַע חֻמְשִׁים מִתְּשַׁעַה עֶשֶׂר; לְפִיכָּה
 תָּרִים מַעֲלָה אַחַת מִן הַמַּעֲלֹת, וְתַעֲשֶׂה אוֹתָהּ
 שָׁשִׁים חֲלָקִים, וְתוֹסִיף עַל הַתְּשַׁעַה עֶשֶׂר,
 וְנִמְצָאוּ הַחֲלָקִים תִּשְׁעָה וְשִׁבְעִים; תִּגְרַע מֵהֶן
 הַחֻמְשִׁים, וְשָׂאֵר תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים. וְתַחֲזֹר
 לִגְרַע הַמֵּאוֹתִים מַעֲלֹת מִן אַרְבַּע מֵאוֹת וְתִשְׁעָה
 וְחֻמְשִׁים מַעֲלֹת, שֶׁכֶּבֶר הָרִימוֹת מַעֲלָה אַחַת
 וְעֵשִׂיתָה חֲלָקִים; וְשָׂאֵר מֵאוֹתִים וְתִשְׁעָה וְחֻמְשִׁים
 מַעֲלֹת. וְנִמְצָא חֲשֹׁאֵר, סִימָנוֹ רנ"ט כ"ט נ'.
 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה, בְּכֹל גִּרְעוֹן וְגִרְעוֹן.

יא, יג חֲשֻׁמְשׁ וְהִירָח, וְכֵן שָׂאֵר הַשְּׁבַעָה בּוֹכָבִים
 מִחֲלָף כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן בְּגִלְגָּל שְׁלוֹ, מִחֲלָף
 שׁוֹחַ: אֵין בּוֹ לֹא קְלוֹת, וְלֹא כְּבֻדּוֹת אֵלֶּא
 כְּמַחֲלָכוֹ הַיּוֹם, כְּמוֹ מַחֲלָכוֹ אֲמֹשׁ, כְּמוֹ מַחֲלָכוֹ

לְמַחֲרָה, כְּמוֹ מַחֲלָכוֹ בְּכֹל יוֹם וַיּוֹם. וְגִלְגָּלוֹ שְׁלֹכָל
 אֶחָד מֵהֶם, אֵפֶה עַל פִּי שְׁחֹאָה מִקִּיף אֶת הָעוֹלָם,
 אֵין הָאָרֶץ בְּאִמְצָעוֹ.

יא, יד לְפִיכָּה אִם תִּעְרֹךְ מִחֲלָף כָּל אֶחָד מֵהֶן
 לְגִלְגָּל הַמִּקִּיף אֶת הָעוֹלָם שֶׁהָאָרֶץ בְּאִמְצָעוֹ,
 שְׁחֹאָה גִלְגָּל הַמַּעֲלֹת וְשִׁתְּנָה חֲלוּכּוֹ, וְנִמְצָא
 מַחֲלָכוֹ בַּיּוֹם זֶה בְּגִלְגָּל הַמַּעֲלֹת כָּחוֹת אוֹ יוֹתֵר
 עַל מַחֲלָכוֹ אֲמֹשׁ אוֹ עַל מַחֲלָכוֹ לְמַחֲרָה.

יא, טו הַמַּחֲלָף הַשּׁוֹחַ שֶׁמִּחֲלָף הַכּוֹכָב אוֹ
 הַשֶּׁמֶשׁ אוֹ הַיָּרֵחַ בְּגִלְגָּלוֹ, הוּא הַנִּקְרָא אִמְצָע
 הַמַּחֲלָף; וְהַמַּחֲלָף שִׁיחָהּ בְּגִלְגָּל הַמַּעֲלֹת שְׁחֹאָה
 פְּעָמִים יוֹתֵר וּפְעָמִים חָסֵר הוּא הַמַּחֲלָף הָאֲמִתִּי,
 וְכֹי יִהְיֶה מְקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ אוֹ מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי.

יא, טז כְּבֹר אֲמַרְנוּ שָׂאֵלוֹ הַדְּרָכִים שָׂאֵנוּ
 מִכְּבָאֲרִים בְּחֻלְכוֹת אֵלֶּה, אֵינָן אֵלֶּא לְחֻשְׁבוֹן
 רֵאִיתִּי הַיָּרֵחַ בְּלִבָּד; לְפִיכָּה עֵשִׂינוּ הָעֵינֶקֶר
 שְׁמִמְנוּ מִתְּחִילִין לָעוֹלָם לְחֻשְׁבוֹן זֶה, מִתְּחִלָּת
 לַיִל חֲמִישִׁי שִׁיזְמוּ יוֹם שְׁלִישִׁי לַחֹדֶשׁ נִסָּן
 מִשְׁנָה זֹו שְׁחִיא שְׁנַת שְׁבַע עֶשְׂרֵה מִמַּחֲזֹר ר"ם,
 שְׁחִיא שְׁנַת שְׁמוֹנֶה וְשָׁלֹשִׁים וְתִשְׁעָה מֵאוֹת
 וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים לִיצִירָה, שְׁחִיא שְׁנַת תִּשְׁעָה
 וְשְׁמוֹנִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת וְאַלְפָה לְשִׁטְרוֹת, שְׁחִיא
 שְׁנַת תִּשְׁעָה וּמֵאָה וְאַלְפָה לְחֶרֶבֶן בֵּית שְׁנִי. וְזֹו
 הַשְּׁנָה הִיא שָׂאֵנוּ קוֹרְאִים אוֹתָהּ, שְׁנַת הָעֵינֶקֶר
 בְּחֻשְׁבוֹן זֶה.

יא, יז וּלְפִי שֶׁהֶרְאִיָּה לֹא תִּהְיֶה אֵלֶּא בְּאָרֶץ
 יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ, עֵשִׂינוּ כָּל דְּרָכֵי חֻשְׁבוֹן
 זֶה בְּנוֹיִים עַל עֵיר יְרוּשָׁלַיִם, וְלִשְׂאֵר הַמְּקוֹמוֹת
 הַסּוֹבְבִין אוֹתָהּ בְּכְמוֹ שִׁשָּׁה שְׁבַעָה יָמִים שְׁבָהָם
 רוֹאִין אֶת הַיָּרֵחַ תָּמִיד, וּבָאִים וּמַעֲיָדִים בְּבֵית
 דִּין. וּמְקוֹם זֶה הוּא נוֹטָה מִתַּחַת הַקּוֹ הַשּׁוֹחַ
 הַמְּסַבֵּב בְּאִמְצָע הָעוֹלָם כְּנֶגֶד רוּחַ צְפוֹנִית,
 בְּכְמוֹ שֶׁתִּים וְשְׁלוֹשִׁים מַעֲלֹת עַד חֻמְשָׁה
 וְשְׁלוֹשִׁים, וְעַד תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים; וְכֵן הוּא נוֹטָה
 מִאִמְצָע הַיָּשׁוּב כְּנֶגֶד רוּחַ מַעְרָב, בְּכְמוֹ אַרְבַּע

וְעֹשִׁים מַעֲלֹת עַד שֶׁבַע וְעֹשִׁים, וְעַד אַחַת וְעֹשִׁים.

הַלְבוֹת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ פָּרָק יב

יב, א מִהֲלֹךְ הַשָּׁמֶשׁ הָאֲמֻצָּעִי בְיוֹם אֶחָד שֶׁהוּא אַרְבַּע וְעֹשִׁים שָׁעוֹת, תִּשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים חֲלָקִים וּשְׁמוֹנָה שְׁנִיּוֹת סִימָנָם נ"ט ח'. נִמְצָא מִהֲלֻכָּה בַּעֲשָׂרָה יָמִים, תִּשְׁעַת מַעֲלֹת וְאַחַד וַחֲמִשִּׁים חֲלָקִים וְשָׁלוֹשׁ וְעֹשִׁים שְׁנִיּוֹת סִימָנָם ט' נ"א כ"ג. וְנִמְצָא מִהֲלֻכָּה בְּמֵאָה יוֹם, שְׁמוֹנָה וְתִשְׁעִים מַעֲלֹת וְשָׁלוֹשָׁה וְשָׁלוֹשִׁים חֲלָקִים וְשָׁלוֹשׁ וַחֲמִשִּׁים שְׁנִיּוֹת סִימָנָם צ"ח ל"ג נ"ג. וְנִמְצָא שְׁאֵרִית מִהֲלֻכָּה בְּאַלְפָּה יוֹם, אַחֵר שֶׁתִּשְׁלִיף כָּל שָׁלוֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים מַעֲלֹת כָּמוֹ שֶׁבִּיאָרְנוּ, מֵאוֹתָם וַחֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים מַעֲלֹת וּשְׁמוֹנָה וְשָׁלוֹשִׁים חֲלָקִים וַחֲמִשִּׁים שְׁנִיּוֹת סִימָנָם רס"ה ל"ח נ'.

יב, ב וְנִמְצָא שְׁאֵרִית מִהֲלֻכָּה בַּעֲשָׂרַת אֲלָפִים יוֹם, מֵאָה שִׁשׁ וְשָׁלוֹשִׁים מַעֲלֹת וּשְׁמוֹנָה וְעֹשִׁים חֲלָקִים וְעֹשִׁים שְׁנִיּוֹת סִימָנָם קל"ו כ"ח כ'.

יב, ג וְעַל הַדֶּרֶךְ הַזֶּה, תִּכְפַּל וְתוֹצִיא מִהֲלֻכָּה לְכָל מִנְיָן שֶׁתִּרְצֶה; וְכֵן אִם תִּרְצֶה לַעֲשׂוֹת סִימָנֵי יְדוּעִים אֲצִלָּה לְמִהֲלֻכָּה לְשָׁנֵי יָמִים, וְלִשְׁלוֹשָׁה, וְלֵאֲרֵבָעָה, עַד עֲשָׂרָה תַעֲשֶׂה.

יב, ד וְכֵן אִם תִּרְצֶה לַהֲיוֹת לָךְ סִימָנֵי יְדוּעִים מוֹכְנִין לְמִהֲלֻכָּה לַעֲשֹׂרִים יוֹם, וְלִשְׁלוֹשִׁים, וְלֵאֲרֵבָעִים, עַד מֵאָה תַעֲשֶׂה; וְדַבֵּר גָּלוּי הוּא וַיְדוּעַ, מֵאַחֵר שֶׁיִּדְעֶתָ מִהֲלֹךְ יוֹם אֶחָד.

יב, ה וְרֵאוּנִי הוּא לַהֲיוֹת מוֹכֵן וַיְדוּעַ אֲצִלָּה, מִהֲלֹךְ אֲמֻצָּע הַשָּׁמֶשׁ לַתִּשְׁעָה וְעֹשִׁים יוֹם; וְלִשְׁלוֹשׁ מֵאוֹת וְאַרְבָּעָה וַחֲמִשִּׁים יוֹם, שֶׁהֵן יָמֵי שְׁנַת הַלְבָּנָה בְּזִמָּן שֶׁחֲדָשִׁיהָ כְּסֻדְרָן וְהִיא הַנִּקְרָאת שְׁנַת סְדוּרָה: שֶׁבְּזִמָּן שִׁיחִיו לָךְ אֲמֻצָּעִיּוֹת אֵלּוּ מוֹכְנִין, יִהְיֶה הַחֲשֻׁבּוֹן קָל עָלֶיךָ

לְרֵאִיתָ הַיָּרֵחַ, לְפִי שֶׁתִּשְׁעָה וְעֹשִׁים יוֹם גְּמוּרִים מִלִּיל הָרֵאִיָּה עַד לִיל הָרֵאִיָּה שֶׁלְּחֹדֶשׁ הַבָּא; וְכֵן בְּכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ אֵין פְּחוֹת מִתִּשְׁעָה וְעֹשִׁים יוֹם וְלֹא יִתֵּר, שְׁאֵין חֲפֻצָּנוּ בְּכָל אֵלּוּ הַחֲשֻׁבּוֹנוֹת אֵלֹא לַדַּעַת הָרֵאִיָּה בְּלִבָּד.

יב, ו וְכֵן מִלִּיל הָרֵאִיָּה שֶׁלְּחֹדֶשׁ זֶה עַד לִיל הָרֵאִיָּה לְאוֹתוֹ הַחֹדֶשׁ לַשָּׁנָה הַבָּאָה, שְׁנָה סְדוּרָה אוֹ שְׁנָה וְיוֹם אֶחָד; וְכֵן בְּכָל שְׁנָה וְשָׁנָה. וּמִהֲלֹךְ הַשָּׁמֶשׁ הָאֲמֻצָּעִי לַתִּשְׁעָה וְעֹשִׁים יוֹם, שְׁמוֹנָה וְעֹשִׁים מַעֲלֹת וַחֲמִשָּׁה וְשָׁלוֹשִׁים חֲלָקִים וְשְׁנִיָּה אַחַת סִימָנָן כ"ח ל"ה א'; וּמִהֲלֻכָּה לַשָּׁנָה סְדוּרָה, שָׁלוֹשׁ מֵאוֹת וּשְׁמוֹנָה וְאַרְבָּעִים מַעֲלֹת וַחֲמִשָּׁה וַחֲמִשִּׁים חֲלָקִים וַחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵה שְׁנִיּוֹת סִימָנָן שִׁמ"ח נ"ה ט"ו.

יב, ז נִקְדָּה אַחַת יֵשׁ בְּגִלְגָּל הַשָּׁמֶשׁ, וְכֵן בִּשְׂאֵר גִּלְגָּלֵי הַשִּׁבְעָה כּוֹכָבִים, בָּעֵת שִׁיחִיָּה הַכּוֹכָב בָּהּ, יִהְיֶה גְבוּהַ מַעַל הָאָרֶץ כָּל מֵאוֹדוֹ; וְאוֹתָהּ הַנִּקְדָּה שֶׁלְּגִלְגָּל הַשָּׁמֶשׁ וְשְׂאֵר הַכּוֹכָבִים חוּץ מִן הַיָּרֵחַ, סוֹבְבֵת בְּשׂוּרָה, וּמִהֲלֻכָּה בְּכָל שִׁבְעִים שָׁנָה בְּקִרְוֵב, מַעֲלָה אַחַת. וְנִקְדָּה זוֹ, הִיא הַנִּקְרָאת גְּבוּהַ.

יב, ח גְּבוּהַ הַשָּׁמֶשׁ מִהֲלֻכּוֹ בְּכָל עֲשָׂרָה יָמִים, שְׁנִיָּה אַחַת וַחֲצִי שְׁנִיָּה, שְׁחִיא שְׁלוֹשִׁים שְׁלִישִׁיּוֹת; נִמְצָא מִהֲלֻכּוֹ בְּמֵאָה יוֹם, חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵה שְׁנִיּוֹת, וּמִהֲלֻכּוֹ בְּאַלְפָּה יוֹם, שְׁנֵי חֲלָקִים וְשָׁלוֹשִׁים שְׁנִיּוֹת; וּמִהֲלֻכּוֹ בַּעֲשָׂרַת אֲלָפִים יוֹם, חֲמִשָּׁה וְעֹשִׁים חֲלָקִים. וְנִמְצָא מִהֲלֻכּוֹ לַתִּשְׁעָה וְעֹשִׁים יוֹם, אַרְבַּע שְׁנִיּוֹת; וּמִהֲלֻכּוֹ בַּשָּׁנָה סְדוּרָה, שָׁלוֹשׁ וַחֲמִשִּׁים שְׁנִיּוֹת.

יב, ט כָּבֵד אֲמַרְנוּ שֶׁהַעֵיקָר שֶׁמִּמֶּנּוּ הַתַּחְתָּחֻלָּה בְּחֲשֻׁבּוֹן זֶה, הוּא מִתַּחֲלֵת לִיל חֲמִישִׁי שְׁנִיּוֹת שְׁלִישִׁי לַחֹדֶשׁ נִסָּן מִשְׁנַת שְׁמוֹנָה וְשָׁלוֹשִׁים וְתִשְׁעִים מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים לִיִּצְיָרָה. וּמִקּוֹם הַשָּׁמֶשׁ בְּמִהֲלֻכָּה הָאֲמֻצָּעִי הִיָּה בַּעֵיקָר הַזֶּה, בְּשִׁבְעַת מַעֲלֹת וְשָׁלוֹשָׁה חֲלָקִים וְשִׁשִּׁים

ושלזשים שניזת ממזל טלה סימנן ז' ג' ל"ב;
ומקום גבה השמש היה בעיקר זה, בשש
ועשרים מעלות וחמשה וארבעים חלקים
ושמונה שניזת ממזל תאומים סימנם כ"ו מ"ה
ח'.

יב,י בשתרצה לידע מקום השמש במהלכה
האמצעי בכל זמן שתרצה, תקח מנין הימים
שמתחלת יום העיקר עד היום שתרצה,
ותוציא מהלכה האמצעי באותן הימים מן
הסימנין שהודענו; ותוסיף הכל על העיקר,
ותקבץ כל מין עם מינו. והוצא, הוא מקום
השמש במהלכה האמצעי לאותו היום.

יב,יא פיצד: הרי שרצינו לידע מקום השמש
האמצעי בתחלת ליל השבת שיומו ארבעה
עשר יום לחדש תמוז משנה זו, שהיא שנת
העיקר מצינו מנין הימים מיום העיקר עד
תחלת יום זה שאנו רוצים לידע מקום השמש
בו, מאה יום; לקחנו אמצע מהלכה למאה יום,
שהוא צ"ח ל"ג נ"ג, והוספנו על העיקר, שהוא
ז' ג' ל"ב. יצא מן החשבון, מאה וחמש מעלות
ושבעה ושלזשים חלקים וחמש ועשרים שניזת
סימנן ק"ה ל"ז כ"ה; ונמצא מקומה במהלך
אמצעי בתחלת ליל זה, במזל סרטן בחמש
עשרה מעלות בו ושבעה ושלזשים חלקים
ממעלת שש עשרה.

יב,יב והאמצע שייצא בחשבון זה, פעמים
יהיה בתחלת הלילה בשוה, או קדם שקיעת
החמה בשעה, או אחר שקיעת החמה בשעה;
ודבר זה לא תחוש לו בשמש בחשבון הראיה,
שחרי אנו משלימים קרוב זה פשנחשב
לאמצע הירח.

יב,יג ועל הדרך הזאת תעשה תמיד לכל עת
שתרצה, ואפלו אחר אלה שנים שתקבץ כל
השארית ותוסיף על העיקר, יצא לך המקום
האמצעי; וכן תעשה באמצע הירח, ובאמצע

כל כוכב וכוכב מאחר שתדע מהלכו ביום
אחד במה הוא, ותדע העיקר שממנו תתחיל,
ותקבץ מהלכו לכל השנים והימים שתרצה
ותוסיף על העיקר, ויצא לך מקומו במהלך
אמצעי. וכן תעשה בגבה השמש תוסיף
מהלכו באותם הימים או השנים על העיקר,
יצא לך מקום גבה השמש לאותו היום
שתרצה.

יב,יד וכן אם תרצה לעשות לך עיקר אחר
שתתחיל ממנו חוץ מעיקר זה שהתחלנו ממנו
בשנה זו, כרי שיהיה אותו עיקר בתחלת שנת
מחזור ידוע, או בתחלת מאה מן המאות
הרשות בידך. ואם תרצה להיות העיקר
שתתחיל ממנו משנים שעברו קדם עיקר זה,
או לאחר במה שנים מעיקר זה הדרך ידועה.

יב,טו פיצד היא הדרך: כבר ידעת מהלך
השמש לשנה סדורה, ומהלכה לתשעה ועשרים
יום, ומהלכה ליום אחד. ודבר ידוע שהשנה
שחדשיה שלמים, היא יתרה על הסדורה יום
אחד; והשנה שחדשיה חסרין, היא חסרה מן
הסדורה יום אחד. והשנה המעפרת, אם היו
חדשיה בסדרן, תהיה יתרה על השנה הסדורה
שלזשים יום; ואם היו חדשיה שלמים, היא
יתרה על הסדורה אחד ושלזשים יום; ואם היו
חדשיה חסרין, היא יתרה על הסדורה תשעה
ועשרים יום.

יב,טז ומאחר שכל הדברים האלו ידועים,
תוציא מהלך אמצע השמש לכל השנים
והימים שתרצה, ותוסיף על העיקר שעשינו
יצא לך אמצעה ליום שתרצה משנים הבאות,
ותעשה אותו היום עיקר; או תגרע האמצע
שהוצאת מן העיקר שעשינו, ויצא לך העיקר
ליום שתרצה משנים שעברו, ותעשה אותו
אמצע עיקר. וכזה תעשה באמצע הירח ושאר
הכוכבים, אם יהיו ידועים לך. וכבר נתבאר

לך מכלל דברינו, שפשם שתדע אמצע השמש
לכל יום שתראה מימים הבאים, כך תדע
אמצעה לכל יום שתראה מימים שעברו.

הלכות קדוש החדש פרק יג

יג, א אם תראה לידע מקום השמש האמתי בכל
יום שתראה, תוציא תחלה מקומה האמצעי
לאותו היום על הדרך שבארנו; ותוציא מקום
גבה השמש, ותגרע מקום גבה השמש ממקום
השמש האמצעי. והנשאר, הוא הנקרא מסלול
השמש.

יג, ב ותראה כמה מעלות הוא מסלול השמש
אם יהיה המסלול פחות ממה ושמונים
מעלות, תגרע מנת המסלול ממקום השמש
האמצעי; ואם יהיה המסלול יותר על מה
ושמונים מעלות עד שלוש מאות וששים,
תוסיף מנת המסלול על מקום השמש האמצעי.
ומה שיהיה אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו,
הוא המקום האמתי.

יג, ג ודע שאם יהיה המסלול מאה ושמונים
בשורה, או שלוש מאות וששים בשורה אין לו
מנה, אלא יהיה המקום האמצעי הוא המקום
האמתי.

יג, ד וכמה היא מנת המסלול: אם יהיה המסלול
עשר מעלות, תהיה מנתו עשרים חלקים; ואם
יהיה עשרים מעלות, תהיה מנתו ארבעים
חלקים; ואם יהיה שלושים מעלות, תהיה מנתו
שמונה וחמשים חלקים; ואם יהיה ארבעים
מעלות, תהיה מנתו מעלה אחת וחמשה עשר
חלקים; ואם יהיה חמשים מעלות, תהיה מנתו
מעלה אחת ותשעה ועשרים חלקים; ואם יהיה
ששים מעלות, תהיה מנתו מעלה אחת ואחד
וארבעים חלקים; ואם יהיה שבעים מעלות,
תהיה מנתו מעלה אחת ואחד וחמשים חלקים;
ואם יהיה שמונים מעלות, תהיה מנתו מעלה

אחת ושבעה וחמשים חלקים; ואם יהיה
תשעים מעלות, תהיה מנתו מעלה אחת
ותשעה וחמשים חלקים; ואם יהיה מאה
מעלות, תהיה מנתו מעלה אחת ושמונה
וחמשים חלקים; ואם יהיה מאה ועשר, תהיה
מנתו מעלה אחת ושלשה וחמשים חלקים;
ואם יהיה מאה ועשרים, תהיה מנתו מעלה
אחת וחמשה וארבעים חלקים; ואם יהיה מאה
ושלושים, תהיה מנתו מעלה אחת ושלשה
ושלושים חלקים; ואם יהיה מאה וארבעים,
תהיה מנתו מעלה אחת ותשעה עשר חלקים;
ואם יהיה מאה וחמשים, תהיה מנתו מעלה
אחת וחלק אחד; ואם יהיה מאה וששים, תהיה
מנתו שנים וארבעים חלקים; ואם יהיה מאה
ושבעים, תהיה מנתו אחד ועשרים חלקים;
ואם יהיה מאה ושמונים בשורה, אין לו מנה
כמו שבארנו, אלא מקום השמש האמצעי,
הוא מקומה האמתי.

יג, ה היה המסלול יותר על מה ושמונים
מעלות תגרע אותו משלוש מאות וששים
מעלות, ותדע מנתו. פיצד: הרי שהיה המסלול
מאתים מעלות, תגרע אותו משלוש מאות
וששים, ונשאר מאה וששים מעלות; וכבר
הודענו שמנת מאה וששים מעלות, שנים
וארבעים חלקים וכן מנת המאתים, שנים
וארבעים חלקים.

יג, ו כן אם היה המסלול שלוש מאות מעלות
תגרע אותו משלוש מאות וששים, ונשאר
ששים; וכבר ידעת שמנת ששים מעלות,
מעלה אחת ואחד וארבעים חלקים וכן היא
מנת השלוש מאות מעלות. ועל דרך זו, בכל
מנין ומנין.

יג, ז הרי שהיה המסלול חמש וששים מעלות
וכבר ידענו שמנת הששים, היא מעלה אחת
ואחד וארבעים חלקים, ומנת השבעים, היא

מַעֲלָה אַחַת וְאַחַד וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים; נִמְצָא בֵּין שְׁתֵּי הַמִּנּוֹת עֶשְׂרֵה חֲלָקִים, וּלְפִי הַשְּׁבוּן הַמַּעֲלוֹת יִהְיֶה לְכָל מַעֲלָה חֶלֶק אֶחָד וַיְהִי מִנַּת הַמַּסְלוֹל שֶׁהוּא חֲמִשׁ וְשָׁשִׁים, מַעֲלָה אַחַת וְשִׁשָּׁה וָאַרְבָּעִים חֲלָקִים.

יג, ח וְכֵן אֵלּוּ הֵיחָה הַמַּסְלוֹל שֶׁבַע וְשָׁשִׁים, הִיחָה מִנָּתוֹ מַעֲלָה אַחַת וְשִׁמּוֹנָה וָאַרְבָּעִים חֶלֶק. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה תַּעֲשֶׂה בְּכָל מַסְלוֹל שִׁיחִיָּה בְּמִנְיָנוֹ אֲחָדִים עִם הָעֶשְׂרוֹת, בֵּין בְּחֶשְׁבוֹן הַשְּׁמִשׁ בֵּין בְּשֹׂאֵר חֲשִׁבוֹנוֹת הִירָח.

יג, ט בִּיצֵד: חֲרִי שָׁרְצִינוּ לִידַע מְקוֹם הַשְּׁמִשׁ הָאֲמִתִּי בַתְּחִלַּת לַיִל הַשְּׁבַת אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ תַּמּוּז מִשְׁנָה זֶה תּוֹצִיא אֲמִצֵּעַ הַשְּׁמִשׁ תַּחֲלָה לַעֲת הַזֹּאת, וְסִימָנוּ ק"ה ל"ז כ"ה כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ; וְתּוֹצִיא מְקוֹם גְּבִיָּה הַשְּׁמִשׁ לַעֲת הַזֹּאת, יֵצֵא לָךְ סִימָנוּ כ"ו מ"ה כ"ג. וְתִגְרַע מְקוֹם הַגְּבִיָּה מִן הָאֲמִצֵּעַ, יֵצֵא לָךְ הַמַּסְלוֹל שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת וּשְׁנַיִם וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים וְשְׁתֵּי שְׁנֵיּוֹת סִימָנָם י"ח נ"ב ב'. וְאַל תִּקְפִּיד בְּכָל מַסְלוֹל עַל הַחֲלָקִים, אֲלֵא אִם יִהְיוּ פְּחוֹת מִשְׁלוֹשִׁים אֶל תִּפְנֶה אֵלֵיהֶם; וְאִם הָיוּ שְׁלוֹשִׁים אוֹ יוֹתֵר, תַּחֲשֹׁב אוֹתָם מַעֲלָה אַחַת, וְתוֹסִיף אוֹתָהּ עַל מִנְיָן מַעֲלוֹת הַמַּסְלוֹל. לְפִיכָךְ יִהְיֶה מַסְלוֹל זֶה תִּשַּׁע עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת, וְתִהְיֶה מִנָּתוֹ עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁבִּאֲרָנוּ שְׁמוֹנָה וְשָׁשִׁים חֲלָקִים.

יג, וּלְפִי שֶׁהַמַּסְלוֹל הַזֶּה הִיָּה פְּחוֹת מִמָּאָה וְשִׁמּוֹנִים, תִּגְרַע הַמִּנָּה שֶׁהִיא שְׁמוֹנָה וְשָׁשִׁים חֲלָקִים מֵאֲמִצֵּעַ הַשְּׁמִשׁ, יִשָּׂאֵר מָאָה וָאַרְבַּע מַעֲלוֹת וְתִשָּׁעַה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים וְחֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים שְׁנֵיּוֹת סִימָנָם ק"ד נ"ט כ"ה. וְנִמְצָא מְקוֹם הַשְּׁמִשׁ הָאֲמִתִּי בַתְּחִלַּת לַיִל זֶה, בְּמוֹל סֶרְטָן בְּחֶמֶשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת בּוֹ, פְּחוֹת שְׁנֵיּוֹת. וְאַל תִּפְנֶה אֶל הַשְּׁנֵיּוֹת כָּלָל, לֹא בְּמְקוֹם הַשְּׁמִשׁ, וְלֹא בְּמְקוֹם הִירָח, וְלֹא בְּשֹׂאֵר חֲשִׁבוֹנוֹת הָרֵאשִׁיָּה אֲלֵא חֶקֶר עַל הַחֲלָקִים בְּלִבָּד; וְאִם יִהְיוּ הַשְּׁנֵיּוֹת

קְרוֹב לְשְׁלוֹשִׁים, עֲשֵׂה אוֹתָם חֶלֶק וְחֹסִיפוּ עַל הַחֲלָקִים.

יג, יא וּמֵאַחֵר שֶׁתִּדַּע מְקוֹם הַשְּׁמִשׁ בְּכָל עֵת שֶׁתִּרְצֶה, תִּדַּע יוֹם הַתְּקוּפָה הָאֲמִתִּי כָּל תְּקוּפָה שֶׁתִּרְצֶה, בֵּין תְּקוּפוֹת הַבָּאוֹת אַחֵר עֵיקָר זֶה שֶׁמִּמֶּנּוּ הִתְחַלְנוּ, בֵּין תְּקוּפוֹת שֶׁעָבְרוּ מִשְׁנַיִם קְדָמוֹנֵינוּ.

הַלְבוֹת קְדוּשׁ הַחֹדֶשׁ פֶּרֶק יד

יד, א הִירָח, שְׁנֵי מַחֲלָכִים אֲמִצְעִיִּים יֵשׁ לוֹ הִירָח עֲצָמוֹ מְסַבֵּב בְּגִלְגָּל קָטָן שְׂאִינּוֹ מִקִּיף אֶת הָעוֹלָם, וּמַחֲלָכוֹ הָאֲמִצְעִי בְּאוֹתוֹ הַגִּלְגָּל הַקָּטָן נִקְרָא אֲמִצֵּעַ הַמַּסְלוֹל; וְהַגִּלְגָּל הַקָּטָן עֲצָמוֹ מְסַבֵּב בְּגִלְגָּל גָּדוֹל הַמִּקִּיף אֶת הָעוֹלָם, וּמַחֲלָךְ אֲמִצְעִי זֶה שֶׁלְּגִלְגָּל הַקָּטָן בְּאוֹתוֹ הַגִּלְגָּל הַגָּדוֹל הַמִּקִּיף אֶת הָעוֹלָם הוּא הַנִּקְרָא אֲמִצֵּעַ הִירָח.

יד, ב מַחֲלָךְ אֲמִצֵּעַ הִירָח בְּיוֹם אֶחָד, שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת וְעֶשְׂרֵה חֲלָקִים וְחֲמִשׁ וְשָׁשִׁים חֲלָקִים וְשְׁנֵיּוֹת סִימָנָם י"ג י' ל"ה. נִמְצָא מַחֲלָכוֹ בְּעֶשְׂרֵה יָמִים, מָאָה וְאַחַת וְשָׁשִׁים מַעֲלוֹת וְחֲמִשָּׁה וָאַרְבָּעִים חֲלָקִים וְחֲמִשִּׁים שְׁנֵיּוֹת סִימָנָם קל"א מ"ה נ'. וְנִמְצָא מַחֲלָכוֹ בְּמָאָה יוֹם, מָאָתִים וְשֶׁבַע וְשָׁשִׁים מַעֲלוֹת וְשִׁמּוֹנָה וְשָׁשִׁים חֲלָקִים וְשָׁשִׁים וְעֶשְׂרִים שְׁנֵיּוֹת סִימָנָם רל"ז ל"ח כ"ג. וְנִמְצָא שְׂאִרִית מַחֲלָכוֹ בְּאַלְפֵי יוֹם, מָאָתִים וְשִׁשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת וְשָׁשִׁים וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים וְחֲמִשִּׁים וְעֶשְׂרִים שְׁנֵיּוֹת סִימָנָם ג' נ"ח כ'. וְנִמְצָא שְׂאִרִית מַחֲלָכוֹ בְּתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם, שְׁתֵּים וְעֶשְׂרִים מַעֲלוֹת וְשִׁשָּׁה חֲלָקִים וְשִׁשׁ וְחֲמִשִּׁים שְׁנֵיּוֹת סִימָנָם כ"ב ו' נ". וְנִמְצָא שְׂאִרִית מַחֲלָכוֹ בְּשָׁנָה סְדוּרָה, שְׁלוֹשׁ מָאָה וָאַרְבַּע וָאַרְבָּעִים מַעֲלוֹת וְשִׁשָּׁה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים וְשָׁשִׁים וָאַרְבָּעִים שְׁנֵיּוֹת סִימָן

לָהֶם שְׂמוֹד כ"ו מ"ג. וְעַל דָּרְךָ זֶה, תִּכְפַּל לְכָל מִנְיַן יָמִים אוֹ שָׁנִים שֶׁתִּרְצֶה.

יד, ג. וּמִחֻלָּה אֲמַצֵּעַ הַמִּסְלִיל בְּיוֹם אֶחָד, שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלֹת וּשְׁלוֹשָׁה חֻלְקִים וְאַרְבַּע וַחֲמִשִּׁים שָׁנִיּוֹת סִימָנָם י"ג ג' נ"ד. וְנִמְצָא מִחֻלָּכוֹ בְּעֶשְׂרֵה יָמִים, מֵאָה וּשְׁלוֹשִׁים מַעֲלֹת תִּשְׁעָה וּשְׁלוֹשִׁים חֻלְקִים בְּלֹא שָׁנִיּוֹת סִימָנָם ק"ל ל"ט. וְנִמְצָא שְׂאֵרִית מִחֻלָּכוֹ בְּמֵאָה יוֹם, מֵאֵתִים וְיָשׁ וְעֶשְׂרִים מַעֲלֹת וְתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים חֻלְקִים וּשְׁלוֹשׁ וַחֲמִשִּׁים שָׁנִיּוֹת סִימָנָם רכ"ו כ"ט נ"ג. וְנִמְצָא שְׂאֵרִית מִחֻלָּכוֹ בְּאַלְפֵי יוֹם, מֵאָה וְאַרְבַּע מַעֲלֹת וּשְׁמוֹנֶה וַחֲמִשִּׁים חֻלְקִים וַחֲמִשִּׁים שָׁנִיּוֹת סִימָנָם ק"ד נ"ח נ'. וְנִמְצָא שְׂאֵרִית מִחֻלָּכוֹ בְּעֶשְׂרֵת אֲלָפִים יוֹם, שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים מַעֲלֹת וּשְׁמוֹנֶה וְאַרְבָּעִים חֻלְקִים וְעֶשְׂרִים שָׁנִיּוֹת סִימָנָם שכ"ט מ"ח כ'. וְנִמְצָא שְׂאֵרִית מִחֻלָּכוֹ בְּתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם, שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מַעֲלֹת וּשְׁלוֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים חֻלְקִים וְאַרְבַּע שָׁנִיּוֹת סִימָנָם י"ח נ"ג ד'.

יד, ו. וְנִמְצָא שְׂאֵרִית מִחֻלָּכוֹ בְּשָׁנָה סְדוּרָה, שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשׁ מַעֲלֹת וּשְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִיּוֹת בְּלֹא חֶלֶק סִימָנָם ש"ה י"ג. מְקוֹם אֲמַצֵּעַ הַיָּרֵחַ הָיָה בְּתַחֲלַת לֵיל חֲמִישִׁי שֶׁהוּא הָעֵיקָר לְחִשְׁבֹּנוֹת אֱלֹהִים, בְּמוֹל שׁוֹר מַעֲלָה אַחַת וְאַרְבָּעָה עֶשְׂרֵה חֻלְקִים וְאַרְבָּעִים וּשְׁלוֹשׁ שָׁנִיּוֹת סִימָנָם א' י"ד מ"ג. וְאֲמַצֵּעַ הַמִּסְלִיל הָיָה בְּעֵיקָר זֶה, אַרְבַּע וּשְׁמוֹנִים מַעֲלֹת וּשְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים חֻלְקִים וּשְׁתֵּים וְאַרְבָּעִים שָׁנִיּוֹת סִימָנָם פ"ד כ"ח מ"ב. מֵאַחֵר שֶׁתִּדַּע מִחֻלָּה אֲמַצֵּעַ הַיָּרֵחַ, וְהֵאֱמַצֵּעַ שֶׁהוּא הָעֵיקָר שֶׁעָלָיו תּוֹסִיף, תִּדַּע מְקוֹם אֲמַצֵּעַ הַיָּרֵחַ בְּכָל יוֹם שֶׁתִּרְצֶה, עַל דָּרְךָ שְׁעִשִּׁית בְּאֲמַצֵּעַ הַשָּׁמֶשׁ; וְאַחֵר שֶׁתּוֹצִיא אֲמַצֵּעַ הַיָּרֵחַ לְתַחֲלַת הַלֵּילָה שֶׁתִּרְצֶה הַתְּבוּנָה בְּשָׁמֶשׁ, וְדַע בָּאֵי זֶה מוֹל הוּא.

יד, ה. אִם הָיְתָה הַשָּׁמֶשׁ מִחֻצֵּי מוֹל דָּגִים עַד חֻצֵּי

מוֹל טָלָה, תִּנְיַח אֲמַצֵּעַ הַיָּרֵחַ כְּמוֹת שֶׁהוּא; וְאִם תִּהְיֶה הַשָּׁמֶשׁ מִחֻצֵּי מוֹל טָלָה עַד תַּחֲלַת מוֹל תְּאוֹמִים, תּוֹסִיף עַל אֲמַצֵּעַ הַיָּרֵחַ חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵה חֻלְקִים; וְאִם תִּהְיֶה הַשָּׁמֶשׁ מִתַּחֲלַת מוֹל תְּאוֹמִים עַד תַּחֲלַת מוֹל אֲרִיָּה, תּוֹסִיף עַל אֲמַצֵּעַ הַיָּרֵחַ שְׁלוֹשִׁים חֻלְקִים; וְאִם תִּהְיֶה הַשָּׁמֶשׁ מִתַּחֲלַת מוֹל אֲרִיָּה עַד חֻצֵּי מוֹל בְּתוּלָה, תּוֹסִיף עַל אֲמַצֵּעַ הַיָּרֵחַ חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵה חֻלְקִים; וְאִם תִּהְיֶה הַשָּׁמֶשׁ מִחֻצֵּי מוֹל בְּתוּלָה עַד חֻצֵּי מוֹל מֵאוֹזְנִים, הֵנַח אֲמַצֵּעַ הַיָּרֵחַ כְּמוֹת שֶׁהוּא; וְאִם תִּהְיֶה הַשָּׁמֶשׁ מִחֻצֵּי מֵאוֹזְנִים עַד תַּחֲלַת מוֹל קֶשֶׁת, תִּגְרַע מֵאֲמַצֵּעַ הַיָּרֵחַ חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵה חֻלְקִים; וְאִם תִּהְיֶה הַשָּׁמֶשׁ מִתַּחֲלַת מוֹל קֶשֶׁת עַד תַּחֲלַת מוֹל דָּלִי, תִּגְרַע מֵאֲמַצֵּעַ הַיָּרֵחַ שְׁלוֹשִׁים חֻלְקִים; וְאִם תִּהְיֶה הַשָּׁמֶשׁ מִתַּחֲלַת מוֹל דָּלִי עַד חֻצֵּי דָגִים, תִּגְרַע מֵאֲמַצֵּעַ הַיָּרֵחַ חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵה חֻלְקִים.

יד, ו. וְכֵן שִׁיחִיָּה הָאֲמַצֵּעַ אַחֵר שֶׁתּוֹסִיף עָלָיו, אוֹ תִּגְרַע מִמֶּנּוּ, אוֹ תִּנְיַח אוֹתוֹ כְּמוֹת שֶׁהוּא הוּא אֲמַצֵּעַ הַיָּרֵחַ לְאַחֵר שְׁקִיעַת הַחֲמָה בְּכֹמוֹ שְׁלִישׁ שָׁעָה בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן שֶׁתּוֹצִיא הָאֲמַצֵּעַ לוֹ, וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא אֲמַצֵּעַ הַיָּרֵחַ לְשַׁעַת הָרִאשִׁיָּה.

הַלְבוֹת קֹדֶשׁ הַחֹדֶשׁ פָּרָק טו

טו, א. אִם תִּרְצֶה לִידַע מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֱמֵתִי בְּכָל יוֹם שֶׁתִּרְצֶה, תּוֹצִיא תַּחֲלָה אֲמַצֵּעַ הַיָּרֵחַ לְשַׁעַת הָרִאשִׁיָּה לְאוֹתוֹ הַלֵּילָה שֶׁתִּרְצֶה; וְכֵן תּוֹצִיא אֲמַצֵּעַ הַמִּסְלִיל וְאֲמַצֵּעַ הַשָּׁמֶשׁ לְאוֹתוֹ הָעֵת. וְתִגְרַע אֲמַצֵּעַ הַשָּׁמֶשׁ מֵאֲמַצֵּעַ הַיָּרֵחַ, וְהַנִּשְׁאָר תִּכְפַּל אוֹתוֹ וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא מִרְחָק הַכְּפוּל.

טו, ב. וְכִבְר הוֹדַעְנוּ שֶׁלֹּא בָּאֵנוּ בְּכָל אֱלֹהֵי הַחֲשִׁבֹנוֹת שֶׁעָשִׂינוּ בְּפָרְקִים אֱלֹהִים, אֲלֹא לְדַעַת רִאשִׁית הַיָּרֵחַ; וְלַעֲלֹם אִי אֲפָשָׁר שִׁיחִיָּה מִרְחָק זֶה הַכְּפוּל בְּלֵיל הָרִאשִׁיָּה שֶׁיִּרְאֶה בֶּהַ הַיָּרֵחַ, אֲלֹא מִחֻצֵּי מַעֲלֹת עַד שְׁתֵּים וּשְׁלוֹשִׁים מַעֲלֹת וְאִי אֲפָשָׁר שִׁיּוֹסִיף עַל זֶה, וְלֹא יִגְרַע מִמֶּנּוּ.

טו,ג וְהוֹאִיל וְהִדְבֵּר בּוֹ, הִתְבּוֹנֵן בְּמִרְחָק זֶה
הַכְּפוּל אִם יִהְיֶה הַמִּרְחָק הַכְּפוּל חֲמִשׁ מַעְלֹת
אוֹ קָרוֹב לְחֲמִשׁ, אֵין חוֹשְׁשִׁין לְתוֹסֶפֶת וְלֹא
תוֹסֵף כְּלוּם; וְאִם יִהְיֶה הַמִּרְחָק הַכְּפוּל מִשִּׁשׁ
מַעְלֹת עַד אַחַת עֶשְׂרֵה מַעְלֹת, תוֹסֵף עַל
אֲמֻצֵּעַ הַמַּסְלִיל מַעְלָה אַחַת; וְאִם יִהְיֶה הַמִּרְחָק
הַכְּפוּל מִשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מַעְלֹת עַד שְׁמוֹנֶה
עֶשְׂרֵה מַעְלֹת, תוֹסֵף עַל אֲמֻצֵּעַ הַמַּסְלִיל שְׁתֵּי
מַעְלֹת; וְאִם יִהְיֶה הַמִּרְחָק הַכְּפוּל מִתְּשַׁע עֶשְׂרֵה
מַעְלֹת עַד אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים מַעְלֹת, תוֹסֵף עַל
אֲמֻצֵּעַ הַמַּסְלִיל שְׁלוֹשׁ מַעְלֹת; וְאִם יִהְיֶה
הַמִּרְחָק הַכְּפוּל מִחֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים מַעְלֹת עַד אַחַת
וְשְׁלוֹשִׁים מַעְלֹת, תוֹסֵף עַל אֲמֻצֵּעַ הַמַּסְלִיל
אַרְבַּע מַעְלֹת; וְאִם יִהְיֶה הַמִּרְחָק הַכְּפוּל
מִשְׁתֵּים וְשְׁלוֹשִׁים מַעְלֹת עַד שְׁמוֹנֶה וְשְׁלוֹשִׁים
מַעְלֹת, תוֹסֵף עַל אֲמֻצֵּעַ הַמַּסְלִיל חֲמִשׁ
מַעְלֹת; וְאִם יִהְיֶה הַמִּרְחָק הַכְּפוּל מִתְּשַׁע
וְשְׁלוֹשִׁים מַעְלֹת עַד חֲמִשׁ וְאַרְבָּעִים מַעְלֹת,
תוֹסֵף עַל אֲמֻצֵּעַ הַמַּסְלִיל שֵׁשׁ מַעְלֹת; וְאִם
יִהְיֶה הַמִּרְחָק הַכְּפוּל מִשִּׁשׁ וְאַרְבָּעִים מַעְלֹת עַד
אַחַת וְחֲמִשִּׁים מַעְלֹת, תוֹסֵף עַל אֲמֻצֵּעַ
הַמַּסְלִיל שֶׁבַע מַעְלֹת; וְאִם יִהְיֶה הַמִּרְחָק הַכְּפוּל
מִשְׁתֵּים וְחֲמִשִּׁים מַעְלֹת עַד תְּשַׁע וְחֲמִשִּׁים
מַעְלֹת, תוֹסֵף עַל אֲמֻצֵּעַ הַמַּסְלִיל שְׁמוֹנֶה
מַעְלֹת; וְאִם יִהְיֶה הַמִּרְחָק הַכְּפוּל מִשִּׁשִּׁים
מַעְלֹת עַד שְׁלוֹשׁ וְשִׁשִּׁים מַעְלֹת, תוֹסֵף עַל
אֲמֻצֵּעַ הַמַּסְלִיל תְּשַׁע מַעְלֹת. וְכֵן שִׁיחִיָּה
אֲמֻצֵּעַ הַמַּסְלִיל אַחֵר שֶׁתוֹסֵף עָלָיו מַעְלֹת אֵלוֹ,
הוּא הַנִּקְרָא מַסְלִיל הַנִּבְּוֶן.

טו,ה וְדַע שְׂאֵם יִהְיֶה הַמַּסְלִיל הַנִּבְּוֶן מֵאֶה
וּשְׁמוֹנִים בְּשׂוּוֹה, אוֹ שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים
בְּשׂוּוֹה, אֵין לוֹ מִנָּה אֵלָּא יִהְיֶה מְקוֹם הַיֵּרֶחַ
הָאֲמֻצָּעִי לְשַׁעַת הָרְאִיָּה, הוּא מְקוֹמוֹ הָאֲמֻצָּעִי.

טו,ו וְכֵן הִיא מִנַּת הַמַּסְלִיל אִם יִהְיֶה הַמַּסְלִיל
הַנִּבְּוֶן עֶשְׂרֵה מַעְלֹת, תִּהְיֶה מִנָּתוֹ חֲמִשִּׁים
חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלִיל הַנִּבְּוֶן עֶשְׂרִים
מַעְלֹת, תִּהְיֶה מִנָּתוֹ מַעְלָה אַחַת וּשְׁמוֹנֶה
וְשְׁלוֹשִׁים חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה שְׁלוֹשִׁים, תִּהְיֶה
מִנָּתוֹ שְׁתֵּי מַעְלֹת וְאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים;
וְאִם יִהְיֶה אַרְבָּעִים, תִּהְיֶה מִנָּתוֹ שְׁלוֹשׁ מַעְלֹת
וְשִׁשָּׁה חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה חֲמִשִּׁים, תִּהְיֶה מִנָּתוֹ
שְׁלוֹשׁ מַעְלֹת וְאַרְבָּעָה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים; וְאִם
יִהְיֶה שִׁשִּׁים, תִּהְיֶה מִנָּתוֹ אַרְבַּע מַעְלֹת וְשִׁשָּׁה
עֶשְׂרֵה חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה שֶׁבַעִים, תִּהְיֶה מִנָּתוֹ
אַרְבַּע מַעְלֹת וְאַחַד וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה
שְׁמוֹנִים, תִּהְיֶה מִנָּתוֹ חֲמִשׁ מַעְלֹת; וְאִם יִהְיֶה
תְּשַׁעִים, תִּהְיֶה מִנָּתוֹ חֲמִשׁ מַעְלֹת וְחֲמִשָּׁה
חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה מֵאֶה, תִּהְיֶה מִנָּתוֹ חֲמִשׁ
מַעְלֹת וּשְׁמוֹנֶה חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה מֵאֶה וְעֶשְׂרִי,
תִּהְיֶה מִנָּתוֹ אַרְבַּע מַעְלֹת וְתִשְׁעָה וְחֲמִשִּׁים
חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה מֵאֶה וְעֶשְׂרִים, תִּהְיֶה מִנָּתוֹ
אַרְבַּע מַעְלֹת וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה מֵאֶה
וְשְׁלוֹשִׁים, תִּהְיֶה מִנָּתוֹ אַרְבַּע מַעְלֹת וְאַחַד
עֶשְׂרֵה חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה מֵאֶה וְאַרְבָּעִים, תִּהְיֶה
מִנָּתוֹ שְׁלוֹשׁ מַעְלֹת וְשְׁלוֹשָׁה וְשְׁלוֹשִׁים חֲלָקִים;
וְאִם יִהְיֶה מֵאֶה וְחֲמִשִּׁים, תִּהְיֶה מִנָּתוֹ שְׁתֵּי
מַעְלֹת וּשְׁמוֹנֶה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה
מֵאֶה וְשִׁשִּׁים, תִּהְיֶה מִנָּתוֹ מַעְלָה אַחַת וְשִׁשָּׁה
וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה מֵאֶה וְשֶׁבַעִים, תִּהְיֶה
מִנָּתוֹ תְּשַׁעָה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה מֵאֶה
וּשְׁמוֹנִים בְּשׂוּוֹה, אֵין לוֹ מִנָּה כְּמוֹ שְׂאֲמִרְנוֹ

טו,ז וְאַחֵר כֵּן תִּרְאֶה כִּמָּה מַעְלֹת הוּא הַמַּסְלִיל
הַנִּבְּוֶן אִם הָיָה פְּחוּת מִמֵּאֶה וּשְׁמוֹנִים מַעְלֹת,
תִּגְרַע מִנַּת הַמַּסְלִיל חֲזָה הַנִּבְּוֶן מֵאֲמֻצֵּעַ הַיֵּרֶחַ
לְשַׁעַת הָרְאִיָּה; וְאִם הָיָה הַמַּסְלִיל הַנִּבְּוֶן יוֹתֵר
עַל מֵאֶה וּשְׁמוֹנִים מַעְלֹת עַד שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת
וְשִׁשִּׁים, תוֹסֵף מִנַּת זֶה הַמַּסְלִיל הַנִּבְּוֶן עַל

טו,ח וְאַחֵר כֵּן תִּרְאֶה כִּמָּה מַעְלֹת הוּא הַמַּסְלִיל
הַנִּבְּוֶן אִם הָיָה פְּחוּת מִמֵּאֶה וּשְׁמוֹנִים מַעְלֹת,
תִּגְרַע מִנַּת הַמַּסְלִיל חֲזָה הַנִּבְּוֶן מֵאֲמֻצֵּעַ הַיֵּרֶחַ
לְשַׁעַת הָרְאִיָּה; וְאִם הָיָה הַמַּסְלִיל הַנִּבְּוֶן יוֹתֵר
עַל מֵאֶה וּשְׁמוֹנִים מַעְלֹת עַד שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת
וְשִׁשִּׁים, תוֹסֵף מִנַּת זֶה הַמַּסְלִיל הַנִּבְּוֶן עַל

אלא מקום הירח האמצעי, הוא המקום האמיתי.
טז, ואם יהיה המסלול הנכון יותר על מאה
ושמונים מעלות, תגרע אותו משלוש מאות
וששים, ותדע מנתו, בדרך שעשית במסלול
השמש; וכן אם יהיו במנין המסלול אחדים עם
העשרות, תקח מן היתר שבין שתי המנות
כפי האחדים בדרך שבארנו במסלול השמש
במנות שלו, כך תעשה במסלול הנכון במנות
שלו.

טז, כיצד: הרי שרצינו לידע מקום הירח
האמיתי בתחלת ליל ערב שבת שיומו שני
לחדש איר משנה זו שהיא שנת העיקר ומנין
הימים הגמורים מתחלת ליל העיקר עד תחלת
ליל זה שאנו רוצים לידע מקום הירח האמיתי
בו, תשעה ועשרים יום; תוציא אמצע השמש
תחלה לליל זה, יצא לה אמצעה חמש ושלשים
מעלות ושמונה ושלשים חלקים ושלוש
ושלשים שניות סימנם ל"ה ל"ח ל"ג; ותוציא
אמצע הירח לשעת הראיה לעת זו, יצא לה
אמצעו שלוש וחמשים מעלות וששה
ושלשים חלקים ותשע ושלשים שניות סימנם
נ"ג ל"ו ל"ט; ותוציא אמצע המסלול לעת זו,
יצא לה אמצעו מאה ושלוש מעלות ואחד
ועשרים חלקים ושש וארבעים שניות סימנם
ק"ג כ"א מ"ו; תגרע אמצע השמש מאמצע
הירח, ישאר שבע עשרה מעלות ושמונה
וחמשים חלקים ושש שניות וזה הוא המרחק;
תכפל אותו, יצא לה המרחק הכפול חמש
ושלשים מעלות וששה וחמשים חלקים
ושתיים עשרה שניות סימנם ל"ה נ"ו י"ב;
לפיכך תוסיף על אמצע המסלול חמש מעלות,
כמו שהודענו, ויצא לה המסלול הנכון, מאה
ושמונה מעלות ואחד ועשרים חלקים, ואין
מקפידין על החלקים במסלול, בדרך שבארנו
בשמש.

טז, ובאנו לחקור על מנת זה המסלול הנכון,
שהוא מאה ושמונה נמצאת מנה שלו חמש
מעלות וחלק אחד; ולפי שהמסלול הנכון היה
פחות ממאה ושמונים, תגרע המנה שהוא
חמש מעלות וחלק אחד מן אמצע הירח; וישאר
שמונה וארבעים מעלות וחמשה ושלשים
חלקים ותשע ושלשים שניות; תעשה השניות
חלק, ותוסיף על החלקים. ונמצא מקום הירח
האמיתי בשעה זו, במזל שור בשמונה עשרה
מעלות וששה ושלשים חלקים ממעלת תשע
עשרה סימנם י"ח ל"ו. ועל הדרך הזה, תדע
מקום הירח האמיתי בכל עת ראיה שתראה,
מתחלת שנה זו שהיא העיקר, עד סוף העולם.

הלכות קדוש החדש פרק טז

טז, העגלה שפויב בה הירח תמיד, היא נוטה
מעל העגלה שפויב בה השמש תמיד הציה
נוטה לצפון, והציה נוטה לדרום; ושתי נקודות
יש בה זו פנגד זו, שבהן פוגעות שתי העגלות
זו בזו. לפיכך פשיהיה הירח באחת מושתיהן,
נמצא סובב בעגלה שלשמש פנגד השמש
בשורה; ואם יצא הירח מאחת מושתי הנקודות,
נמצא מהלך לצפון השמש או לדרומה.

טז, הנקדה שממנה יתחיל הירח לנטות לצפון
השמש, היא הנקראת ראש; והנקדה שממנה
יתחיל הירח לנטות לדרום השמש, היא
הנקראת זנב. ומהלך שורה יש לזה הראש,
שאין בו לא תוספת ולא גרעון; והוא הולך
במזלות אחרונות מטלה לדגים לדלי, וכן הוא
סובב תמיד.

טז, מהלך הראש האמצעי ביום אחד, שלוש
חלקים ואחת עשרה שניות; נמצא מהלכו
בעשרה ימים, אחד ושלשים חלקים ושבע
וארבעים שניות; ונמצא מהלכו במאה יום,
חמש מעלות ושבעה עשר חלקים ושלוש

וְאַרְבָּעִים שְׁנֵיזֹת סִימָנָם ה' י"ז מ"ג; וְנִמְצָא מִהֲלָכֹו בְּאֵלֶּף יוֹם, שְׁתֵּים וַחֲמִשִּׁים מַעֲלֹת וְשִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים חֲלָקִים וְעֶשֶׂר שְׁנֵיזֹת סִימָנָם נ"ב נ"ז י'; וְנִמְצָא שְׁאֲרִית מִהֲלָכֹו בַּעֲשָׂרַת אֲלָפִים יוֹם, מֵאָה וְתֵשַׁע וְשָׁשִׁים מַעֲלֹת וְאַחַד וְשָׁלוּשִׁים חֲלָקִים וְאַרְבָּעִים שְׁנֵיזֹת סִימָנָם קס"ט ל"א מ'. וְנִמְצָא מִהֲלָכֹו לְתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם, מַעֲלָה אַחַת וּשְׁנָיִם וְשָׁלוּשִׁים חֲלָקִים וְתֵשַׁע שְׁנֵיזֹת סִימָנָם א' ל"ב ט'; וְנִמְצָא מִהֲלָכֹו לְשָׁנָה סְדוּרָה, שְׁמוֹנֶה עָשָׂר מַעֲלֹת וְאַרְבָּעָה וְאַרְבָּעִים חֲלָקִים וּשְׁתֵּים וְאַרְבָּעִים שְׁנֵיזֹת סִימָנָם י"ח מ"ד מ"ב. וְאִמְצַע הָרֹאשׁ בְּתַחֲלַת לַיִל חֲמִישִׁי שֶׁהוּא הָעֵיקָר, הָיָה מֵאָה וּשְׁמוֹנִים מַעֲלֹת וְשִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים חֲלָקִים וּשְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים שְׁנֵיזֹת סִימָנָם ק"פ נ"ז כ"ח.

טוֹר, אִם תִּרְצֶה לִידַע מְקוֹם הָרֹאשׁ בְּכָל עַת שֶׁתִּרְצֶה תוֹצִיא אִמְצָעוֹ לְאוֹתוֹ הָעַת בְּדֶרֶךְ שֶׁתוֹצִיא אִמְצָע הַשְּׁמֶשׁ וְאִמְצָע הַיָּרֵחַ, וְתִגְרַע הָאִמְצָע מִשְׁלוֹשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים מַעֲלֹת. וְהַנְּשֹׂאָר, הוּא מְקוֹם הָרֹאשׁ בְּאוֹתָהּ הָעַת; וּבִנְגֻדוֹ, לְעוֹלָם יִהְיֶה מְקוֹם הַזָּנָב.

טז, הַיָּצֵד: הָרִי שֶׁרָצִינוּ לִידַע מְקוֹם הָרֹאשׁ לְתַחֲלַת לַיִל עָרַב שֶׁבַת שְׁיֹמֵז שְׁנֵי לַחֲדָשׁ אֲזִיר מִשְׁנָה זֹו שֶׁהוּא שְׁנַת הָעֵיקָר וּמִנִּין הַיָּמִים הַגְּמוּרִים מִתַּחֲלַת לַיִל הָעֵיקָר עַד תַּחֲלַת לַיִל זֶה שְׁאֵנוּ רוֹצִים לִידַע מְקוֹם הָרֹאשׁ בּוֹ, תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם.

טז, תוֹצִיא אִמְצָע הָרֹאשׁ לְעַת הַזֹּאת עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁיִּדְעָתָ, וְהוּא שֶׁתוֹסִיף מִהֲלָכֹו לְתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם עַל הָעֵיקָר; יֵצֵא לָךְ אִמְצָע הָרֹאשׁ מֵאָה וּשְׁתֵּים וּשְׁמוֹנִים מַעֲלֹת וְתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים וְשִׁבְעֵי וְשָׁלוּשִׁים שְׁנֵיזֹת סִימָנָם קפ"ב כ"ט ל"ז; תִּגְרַע אִמְצָע זֶה מִשְׁלוֹשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים, וְשֹׂאֵר לָךְ מֵאָה וְשִׁבְעֵי וְשִׁבְעִים מַעֲלֹת וְשָׁלוּשִׁים חֲלָקִים וְשָׁלוּשׁ וְעֶשְׂרִים שְׁנֵיזֹת סִימָנָם

קע"ז ל' כ"ג; וְזֶה הוּא מְקוֹם הָרֹאשׁ, וְאֵל תִּפְנֶה אֶל הַשְּׁנֵיזֹת. נִמְצָא מְקוֹם הָרֹאשׁ, בְּמוֹזַל בְּתוֹלָה בְּשָׁבַע וְעֶשְׂרִים מַעֲלֹת וְשָׁלוּשִׁים חֲלָקִים; וּמְקוֹם הַזָּנָב בְּנִגְדוֹ, בְּמוֹזַל דָּגִים בְּשָׁבַע וְעֶשְׂרִים מַעֲלֹת וְשָׁלוּשִׁים חֲלָקִים.

טז, לְעוֹלָם יִהְיֶה בֵּין הָרֹאשׁ וּבֵין הַזָּנָב, חֲצִי הַגִּלְגָּל בְּשׁוּוֹה; לְפִיכָךְ כָּל מוֹזַל שֶׁתִּמְצָא בּוֹ מְקוֹם הָרֹאשׁ, יִהְיֶה הַזָּנָב בְּמוֹזַל שְׁבִיעִי מִמֶּנּוּ בְּכִמוֹ מִנִּין הַמַּעֲלֹת וְהַחֲלָקִים בְּשׁוּוֹה אִם יִהְיֶה הָרֹאשׁ בַּעֲשָׂר מַעֲלֹת בְּמוֹזַל פְּלוּנִי, יִהְיֶה הַזָּנָב בַּעֲשָׂר מַעֲלֹת מִמֶּזַל שְׁבִיעִי מִמֶּנּוּ.

טז, וּמֵאֲחֵר שֶׁתִּדַּע מְקוֹם הָרֹאשׁ וּמְקוֹם הַזָּנָב וּמְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי, תִּתְּבוֹנֵן בְּשִׁלְשֹׁתָן אִם מִצָּאתָ הַיָּרֵחַ עִם הָרֹאשׁ אוֹ עִם הַזָּנָב בְּמַעֲלָה אַחַת וְחֶלֶק אֶחָד, תִּדַּע שְׂאִין הַיָּרֵחַ נוֹטָה לֹא לְצָפוֹן הַשְּׁמֶשׁ וְלֹא לְדֹרֹמָה; וְאִם רָאִיתָ מְקוֹם הַיָּרֵחַ לְפָנֵי מְקוֹם הָרֹאשׁ וְהוּא הוֹלֵךְ בְּנִגְדַּת הַזָּנָב, תִּדַּע שֶׁהַיָּרֵחַ נוֹטָה לְצָפוֹן הַשְּׁמֶשׁ; וְאִם הָיָה הַיָּרֵחַ לְפָנֵי מְקוֹם הַזָּנָב וְהָרִי הוּא הוֹלֵךְ בְּנִגְדַּת הָרֹאשׁ, תִּדַּע שֶׁהַיָּרֵחַ נוֹטָה לְדֹרֹם הַשְּׁמֶשׁ.

טז, הַנְּטִיחַ שְׁנוּטָה הַיָּרֵחַ לְצָפוֹן הַשְּׁמֶשׁ אוֹ לְדֹרֹמָה, הִיא הַנִּקְרֵאת רַחֲב הַיָּרֵחַ; וְאִם הָיָה נוֹטָה לְצָפוֹן, נִקְרָא רַחֲב צָפוֹנִי, וְאִם הָיָה נוֹטָה לְדֹרֹם, נִקְרָא רַחֲב דְּרֹמִי. וְאִם הָיָה הַיָּרֵחַ בְּאַחַת מִשְׁתֵּי הַנִּקְדוֹת לֹא יִהְיֶה לוֹ רַחֲב, כְּמוֹ שֶׁבֹּאֲרָנוּ.

טז, לְעוֹלָם לֹא יִהְיֶה רַחֲב הַיָּרֵחַ יֵתֵר עַל חֲמִשׁ מַעֲלֹת, בֵּין בְּצָפוֹן בֵּין בְּדֹרֹם; אֲלֹא כִּךְ הוּא דָּרְבִּי: יִתְחִיל מִן הָרֹאשׁ וְיִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ מַעֲט מַעֲט, וְהִמְרַחֵק הוֹלֵךְ וְנוֹסֵף עַד שִׁיִּגִּיעַ לְחֲמִשׁ מַעֲלֹת; וְיִחְזֹר וְיִתְקַרֵּב מַעֲט מַעֲט, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ רַחֲב בְּשִׁיִּגִּיעַ לַזָּנָב; וְיִחְזֹר וְיִתְרַחֵק מַעֲט מַעֲט, וְהִמְרַחֵק נוֹסֵף עַד שִׁיִּגִּיעַ לְחֲמִשׁ מַעֲלֹת; וְיִחְזֹר וְיִתְקַרֵּב, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ רַחֲב.

טז, יא אם תִּרְצֶה לִידַע רָחֵב הַיָּרֵחַ כַּמָּה הוּא
בְּכָל עֵת שֶׁתִּרְצֶה, וְאִם צָפוֹנִי הוּא אִו דְּרוֹמִי
תּוֹצִיא מְקוֹם הָרֹאשׁ וּמְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי
לְאוֹתָהּ הָעֵת, וְתִגְרַע מְקוֹם הָרֹאשׁ מִמְּקוֹם הַיָּרֵחַ
הָאֲמִתִּי, וְהִנְשֹׂאָר, הוּא הַנִּקְרָא מִסְּלֹל הָרָחֵב.
אם יִהְיֶה מִסְּלֹל הָרָחֵב מִמַּעַלָּה אַחַת עַד מֵאָה
וּשְׁמוֹנִים, תִּדַּע שֶׁרָחֵב הַיָּרֵחַ צָפוֹנִי; וְאִם יִהְיֶה
הַמִּסְּלֹל יֵתֵר עַל מֵאָה וּשְׁמוֹנִים, תִּדַּע שֶׁרָחֵב
הַיָּרֵחַ דְּרוֹמִי; וְאִם יִהְיֶה מֵאָה וּשְׁמוֹנִים בִּשְׁוֹה
אִו שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים בִּשְׁוֹה, אֵין לַיָּרֵחַ רָחֵב
בְּלָל. וְתִחְזֹר וְתִרְאֶה מִנֵּת מִסְּלֹל הָרָחֵב כַּמָּה
הוּא, וְהוּא שְׁעוֹר נִטִּיתוֹ לְצָפוֹן אִו לְדְרוֹם; וְהוּא
הַנִּקְרָא רָחֵב הַיָּרֵחַ הַדְּרוֹמִי אִו הַצָּפוֹנִי, כִּמּוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ.

טז, יב וְכַמָּה הִיא מִנֵּת מִסְּלֹל הָרָחֵב אִם יִהְיֶה
מִסְּלֹל הָרָחֵב עֹשֶׁר מַעְלֹת, תִּהְיֶה מִנֵּתוֹ שְׁנַיִם
וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה הַמִּסְּלֹל הַזֶּה עֹשְׁרִים
מַעְלֹת, תִּהְיֶה מִנֵּתוֹ מַעְלָה אַחַת וְשְׁלוֹשָׁה
וָאַרְבָּעִים חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה הַמִּסְּלֹל שְׁלוֹשִׁים,
תִּהְיֶה מִנֵּתוֹ שְׁתֵּי מַעְלֹת וְשְׁלוֹשִׁים חֲלָקִים; וְאִם
יִהְיֶה הַמִּסְּלֹל אַרְבָּעִים, תִּהְיֶה מִנֵּתוֹ שְׁלוֹשׁ
מַעְלֹת וְשְׁלוֹשָׁה עֶשְׂרֵי חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה
הַמִּסְּלֹל חֲמִשִּׁים מַעְלֹת, תִּהְיֶה מִנֵּתוֹ שְׁלוֹשׁ
מַעְלֹת וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה הַמִּסְּלֹל
שִׁשִּׁים, תִּהְיֶה מִנֵּתוֹ אַרְבַּע מַעְלֹת וְעֶשְׂרִים
חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה הַמִּסְּלֹל שֶׁבַעִים, תִּהְיֶה מִנֵּתוֹ
אַרְבַּע מַעְלֹת וּשְׁנַיִם וָאַרְבָּעִים חֲלָקִים; וְאִם
יִהְיֶה הַמִּסְּלֹל שְׁמוֹנִים, תִּהְיֶה מִנֵּתוֹ אַרְבַּע
מַעְלֹת וְחֲמִשָּׁה וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים; וְאִם יִהְיֶה
הַמִּסְּלֹל תִּשְׁעִים, תִּהְיֶה מִנֵּתוֹ חֲמֵשׁ מַעְלֹת.

טז, יג וְאִם יִהְיוּ אֲחֵדִים עִם הָעֶשְׂרֹת תִּקַּח
הָרֹאִי לָהֶם לְפִי הַיָּתֵר שֶׁבֵּין שְׁתֵּי הַמִּנּוֹת, כִּמּוֹ
שֶׁעָשִׂיתָ בַּמִּסְּלֹל חֲשֹׁמֶשׁ וּבַמִּסְּלֹל הַיָּרֵחַ. בִּיצֵד:
חֲרִי שֶׁהִיָּה מִסְּלֹל הָרָחֵב שְׁלוֹשׁ וְחֲמִשִּׁים מַעְלֹת
וּכְבָּר יִדְעֶתָ שְׂאֵלוֹ הִיָּה הַמִּסְּלֹל חֲמִשִּׁים, הִיָּתֵהּ

מִנֵּתוֹ שְׁלוֹשׁ מַעְלֹת וְחֲמִשִּׁים חֲלָקִים, וְאֵלּוּ הִיָּה
הַמִּסְּלֹל שִׁשִּׁים, הִיָּתֵה מִנֵּתוֹ אַרְבַּע מַעְלֹת
וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים; נִמְצָא הַיָּתֵר בֵּין שְׁתֵּי הַמִּנּוֹת,
שְׁלוֹשִׁים חֲלָקִים, שְׁלוֹשָׁה חֲלָקִים, לְכָל מַעְלָה;
וְנִמְצָא לְפִי חֲשֵׁבוֹן מִסְּלֹל זֶה שֶׁהוּא שְׁלוֹשׁ
וְחֲמִשִּׁים, מִנֵּתוֹ שְׁלוֹשׁ מַעְלֹת וְתִשְׁעָה וְחֲמִשִּׁים
חֲלָקִים. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה, תִּעֲשֶׂה בְּכָל מִנְיָן וּמִנְיָן.

טז, יד מֵאַחֵר שֶׁתִּדַּע מִנֵּתוֹ שֶׁלַּמִּסְּלֹל הָרָחֵב עַד
תִּשְׁעִים כִּמּוֹ שֶׁחִדְעָנוּהָ, תִּדַּע מִנּוֹת שֶׁלְּכָל
מִנְיָנוֹת הַמִּסְּלֹל: שָׂאֵם יִהְיֶה הַמִּסְּלֹל יֵתֵר עַל
תִּשְׁעִים עַד מֵאָה וּשְׁמוֹנִים תִּגְרַע הַמִּסְּלֹל
מִמֵּאָה וּשְׁמוֹנִים, וְהִנְשֹׂאָר תִּדַּע בּוֹ הַמִּנָּה.

טז, טו וְכֵן אִם יִהְיֶה הַמִּסְּלֹל יֵתֵר מִמֵּאָה
וּשְׁמוֹנִים עַד מֵאוֹתִים וְשֶׁבַעִים תִּגְרַע מִמֵּנּוּ מֵאָה
וּשְׁמוֹנִים, וְהִנְשֹׂאָר תִּדַּע בּוֹ הַמִּנָּה.

טז, טז וְאִם יִהְיֶה הַמִּסְּלֹל יֵתֵר עַל מֵאוֹתִים
וְשֶׁבַעִים עַד שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים תִּגְרַע אוֹתוֹ
מִשְׁלוֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים, וְהִנְשֹׂאָר תִּדַּע בּוֹ
הַמִּנָּה.

טז, יז בִּיצֵד: חֲרִי שֶׁהִיָּה הַמִּסְּלֹל מֵאָה וְחֲמִשִּׁים
תִּגְרַע אוֹתוֹ מִמֵּאָה וּשְׁמוֹנִים, נִשְׂאָר שְׁלוֹשִׁים.
וּכְבָּר יִדְעֶתָ שֶׁמִּנֵּת שְׁלוֹשִׁים, שְׁתֵּי מַעְלֹת
וְשְׁלוֹשִׁים חֲלָקִים; וְכֵן תִּהְיֶה מִנֵּת מֵאָה
וְחֲמִשִּׁים, שְׁתֵּי מַעְלֹת וְשְׁלוֹשִׁים חֲלָקִים.

טז, יח חֲרִי שֶׁהִיָּה הַמִּסְּלֹל מֵאוֹתִים תִּגְרַע מִמֵּנּוּ
מֵאָה וּשְׁמוֹנִים, יִשְׂאָר עֶשְׂרִים. וּכְבָּר יִדְעֶתָ
שֶׁמִּנֵּת עֶשְׂרִים, הִיא מַעְלָה אַחַת וְשְׁלוֹשָׁה
וָאַרְבָּעִים חֲלָקִים; וְכֵן תִּהְיֶה מִנֵּת מֵאוֹתִים,
תִּהְיֶה מַעְלָה אַחַת וְשְׁלוֹשָׁה וָאַרְבָּעִים חֲלָקִים.

טז, יט חֲרִי שֶׁהִיָּה הַמִּסְּלֹל שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת תִּגְרַע
אוֹתוֹ מִשְׁלוֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים, נִשְׂאָר שִׁשִּׁים.
וּכְבָּר יִדְעֶתָ שֶׁמִּנֵּת שִׁשִּׁים, אַרְבַּע מַעְלֹת
וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים; וְכֵן הִיא מִנֵּת שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת,
אַרְבַּע מַעְלֹת וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה, בְּכָל
הַמִּשְׁךָ בַּעֲמוֹד אַחֲרוֹן שֶׁל תּוֹסַפְתָּא...

9	ראשון	כו	עלות השחר _____ 04:48 נץ החמה _____ 06:01 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 08:46 סו"ז קר"ש - גר"א _____ 09:22 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:05 סו"ז תפלה - גר"א _____ 10:29 שקיעה _____ 07:28 צה"כ _____ 07:47 בבלי: חולין קא ירושלמי: בבא בתרא יז תוספתא: בבא מציעא ז ג"ך: שמואל"א ז רמב"ם: קדוש החודש י
10	שני	כז	עלות השחר _____ 04:48 נץ החמה _____ 06:01 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 08:46 סו"ז קר"ש - גר"א _____ 09:22 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:05 סו"ז תפלה - גר"א _____ 10:29 שקיעה _____ 07:27 צה"כ _____ 07:46 בבלי: חולין קב ירושלמי: בבא בתרא יח תוספתא: בבא מציעא ז ג"ך: שמואל"א ח רמב"ם: קדוש החודש יא
11	שלישי	כח	עלות השחר _____ 04:49 נץ החמה _____ 06:02 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 08:46 סו"ז קר"ש - גר"א _____ 09:22 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:05 סו"ז תפלה - גר"א _____ 10:29 שקיעה _____ 07:26 צה"כ _____ 07:45 בבלי: חולין קג ירושלמי: בבא בתרא יט תוספתא: בבא מציעא ח ג"ך: שמואל"א ט רמב"ם: קדוש החודש יב
12	רביעי	כט	יום כפור קטן עלות השחר _____ 04:50 נץ החמה _____ 06:03 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 08:47 סו"ז קר"ש - גר"א _____ 09:23 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:06 סו"ז תפלה - גר"א _____ 10:30 שקיעה _____ 07:25 צה"כ _____ 07:44 בבלי: חולין קד ירושלמי: בבא בתרא כ תוספתא: בבא מציעא ח ג"ך: שמואל"א י רמב"ם: קדוש החודש יג
13	חמישי	ל	א' דראש חודש אלול עלות השחר _____ 04:50 נץ החמה _____ 06:03 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 08:47 סו"ז קר"ש - גר"א _____ 09:23 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:06 סו"ז תפלה - גר"א _____ 10:30 שקיעה _____ 07:24 צה"כ _____ 07:43 בבלי: חולין קה ירושלמי: בבא בתרא כא תוספתא: בבא מציעא י ג"ך: שמואל"א יא רמב"ם: קדוש החודש יד
14	ששי	א	ב' דראש חודש אלול עלות השחר _____ 04:51 נץ החמה _____ 06:04 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 08:47 סו"ז קר"ש - גר"א _____ 09:23 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:06 סו"ז תפלה - גר"א _____ 10:30 שקיעה _____ 07:23 צה"כ _____ 07:42 בבלי: חולין קו ירושלמי: בבא בתרא כב תוספתא: בבא מציעא יא ג"ך: שמואל"א יב רמב"ם: קדוש החודש טו
15	שב"ק	ב	שופטים עלות השחר _____ 04:52 נץ החמה _____ 06:05 סו"ז קר"ש - מג"א _____ 08:47 סו"ז קר"ש - גר"א _____ 09:23 סו"ז תפלה - מג"א _____ 10:06 סו"ז תפלה - גר"א _____ 10:30 שקיעה _____ 07:22 צה"כ _____ 07:41 בבלי: חולין קז ירושלמי: בבא בתרא כג תוספתא: בבא בתרא א ג"ך: שמואל"א יג רמב"ם: קדוש החודש טז

יבנאל	חיפה	ת"א	ירושלים	הדלקת הנרות
06:43	06:56	07:04	06:43	

יבנאל	חיפה	ת"א	ירושלים	מוצ"ש ר"ת
08:02	08:04	08:04	08:02	
08:35	08:37	08:37	08:35	

המחזיר בני אדם בתשובה זוֹכֶה ויוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה שֶׁל מַעֲלָה, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבַטֵּל הַגְּזֵרָה בְּשִׁבְלֵוֹ.

(ספר המדות אות תשובה סימן כ"ד)